BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
30 C
29
- 14
6-42-d-3

EXPOSITIO PRAECLARA

SACRI HVIVS SERMONIS,

Verbum caro factum eſt, iuxta trium euangeliſtarum & vetuſtiorum doctorum ſententiam, concionantibus per Aduentum valde accommoda, & per lectiones digeſta.

Authore Stephano Paris Aurelianen. Epiſcopo Abellonen. ex ordine prædicatorum aſſumpto, & doctore theologo Pariſienſi.

PARISIIS.

Apud Claudium Fremy, ſub ſigno ſancti Martini, in via Iacobea.

1554.

Cum priuilegio Regis.

EXTRAICT DV PRIVILEGE du Roy.

*P*Ar grace & priuilege du Roy eſt permis à Claude Fremy, libraire en l'vniuerſité de Paris, d'imprimer ou faire imprimer, mettre en vente ou diſtribuer, vne fois ou pluſieurs, vn liure intitulé,* Expoſitio præclara ſacri huius ſermonis, Verbum caro factum eſt, iuxta trium euangeliſtarum & vetuſtiorum doctorum ſententiam, concionantibus per aduentum valde accommoda, & per lectiones digeſta. *Et faict deffenſe ledict ſeigneur à tous autres libraires Imprimeurs ou autres, de quelque qualité qu'ilz ſoyent, de non imprimer ne faire imprimer, vendre ne diſtribuer en ces païs, terres & ſeigneuries, autres que*

ceux qu'aura imprimé ledict Fremy, ſur les peines contenues eſdictes lettres. Et ce iuſques au temps & terme de ſix ans, à compter du iour & Datte qui ſeront paracheuez d'imprimer, comme plus à plain eſt contenu par lettres patentes, ſur ce données à Paris, le trentieſme iour du moys de Iuillet. 1554. *Par le Conſeil.*

Signé *Grenier.*

CLARISSIMO PRINCIPI *& reuerendiſſimo Cardinali Carolo à Borbonio, Rothomagenſi archiepiſcopo, domino & patrono ſuo, Stephanus Paris epiſcopus Abellonenſis, & doctor theologus Pariſienſis gratia & pax.*

DOminicæ incarnationis opus ex euangelio Ioannis, Matthæi, & Lucæ cõflaui, apoſtolorum & euangeliſtarum fundamento ſuperædificans, ipſo tamen ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu, vt ſic ædificatio conſtructa creſcat in templum ſanctum in domino. Ex ve-

tuſtioribus item, ſed ſanctiſsimis & do ctiſsimis authoribus, optima quæque quæ huic propoſito probè conducerent, non ſegniter collegi: quorum certè diligẽtia & eruditione felicius nobis iter paratum eſt, quo ad tantæ rei intellectum gradiremur. Parum certè aut nihil hîc quod meum ſit agnoſco, niſi forſan ſi ineptum quicquam offendatur idipſum eſt quod infantiæ & ruditati meæ adſcribatur.

Cæterùm qualecunque fuerit opuſculum, fauſtiſsimis auſpiciis tuis (Cardinalis digniſsime, & præſul reuerendiſsime) emittendum eſſe cenſui, ſacerrimo nomini tuo conſecrandum, vt ſub vmbra alarum tuarum protegatur à facie affligentium ipſum & vellicantium. Hoc autem etiam vt facerem eò facilius atque lubentius ſum adductus, quò te ſacræ Philoſophiæ ſtudiis vehementer affectũ plenius agnoui: quám-

que tibi perbellè placeas in iuuandis atque prouehendis ſacratioribus diſciplinis. Nec vllius mihi teſtimonio in hac re opus habeo, cùm me inter reliquos qui tecum domi habitant, mutuo & familiari colloquio tecum de ſcripturis crebrò diſceptantem, differẽtem, reſoluentem habere dignatus ſis, magna certè cum animi tui voluptate, cuius deliciæ ſunt cantica, pſalmi, euangelia, & ſi qui alii ſint ſermones Dei: in quibus bonas horas iugiter ocia ris, adeo quidem vt quando à regiis cõ ſiliis aulicíſque grauioribus negotiis tibi ſecedere licuerit, tunc lectione aſsidua & diuturna meditatione guſtans quàm ſuauis eſt dominus, pectus tuum bibliothecam Chriſti efficis. Porrò id eſt quod te decet, hoc vnum tibi tuíque ſimilibus neceſſarium, pontificalem functionem (quæ omnino cæleſtis &

diuina eſt)magnificè adornans.

Perge igitur,paſtor vigilantiſsime,perge ſedulus confortandis ſtudiis,promouendis virtutibus, extirpandis flagitiis inſiſtere : Seditioſa dogmata , quibus nunc miſerè concutitur orbis, diſrumpe:peſtilentes hæreſes,quæ iam paſsim graſſantes omnia peſſundant,apud tibi creditum ouile potiſsimum extinguere ſatage , ac vehementem illum diuinæ ſapientiæ & literariæ negotiationis amorem(quem cœpiſti)& ardorem,eximiámque in illius profeſſores beneuolentiam continuo affectu proſequere. Sic profectò diſces bonis operibus & ſacris ſtudiis præeſſe ad vſus neceſſarios,vt non ſis infructuoſus.

Ad pios

AD PIOS ET CHRISTIANOS LECTORES, EIVSDEM AVTHORIS EPISTOLA.

QVantus & qualis ſit ſermo iſte, *Verbum caro factum eſt*, neq; ego cui dicendi gratia, & ſacrarum literarum deeſt, vel exigua eſt ſcientia: nec qui de rebus aliis eruditè atque feliciter diſſerũt, prolixiori præfatione & prologo ad iuſtum volumen tranſeunte, ſatis dignè explicauerimus, ſi hoc pro dignitate neceſsitas exigeret fieri. At mea quidem ſententia longiori ſuper hac re proœmio ludere, futile ac vanum eſt. Nemo ſiquidem eſt qui Chriſtiano nomine cenſetur, ſi ſermonem hunc de pronunciantis ore audierit, qui non in huius vocis ſono ſua genua curuet, procũbat, veneretur, & adoret abſconditam in hoc verbo verbi naturam incomprehenſibilem, incommutabilem, inuiolabilem, impartibilem, omnium nobiliſsimam, in omnibus exiſtentem, omnium fundamentum, omniũ verticem & faſtigiũ, ſub carnis infirmitate ſumma & admirabili charitate latentem, vt ſic

fortia quæque confunderet deitatis maieſtate & carnis ipſius munditia atque ſanctitate, exempla nobis præberet iuſtitiæ.

Sanè longè maiora ſunt hæc quàm ab hominibus enarrari vel conſcribi valeant. Ecquis freta hæc tumentia ſecurus tranſcurret, & in imo huius pelagi ſaluus enatabit? Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia. Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me. Mirabiles elationes maris, & tenebroſa aqua in nubibus aëris. Mirabilia teſtimonia tua domine, mirabilis facta eſt ſcientia tua, confortata eſt, & non poſſumus ad eam. Quis dabit nobis pennas ſicut columbę, vt volemus & requieſcamus, vt aſcendamus ad palmam & apprehendamus fructum eius? Nam & fructus ille dulcis gutturi noſtro, & filij domini merces (quando ſomnum acceperit) fructus iſte ventris. Quis theſaurũ hunc in agro cæleſti reconditum ex fodinis ſuis ſagaciter atque ſubtiliter eruet, vt aliis profundat & eroget? Superuacaneus forſan in gazis his exquirendis labor iſte noſter cenſebitur, cùm iampridem terram hanc foderint, & locupletiſsimam illius venam aperuerint peritiſsimi artifices, & ſuper ea re in communem

omnium

omnium vtilitatem plurimum deſudauerint cùm veteres,tum recentes ſcriptores,quam & exactiſsimè tractârunt.

Cur igitur & oleum & operam perdimus, noctuas Athenis ferentes, aut certè vetuſtiorum ſcriptorum diuitiis noſtra penuria ſterilitatem vllam putantes afferre? Atqui priſcorum labores probè commendamus ac plurimùm veneramur, quos & chariores eò nobis eſſe oportet quò diuina eruditione & variis ſudoribus cum prioribus hæreticis diſputantes nodoſâ dolauerũt, obſcura elucidauerunt, abſtruſa retexerunt, diutius ad incudem veritatis perſiſtentes, ignem & malleum experti: quíque difficiles nobis ſcripturas peruias reddiderunt, & quantò amplius de ſpirituſſancti (à quo ſacrarum literarum intellectus pendet) laticibus hauſerunt, tantò abundantiorem doctrinæ ſanæ prouentum nobis reliquerunt. Verùm ſi qua ab illis prætermiſſa ſunt, ſi qua ab aliis adiecta, hæc velut altera Ruth ſpicas poſt terga metentium relictas colligens, tractanda ſuſcepimus. Et quæ ab eis contractius atque ſuccinctius dictata ſunt, paulò latius atque fuſius proſequimur. Illi grauia grauiſsimi authores grauiſsimè pertractârũt,

in tabernaculum domini aurum, argentum & lapides pretioſos offerentes: nos auri tãtùm ramenta dare pollicemur, qui integras laminas offerre non poſſumus. Auri, inquam, non quod de terræ mineralibus eruitur, ſed quod de cælo venit, & tranſfert in cælum: non quod auari arcas explet, qui ventilat æſtiuum digitis ſudantibus aurum, ſed quod ſatiat animam inanem, eámque ſpiritalibus deliciis oblectat: non quod irritat ad malum, ſed ad optima quæque prouocat. Bene fortunati ſunt pretioſorum vaſorum, vel ipſa tantùm fragmenta poſsidentes, quibus integra habere non conceditur: ditantur nonnunquam quibus gratioſè permiſſum eſt ex magnis theſauris paruas tantùm portiunculas colligere: & ſaturari cupiebat Lazarus, plagis & fame confectus, de micis ſolùm quæ cadebant à menſa diuitis. Sed & pilos caprarum tabernaculo domini neceſſarios Moſes affirmauit. Et inopis viduę æra duo minutula in gazophilacium miſſa Deus acceptauit: qui & calicem aquæ frigidę, ſitienti in nomine ipſius porrectum, cæleſti felicitate repenſat. Exile munus eſt vobis quod offero, (lectores piiſsimi) ſed munus eſt, & plerumque fit vt quæ in ſacris literis exilia & leuia

uia videntur,ea magis neceſſaria ſint. Cúmq; in eis tot ſint ſacramenta quot verba,in ſingulis ſyllabis & apiculis ingẽs theſaurus iacet reconditus. Hæc ſi non abundanter proſint eruditis, nec illis oberunt. Rudioribus ſaltem atque minus inſtructis, mei certè non diſsimilibus,congruunt. Qui emũctiores habent nares delicatioris patinæ nidores ſuboleant, quibus oblectentur. In feſtiuò atque geniali conuiuio varia ſunt fercula, dapes variæ, dapum varia ſalſamenta: quod iſte faſtidit, obligurìens alter cum gaudio ſumit: guſtat quiſque quod palato ſuo conuenit, & agreſtes lactucæ cum agno typico abſumuntur: ſic demum eduntur omnia. Malè affectorum iudicia in hac parte nihil moror. Nec me malè habet quòd oculis auribúſque delicatis mea hęc minus placitura præuideam: Vobis Chriſtianis atque piis lectoribus, quorum ſana ſunt & fidelia iudicia, quíque libenter ſuffertis inſipientes cùm ſitis ipſi ſapientes, placuiſſe mihi ſatis erit. Sed hactenus forſitan verboſior ſum quàm par erat. Trãſeamus hinc vſq; in Bethleem, & videamus hoc verbum quod factum eſt caro. Interea boni conſulite (candidi lectores) hanc noſtram qualemcumque ope-

ram:& ſi quid arriſerit, cum gratiarum actione erga Deum totius boni largitorem pro veſtro aliorumque cõmodo, quod Chriſtianos decet, ſuauiter atque feliciter vtimini: ſi qua diſpliceãt, nemo cogit vt probetis, intacta relinquite. Bene valete in Chriſto Ieſu domino & ſaluatore noſtro, cui cum patre & ſpiritu ſancto vno Deo optimo maximo gloria ſit, laus, & honor in ſecula ſeculorum.

EXPOSITIO PRAECLARA

SACRI HVIVS SERMONIS, *Verbum caro factum eſt*, iuxta trium euangeliſtarum & vetuſtiorum Doctorum ſententiam, concionantibus per aduẽtum valde accommoda, & per lectiones digeſta.

Verbum caro factum eſt.

Lectio prima,

PIETATI & religioni conſecratis hominibus, Dei continuò reminiſcendi nulla eſt ſatietas. Quæ verò Dei ſunt, planè enarrare, & publico ſermone proſequi, audax certè facinus eſt, & animoſus valdè, fortíſque conatus, quandoquidem infrà materiam tam arduam noſtrà longé eſt cogitatio. Rurſúſque de Deo excogitatà ſeu cognita nec ſermo vllus ſatis apertè explicare poteſt. Cum igitur mens noſtra diuinarum rerum conſideratione & notitia multò reperiatur inferior, frigida oratio, & ſermo non appoſitus, quomodo non

erit neceſſarium ſilere,ne tantæ rei dignitas, verborum penuria & tenuitate periclitari videatur? Vniuerſis ſanè,tam doctis quàm ignaris,natura quidem hominibus inſitum eſt,vt
Baſil. Deum glorificare cupiāt, enarrare autem ipſius magnitudinem nemo hominum idoneus comperietur. Rurſum nequequiſquam ita demens,vel cæcato aut tam craſſo erit ingenio, vt ad ſummam Dei comprehenſionem ſeſe perueniſſe exiſtimet.Sed quantò magis ad eā accedere videbitur,tātò maiorem apud ſe infirmitatem perſentiet.Cuius rei teſtimonio & Abraham fiet & Moſes:qui Deo cum appro-
Gen.18. piarent, & quantum fas erat homini, ipſum videbant & cognoſcebant,tunc maximè humilem vterque tenuéque ſeſe ſenſum habere putauit.Puluerē enim ac cinerem nominabat ſe Abraham: Et moſes lingua balbum ac ſermone tardum ſe appellat,ſciens rerum agnitarum magnitudini linguæ & ingenij debilitate nequaquam reſponderi poſſe.

Cæterùm poſtquam omniū aures ad diuinarum rerū auditionē magna cum auiditate & proficiendi deſiderio apertæ ſunt,nec in chriſti Eccleſia vlla eſt in hoc ſatietas, vllúsve finis,quando non impletur auris auditu,malumus quoque pauca, vel obſcurè, tanquam in diei

diei crepuſculo ex diuinis agnoſcere.quã multa etiamnum diſertè de mathematicis,neceſſe nobis erit pro facultate aliquid de his enarrare.Dicemus itaque,ſi Deo placet,qui linguas infantiũ facit diſertas,& aſinæ os aperuit,qui dat verbum euangelizanti,& ſermonem rectum ac beneſonantem in os ſuũ virtute multa: Dicemus inquam non quantus, ſed quantum à nobis Deus deprehendi poteſt:& breuiſſimo nũc ſermone,pietatis in hac parte officio ſatisfaciemus,diuinæ naturæ omniũ ſupremæ ac nobiliſſimæ altitudini,triumphum contra omnem verbi facultatem liberrimè concedẽtes.Nam nec angelorum linguę,nec hominum vel minimam illius diuinitatis partem,ſatis congruè proſequi,nedum explicare, omnino ſuffecerint.

Tu autem ſi aliquid de Deo diſcere,aut ad ſalutis tuæ rationem audire concupiſcas,mitte corpus vnà cum ſenſibus ſuis, egredere de terra tua,& de cognatione tua, ſupra æthera mentis oculos attolle,& ſupra cælum aſcende,excute lutum & puluerem de pedibus tuis, quinimo & diſcalcea te calceos tuos,terra ſiquidem ſancta eſt in qua rubus iſte ardet; Et ſic veni vt videas viſionem hàc magnam.Verè enim Dominus eſt in loco iſto.Sicut audies

Exod.3. Pſal.47.

ſic videbis in ciuitate domini virtutum, & tunc mirabitur,& dilatabitur cor tuum. Diſce igitur nunc in terris,quorum ſcientia perſeuerat in cælis,

Hieronymus.

Imprimis tamen docentium & prophetantium,ſpiritus ſi ex Deo ſunt, probate. Nemo ſub Arrio,Sabellio,Eunomio,alijſque prioribus eccleſiæ Chriſti oſoribus,& horrendis ſeculi ſui portentis, ſeu quibuſlibet ſuſpectis præceptoribus, de verbi natura, & Dei claritate,potentia,& magnitudine,edoceri curioſè procuret:quod verecundè nimis,& cũ probris,flagris,carceribus,& flammis, in vtriuſque hominis forſan perniciem dediſcere,& recantare oportuerit: Nemo vos ſeducat vanis ſermonibus,& per inanem philoſophiã. Genealogias & quæſtiones interminatas ac inutiles illorum vitate, quorum ſermo ſerpit vt cãcer, & multum proficit ad impietatẽ.Multi enim veniẽt(ait chriſtus)dicentes, Domine in nomine tuo prophetauimus:quib' ipſe palam reſpondebit,Nõ noui vos,diſcedite à me. Si dixerint,hic eſt Chriſtus, non credideritis eis.Non enim miſi eos,ſed prophetantes de cordibus ſuis,in fortitudine ſua, aſſumpſerunt ſibi cornua,dicentes,labia noſtra à nobis ſunt: Quis eſt qui requiret? Quis noſter domin' eſt?

Ad Tit.3. *Matth.24.* *Pſal.11.*

Sic

Sic ponentes os in cælum,lingua eorũ in terra trãſit.Soli Deo in hac parte,ſpiritu ſuo,qui & ſponſæ eſt,cum vtriuſque ſit indiuidualis complexus, per ſacros nobis euangeliſtas arcana hæc reuelanti,credimus. Non enim volũtate humana,ſingularis iſtæc & ſupercæleſtis prophetia allata eſt:ſed ſpiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt hi ſancti Dei homines.Nõ erãt qui loquebantur,ſed ſpiritus patris in illis.Præſtita igitur nobis huius fideiuſſoris cautione non fallimur, non erramus,non hallucinamur.Nequaquam enim mendax eſſe poteſt in ore prophetarum ſuorum ſpiritus eius, qui ſemper iuſtificatur in ſermonibus ſuis,& illorum teſtimonia credibilia facit nimis. *Pſal.72.* *2.Pet.1.*

Cæterùm ſicut olim in populo Iudæorũ,plerique prophetiam (cùm reipſa pſeudoprophetæ forent), pollicebantur, ex quibus fuit Ananias filius Aiot : alij autem veri prophetæ: erátque Deo bene volente diſcernendorum ſpirituum gratia in populo ſuo, adeo quidem, vt aliis inter fideles prophetas receptis, nonnulli meritò reprobarentur. Ita & in nouo teſtamento plures euangelia conſcribere conati ſunt, ſed nec recepti. Quòd autem plerique proprio motu & pro ſuo naſo ad ea conſcribẽda ſeſe intruſerint,ex ipſo Lucę pro- *Orig.*

œmio in euangelio ſuo apertè cognoſcimus Quoniam(inquit)multi conati ſunt ordinare narrationem. Sic latenter abſque ſpiritus ſancti gratia, vocatione, aut Dei miſsione de Deo ſcribere conantes accuſans, proſilientéſque ad tractãda euãgelia male exciſo calamo. Quoddam ſcribitur ſecundum Aegyptios, & aliud iuxta duodecim apoſtolos, eſt & euangelium Nazaræorũ. Auſus fuit & Baſilides idipſum, ſeuero nimis & alto ſupercilio ſub nomine ſuo titulare. At quatuor tantum à ſpiritu ſancto ad hoc miniſterium ſelecti, non ſunt conati ſcribere, ſed euangelia ſacra ſpiritu ſancto duce, cuius gratia pleni erant, fideliter conſcripſerunt. Quæ cùm à Deo, illiúſque ſponſa chariſsima eccleſia, probata eſſe liquidò nobis cõſtet, in omnium ſalutem, ad Chriſti gloriam & honorem, exporrecta fronte, cũ cruce eius quam & ipſa adnuntiant in medio eccleſiæ publicamus.

Euſebius. Matthæus omnium primus, ad eos qui ex Hebręis crediderant, hebraico idiomate poſt annos octo aſſumpti in cęlos Chriſti euangelium ſcripſit. Idem & egiſſe legimus Marcum Petri diſcipulum, cùm Romæ ageret. Nempe cùm à fidelibus qui illic cum eo verſabantur, rogatus, ne ſolum vocaliter prædicaret, ſed

Chriſti myſteria literis proderet, perſuaſus cõſenſit, decimo anno poſt Chriſti aſſumptionem in cælum. Quod & Petrus legens confirmauit, idque perpetuò in eccleſia legi, obſeruarique mandauit. Hoc & Papias hierapolitanus epiſcopus apertiſsimè retulit.

Diuus Lucas medicus & pictor, ac Paulinæ peregrinationis comes, philoſophiæ & rhetorices non ignarus, poſt quindecim annos ab aſcenſo in cęlum Chriſto ſcripſit. Demum Ioannes poſt triginta duos annos. Matthęus & Ioannes apoſtoli Chriſti: Marcus & Lucas ex ſeptuaginta diſcipulis. Sic in ore horum teſtiũ proculdubio ſtare debuerit teſtimonium.

Cæterùm forſan obiicies quia non neceſſe erat tot habere vnius eiuſdémque rei conſcriptores. An non fidelis vnus ſcriba, euangeliſtæ nomine ſufficiebat? Vtiq;. Verũ vt vberius veritas monſtraretur, & quod ab vno præter, mittebatur, alius fideliter ſuppleret. Ita igitur diuina diſpẽſatiõe factũ eſt, vt quatuor in veritate (loco tamen & tẽpore diuiſi) concorditer ſcriberent, vno quaſi ex ore præſenter colloquentes, vt veritatem euangelij admiremur, planè confitentes quia à ſpiritu ſancto moti ſic loquuti fuerint. Hi ſunt quatuor venti pugnãtes in medio maris: Quatuor equi fortiſsimi,

per quos arca teſtamenti vehitur,& diuini verbi rheda trahitur: Quatuor flumina, quæ de cęleſti paradiſo egrediuntur, vniuerſam terram rore fluentis gratiæ inundantia, ita vt nec Aethiopibus omnino deſint. Hæc ſunt animalia
Ezechiel.1. quatuor, quæ apertis cælis Ezechiel propheta domini, iuxta fluuium Chobar non abſque ingenti admiratione conſpexit, eadémque nobis calami ſui penicillo, vt arcanũ hoc cognoſceremus, depinxit. Quorum facies hominis, Leonis, Bouis, & Aquilæ, quo præſignabatur rationalia hæc animalia: Chriſtum regem, ſacerdotem, hominem, denique altiſsimum fore deſcripturos. Quod & regius ille pſaltes paucis verbis abſoluit: Ego conſtitutus ſum
Pſal.2. ab eo rex ſuper Syon montem ſanctum eius.
Pſal.109. Deinde alibi: Tu es ſacerdos in æternum ſe-
Pſal.86. cundum ordinem Melchiſedech. Adiecit: Homo natus eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſsi-
Pſal.46. mus. Poſtremo: Aſcendit Deus in Iubilo.

Hominis geſta deſcripturus, & ab homine Incipiens Mattheus, in hominis facie deſignatur. Et Marcus de Chriſti regno tractans, animalium regem peculiarem habet leonẽ. Lucas Chriſti ſacerdotium (quod a Zachariæ ſacerdotio inchoauit) exprimens, in boue aut vitulo, immolatitia bellua, præuidetur, Iohã-

nes

nes autem aquila eſt grandis,magnarum alarum,volans ſuper cedros libani,ſaliẽs in mõtibus, tranſiliens colles: De verbi natura & Chriſti diuinitate ſublimiter definiens,aliis in terra gradientibus,& velut hirundo non longè ab humo volitantibus. Hic autem aſcendit ſuper Cherubin,& volauit in plenitudine ſcilicet ſcientiæ. Cui enim aliquando theologorum donatum eſt abdita ſummi boni myſteria penetrare, quæ ſuperant omnem intellectum, & incomprehenſibilem verbi ſubſtantiam humanis mentibus ac ſenſibus intimare, ſicut & Ioanni? Forſan dicet quiſpiam, Petro apoſtolorum capiti,qui domino interroganti quẽ ſe exiſtimaret eſſe, Reſpondit, Tu es Chriſtus filius Dei viui. *Matth. 16.* Veruntamen hæc in typo fidei & actionis,pluſquam ſcientiæ & contemplationis dixiſſe Petrum non ignoramus: ea ſcilicet ratione, quia Petrus in forma actionis ac fidei ponitur. Ioannes autem contemplationis & ſcientiæ, vnde & recumbebat ſupra pectus domini, quod eſt contemplationis ſacramentum. Alter autem ſæpe titubabat,quaſi trepidæ actionis ſymbolum. Ambo tamen currunt ad Chriſti monumentum .i. diuina ſcripta, in quibus diuinitatis & humanitatis eius myſteria,denſitate literæ, quadam veluti

Ioan.20. petra,muniũtur.Sed Ioãnes pręcucurrit citius Petro. Acutius nanque atque velocius intima diuinorum ſecretorum contemplatio penetrat ex integro purificata, quàm actionis ad-
2.Corint.12 huc purificandæ vis.Paulus ſe in tertium cælum rapto ſpiritu euolaſſe aſſerit,ſed non ſuper omne cælum. At Ioannes humanam omnem & angelicam naturam tranſgreditur, & deificatus in Deum intrat ſe deificantem. Audiuit Paulus verba quæ non licet homini loqui: Ioannes ſupremæ veritatis acutus & viuax inſpector, verbum vnum audiuit, bonum quidem & ſuaue,per quod facta ſunt omnia.Cui & licuit hominibus quantum prædicari poteſt,ipſum prædicare, fiducialiter interclamans. *In principio erat verbum.* Non ergo Ioannes ſic loquens,homo eſſe videbatur,ſed pluſquam homo & pluſquam propheta,quando ſeipſum & omnia quæ ſunt ſuperauit, ingrediens ineffabili ſapientiæ virtute, & ingenij ſublimitate, in Deum ipſum.Verè Deus erat quodammodo. Non ſic potuit in Deum aſcendere, niſi prius fieret Deus,aut diuinus ex ſuprema Hierarchia angelus, aſcendens ſuper filium hominis.i.eum nobis adnuntians ſummum eſſe, & ante omnia,in principio verbum: Ac mox deſcendens ſuper eundem Deum, & clamãs,

Verbum caro factum eſt.

Scripſit autem euangelium Ioannes octogenarius ſenex, & plenus dierum bonorum, diuinorum oraculorum & euangelicarum reuelationum ambroſia in Patmo & Epheſo annis multis enutritus. Nunc autem ſciolos pleróſque offendimus ſcribentes, qui nec ætatis grauitate, nec ipſa rerum experientia aut doctrinæ maieſtate inſigniti ſunt, quique ſacras literas à limine vix ſalutarũt, nec eaſdem primoribus labris deguſtarunt. Illis nihil durum, nil difficile aut ambiguum, (ita putant) & carmine fœdo ſplendida facta limet, leni calamo fortia quæque aggredientes, magiſtri erroris effecti, priuſquam diſcipuli fiant veritatis. Scripturam hanc (heu) paſsim ſophiſta verboſus, delirus ſenex, garrula anus, hanc vniuerſi præſumunt, lacerant, docent, antequam diſcant. Ita ſcribimus indocti doctique poemata paſsim. Bos hic laſſus fortius figit pedem. Qui aſianorum epiſcoporum impulſu perſuaſus, indicto ieiunio, dominum deprecans aduerſus Marchionem, Cherintum & Ebyonẽ ac reliquos antichriſtiani huius ſodalitij proceres, diuina hæc ſcripta edidit, quibus hæreticorum tela in capita eorum retorquens, lucem veritatis chriſtianis hominibus patefecit, chri

Hierony. ad Paulinum.

Ioan.20. petra,muniūtur.Sed Ioānes prçcucurrit citius Petro. Acutius nanque atque velocius intima diuinorum ſecretorum contemplatio penetrat ex integro purificata, quàm actionis ad-
2.Corint.12 huc purificandæ vis. Paulus ſe in tertium cælum rapto ſpiritu euolaſſe aſſerit,ſed non ſuper omne cælum. At Ioannes humanam omnem & angelicam naturam tranſgreditur, & deificatus in Deum intrat ſe deificantem. Audiuit Paulus verba quæ non licet homini loqui: Ioannes ſupremæ veritatis acutus & viuax inſpector, verbum vnum audiuit, bonum quidem & ſuaue,per quod facta ſunt omnia.Cui & licuit hominibus quantum prædicari poteſt,ipſum prædicare, fiducialiter interclamans. *In principio erat verbum.* Non ergo Ioannes ſic loquens,homo eſſe videbatur,ſed pluſquam homo & pluſquam propheta,quando ſeipſum & omnia quæ ſunt ſuperauit, ingrediens ineffabili ſapientiæ virtute, & ingenij ſublimitate, in Deum ipſum.Verè Deus erat quodammodo. Non ſic potuit in Deum aſcendere, niſi prius fieret Deus,aut diuinus ex ſuprema Hierarchia angelus, aſcendens ſuper filium hominis.i.eum nobis adnuntians ſummum eſſe, & ante omnia,in principio verbum : Ac mox deſcendens ſuper eundem Deum, & clamās,

Verbum caro factum eſt.

Scripſit autem euangelium Ioannes octo-
genarius ſenex, & plenus dierum bonorum,
diuinorum oraculorum & euangelicarum re-
uelationum ambroſia in Patmo & Epheſo an
nis multis enutritus. Nunc autem ſciolos ple-
róſque offendimus ſcribentes, qui nec ætatis
grauitate, nec ipſa rerum experientia aut do-
ctrinæ maieſtate inſigniti ſunt, quiq́ue ſacras
literas à limine vix ſalutarũt, nec eaſdem pri-
moribus labris deguſtarunt. Illis nihil durum,
nil difficile aut ambiguum, (ita putant) & car.
mine fœdo ſplendida facta limet, leni calamo
fortia quæq́ue aggredientes, magiſtri erroris
effecti, priuſquam diſcipuli fiant veritatis. Scri
pturam hanc (heu) paſsim ſophiſta verboſus, *Hierony. ad Paulinum.*
delirus ſenex, garrula anus, hanc vniuerſi pre-
ſumunt, lacerant, docent, antequam diſ-
cant. Ita ſcribimus indocti doctiq́ue pœma-
ta paſsim. Bos hic laſſus fortius figit pedem.
Qui aſianorum epiſcoporum impulſu perſua
ſus, indicto ieiunio, dominum deprecans ad-
uerſus Marchionem, Cherintum & Ebyonē
ac reliquos antichriſtiani huius ſodalitij proce
res, diuina hæc ſcripta edidit, quibus hæretico
rum tela in capita eorum retorquens, lucem
veritatis chriſtianis hominibus patefecit, chri

ſtum verbum patris ab æterno genitum,patri coæternum,coequalem atque conſubſtantialem manifeſtans, mortuis confratribus ſuis, veris totius orbis luminibus,cùm tenebræ ingruerent hæreſum, illuxit lux eius, tanquam lucerna lucẽs in medio nationis prauæ.Cúmque priorum euangeliſtarum ſcripta ſingula ſedulò atque vigilanter perlegiſſet, & humi
Theophyl. eos repere,in carnali ſcilicet ſubſtantia Chriſti explicanda inſiſtentes,cum aduertiſſet,adiecit & primum loqui de ea quam ipſum ante ſecula habuiſſe credimus, eſſentia, ne putarent erroris & perditionis filij,verum eſſe,Chriſtũ tunc primum ſubſiſtere cœpiſſe, quando ex Maria natus eſt,& non ante ſecula ex patre genitum eſſe.

Cæterùm & alia quæ manifeſtius non expreſſerunt,vel omnino prętermiſerunt,explanauit & liquida fecit: veluti ſuſcitationẽ Lazari, ac deprehenſæ in adulterio mulieris abſolutionem a laqueo mortis.Item & apoſtolicorũ pedũ lotionem, & pleraque alia. Porrò de diuina verbi generatione tractans, interim & illius incarnationem intactam non dereliquit,dicens,*Verbum caro factum eſt.* Igitur ſi diligenter attendas, neque illi de Deitate Chriſti dicere neglexerunt,ſed illius mentionem

nem,quamuis parcius & minore negotio, fecerunt:Neque hic Ioãnes ita ſublimitati verbi intentus fuiſſe perhibetur,vt diſpenſationẽ eius in carne poſthaberet omnino. Vnus enim erat ſpiritus,qui ſcribentium animos ciebat,qui diſtribuit ſingulis prout vult. Cuius fauore & gratia ſacrorum verborum horum ſanus nobis aperietur intellectus, quo ſummi Dei potentiam,maieſtatem ,& magnitudinẽ in gloria verbi ſui, & ſaluti noſtræ neceſſaria plurimum incarnatione eius admiremur, & collaudemus in ſecula ſeculorum. Amen.

Verbum caro factum eſt.

Lectio ſecunda.

IN vniuerſis ſpiritus domini pręſcriptis atque doctrinis, euangeliorum vox eminentior eſſe cẽſetur. Nam quod aliis per prophetas ſeruos,in euãgeliis ipſe dominus ſeipſo *Baſilius.* dignatus eſt nos conuenire:& qui loquebatur in patribus per prophetas, dixit, Ecce ego adſum. Vbi venit plenitudo temporis,loquutus eſt Deus nobis in filio,nõ vmbratiliter & obſcurè,& ſicut olim prophetæ,ſed palã (inquiebant apoſtoli) loqueris, & frequenter ſine pa-

rabolis,prouerbium nullum dicens. In ipſius autem euangelij laudibus,ſermonis magnitudine,& ſententiarum grauitate Ioannes facilè primas obtinet. In quo quidem & Pauli ſententia firmatur,Spiritus potentia in infirmitate perficitur, non corporis tantum, ſed & ſermonis,ac eloquentiæ in lingua cõſtitutæ.Hoc & Ioannes ſummi theologi exemplo manifeſtum eſt,qui & carne Chriſti propinquus erat, & gratia frater,quia virginis matris filium eũ inſtituit.Huius patria vilis & obſcura, nullis clara inſignibus artibus,ſed piſcaturæ tantum apta, Bethſaida,è regione prorſus abiecta, & penè inutili Galilæa.De qua & ſcribæ ludentes inquiunt,interroga, & vide quod à Galilæa non ſurgit propheta. Et rurſum, A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?Patre piſcatore naſcitur,eam quam pater exercens artem,pauper & inops atque algens,quippe qui præ facultatis tenuitate non in mari magno,ſed paruo quodam ſtagno cum patre & Iacobo fratre piſcaretur,ſciſſaque reſarciret retia. Erat itaq; piſcator,circa piſces,retia, ſtagna ſemper verſatus. Humanarum diſciplinarum & Iudaicæ eruditionis imperitus, & totus planè illiteratus:veluti actuum quarto beatus Lucas affirmat.Vide autem & diligenter obſerua,quantum

1.Cor,2.

Chry.ſuper Ioan.

Ioan.1.

tum qualémque ignobilis ille ſcientiæ & comitatis ac muſarum omniũ ſuauitatis expers, ſpiritum fuerit ſortitus. Audi quid loquitur, quanque ſit diſputationem agreſſus. Nunquid de rebus familiaribus, & quibus piſces inſtrumentis capiuntur? Huiuſmodi enim à piſcatore quiſpiam expectaret. Verùm aliud ex ore narrantis pendentes colligimus, quod ſcilicet ex ſupremo cælo eſt, quodque nemo antehac vel eruditiſsimus atque ſanctiſsimus intellexerat. Hoc Plato neſciuit, hoc Demoſtenes ignorauit, quod piſcator iſte nos edocuit. Sed quid ethnicis immoror quorum gloria in confuſione? Nam diuiſi ſunt in ſectas erroris, & inſanias falſas. Obſcuratum eſt inſipiens cor eorũ, dicentéſque ſe ſapientes, ſtulti facti ſunt: ſicq; euanuerunt in cogitationibus ſuis. Nam cùm Deum cognouiſſent (ita vt omnino inexcuſabiles ſint) non ſicut Deum glorificauerunt, veritatem eius in iniuſtitiam detinentes, & in mendacium commutantes. Porrò quæ nullus cæterorum euangeliſtarum attingere tentauerat, theologus hic noſter Ioannes facile penetrauit: cuius prima verba ſunt hæc.

Hiero. ad Paulinum.

Rom. 1.

In principio erat verbũ. Hoc animalis homo nõ percipit. Quid ergo? Silebim⁹ hinc? Quòd ſi hic nobis obmuteſcendum fuerit, cur legi-

Aug. in Io.

tur?aut quare auditur,ſi non exponitur?Sed & quid exponitur,ſi non intelligitur?Nam legere & non intelligere(vt vulgaris eſt ſententia) negligere eſt.Sed quoniam rurſum in tam erudita lectorum & auditorum familia atque frequentia eſſe nō dubito quàm plures, à quibus poterit nedum capi expoſitum,ſed &priuſquā exponatur intelligi, non fraudandi ſunt qui poſſunt capere, dum formidamus ſuperflui eſſe auribus eorum qui capere nequeūt.Poſtremò aderit miſericordia dei omnibus ſatisfaciens, probè ſacro & alto huius euangeliſtæ principio intendētibus & affectis,vt omnibus illa ſufficiat, & capiat quiſq; quod poteſt, quia &qui loquitur,dicit quod poteſt.Nā dicere vt eſt,quis poterit?Audeo dicere,fratres mei,forſitam nec ipſe Ioannes dixit vt eſt, ſed ipſe vt potuit: Quia de Deo,vt homo dixit & quidē inſpiratus à Deo,ſed tamen homo quia inſpiratus,dixit aliquid.Qui ſi non inſpiratus eſſet, dixiſſet nihil.Quia verò homo ſpiritu domini afflatus, non tantum quod eſt dixit, quàm quod potuit homo, hoc nobis adnuntiauit. Igitur & intelligentia opus erit in hac viſione. Nam qui ſecundum carnem ſapiunt,carnis curam in deſideriis quæ hominem mergunt facientes, nec ad ſpiritualem intellectum ſeſe

Auguſt.in Ioan.

erigere ſtudent, ex tranſitoriis his verbis noſtris, diuina hæc myſteria, & æternum ac permanens verbum ſuſcipere non poterunt. Corpus enim quod corrumpitur aggrauat animã, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Qui ſtatuerunt oculos ſuos declinare in terram, & dorſum ſuum ſemper incuruare veluti pecora, quæ natura prona atque ventri obedientia finxit, huius craſsitiei vmbra, horum hebetatur intellectus, ſeſe habent ad manifeſtiſsima rerum, veluti oculus noctuę ad lumen ſolis: nec ſacrorum horum myſteriorum participes vllatenus effici poſſunt: delicata eſt enim conſolatio diuina, quæ admittentibus alienam nõ confertur. Itaque qui habet aures audiendi, audiat loquentem, & oppidò eloquentem piſcatorem, factum principem terræ, & totius orbis doctorem atque præceptorem. *Sapien. 9.*

In principio erat Verbum. Hic de filio nobis diſſerit, nam pater ex lege notus erat nobis. Sed nec de patre tacet, cùm de filio loquitur, & ſempiternitatem propalat, dicens, *In principio erat Verbum.* Verbi incarnati diuinitatem hic Ioannes præſcribere potiſsimum inſtituit. At quoniam in omni re duo conſideranda ſeſe offerunt, illius ſcilicet eſſe, & operatio ſeu vir-

S.Tho.in Ioan, tus eius,idcirco ſanctus euangeliſta primo loco de ipſo verbi eſſe quantum ad deitatis naturam agit. In ſequentibus de ipſius operatione tractaturus per hæc verba, (*Omnia per ipſum facta ſunt, &c.*) Quo ad primum autem, ne multiplex indiſtinctum pariat confuſioné, & vt ordinata quieſcant, ex authore colligemus, quãdo erat verbum, vbi erat, & quid erat. Hęc eſt tota huius rei moles, hic diſtinctus, & facilis dicendorum ordo.

In principio erat verbum. Si in principio erat, quando nõ erat? In principio.i.à principio. Quod autem à principio eſt, eius omnino nullum tempus inuenitur quando nõ erat. Quòd autem in principio idem ſit quod à principio, ita explicat ille ipſe euangeliſta in primo primæ canonicæ: Quod erat (inquit) ab initio, quod vidimus, & audiuimus, &c. Vides igitur quomodo clariſsimè ſeipſum interpretetur?

Cyril.in Io. Quid igitur obſecro reſponſuri ſunt Chriſtianæ fidei aduerſarij, qui Chriſtum eſſe, & naturam à matre cœpiſſe habere, ſic vt mater eum præextiterit, impudenter & infideliter affirmant? Adeo quidem, vt nec Deus ab eis eſſe

Pſal.80. credatur, cùm ſcriptura clamet: Non erit in te Deus recens. Quomodo autem recens non eſſe poterit, ſi nouiſsimis tantùm temporibus

apparuit, & natus eſt? Quomodo quæſo nec mẽtiebatur dicẽs ad Iudæos, Antequã Abrahã fieret, ego ſum, cũ ex multis ſeculis ab Abrahã ex virgine nat9 ſit? Si ergo in nouiſsimo ſeculo habere cœpit eſſe, & viuere, naſcens ex virgine, quomodo in principio ipſum fuiſſe, veritatem habebit, cùm principio nihil ſit antiquius? Nam ſi aliud quiddam ante principium intelligamus, nec erit verè principium. In Dei filio principium temporis non poſſumus intelligere. Qui enim ante cuncta ſecula eſt, æterna eſt illius ſubſtantia. *Ioan. 8.*

In principio. i. imprimis, ſicuti & loquuntur latini, & ante omnia, ex Auguſtino, Baſilio, & Hylario. Dominus, inquit, hæc ſapientia poſſedit me ab initio viarum ſuarum: antequam quicquam faceret à principio. Et ſic deſignatur verbi cum patre æternitas. Nempe quod eſt ante durationis principium, æternum eſt. Quodcunque igitur principium durationis detur, ſeu tẽporis, ſeu æui, aut qualeuis aliud imaginarium ſpaciũ extenſum per multa ſecula, iam in eo principio erat verbum. Itaque nunc recentem Deum non adoramus, ſicut antichriſti mentiti ſunt, ſed veritatem de terra ortam, quæ veritas Domini in æternum manet. Hic eſt Chriſtus filius Dei, qui nunc ho- *Prouerb. 8.*

mo eſt in fine ſeculorum,& à principio & ante ſecula verbum erat. Non erat ſemper totum quod nũc eſt,ſcilicet caro,& verbum,ſed verbum tantùm: nunc geminę gigas ſubſtantiæ. Proinde non abſque mirabili ſacramẽto verbum appellatur,quod apud nos mentis conceptum ſeu animæ noſtræ intrinſecũ illud quod exteriori verbo publicamus,deſignat.Cui verbi nomenclatura aptius ei congruit, quàm rei

S.Tho. ſu-per Ioan. exterius prolatæ, vtpote cum illius cauſa exiſtat. Verbum autem hoc ratio & ſimilitudo eſt rei intellectæ,quod in omni natura intellectuali ponere neceſſum eſt: Quandoquidem de ratione intelligendi eſt, intellectum intelligendo aliquid formare, quod verbum dicitur, quaſi proles mentis, & filius cordis. Sed creaturæ verbum eiuſdem naturæ eſſe non poteſt cum ea.Nam verbum quod eſt ratio intellecta, ab intellectu ſuper quauis re efformata, habet eſſe intelligibile tantum in anima. At intelligere noſtrum, eiuſdem naturæ non eſt cum anima, cùm illa ſua non ſit operatio. Idcirco verbum ab intellectu formatum accidit animæ,& nequaquam de illius eſſentia eſt. In Deo autem eſſe & intelligere,idem ſunt. Itaque verbum intellectus diuini accidẽs illi eſſe nequit,ſed ad illius naturam pertinens:nẽ-

pe

pe cum Dei eſſentia ſimpliciſsima, indiuiſibi
lis, incompoſita, impartibilis ſit, quicquid in
ea Dei eſt, Deus eſt: & ſic verbum Dei Deus
eſt, ſubſiſtens verbum ſubſtantiale: creaturarũ
verba accidentalia.

Verbum igitur eſt non angeli, non hominis, ſed ineffabile verbum Dei, incomprehenſibile, inuiolabile, incommutabile, quod hominum verbis explicari nõ poteſt. Multa Dei *Pſal. 102.* verba ſunt, quæ & atteſtante propheta, angeli faciunt, Potentes virtute qui facitis verbum eius. Nec vllum eorum Deus eſt. Hoc autem verbum ſubſtantia quædam perſonalis eſt ex patre proueniens, abſque vlla paſsione aut corruptela, ſicut & mentale, ſeu cordis noſtri verbum interius ex preconceptis ſine vlla mẽtis corruptione aut labore generatur.

Verbum illud ſapientiſsimum, copioſiſsimum, clariſsimũ, in quo velut in ſpeculo mundiſsimo, rerũ omnium ſpecies relucent, producibilium omnium forma & exemplar, iuxta quod ſummus ille rerum omnium opifex & architector induſtrius velut terrenus quidam artifex ex impreſſa arte, vniuerſa operatur. Verbum illud forma eſt non formata, ſed formandorum omnium, & formatorum forma, ſine errore, ſine defectu, ſine exinatione, ſine

loco,ſine tempore,entitas ſimplex,impartibilis,incompoſita,omnium nobiliſsima, omnia ſuperans,in omnibus exiſtens,omnium funda mentum & faſtigium, ſub quo omnia ſunt, mouentur,& viuunt.

Verbum ipſum eſt quo Deus ſeſe hominibus prodidit, & eorum patrem ac Deum totius cõſolationis ſe manifeſtauit:qui cùm creaturis ipſis, & ſacratiſsimis ſcriptis, quæ verba domini nuncupantur & ſunt, ſemetipſum declaraſſet,lõgè tamen apertius qualis eſſet,hoc potiſsimũ verbo omnibus inſinuauit. Nempe hoc agunt ſcripturæ,& ſacrorũ librorũ lectiones, vt ſeipſas agnoſci,& Deum nos agnoſcere faciant. Non autem Deo ſuipſius notitiam infundunt, quandoquidem ante legis volumina & vniuerſas ſcripturas Deus erat, deitatis ſuæ non immemor,non oblitus, non ignarus, aut inſcius, planè ſeipſum agnoſcens. Et hoc ſolùm verbo, (quod eſt ſplendor paternę glo-
Hebr.1. riæ, character & figura ſubſtantiæ eius, & lumen æternum) Deum ſeſe videt & agnoſcit. Niſi enim ſemetipſum agnoſceret,fruſtra ab aliis ſe cognoſci intenderet. Vnde & transfigurante ſeChriſto,intonuit de cœlo dominus,
Matth. 17. dicẽs,Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi complacui.Ille enim me talem mihi & omni-

bus

b' indicat, qualis ego ſum: & in lumine eius lumen eſſe me conſpicio, & Deũ omnipotentẽ. Obſerua igitur quia & verbum dicitur ſine motu genitum, & quoniam imago eſt genitoris, totum illum in ſe demonſtrans, & perfecta ſemper in ſemetipſa exiſtens, ſicut & verbum noſtrum quod totius noſtræ cogitationis imaginem refert. Quę enim ſecundum cor nominis, hoc verbo proferimus. Et quod loquimur, exemplar habet eius quod ipſi corde cogitamus, quandoquidem & cor noſtrum eſt veluti fons: Verbum verò emiſſum, tanquam riuus è fonte profluens. Tantum igitur profluens eſt, quantum id vnde profluit. Baſilius.

Verbum caro factum eſt.

Lectio tertia.

IN *principio erat Verbum*. Cuius quæſo verba ſunt hec? hominis an ſpiritus? Non humana certè aut angelica, ſed planè diuina ſunt. Nec hic Ioannes loquitur aut eloquitur, ſeu proloquitur, ſed vehementer tonat & fulminat: Horrendum in lingua fulmen gerens, velut Pericles. Propterea & filius tonitrui à Domino vocatur. Neque docet quod Stoici, Platonici, Peripatetici, de motu, de fato, de tempore, & æuo, vaniſque omnibus alijs ſuperciliosè diſputarunt, inflatis buc-

cis è Iouis cerebro (velut Pallas) eductos ſeſe iactantes, & totius orbis miracula dici cupientes. Id autem nos docuit Ioannes, quod nec angeli prius, nec homines planè attigerant. quandoquidem eo ſic loquente, innotuit principatibus & poteſtatibus per eccleſiam multiformis ſapientia Dei. De qua Paulus: Sapiẽtiam loquimur inter perfectos. Cuius doctrinæ tanta fuit ſecuritas, tam efficax & præpopotens veritas, vt eo apud Epheſum, totius orbis philoſophantium emporium, docẽte magiſtro, ſectæ ſimul & ſcholæ rethorum, poëtarum, philoſophorum, & id genus ſapientiũ huius ſeculi, ſiluerint, & intercluſum os habuerit omnis humana diſciplina, ad piſcatoris pedes prouoluta.

1.Corin. 2.

Porrò lectionis huius interpretibus circunciſo ore opus erit, & neceſſaria plurimum auditoribus religioſa & humilis auditio. Nam cum de Deo diuiniſque rebus homines tractamus, nec ad loquendum lingua, ad audiendũ auris, intellectus ad concipiendum non ſufficit. Sed in his verſantes cum fide & religione, cuncta nos ſuſcipere oportuerit. Vbi autem in hi humanus ſermo defecerit, vbi conuenientia verba non ſuppetunt, nec proprio & integro ſenſu quod volumus, exprimere valemus,

mus: in hoc deum op. max.peramplius & abundantius glorificare,laudare,benedicere & prædicare debemus:talem tamque ſublimem Deum nos habere recogitantes, qui & cogitamina,intelligentias & eloquia noſtra omnia facile trāſcendat.Nempe ſi Deus noſter hominum notitia & comprehenſione facilis fieret, nihil præter cutem & oſſa habens, tanquam Deus inops, pauper, & modicus, ſine adipe & pinguedine,nihil tenens ſucci,nil medullæ, niſi quæ citò exhauriri atque exiccari poſſet, faciliter comprehēſus,faciliter vileſceret: Eodemque prȩconcepto atque comprehenſo, ad diſcutienda ventilādaque ſuperiora properaramus. Pleraque de Deo intelligimus,quȩ plenius enarrare præ verborum inopia non poſſumus. Multa ſimiliter de eodem nuntiamus, quæ nec rectè intelligere ſumus idonei. Harū autem rerum obſcuritatē,carnis noſtræ craſſities & caligo obſcuriorem reddit. Cuius craſſitiei vmbra,intellectus virgula(vt aiunt) diuina in corporis anguſtias demiſſus, velut tenebris obſeſſus carceris inuoluitur,& hebetatur,ac in ſpiritualelumen aliquatenus non reſpirat.Oculos enim noſtros ſtatuimus declinare in terram, & dorſum noſtrum ſemper in curuatur.Venit lux in mundum, & dilexerūt *Ioan.3.*

homines tenebras magis quam lucem. Quoniam igitur a tali nos comprehenſione Dei (cuius & ipſi genus ſumus) alienos nos eſſe perſentimus, quæ humanos ſimul & angelicos intellectus beat, ſuſpiremus & gemamus in hac lachrymarum valle, & a vinculis carnis ac ſeculi huius turbinibus & curis quæramus erui, vt purgata mentis acie, ac defæcatis oculis, liberati de carcere mortis huius, liberius cum Deo, & de Deo diuiniſque philoſophemur, hæc fidei noſtræ ſacramenta atque myſteria profundius & clarius penetrantes.

In principio erat Verbũ. ab initio, & ante ſecula, à ſeculo & in ſeculũ tu es Deus. Ante me (ait) nõ eſt formatus Deus alius, & poſt me nõ erit. Neque principium dierum habens, ſed neque finem. Ex vtero ante luciferum genitus eſt,

Hebre. 7. Pſal. 109. Pſal. 2.

Quinimo & pater ait, Ego hodie genui te. Sed (obſecro) ſi pater eum genuit qui Deus eſt, nunquid filio prior eſt, & ille poſterior? Præcedit igitur quouis ſpaciolo pater filium. Sic pater fuerit, quãdo non filius: ergo & in principio non erat verbum.

Hæ ſunt profectò humanarum cogitationum inquiſitiones, naturalium rationum cõſequentiæ, & neceſſitati ſubiectæ. Nunc verò de Deo nobis eſt ſermo, cuius nec filius filio

hominis

hominis conferẽdus,nec Dei pater patri hominis. Nempe in hominibus & animalibus quando maior eſt pater, filius minor, ambo temporales, & temporum viciſſitudini ſubijciuntur: ille ſeneſcit, quia iſte creſcit. Homo natura pater,non natura, ſed per ætatem corpore & induſtria minorem genuit:expecta vt tandem creſcat,patri fiet æqualis. Paruulus enim cum adoleuerit,puer creſcendo ad patris magnitudinem corporea mole, & forſan ingenij dexteritate,perueniet. Arrius filium patre minorem affirmat, qui nunquam creſcendo ad patris magnitudinem perueniat.

Proinde fruſtra in æternitate tempora requires,vbi non ſunt tempora,non ætates, non ſenectus,non iuuentus. Per humana iſtæc ad diuina pertingere non poſſumus,quæ nec dici nec excogitari valent, niſi ſub nubilo, in ænigmate. Hoc ſic ſimpliciter & in ea ſupercilij demiſsione humiliter credamus,vt intelligere promereamur. Fides vbi intellectionẽ ſic præceſſerit,illius intellectus prꝍmium fiet. Inenarrabilem ac incomprehenſibilem rem hanc,quantum potuit,vel res ipſa permiſit, apoſtolus explanare fideliter conatus eſt, non coæternorum ſimilitudine, quæ præter hæc nulla ſunt, ſed coęuorum: In quibus tandem

temporum' menſuram habentibus,generans ſimul atque generatum coæua inueniuntur: adeo quidem, vt ex eo ceperit eſſegeneratum quo generans.Ita enim de Chriſto loquitur hebræorum primo:Qui cùm ſit ſplendor gloriæ.& c. Splendorem niſi ſolis, lunæ, ſeu cuiuſuis certi luminis eſſe dicimus. Núquid autem ita ſtupidi ſumus & hebetes, vt apoſtolũ putemus inęſtimabilem illam diuinitatis ſpeciem ſoli & igni comparaſſe? Abſit. Verùm vt craſſo illo & palpabili argumento intelligamus,quòd ſicut ſol aut ignis ſplendore ſuo non eſt prior,licet inde naſcatur,ſed ex quo ſol ignisve proceſsit, ſimul & cum eo ſplendor eius apparuit.Vbi ergo talia in creaturis cõperiũtur,cur à creatore hoc fieri poſſe deſperas?Quare,quæſo,in principio non erat verbum?.i.filus ab æterno genitus patre,æternus non erit,& generanti genitus coęternus,ſicut ſplendor ſolis ſoli coęuus?

In principio &c. Præuiderat ſpiritus Domini futuros quoſdam gloriæ vnigeniti inuidentes, qui ad auditorum ſubuerſionem ſophiſmata proferrent. Quia ſi genitus eſt,non erat: & antequam genitus eſſet,non erat. Ne igitur talia garrire præſumãt,ait ſpiritus ſanctus,*In principio erat verbum.*

Baſil.

Da

Da mihi Deũ quandoque ſine verbo fuiſſe,aut patrem ſine filio, & planè conſentiam Chriſtum noſtrum,principium eſſendi habuiſſe.Si Deus aliquando ſine verbo fuit, Deus non erat, aut Deus inſipiens, quod & Chriſtianæ aures abhorrent. Cum enim verbum illius ſit ſapientia,oportuit & ipſum qui æternus erat,verbum ab æterno habuiſſe.Si genitus eſſet Dei filius vt homo,inter genitorem & genitum aliquam ineſſe differẽtiam oportuiſſet. Quãdo verò ineffabili ratione, modo, & forma,atque vt deũ decet,genitus ſit, meritò ante & poſt,quæ particulæ temporis ſunt indicia & fragmenta,in eum cadere nequeũt.

Quemadmodum autem pater non habet eſſendi principium, ita & filio communicat non habere eſſendi(vt ſicloquamur)initium. Sicut ex æterno ſole æternus eſſet candor, ita ex æterno patre æternus eſt filius. Sic omnia quæ pater poſuit in ſua poteſtate & habet,hæc & filius iure generationis accepit a patre. Et quemadmodum ſemper æternus eſt,ita & generatio eius à patre ſempiterna eſt,nec præterit vnquam.Sicut ab æterno genuit,ita & nũc gignit,nec gignere cœpit,nec gignere deſijt, nec vnquam gignere deſinet. Cæterùm filius nec generat,nec generare poteſt: verùm non

idcirco minoris eſt quam pater potentiæ, nec minus habet filius quam pater, quia filius eſt, non pater. Eadem enim eſt potentia qua pater generat, qua & filius ipſe generatur. Nam cùm vna patris filijque ſit natura, quæ in patre eſt voluntas, qua filium pater ab æterno generare vult, eadem omnino voluntas eſt, qua filius ab æterno vult eſſe à patre. Proinde in diuinis perſonis generare poſſe explicat quidem originem, ſed non extendit potentiam, nec excellentiorem eam aut ſublimiorem exprimit quàm generari poſſe. Quòd autem filius à ſe non poteſt facere quicquam niſi quod viderit patrem facientem, nec intellectus imperfectionem vllam, nec perſonæ filij ſubmiſſionem aut quandam ſubiectionem, ſed nec poteſtatis in filio defectũ ſignificat, at vtriuſque perſonę æqualitatem in ſimpliciſſima vna & indiuiſibili vita, ſapientia, & poteſtate. Quę omnia pater habens ab æterno, ea dedit filio. Dedit equidem ab æterno, non munere gratię, & largitatis tantùm, ſed iure generationis. Et quia filius ſic a patre operandi poteſtatem aſſumpſit, ideo nec quicquam filius poteſt facere, niſi quod viderit patrem facientem. At quia pater nihil operatur niſi per eandem poteſtatem quam filius habet, idcirco quemadmodum

modum filius nõ poteſt facere quicquam niſi quod viderit patrem facientẽ, ita & pater non poteſt facere quicquam, niſi quod viderit filiũ facieientem.

In principio erat verbum. Verbum dicit, vt impaſsibilem patris generationem oſtendat. Nec filium nominat, ne filij appellatione de generationis paſsione occurrat cogitatio: quã do apud nos in carne genita, tempore & paſſione generantur. Sic vanæ hominum ſuſpiciones tolluntur.

Et verbum erat apud Deum. Sine principio eſt apud Deum: & qui abeſt à tempore, non ab eſt ab auctore. Legimus verbum factum ad Eſaiam, Hieremiam, Oſeam, reliquoſque prophetas: Ad Deum autẽ non fit, quaſi prius nõ exiſtens apud ipſum: Ex eo igitur quod in eo iugiter eſt, dicitur, *Et verbum erat apud Deum.* à quo nec a principio ſeparatum eſt, ne credat leuiculus quiſpiam, verbum hoc eſſe tantùm prolatile, quod tranſit euaneſcens in auras, nec apud quempiam manens. Adiunxit, *verbum erat apud Deum.* permanentiã in perſona à verbo diſtincta deſignans, & innuens perſonarum diſtinctionem. Perinde ac ſi diceret, filium in ſe ſubſiſtentem Deum eſſe, & Deum patrem vnum cum illo apud quẽ

Baſil.

Symbolum Athana. eſſet, vt ſciamus alium eſſe patrem, alium filium, neque confundamus perſonas ſicut Sabellius, neque ſubſtantiam ſeparemus, veluti
Ioan.14. Arrius. Hęc eſt patris & filij conſubſtantialitas. Nam in filio pater, & in patre filius eſt. Qui videt me (ait) videt & patrem meum. Nam ex Paulo, in forma Dei eſt Dei filius. i. in ſubſtantia. Et exclamat, ego & pa-
Ioan.10. ter vnum ſumus. Sic & naturæ vnitatem & perſonarum pluralitatem oſtendit. Nunquam enim de vnica perſona, ſumus, etiam ſi diſrũpantur hæretici, prædicari poterit. Igitur ex ſcripturis habemus, filium eſſe in patre, & apud patrem. Alterum ad diſtinctionem perſonalem referes: Filius enim á patre ſola origine diſtinguitur: altero conſubſtãtialitatẽ in natura deſignabis. Licet ergo careat verbum principio durationis, non tamen authore ca-
Mat.6. ret & generante apud quem erat, apud Deum ſcilicet. i. cum Deo, in ſinu paterno. Sic alio loco dicitur, Nonne fratres eius & ſorores apud nos ſunt?. i. nobiſcum ſimul agẽtes. Ita & hoc loco, Apud Deum intellige. i. cum Deo, ne corrupto & ſtolido iudicio exiſtimes patrem
1.Corin 10. interdum abſque filio, Deũ abſque verbo fuiſſe, ſed ſemper illi coæternum. Nam cum verbum virtus ſit & ſapientia patris, ſplendor & figura

figura ſubſtantiæ eius,ipſum apud patrem & cum patre ſemper eſſe firmiſſimè credēdū eſt.

Non erat igitur verbum ſolitarium, patrē habet æternum, à cuius ſinu ab æterno depromptum eſt, a quo nunquam ſeparatum, nunquam & diuiſum, cum illo ſemper exiſtens, in ſummo dilectionis, magnificentiæ, & honoris. Non ſicut apud diuitem pecunia in arcis, ſed in ipſi Dei ſubſtantia, in abſcondito faciei ſuæ. Locupletis hominis aurum in marſupio, verbū Dei in corde patris. Sicut nec riuus abeſt a fonte, nec ſplendor à ſole, ita nec filius à patre. Quamquam nulla ſit prorſus vel in terris vel in cęlis creata ſimilitudo, quæ æternam illam & abditam filij a patre generationem ad plenum adumbrare queat. Adorare eam fide licet; non humanis rationibus metiri, & naturali intellectu eniti comprehendere.

Et deus erat verbum. Credi ſiquidem poſſet, quod verbum erat apud Deū, ſed ab ipſo in natura diſtinctum. Idcirco ſapienter adiectum eſt, (*& Deus erat verbum*).i. filius naturæ diuerſitate à patre nō ſeparatur, cū ſit ipſe Deus. Hoc & Paulus comprobat, dicēs, ex quibus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula. Et Ioānes in canonica, vt Roma.9. 1 Ioā. vlti.

ſimus in vero eius filio Chriſto Ieſu. hic eſt verus Deus & vita æterna. *Et deus erat Verbum.* i. Dei ſubſtantia, ea eſt filij eſſentia. Sileat ergo impudens Arrius, filium Dei creaturam impiè & ignoranter affirmans, quando nõ erat tantùm apud Deum, verum etiam Deus erat. Neceſſariò igitur æternus, i. abſq; vllo ſeu principij ſeu finis pręſtituendo termino. Nam quod in tempore fit, ſeu quod ex nihilo productum reperitur, id natura Deus eſſe nõ poteſt.

Hoc erat in principio apud Deum. hanc ſententiam Origenes a prioribus aliam non eſſe declarat, ſed epilogum quendam præmiſſorũ: perinde ac ſi dicatur, quod filius Dei Deus ſit æternus, & eiuſdẽ cum patre ſubſtantiæ ac poteſtatis.. *Hoc erat in principio apud deum.* i. ex quo Deus fuit, ita erat ſemper, & nihil aliud erat.

Mira certè & inexplicabilis natiuitas, quã admirari ac ſummè venerari firmáq; fide credi melius congruit, quàm curioſi ſermonis noſtri inopia reſerari. Generationem eius quis enarrabit? Ex parte tantum cognoſcimus, ex parte prophetamus, videntes per
1. Corint. 13 ſpeculum, & in ænigmate. Poſteriora mea (ait
Exod. 33. dominus ſeruo ſuo Moſi) videbis. i. quę carna-

lis ſunt generationis meę,in poſtremis nouiſſimiſq; diebus hominibus exhibitæ. Faciē autem meā,quę deitatis eſt genitura,videre non poteris. Sermo iſte aliud non vię ſed patriæ tempus exigit: aliud poſtulat ingenium, linguam aliam, lectores alios & præceptores, alios auditores & diſcipulos. Cùm euacuatum fuerit quod ex parte eſt & aduenerit perfectum, videbimus eum ſicuti eſt. Pura ergo & ſimplici fide filium patri coęternum credamus & confiteamur: Nam in principio erat verbum. Ipſumque perſonaliter à patre diſtinctum, quia verbum erat apud Deum: Nemo autem apud ſemetipſum manere cenſetur, patri conſubſtantialem, Deum de deo, lumen dę lumine:quia Deus erat verbum.

Verbum caro factum eſt.

Lectio quarta.

OMnia per ipſum facta ſunt. hactenus verbi naturam, quod videlicet Deus ſit, & apud Deum, illi coęternum & conſubſtātiale,ſanctus euangeliſta deſignauit,paucioribus quidem quam ratio ferat humana,ſed ſinceræ fidei ſufficientibus verbis. Nunc autem illius actiones & opera proponit,vt vel ab ipſius eſ-

ſentia vel operibus agnoſcatur, & credatur Deus. Id enim opus egit (creationis ſcilicet) quod Dei ſolius eſt, ac nulli creaturæ competens, quippe cùm creatura ſit, creatrix eſſe non poteſt, cui creandi poteſtas a Deo communicari non valet: Cum ex nihilo .i. nulla præſuppoſita materia, aliud agere, virtutis opus ſit infinitæ, cuius præter Deum non eſt capax aliquod creatum. Ne ergo in ſua æternitate, ſoli ſibi cognitus Dei filius, circa cardines cœli perambulans lateret, prodidit ſeſe rerum omnium creatione. Inuiſibilia eius a creatura mũdi, per ea que facta ſunt (atteſtante Paulo) in-

Roma. I. tellecta conſpiciuntur. Quæ? Ipſa ſcilicet ſempiterna virtus eius, & diuinitas.

Omnia igitur *per ipſum facta ſunt.* Hic vſus eſt euangeliſta præpoſitione (per), ne ſuſpiceris vnigenitum illum abſque principio eſſe, vel illi aduerſarium, quando pater per verbum

Theophil. omnia fecerit: quod non minoris, ſed æqualis eſt poteſtatis. Vbi tamẽ (per) alioqui te offenderet, vide & audi ſcripturam alio loco mani-

Pſal. 32. feſtè dicentem, Verbo Domini cæli firmati ſunt: & rurſum, Initio Domine terram funda

Pſal. 101. ſti .i. nõ ſolũ fundata eſt per te terra, ſed tu fundaſti. Hæc enim de filio, non de patre dicta rectè aſſerũtur. (Omnia) inquam ſpiritalia & corporea

corporea. Sic Manichęorũ error potenter eli ditur, duo rerum principia, alterum videlicet bonorũ & inuiſibiliũ, alterum malorũ & viſibiliũ affirmans. Hæc autem (omnia) molẽ illam tam preclarã vniuerſi oſtendunt: quã ſingularius explicat ſanctus moſes, ſeptem dierũ opera in quibus omnia creauit quę præfuerũt, & quæ ſunt, quæque futura ſunt in ſe, ſuiſque ſimilibus, ordine quodã rectiſsimo deſcribẽs, & ita apud geneſim inchoans, in principio creauit deus cælum & terram. *Gene.1.*

Planè igitur conſtat factorum omniũ principium, verbi proprium eſſe, Dei ſcilicet magni & omnipotẽtis. Porro ſi omnia per verbũ facta ſunt, ergo & ipſum tempus. Inde verbi coæternitatem ad patrem Hilarius potẽter arguit. Nã ſi tempus omne ab eo factũ eſt, ergo nullũ tempus fuit ante ipſum, nec cũ ipſo, cum ante omnia eſſet: ergo in ſe æternus, & patri coæternus. Quòd ſi omnia per verbum facta ſunt (vt ſunt) nec propterea (ex Auguſtino) factũ dici poteſt verbũ ipſum. Nã ſi factum eſt, per aliud verbũ factũ eſt: quãdoquidem verbo domini facta ſunt omnia. Sic igitur nõ eſt creatura, vt blaſphemat Arrius, ſed creator & Deus, eiuſdemque cum Deo ſubſtantiæ, cùm omnis preter diuinam facta ſit ſubſtantia.

creatæ & factæ naturæ eſt, qualeuis fuerit, non abſque verbi virtute factum eſt. Proinde ſi ſine ipſo factum eſt nihil, intellige non eſſe ſolum qui operatur, ſed alium eſſe qui ſine verbo operari non nouit. Propterea inquiebat, pater meus vſque modò operatur, & ego operor. Non quod ſeorſum pater & filius operentur, quaſi quieſcenti patri filius operarius ſuccedat (ſic enim duo creatores eſſe putarentur) ſed pater per filium, qui virtus eſt eius & ſapientia, creatione & creaturarum conſeruatione, operatur: quoniam naturaliter & neceſſariò alter eſt in altero, nec eſt quod alterum ab altero ſecernat. Et ad hoc affertur appoſitè quod habet Moſes in geneſi: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Hinc colligimus patrem ſine filio nihil facere conſtituiſſe. Hac verborum forma & planè Chriſtiana ſententia concluſis hæreticis, confunduntur & idola colentes, dicentes lapidi, produxiſti me: & mortuo ligno, Deus meus es tu. Similiter & Hebræi de vitulo in Oreb ludentes & clamantes, iſti ſunt Dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de Aegypto: ac reliqui omnes, cælo, lunæ, infimiſque alijs elementis & elementatis ſacratiſsimæ Deitatis

Ioan.5. *Gene.1.* *Exod.32.*

gloriam tribuentes. Impietatem hanc euangeliſta fortiter oppugnans retundit, *Omnia*, inquiens, *per ipſum facta ſunt.* Igitur & ipſe creator eſt, cui ſoli regi ſeculorum immortali, inuiſibili latria debetur, pro creationis beneficio, imprimis ſuſcipiendus, colendus, & adorãdus.

Sine ipſo factum eſt nihil quod factum eſt. Sermonem ibi Chryſoſtomus cum Hilario facit quieſcere, aſſerens ſic omnia fieri per eum vt abſq; illo, rerum factarum ſeu creatarum nihil factum creatúmve ſit, ſed omne factibile per ipſum factum eſt. *In ipſo vita erat*, Ioannes de verbi potentia diſſeruit, deq́; ingenioſiſſimi illius artificis, quo talia tamq́; magnifica bonaq́; omnia cum vniuerſi pulchritudine facta ſunt: Nunc verò ſummam illius prouidentiam indicat, qua non ſolùm cuncta cõdidit, verumetiam creaturarum omnium exiſtentiam & vitam conſeruat, adeo quidem vt citra ipſius voluntatẽ nec pereat pilus de capite noſtro: Omnes enim numerati ſunt. Et ſic portat Deus omnia verbo virtutis ſuæ. Non eſt igitur verbum hoc vitæ expers, ſed *in ipſo vita erat*, quam humanis & brutis corporibus influit, & tanquam riuulus à fonte, ab eo diffluit ad nos. Apud eum ſiquidem eſt fons vitæ indeficiens, & vitales aquas iugiter haurimus

Luc. 12.

in

in gaudio de fontibus ſaluatoris. Sicut pater vitam habet in ſemetipſo, ſic & dedit filio vitam habere in ſemetipſo: Sicut pater mortuos *Ioan. 5.* ſuſcitat & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Itaque omnia per ipſum facta in ipſo viuunt, à quo principiũ eſſendi, ſimul & viuendi ſumunt initium, quod vita erat omniũ producibiliũ, in quo ſumus, mouemur, viuimus, intelligimus. Vnde ſubditur, *Et vita erat lux hominum.* Omnia ab eo creata per eum viuificantur, per eum conſeruantur, & in ipſo, qui Dei filius eſt, eorum vita ſita eſt. Et quoniam in terris rationale animal homo eſt, atque diſciplinæ capax verbum, rationis ac ſapientiæ largitorem eſſe pulchrè demonſtratur: Vita quidem, ea ſolum indigentibus, veluti in plantis & brutis: lux & vita, his quos ad ſui contemplationem & agnitionem vocauit Dominus. Fecit autem hominem vt ſummum bonum intelligeret, amaret, poſsideret, eo tandẽ frueretur. Qui igitur vniuerſa viuificat, Deus Dei filius, ipſe quoque rationale animal illuminat. Vera lux, hominum mentes illuſtrans, & vt in ipſo viuamus, & intelligamus, vita eſt, & lux hominum. Quandoquidem conceſſa nobis ratio, igniculus & luminaris huius maxi- *Theophyl.* mi radiolus eſt, quo ad eorum notitiam du-

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

cimur, quæ facienda ſunt, quæ prætermittenda, cognoſcentes in eo quicquid ſit pulchrum, quid turpe, quid vtile, quid non. Porrò ſignatum eſt ſuper nos lumen hoc vultus tui domine, vt cognoſcamus in terra viã tuam, & in omnibus gentibus ſalutare tuum. Lux eſt patrem & ſeipſum illuminans, ſemetipſum mundo declarans ſacris ſcripturarum eloquiis & creaturarum ſpeciebus. Nec aliter nobis diuina cognitio imprimitur, aut renouatur. Eloquia diuina penitus introſpice, in penetralibus & intimis earum immorare in ſimplicitate cordis & humilitate, illorúmque intra te intellectum concipito, & verbum Dei ac deitatis eius maieſtatem agnoſces. Formas verò & pulchritudines ſenſibiliũ perſpice. In his omnibus nihil tibi veritas aliud annuntiabit præter ipſum qui cuncta fecit, extra quem certè nihil contemplaturus es, quia ipſe omnia in omnibus quæ ſunt, ipſe ipſe eſt quicquid eſt.

Orig.

Nec ſcripſit euangeliſta in hæc verba: Vita erat & lux angelorum, ſed hominum. Verbi ſiquidem cognitionem tradere Ioannes præſtituebat, prout ad hominum ſalutem potiſsimum ordinatur. Idcirco potius ad homines quàm ad angelos ſeſe conuertit. Cùmque (ex

Chryſoſto.

Origene)

Origene)lucis participatio ad homines (quia rationalis naturæ ſunt) pertineat, idcirco ſub illis vniuerſa rationalis animalíſque natura intelligitur, vt ſic de omni creatura, bruta ſcilicet, & rationali, humana & angelica, in ſpiritu humilitatis, & debita cum ſubmiſsione dicamus, Quid habes quod non accepiſti, ab eo ſanè qui aperit manum ſuam, & implet omne animal benedictione? Eſſe enim & eſſendi *Pſal.144.* modum, vitam pariter & rationis lucem non à ſeipſa poſsidet creatura, ſed Dei largitione conſequitur. Lucem prius habitabat inacceſſibilem, quam nullus hominum nouerat, quã que regius ille pſaltes pro vniuerſis ſuppliciter expoſtulabat, Emitte, inquiens, lucem & veritatem tuam, ipſa nos deducent & addu- *Pſal.42.* cent in montem ſanctum tuum, & in tabernacula tua. Cæterùm quando verbum carnem induit, tunc viderunt oculi noſtri quod parauit Deus ante faciem omnium populorum, lu *Luc.2.* men in carnis lucernula reconditum. Ne oculorum noſtrorum infirmitas offenderetur, ſol nube tectus eſt. Sic Dei filius lux hominum factus eſt.

Et lux in tenebris lucet, media nocte naſcitur, & nox illa in deliciis noſtris, quę expoliauit Aegyptios, & locupletauit nos,

vt iam non ſint tenebræ ſuper faciem terrę, quando, iuxta prophetiam, nox ſicut dies illu-
Pſal.138. minatur. Populus qui ambulabat in tenebris,
Eſaie.9. vidit lucem magnam: & habitantibus in regione vmbræ mortis lux orta eſt. Proinde ſic lucet in tenebris, quantumcunque deprauatum fuerit cor hominis, inſertæ tamen adhuc in eo rationis aliquod lumen permanet, nec omnino extingui poteſt aut emori vermis il-
Rupert. le qui ſinderesis dicitur, naturale videlicet dictamen illud, natura omnibus inditum, quo bonum proſequendum, fugiendum malum cenſemus. (*Lux in tenebris lucet,*) quando in ſe æterna & increata ab hominibus illius munere participata carnis aſſumptione, toti mũdo innotuit, dicente Deo, videbit omnis caro ſalutare Dei ſui, & in carne adueniens, carnẽ vita & luce donauit. Vitam quidẽ, gratiæ participatione: lucẽ verò, veritatis notitia: In hoc ſeſe caput angelorum & hominũ manifeſtãs,
Ioan.1. Plenum gratie & veritatis, de cuius plenitudine accepimus omnes. Sic profectò hæc lux in tenebris luxit. Dij huius ſeculi, & tenebrarum harum rectores, cum fermè in omnibus dominarentur, in eo nõ habuerũt quicquam, (*ſed lux in tenebris lucet*). Non eſt iuncta via
Pſal.81. colubri ſuper petram. Petra autem erat Chri-

ſtus,qui ſtetit in ſynagoga deorum, in medio
Deos diiudicans,& principem huius mundi
foras eijciens. Ingreſſus armati fortiſsimi a- Luc.11.
trium,arma eius & ſpolia,in quibus confide-
bat,abſtulit,vectes ferreos confringens,capti-
uam ducens captiuitatem, in ſanguine edu-
cens vinctos de lacu, ligánſque inſatiabilem
homicidam.Lux in tenebris his lucet(*& te-*
nebræ) .i. dæmones tenebrarum principes,
(*eam*) lucem(*non comprehenderunt*) incarna-
tionis verbi & crucis illius ignorantes my-
ſteria. Si enim cognouiſſent, nunquam Do-
minum gloriæ crucifixiſſent. Rurſum & to- 1.Corin.2.
tus orbis adueniente in carnem Dei filio gen-
tium iudeorumque ſcatebat erroribus, idolo-
latriæ, ſuperſtitionis, & ignorantiæ vndique
plenus,ſed illuxerunt coruſcationes orbi ter-
ræ.Vidit & cõmota eſt terra.Inclinauit Deus Pſal.96.
cœlos,& deſcẽdit,& caligo ſub pedibus eius. Pſal.17.
Quaſi ſtella matutina in medio nebulæ ap- Eccleſi.50.
paruit. Quaſi lux auroræ oriente ſole, quaſi
luna plena in diebus ſuis, quaſi ſol in firma-
mento cœli rutilans. Sic Deus noſter, Deíque
noſtri filius effulſit in templo Dei ſignis mi-
rabilibus cum vitæ ſanctimonia, atque verbo
veritatis hominibus illucẽs.Porrò venit lux in
mundum,& dilexerunt homines noctis velut

noctuæ amici,magis tenebras quã lucem. Cæterùm rei ſupra gẽtiles in hac parte Iudæi inuenti ſunt,quibus cũ rationis luce,& legis lucerna adiecta fuerat,eloquia Dei credita,agnitio prophetarũ,firmatũ teſtamẽtũ,& his ſuffragijs potentiores effecti,lucẽ quæ Chriſtus eſt, à tenebris diuidere facile potuiſſent:inde tamen cæcatiores inde tenebratiores facti ſunt. Adeo quidem vt in carne venientem, & in ſalutem omnium viuentem Chriſtum Dominum miſerè trucidarent. Clauſerunt quip-

Pſal.35. pe oculos ſuos ne viderent, & continuerunt aures ſuas ne audirent, ac intelligere noluerunt vt bene agerent.Cúnque ſumma ſuperbia,inuidia,auaritia,aliiſque viliſsimis & grauiſsimis peccatis obſcurati forent,& planè cæcati,Chriſtũ exprobrarũt,moleſtarũt cõuitijs, acuerũt vt gladium linguas ſuas, intenderunt

Pſal.36. arcũ,firmauerũt ſibi ſermonem nequam,abſconderunt laqueos, ſcrutati ſunt iniquitates, ſed defecerunt ſcrutantes ſcrutinio. Sagittæ paruulorum factę ſunt plagę eorum,infirmatæ ſunt contra eos linguæ eorũ. Gladius ſuus intrauit in corda ipſorũ ,& arcus illorum cõfractus eſt. Idcirco tenebræ illum non comprehẽderũt.i.ſanctitatis illius & doctrinæ claritatem ac deitatis ſuæ vim obſcurare conten-

dentes,non vicerunt.Refulſit enim, effulgetque per vniuerſum orbẽ,velit nolit Iudæorũ inuidia, fidei chriſti lux, & chriſto ſuo dedit pater ille ſuperbenedictus nomen quod eſt ſuper omne nomen. De quo omnis lingua confiteatur quia non eſt aliud nomen ſub cœlo in quo nos oporteat ſaluos fieri, aut remiſſionem peccatorum accipere,ſicuti prophetæ omnes teſtimonium perhibent. Sic vincit Chriſtus ,regnat ,imperat , decorem indutus & fortitudinem.Cuius ſemper honos,nomẽque ſuum, laudeſque manebunt. Sapientiam enim.i.incarnatum Dei filium, nec Iudæorum nec hæreticorum vincit malitia. Lux in tenebris lucet,& tenebræ eam non comprehenderunt.

Verbum caro factum eſt.

Lectio quinta.

VErbum Dei in excelſis,ab æterno,& ante omne temporis principium , paternæ mentis verbũ erat increatum , æterni patris coæternus filius, non ſolitarius, ſed apud Deum patrem , & cum Deo patre vnus,&idem cum ipſo Deus ſemper exiſtens.

Sic autem condita eſt per hoc verbum à patre rerum vniuerſitas, vt nihil in rebus creatis factum ſit, nihil productum, nihil in natura & perfectione ſua ritè diſpoſitum, niſi per ipſum. Omnia verò in tempore per verbũ facta, priuſquã in ſeipſis ac propria natura ſubſiſterent, in verbo ipſo tanquam in originali principio, & viuo æternóque exemplari, multò meliori modo præfuerunt, à quo ſimiliter entia & viuentia dicuntur ſecundum aliquã entitatis & vitæ participationẽ: quod & creaturis omnibus eſſendi & viuẽdi principium, tãquam prima & infinita vita, liberè conceſsit, quóque ſolutum eſt mortis & peccati per crucem imperium: quandoquidem in ipſo vita erat, quæ mentẽ iugulat. Vnus inter mortuos

Pſal.87. Dei filius liber, in vitam mortuus, mortem faciens, quam mors ſuperare non poteſt. Hominem autem, quem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, maiori certè cum ſtudio & conſilio, quàm reliqua animantia creauit, naturalis lumine rationis inſigniuit, & in bonitatis ſuæ cumulum illi gratiæ lumen ſuperaddidit. (*In ipſo vita erat, & vita erat lux hominum.*) lux beatiſsima, à qua lumen omne ſeu naturæ ſeu gratiæ diffluit, illuminans & erudiens, lucerna lucens & ardens.

Impugnari

impugnari poteſt,expugnari nequaquã. Tenebræ lucem hanc nõ comprehenderũt. Principium verborum eius veritas. Portæ inferi non prẹualent aduerſus eam. In medio errorũ refulget, hæreſeſq; ac dæmoniorum doctrinas diſparere compellit. Quantò durius opprimitur a Pharaone ac magiſtris operũ, tantò roboratior & fortior exurgit, de falſitate quamuis armata triumphans. Eramus aliquãdo tenebræ: Nunc autem facti lux in domino, vt filij lucis ambulemus. Surge ergo & illuminare hieruſalem: venit enim lumẽ tuum, & gloria domini ſuper te orta eſt. Nox preceſſit, dies autem appropinquauit. Abiice ergo opera tenebrarum, & indue arma lucis, ſicut in die honeſtè ambulans. Nõ in cubilibus & impudicitiis, nõ in contentione & æmulatione, ſed in charitate, In ienuiis multis, in corde bono, & conſcientia non ficta. *Pſal. 18.* *Ephe. 5.* *Eſa. 50.* *Rom. 13.* *2. Corith. 6*

Fuit homo miſſus a deo cui nomen erat Ioannes. &c. Prætacta verbi diuinitate, & ante omne ſeculum eiuſdem ſubſtãtia & omnipotentia: mox de ipſius diuini verbi humanatione & incarnatione, fidelis hic ſcriba & ſanctus euangeliſta Ioannes ſermonem ſubnectit. Ecce aquilam è ſublimiſſimo vertice montis diuinorum, in quo beneplacitum eſt deo habitare

leui ac celeri volatu in profundiſſimam hiſto-
rię vallem confeſtim deſcendentem: huius vt
fidem faciat, teſtimonio grauiſſimo prudens
ac prouidus vtitur. quandoquidem vbi de tã-
ta ſublimitate, ac de tam ardua & memorabi-
li re vnus ipſe tantùm loqueretur, vnius vox
nullius eſſet vox. At ex Moſe didicimus, in ore
Exo.17. duorum vel trium ſtare omne verbum. Quã-
obrem alterius à ſe teſtimonium citat, quem
nec Iudæi exprobrare potuerint, quãdo velut
prophetam ac Meſsiam ex lege decretũ, & fer
mè nouum Deũ in terris apparentem eũ vel
exceperit, vel eſſe arbitrati ſint. Digna er-
Cyril. go ſanctorum virorum dualitas, cùm propter
legis auctoritatem, tum propter ſanctimoniã
claritatémque perſonarum fide auditorũ om-
nino fiet. Cæterùm euãgeliſta ſilentio traditis
laudibus propriis, vt obſtruat os loquentium
iniqua, atque dicentium, Tu quis es? quem te-
ipſum facis, qui de teipſo glorioſè & iactante,
Ephe.5. loqueris? Laudet te alienus nõ os tuũ. Neque
quiſquã ius ſibi dicat, quia nemo carnem ſuã
odio habet. Verũtamẽ Baptiſtæ laudes nõ prę
termiſit, vt validius roboretur, & non recuſe-
tur teſtimonium illius: hunc imprimis nec
vltio ad teſtandum acceſſiſse, aut ſeſe vi
intruſiſse, ſed à deo miſſum affirmans & di-

uinæ potiſsimum voluntati miniſtraſſe.

Fuit (inquit) *homo miſſus à Deo.* Singula verba velut in ſtatera poſita vigilanter attendamus, & penſemus, cùm de ſapientiæ theſauris prodeant. (*Fuit.*) hic loquendi formam variat euangeliſta, ſonum habens vocis longè à priori diſsimilem, nempe de ſempiterno Deo & diuini verbi æternitate loquutus, dixit, *Erat Verbum, erat apud deum,* erat deus ipſe: quod eſt præteriti imperfecti: hac ſermonis appoſiti compoſitione, æterna interminatáque eſſe manifeſtans de quibus agebat. Nunc verò ad temporaria temporaliter digreſſus, mutato vocis organo, velut de tranſeunter obambulante, & de ea quę temporalis eſſet creatura loquens, *Fuit,* inquit. Sic enim more fluentis aquæ prætereunt temporalia omnia, quemadmodum fumus deficiunt deſinúntque, vbi adhuc cœpiſſe tantum putantur, & dum ordiuntur, frequenter ſuccidúntur: & qualiacunque fuerint, in tempore præſtituto terminantur. *Eſaiæ.38.* Verbum autem nec incepit, nec deſiit: Idcirco (*erat.*) Baptiſta verò cùm de ipſo à Ioanne ſcriberetur, iam Herodis gladio defecerat. Igitur appoſitè dictũ eſt, *fuit.* Cæli per-

Pſal.101. ribunt,& qui in terra ſunt, omnes ſicut veſtimentum veteraſcent: Tu autem idem ipſe es,
Pſal.121. Malach.3. & anni tui non deficient. Cuius participatio ſemper in idipſum Ego enim,ait,deus & non mutor. *Fuit homo*,multis certè hominibus diſ-
Matth.11. ſimilis,quo (teſtante chriſto) nemo inter natos mulierum ſurrexit maior, quiq; innocen-
Mala.3. ter ac ſumma cum puritate cordis & corporis inter homines conuerſatus,angelus à deo prę-nuncupatus eſt. Ecce inquit, mitto angelum meum, qui pręparabit viam ante faciē meam: homo natura,angelus officio. *Fuit homo miſſus à deo*. Hæc eſt teſtantis & diuinum verbum prędicantis auctoritas. Quomodo prædicabũt niſi mittantur? vel interna inſpiratione, ſicuti
Eſai.48. S.tho.ſup. Ioan. Eſaias,dicens,Nunc miſit me dominus,& ſpiritus eius:ſeu expreſſa & aperta iuſſione, ſiue corporali, ſeu imaginaria. Sic ſecundò & ille miſſus eſt. Nam audiuit vocem domini dicen-
Eſai.6. tis,Quem mittam? & quis ibit? Tunc reſpondēs propheta ait: Ecce ego,mitte me. Deinde ſuperioris iniunctione, cùm miniſter dei ſit, illius auctoritate fungens. Ita & Paulus loquitur:Si quid donaui propter vos, in perſona chriſti donaui. Rectè igitur à deo miſſi cēſentur, qui pontificũ atque prælatorum man-

dato & voluntate mittũtur. Sic Barnabam & Timotheũ ab apoſtolo Paulo miſſos legimus. Et hic homo ſeſe a deo miſſum, infra eodem capite teſtatur: Qui miſit me,ipſe dixit, ſuper quem videris ſpiritum.&c.Ne à ſemetipſo loquens,& non vocatus à deo,propriam gloriã quærere videatur. Et quia eſt deus verax,& omnis homo mendax, non ab hominibus, de mẽdacio & dolo ſuſpectis,ſed miſſus eſt à deo vero,via,vita veritateſuprema,infalibili,indeficiente.Teſtis ergo omni exceptione maior, fidelis,& idoneus omnino fiet,quæ à deo didicit, fideliter annuncians:nil niſi diuinum diuinus homo miſſus à deo referet.Sic & Paulus accepit a domino,quod & tradidit nobis.Neque enim ab hominibus, aut per homines euangelium didicit,nihil (ait)mihi cõtulerunt ſed a Ieſu Chriſto. Nil itaque de reliquo humanum æſtima, quod hic homo miſſus à deo teſtabitur.Nõ enim quæ eius ſunt,ſed quæ loquentis cum gratia, gratioſè loquetur & eloquetur.Propterea ſubditur. *Cui nomen erat Ioannes.* vt inquirentibus,quis tam locuples ille teſtis fuerit,reſpondeatur, Ioannes eſt nomen eius: Gratioſus ſcilicet & gratus,ſermonem habens ſale in gratia conditum. Hæc eſt teſtis idoneitas ſingularis, Dei gratia firmata

Ioan.1.

Roma.3.

2.Cho.11.

Gal,1.

Gal,2.

qui idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti, ac fideles ſemini verbios. Sic eum vocat dominus ab vtero. Cui & hoc nomen priuſquam naſceretur, non humanitus, ſed diuina præordinatione impoſitum eſt. Vnde & Zacharias pater eius, ſublato ob incredulitatem linguæ vſu, cum nec loqui poſſet, Luc. poſtulans pugillarem ſcripſit, dicens: Ioannes eſt nomen eius. Vide ergo quanta pollet dignitate, quanta auctoritate, qui antequam in vtero matris conciperetur, antequam exiret de vulua, glorioſum atque gratioſum nomen à Deo conſequutus eſt. Cui iure optimo hoc ipſi nomen conuenienter inditum eſt: quando certè gratia domini totius prædicationis Rup. illius ſumma fuerit. Quid enim Iudæis & vniuerſis ad ſe confluentibus prædicans inculcauit, niſi carnalem legem extinctam, & nouam atque ſpiritualem ſubortã per Chriſti euangelium gratiam? Nam vſque ad ipſum lex, quæ per Moſen data eſt; à diebus au- Mat. 11. tem eius, gratia per Ieſum Chriſtum. Huius autem officium ex ſequentibus agnoſcitur.

Hic venit in teſtimonium. Præmiſit Dominus hominem in mundum gratia, pietate, & virtutibus inſignem, nomine Ioãnem, vt præcurſoris atque teſtis officio fungeretur, & te-

ſtimonium perhiberet de luce illa beatiſſima, quæ qualis quantá ve futura eſſet, quæ in aſſumpta hominis natura manifeſtanda erat, vt ea prçcurſione & præuio illius teſtimonio, vitç ſuæ ſanctimonia, & doctrinæ veritate roborato, paratus ad eſſet populus plena eum fide ſuſcipere. Sic parauit Deus lucernam Chriſto Pſal.131. ſuo, qui prophetarum voce verbi præco deſignatus eſt, & vox clamantis in deſerto, Parate Malac.3. viam domini. Et ſic vniuerſam Iudæam commouit, maximā de ſe cunctis admirationē pro ſumma huanæ iuſtitiæ, ad quā peruenerat, inter hoīes ſuſcitans, vt virtutis ſuæ prçſtantia, & dicendi fide ac gratia, locupletiſsimum illius teſtimonium redderetur, quod de diuino lumine, æterno ſcilicet verbo, perhiberet: Nō quidem vt inde quicquā ei perfectionis accreſceret, qui bonorum noſtrorum nō eget, ſed quoniā facta eſt quçlibet creatura in diuinæ bonitatis teſtimoniū. Cuius magnitudo Dei virtutē & omnipotentiā, pulchritudo ſapiētiā atteſtatur. Qui tamē ad iuſtitiā erudiūt plurimos, & chriſtianas conuerſatione fratres ſuos çdificāt ad gloriā, ſpecialiores quodāmodo doctrina piiſq; operib⁹ dei teſtes fiūt quādo illis ſtrenuè laborātib⁹ glorioſior apud hoīes cōſtituitur & ſāctificatur nomē ſuū magnificētius

Qui elucidant me(ait) verbum quidem ſanũ
Eccle.24. & irreprehenſibile & fidelem ſermonem amplectantes, vitam æternam habebunt.

Itaq; ſic venit Ioannes, vt collata ſibi dona Dei in alios diffunderet, & laudem domini inter populos annuntiaret. *Vt omnes crederent per illum.* Non equidem vt hominum ſimplici teſtimonio, quo probitatem ſuam comprobaret, dei filius indigeret, qui ſalutaribus verbis, & admirabiliũ ſignorum cõiunctione, credulitatis ſufficientiã propoſuit. Vnde & Chriſtus dicebat: Miſiſtis ad Ioannẽ, & is teſtimonium reddidit veritatis: ego autem ab homine
Ioan. teſtimonium nõ accipio. Porrò duplici ex cauſa cuiuſcunq; rei teſtimoniũ perhibetur. Primum vbi dubia in ſe res eſt vel incerta, ſicut ſolet in hominum iudicio criminis aut criminalis teſtium probatio adhiberi. Quod autem Ioannes teſtabatur, dubium & obſcurum eſſe non poterat: nempe lumẽ erat. Res
S.ſpo.ſup. Ioan. igitur in ſe atque ex ſe manifeſta. Alio modo ex parte audientium, quando duri ſunt & tardi corde ad credendum in omnibus quæ prædixerunt prophetæ. Propter quos venit in te-
Luc.24. ſtimonium vt crederent per illũ. Sic a Chriſto diſcernitur veniente, vt omnes crederent in eum. Ioannes verò non quidem vt in eum om-

nes crederent,ſed per illum in chriſtũ. Quod & ſi non omnium fides fuerit, & plerique in chriſtum credere per illum pro ſua pertinacitate atque ſuperbia recuſauerint,non ideo tamen fruſtra veniſſe cenſebitur, quando quidẽ ex mittente deo & miſſo Ioanne de ſuſcipienda chriſti fide abundanter hominibus prouiſum eſt,quibus & lumen ipſum copioſè diffuſum eſt,& conſequutionis fidei modus cõuenienter prẹſtitutus.Atquàm plures velut talpæ emortuos oculos tenebant. Aliorum oculi tenebantur,ne eũ agnoſcerent, & tãquã Heli accenſam lucernam videre non poterãt.Quibus & iuſto dei iudicio ad condemnationem infidelitas ſua deputatur.*Venit ergo vt teſtimonium perhiberet de lumine.* De quo ſane & omnes prophetæ teſtati ſunt:Sed precellit Baptiſtæ teſtimonium,quo quem illi venturum annuntiabant iamdudum adueniſſe teſtificabatur. Digito quoque ne de perſona illius, cùm neglecta videretur,quiſpiam ambigeret,præſentem eſſe indicauit: Ecce,inquiens, agnus dei qui tollis peccata mundi.Quamobrem & propheta & pluſquam propheta,iuſto quidem titulo denominatus eſt.

1.Reg.3.

Ioan.1

Verbum caro factum eſt.

Lectio ſexta.

N*On erat ille lux* . Cùm tanto virtutum numero,tantáque ſanctitatis opinione præcelleret Ioannes,vt à ſacerdotibus & leuitis, vrgente atque inſtigãte populo,illi Meſsiæ dignitas offerretur,ne crederẽt in ipſum Hebræi tãquã à Deo repromiſſum prophetam ſuũ,no tãter ſubdidit euangeliſta, *Non erat ille lux*.i. verus ille promiſſus Chriſtus. Sed verę lucis præco, nũcius ac teſtis , lucerna quidem ardens & lucens,ſed non proprio igne ardebat, nec luce propria lucebat,ſuum non erat quo fulgebat: nulla ſiquidem intellectualis creatura ſubſtãtialiter lux eſt,ſed vnius ac veri luminis vbique & in omnibus intelligibiliter lucentis participatio. Itaque eorum omnium de quibus dixit dominus , Vos eſtis lux mũdi,nemo niſi participationẽ , non lucis eſſentiam ſibi vendicat.Nemo niſi in recepto, non natura,ſibi indito lumine gloriatur. Fõs luminis omniſq; illuminationis Chriſtus, nec

Ioh.5. *Orige.* *Matth.5.*

quiſquã ad ſplendoris illius integritatem acceſſit. Sed de lucis illius plenitudine ſingulariter quiſque participat. Nam *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem. &c.* Vera nõ improbè, ſed congruè plurimum adiicitur, quia & homo quidem illuminatus, lux eſt: Cæterùm vera lux, ea eſt, quæ illuminat. Quare oculi noſtri & ſi corporis luminaria dicantur, niſi tamen lucerna per noctem accendatur, aut per diem ſol exeat, lumina iſthæc fruſtra patent. Ita & Ioannes lux erat illuminatus equidem, ſed non vera lux. Tenebræ primùm fuerat: Atqui lux illuminatione factus eſt, niſi enim illuminaretur tenebræ erat. Fuiſtis ait (Paulus) tenebræ nunc autem lux in domino. Tenebræ, inquam, nõ in domino, ergo tenebræ in vobis, ſed lux in domino. *Ephe.5.* *Augu. in Ioan.*

Erat lux vera quæ illuminat. Ante ipſum incarnationis opus, & ante omnia ſecula, per ſe ſubſiſtens: quam qui ſequitur, non ambulat in tenebris. Priuſquam verbum caro fieret, qui philoſophiæ verba non opera tractabant, ſcioli, in oculis ſuis prudentes, & huius ſeculi ſapientes, veram ſeſe lucem attigiſſe inflatis buccis inaniter iactitabãt, Nõ erat *Ioan.8.*

profectò lux vera. Nam obſcuratum erat cor eorum,& euaneſcebant in cogitationibus ſuis:Stultus enim factus eſt omnis homo à ſcientia ſua: Quia ſapiētia huius ſeculi, ſtultitia eſt
Rom.1.
Hiero.10. apud Deū,qui prudentū perdit prudētiā &ſapiētiā ſapiētū reprobat .Fuit & alia hebræorū fictitia lux,quam ex legis doctrina,& prophetarum eloquiis ſupra omnes gentes ſeſe aſſequutos, magno cū ſupercilio glorioſé prædicabant.Sed hæc tantùm figuralis erat & typi-
Hebra.10. ca,vmbram habens futurorum,non ipſam rerum imaginem.Erat & in angelis,pijſque hōinibus lux, ſed particularis & participata. At verbū ipſum dei,nō figuralis,nō falſa,nō participata,ſed per eſſentiam & naturam erat lux vera.Cuius & functio eſt & opus,vt *illuminet omnē hominem* rationis impreſſione omnibus collata, ipſi etiam perditionis filio ſicut & angelorum cuſtodia conferenda:qua qui non vtuntur ſeipſos tenebrant.Quod ſi omnem hominem venientem illuminat, ſanè & ipſum Ioannem illuminauit, à quo & demonſtrari voluit *(omnem hominem)* luce rationis & diuinæ cognitionis illuſtratione & claritate gratiæ illuminat:non veluti ſol iſte viſibilis,vniuerſis corporibus illucens, & illuminans quidem,ſed oculos habentem, & videntem cæco

verò lumen nõ præbet,ſed cæcatiorem relinquit. Chriſtus autem interius illucet,cęcorum oculos aperit,quorum pedes currebãt ad malum, & ad effundendum ſanguinem,vt dirigat eos in viam pacis. Illuminat cordis oculos ne vnquam obdormiamus in morte,& reuelat eos vt conſideremus mirabilia de lege eius *Illuminat omnem hominem)* non quin plerique hebetes,lebetes,& amentes perſiſtant: Alij permaneant Deum neſcientes,& ſacramẽtorum eius ignari: Alij in vacuum gratiã dei recipientes,peccatores in ſeculo ſecundum duritiem cordis ſui theſauriſantes ſibi iram Dei in die furoris & vindictę. Sed perditio ſua ex ſe: Ex hac luce (quando nulli deeſt) omnium ſaluatio. Cúnque velit deus omnes homines ſaluos fieri, veritatis agnitione natiua quadã ſuapte clementia & benignitate vniuerſis hominib' exhibet. Sed qui noluerit benedictionẽ elongabitur ab eo. Quique vltrò ab illuminante ſeſe auerterit, in tenebrantem ac tenebras incidat neceſſum eſt: illuminat igitur omnem hominẽ,quando nemo eorum quos Adę ſuperbia obſcurauit, & qui in eo peccauerunt niſi per eum illuminatur qui erat lux vera,illuminans mirabiliter à montibus æternis,increata, independens, infinita, indeficiens, in

Pſal.12.
Pſal.118.
Roma.2.
Oſee.13
Pſal.18.
Pſal.75.

quam credere homines debuerant, præconis & prænuncij Ioannis teſtimonio,qui velut rutilans aurora orientem ſolem præcurrens hoc habuit miniſterii, vt lucem hanc hominibus probè commendaret,& vt in eam crederent,omnesinduceret, quæ omnem hominem non in Iudęa tantùm, aut in priuata quadam regione, ſed vbilibet terrarum illuminaret. *Venientem in hunc mundum* natum ſcilicet & naſcendum. Vbi ſecus acciderit, nõ habet homo, permanenter in tenebris ambulans,vnde excuſetur. Illucente enim ſole vniuerſis corporibus, nihil inde cæcus vtilitatis conſequutus:nec propterea ſolis ſplendorem iuſtè accuſabit: Qui nimo propriæ cæcitat, prudens & patiens,non videndi culpam aſcribet. Itaque & lux vera verbum eſt, ſplendorẽ ſuum paſſim diffundens ad omnes. Sed huius ſeculi deus,infideliũ mentes,& improborum hominum corda ita excæcauit, vt Dei agnitio,vel in hac ipſa luce nullatenus in eis effulgeat,quin potius vt cęci ambulent,neſcientes quò vadant.

In mundo erat, hic erat,& huc venit. Erat quidem deitate,verùm cum hic eſſet, & vbique deus ſine carne exiſtens,videri non poterat, idcirco & huc venit in carnem. *In mun-*

Augu.ioan.

do erat) nõ quomodo & terra in mũdo eſt, cælũ, ſol, luna, ſtellæ, arbores, pecora, homines: quin potius ſicuti artifex, ſi quodfecerat fact que continuo, regens *In mundo erat* a temporis initio quo creatus eſt, ſine quo nec ſubſiſtit. *Et mundus per ipſum factus eſt*, i. rerum omnium machina, cælum, terra, mare, & omnia quæ in eis ſunt oculis noſtris ſubiecta, hæc ipſa mundus ſunt, qui en ſua rerum vniuerſitate per eum factus eſt. *Et mundus*. i. malorum colluuies, & quiſquis eſt mundũ ipſum diligens, terrenus homo ſeculo huic ſe conformans, cuius nulla conuerſatio in cælis eſt, qui & microcoſmus appellatur, in quo ſcilicet creatura omnis, corporea videlicet & ſpiritalis cũ dunatur & ex cęleſti ſpiritu, & terreno corpore cõnectatur: in quo & creaturę omnes, velut in officina quadã ſua eminenter exiſtere cẽſetur. Vnde & apſtolis pręcipitur, oĩ creaturę (i. homini) euãgeliũ Chriſti prædicare. *Mundus eum nõ cognouit*, quem & cęli creatorem, ſuũ ſydera, & firmamẽti luminaria plane cognouerunt, quẽ angeli & dęmonia ipſa confitentur: Omnia paſſim & vbique deitatis eius teſtimoniũ perhibuerũt. Verũtamẽ deum non agnouerunt, qui mũdum ipſum diligendo, mundus dicti ſunt, totius certè in Mar. vlti.

maligno poſitus. Corde illic & carnali affectu habitantes, diligendo hoc appellari meruerũt, quod, id eſt vbi habitabant: quomodo cùm dicimus, mala eſt illa domus aut bona eſt, nequaquam illius parietes & fabricam vel accuſam' vel approbamus, ſed inhabitantes malos aut bonos. Sic & mundo qui inhiant & prauo affectu eum inhabitant, cœlum cæleſtiáque nullatenus ſuſpirantes, in mundi naturam & nomenclaturã tranſiſſe videntur. Hic ergo mũdus creatorem ſuum eum nõ cognouit, neque legis ſcriptæ ſymbolo, ſednec per viſibilis creaturæ ſpecies carnaliũ & terreſtrium cogitationum & effectuum vĩculis implicatus. *Mũdus eum non cognouit.* Deum ſcilicet eſſe in ſola diuinitate permanentem, humanatũ & carne veſtitum ignorauit, viſibilem negauit, quę rentem ſe ſequi noluit: vocantem audire recuſauit Abunit colere deificantem, & recipiẽtẽ ſe recipere contempſit. O cœcitas, ſuperbia, & infęlix nimium atque ingratiſſima hominũ ingratitudo huic venit & mare obediunt, ille febribus imperat & ab eis confeſtim ſocrus ſimonis deſeritur: Quę & reguli filiũ hora ſeptima illius iuſſu relinquũt, is autem cui indita eſt dei viui cæleſtis imago, arte ſolus & ratione viuens, tot cæleſtibus beneficiis cumulatus,

Auguſt. in Ioan.

Math. 8. Ioan. 4.

mundi habitator,& terræ incola,totus terra & mundus effectus,eum non agnouit. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & miluus in cælo tempus ſuum,aſinus præſepe domini ſui:incraſſatus dilectus ſuus,impinguatus,dilatatus, recalcitrauit.Filios(inquit)enutriui & exaltaui,ipſi verò non cognouerunt vias meas, quibus iuraui in ira mea,quia non introibunt in requiem meam,ſed circundabunt eos inimici ſui vallo,& coanguſtabunt eos, & ad terram proſternent filios ſuos, & non relinquent in eis lapidem ſuper lapidem qui nõ deſtruatur, eò quòd non agnouerint tempus viſitationis ſuæ.Nõ pro mundo hoc rogat Chriſtus,quãdoquidem gens hæc mundo mundíque oblectationibus obuoluta tanquam ſus in luto ſibi complacens,& terrenis negotijs ſeſe omnino deuouens,quem factorem ſuum confiteri & adorare debuerat,creaturis ſeruiens,ipſum non agnouit.(*In propria venit*)In ea ſcilicet quæ per ipſum facta ſunt. Hinc propria illius ſunt. Nam creationis iure,domini eſt terra & plenitudo eius.In cœlo abſque carne manẽs,nõ agnoſcebatur à carne,quæ cũ pſalmographo magnis cũ ſuſpiriis clamitabat,qui ſedes ſuper Cherubin manifeſtare: verè enim & tu deus es abſconditus.Oſtẽde igitur nobis

Eſai.1. *Deute. 32.* *Pſal.94.* *Luc.19.* *Ioan.17.* *Pſal.79.*

miſericordiã tuã. Itaq; vt eũ mundus agnoſceret. *In propria venit.* In propria, totum mundũ, intellige gentes & Iudæos, ſed ſpeciali quodã & manifeſtiori greſſu properauit ad Iudæos, & in propria potiſsimum Iudæorum gente venit, quos in peculium ſuum delegerat, & in funiculum hæreditatis ſuæ. Vinea enim domini
Eſaie. 5. exercituũ domus Iſrael: Populus ſuus, & oues
Pſal. 49. paſcuæ eius. Vnde ad Pharaonem per ſeruum
Exod. 5. ſuum Moſen loquens dominus ait, Dimitte populum meum, vt ſacrificet mihi: & hi ſemẽ
1. Pet. 2. Abrahæ, genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis. *In propria venit*, patria ſcilicet, & gente, à qua & carnem ſuſcipere dignatus eſt, ex tribu Iuda, de ſemine Dauid. *& ſui eum non receperunt*, nec ab illis agnitus eſt, nec debito ſuſceptus honore: Et quibus lex Deum prædicauit, quémq; Chriſtum domini prophetæ prædixerunt, doctrinis cœleſtibus, & ſcripturarũ oraculis cognitum, ac in propria carne venientem filium Dei, cordis duritia, peruicacia, atque inſolenti ſuperbia contempſerunt, & abiecerunt eum, dicen-
Ioan. 9. tes, neſcimus vnde ſit, nolumus hunc regnare ſuper nos, recedat à nobis, ſcientiam viarum ſuarum nolumus.

Sui eum non receperunt. Parum illis erat non

recipere,ſed inſuper & eũ trucidarunt crudeles agricolæ,quibus vineã ſuam locauerat, cũ lapidibus obruiſſent,cecidiſſentq; flagellis,& omni ſuppliciorũ genere ſeruos patris familiàs conturbaſſent:nouiſsimè & hic miſit filiũ ſuũ, forſan(inquiens)verebuntur eum: dentes enim gerit & vngues.*& ſui eum nõ receperunt*, quinimo è ſupercilio montis Nazareth præcipitare tentauerunt, & exardente nimis inuidia,in tẽplo lapidare,ſacerrimo loco nullatenus deferentes,variiſque in locis & diuerſis tẽporibus,eundẽ occidere conati ſunt.Barrabã latronem atq; homicidã fideli diuinorũ diſpenſatori, vitã hominibus & ſalutẽ ſecum afferenti Chriſto, latrones & homicidæ prælegerũt,vt ſimiles haberent labra lactucas. Ita quod erat in prouerbio,ad veritatẽ deduxerũt: Nõ eſt propheta ſine honore,niſi in patria ſua. Ego veni(inquit)in nomine patris mei, & nõ me recepiſtis, muneribus & promiſsis blandientẽ, cõminantẽmq; tormẽtis & ſuppliciis. Sic vinea ſua electa,quã plãtauit dextera eius, cõuerſa eſt illi in amaritudinẽ, expectãſque vt faceret vuas,fecit labruſcas: deditq; ei in eſcã fel,quia vua eius, vua fellis, & botrus amariſſimus,ac in ſiti ſua potauerunt eum aceto. Vę genti peccatrici,populo graui iniquitate, ſemi

Matth.21. *Luc.4.* *Ioan.20.* *Luc.4.* *Ioan.5.* *Eſa.5.* *Pſal.21.* *Deutero.32* *Eſa.1.*

ni nequam: blaſphemarunt ſanctum Iſraël, dereliquerunt dominum, abalienati ſunt retrorſum. *In propria venit* miſſus à patre, & velut Ioſeph fratribus ſuis, vt videat & renuntiet ſi rectè agatur circa fratres & pecora, *& ſui eum non receperunt*, quinimo tunica polimita ſpoliatur à fratribus, debito ſibi ab hominibus honore, & promerita gloria. Denique in mortis ciſternam proiicitur, qui à mortis imperio & inferni lacu eruere nos venerat. Hæccine domino reddis popule ſtulte & inſipiẽs? Quid vltra potuit, & non fecit? Popule meus (ait) quid feci tibi, aut in quo moleſtus fui? Quid cauſæ inuenerunt in me patres veſtri, vt me derelinquerẽt & ſequerẽtur deos alienos? Hieruſalem, Hieruſalem, conuertere ad dominum Deum tuum.

Gene. 27. Deutero. 32 Miche. 6.

Verbum caro factum eſt.

Lectio ſeptima.

Q*Votquot autem receperunt eũ. &c.* Non vndequaque & à cunctis, ſeu Iudeis ſeu gentilibus, Chriſtus ignoratur, abiicitur, conculcatur, quandoquidem omni tempore adſeruauit ſibi aliquot milia virorum, qui genua ſua non curuauerunt ante Baal, quíque memores ſunt mandatorum ſuorum ad faciendum ea. Non

3. Reg. 19 Pſal. 102.

Non igitur defuerunt quamplurimi, exporrecta fronte & obuiis manibus Chriſtum excipientes,qui fidei feruore ſuccenſi(quæ per dilectionem operatur bona) nullius ſupercilio deterriti ſunt, quo minus crederent in illum, & ſanctificarent nomen ſuum, etiam ſi extra ſynagogam fierent. *Quotquot autem receperunt eum*, ſerui aut liberi, Græci & Barbari: non eſt enim apud dominum maris & fœminæ diſtinctio,non eſt apud eum perſonarum acceptio, ſed in omni gente,qui facit bonum & operatur iuſtitiam,acceptus eſt illi,qui verus eſt iuſtitiæ ſol, lumen ſuum vniuerſis elargiens, omnéſque rationis, fidei, & gratiæ ſplendore illuminans,ni interiecto ab hominibus obſtaculo præpediatur. Itaque incarnationis & redemptionis firma fide recipientibus ipſum, *dedit poteſtatem filios Dei fieri*: non recipientibus miſericors & pius recipiendi ſpatium tribuit. A nullo ſiquidem in filium Dei credendi poſsibilitas aufertur. Quinimo vt filij Dei homines ſint, in hominum arbitrio & gratiæ cooperatione conſtitutum eſt. Ad cuiuſquidẽ tam præclaræ atque magnificæ filiationis cõſequutionem,Dei eſt gratiam conferre,qua diuinæ naturæ conſortes efficimur:hominis autem in benedictionibus dulcedinis præuenti,

Act.10.

Theophil. fidem præbere. Hac ꝗ̃a poteſtatem habet qui pius eſt ac fidelis, nequaquam ab eo vſurpatã, aut furtim ſublatam, ſed à Deo traditam, Dei filium non vocari tantùm ſed fieri, vbi euangelico verbo lucem fidei receperit, quam & operibus ſanctis comprobet.

Porrò iſte eſt domini aduentus in carnem, fructus quampretioſus, quamſuauis, quamutilis, quamneceſſarius, quamhonorabilis, vt adoptionem filiorum recipiamus. O quàm immẽſa, nec ſatis vnquam cõmendanda Chriſti beneuolentia. Vnicus patris natus eſt, ſed nec vnus manere ſtatuit, cohæredes accerſiuit. Hæreditas etenim illius, etſi multi eam poſſederint, eò non fit anguſtior. Plerique ſunt qui cũ *Auguſt. in Ioan.* filios non genuerint, peracta ætate alienos ſibi adoptant, & voluntate agunt, quod natura nõ potuerunt. At ſi vnicum filium pater quiſpiã habuerit, & viuentẽ ſecum fœliciter & lætanter adſeruârit, ſuper eo amplius gaudet, quia ſolus omnia ſit poſſeſſurus, nec habeat qui cũ eo diuidat hæreditatẽ, vt locupletior fiat. Verùm non ſic Deus, vnicũ eundem ipſum quẽ genuerat, per quem cuncta creauerat, in hunc mundum miſit, in temporis plenitudine carnem noſtram aſſumpturum, vt vnicus non eſſet, ſed adoptatos fratres haberet. Non enim

&

& nos de Deo nati ſumus,quomodo ille vnigenitus:ſed gratia ipſius adoptati. Ille venit vt tolleret peccata mundi,quibus cũnimiũ impli caremur, quos ſibi fratres facere conſtituebat, ne adoptaret impediebatur.Serui erant,vincti erant,ipſe ſoluit cõpeditos,& liberos fecit cohæredes. Nã ſi filij & hæredes per Deũ: hæredes quidem Dei,cohæredes autẽ Chriſti: quẽ Roma.8.
vbi multi poſſederint,illo ſimul poſsidẽte fiũt hæreditas ipſius.Dedit enim illi Deus gentes hæreditatẽ ſuam, & poſſeſsionẽ ſuã terminos Pſal.2.
terræ,& ille viciſsim fit hæreditas ipſorum.Sic Pſal.15.
dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei.

Poteſtatẽ igitur *dedit hominibus filios Dei fieri.* Nõ velut Hebræis in figura & typo filiorũ Dei adoptionẽ ſuſcipientibus: quia & illis dictũ eſt,Dij eſtis & filij excelſi omnes. Nos au- Pſal.81.
tem ſuſcepto baptiſmate,Dei ſpiritu afflati, ſe cundũ veritatem clamamus, Abba pater.Et Roma.8.
ſpiritus ille Dei teſtimoniũ perhibet ſpiritui noſtro, quod filij Dei nominamur & ſimus. Cùm igitur Hebræi pro circunciſione, quæ ſi dei ſignaculum erat,& euangelici baptiſmatis typus,filij Dei vocati ſunt,hoc illis vmbratiliter contigit,nec eandem filiorum adoptionem,ac illius filiationis effectum tunc eis ſuſcipere datum eſt, quàm nobis per ſacræ regenerationis lauacrum . Proinde nec dixit

diuinus hic ſcriba, fecit eos Dei filios, ſed in homini arbitrio, & poteſtate reliquit(quam nemo niſi à volente aufert)vt filius Dei fieret & eſſet, vel Satanæ. Sic in hominis voluntate (boni ac mali origine, promerendi & demerēdi radice)ſita eſt poteſtas, qua Dei filius efficiatur, modò gratiæ obicem & offendiculum peccati vilitate non opponat.

(*His qui credunt in nomine eius.*)igitur Dei filiatio fide Chriſtum recipientibus promiſſa eſt,& collata eſt credentibus in nomine eius. Ipſum namque recipere,in ipſum credere eſt. Quia Chriſtus per fidem habitat in cordibus noſtris. Credunt in nomine eius qui Chriſti nomen integrum conſeruāt,nihil de ipſius diuinitate aut humana carne per hæreſim & falſa dogmata imminuētes. Nomen illius Deus eſt,& nomen eius homo eſt. Idcirco Deum & hominē eum credere &confiteri neceſſum eſt. Corde creditur ad iuſtitiā,ore confeſsio fit ad ſalutē. Rurſum & in nomine eius credere, eſt ſalutem per eum conſequendam & peccatorū remiſsionem in nomine ipſius ſuſcipiendam firmiter tenere.

Qui non ex ſanguinibus neque ex voluntate carnis.&c. Ne forſan putemus hanc Dei filiationem,quæ aduentus ipſius & fidei noſtræ

fructus

fructus eſt glorioſus,carnalē ac noſtræ omnino ſimilē fore, pręmonet euãgeliſta, dicēs, *qui non ex ſanguinibus*.i.ex corporali procreatione, *neque ex voluntate carnis*:.i. ex fœmina, *neque ex voluntate viri*. Ille eſt enim geminus ſexus,ex quo in carne naſcētiũ carnaliter numeroſitas propagatur. Perinde ac ſi diceret, cũ natura irę filij eſſemus,per naturalē Dei filiũ,illius adoptione & gratia,filij Dei facti ſumus:non tamen generatione naturali in qua maris & fœminæ ſeminum fit commixtio,ſed ex diuina cõiunctione animæ cũ Deo per fidem.Sic ex Deo naſcimur ſpirituali non carnali generatione.Hoc autem beneficiũ ex verbo illo diuino cõſurgit.Quod cùm ab æterno in ſinu patris quieſceret,in tēpore ad hoc cõſtituto caro & ſanguis factũ eſt,verus & viuus homo in medio noſtri habitãs,per omnia fratribus aſsimilatus,eadem quæ & nos homũculi vitæ humanæ opera exercens, & qui noſtrã naturã ſuſcepit,propriã nobis prodiga liberalitate donauit:vt ſicut Deus homo & hominis filius factus eſt,ita & homo Deus & Dei filius fiat.

Et verbum caro factum eſt.quia durum forſitã & fermè incredibile à pleriſq; cēſeretur, homines Dei filios effici,filiũ Dei factũ hominē

Ioannes affirmat. Si igitur quod amplius eſt, abſque dubio præceſsit, quomodo incredibile videbitur quod minus eſt poſſe cõſequi? Si filius Dei homo fact' eſt, & verbũ caro, (quod nemo recipientiũ eum ambigit) in filiũ Dei credens homo, quid mirum ſi filius Dei adoptione & gratia futurus ſit? Nõ propter ſeipſum verbum caro factum eſt, ſed propter nos, qui niſi per verbum carnẽ factum, in Dei filios trãſmutari minimè potuiſſemus. Ad hoc ſiquidem verbũ in carne venit, vt in ipſum caro (.i. homo) credens, per carnẽ ad verbũ accederet, & vt de hominib' Deos faceret, qui de Deo hominẽ fecit. Verbũ igitur quod in principio erat, & apud Deũ erat, & deus erat, caro factum eſt, & de virgine matre natũ eſt. Præextitit igitur matri, nec cœpit eſſe in tempore, quicquid impietas grunniat Ebionis, & Cherinti. Orige.

Proinde cũ audieris (*& verbum caro factum eſt,*) ne turberis, ne titubes. Nõ eſt alterata Deitas, nõ trãſit in carnẽ diuina ſubſtãtia, ſed eadẽ permanẽs, ſerui formã induit: habitu inuentus eſt Deus vt homo, nõ à natura ſua deſiſtẽs, nõ ab ea deficiẽs, aut eã in carnẽ cõuertẽs. Neque enim Deus verbũ fuiſſet, ſi verſum & alteratum fuiſſet, ſed manẽs quod erat, incepit fieri

ri quod nõ erat.Sic diuinũ ſuppoſitũ humanæ carni vnitum eſt: nulla ex parte verbi innouatione,nulla ſui,ſed aſſumptæ tantùm naturæ facta mutatione.(*Verbum caro factum eſt.*).i. Deus hominem aſſumpſit, id quod fuit permanſit,& quod non erat aſſumpſit.Nulla naturarum facta eſt cõmixtio,ſicuti ex farina panis conficitur,aut aqua mutatur in vinum. In hac ſupernaturali naturarũ vnione,nihil deitatis auro de ſuo fulgore, pondere, ac valore deperiit,ſed humanitatis noſtræ à verbo miſericorditer aſſumptæ augmentum ſui decoris argentum obtinuit,veluti cum inopem & mendicum ſtudio & beneuolentia princeps quiſpiam magnificus familiari colloquio dignatur, nihil ſeipſo indignum agit, at illum omnibus admirabilem & glorioſum conſtituit.Factum eſt verbum hoc pro nobis caro, ſicut &,teſtante Paulo, pro nobis factum eſt maledictum & execratio. Nec ſubſtantiam illius intelligit à propria gloria, quæ nunquam deſinit,alienatam,& in maledictum verſam (hoc enim neque dæmones neque ruſtici, ſed nec omnium ſtultiſsimi aſſererent) ſed quia pro nobis maledictionem, vt ab ea nos erueret, vltro in ſe ſuſcipere dignatus eſt. Quamquam autem verbum Dei caro *Chriſoſto.*

factum fuerit,carnis tamẽ infirmitate non eſt ſuperatũ,nec à priſca maieſtate atque omnipotentia iota vno aut apice vllatenus excidit:nec minus quã antea in ſua integritate deitatis dignitas,patris ſcilicet atque verbi ſui, conſeruatur.Firma ſiquidem atq; immutabilis eſt ſupernaturalis illa natura,eodẽq; modo ſemper ſe habens quæ proprijs dignitatibus, omni tẽpore,æuo,æuiterno,æterno æqualiter abũdat.

Cyril. *Verbum caro factum eſt.* Obſecro,ſi diſpenſatoriè licuerit de altiſsimis his,à fidelibus tamen fideliter philoſophari,quomodo in carne diuinitas? Quemadmodũ & ignis in ferro,nõ vtique ex progreſſu,ſed ex participatione tantùm,nempe & in ferro nec ignis currit,verùm in loco remanens,ſuarũ particeps virium ferrum ipſum reddit:& quamquã ſeſe totum illi communicet, nihil propterea de ſua natura, nihil de viribus ſuis illi deperit:ita & Deus verbum cùm homo fit, nihil ex ſeipſo cõmotus eſt,nec conuerſionẽ aliquam nec cõmutationẽ ſuſtinuit.Verbum & ſi caro factũ eſt(ſicuti factũ eſt)nec propterea cœlũ ſuo cõtinente deſertũ eſt,& terra nihilominus in ſinu ſuo cœleſtem recepit. Nihil inde motus prudens auditor,Chriſtianus contẽplator,fidelis & humilis lector,nihil gradualis ſcalarísque deſcẽ-

ſus

ſus meditabere.Non enim vt phyſicũ corpus de loco ad locum Deus verbũ emigrauit.Neque in aliud corpus fictitia quadam aut poëtica metamorphoſi tranſmutatur, quod immortale eſt & immutabile. Deus caro factus,humana fragilitate non inquinatur, non flacceſcit,non corrumpitur.Cogita de verbi incarnatione quàm magnificè,deitatem intellige ſemper immaculatam,intactam,illabem,quæ & ſi in materiali ſit natura,ita certè illi ineſt,vt eius imperfectum ac fragile corrigat,nõ autem vt ipſa paſsionum debilitate vllatenus infirmetur.Nonne ſolem conſpicis in luto ſe volutãtem,ſed minime contaminantem? & ſuper cœno coruſcantem, nunquam tamen fœtidũ aliquid referentem,quin potius contrario modo,eorum quæ diutius cõtingit, putredinem magis exſiccat?Quid igitur ambigis, an immenſa incorruptáque natura carnem noſtrã ſuſcipiens,& velut materiæ immerſa, aliquam in nobis maculam contraxerit?Hac profectò cauſa Deus homo naſcitur,vt nos eiuſdẽ generis homines expiaret. Vides quia de ferri proprietatibus nec ignis quicquã accipit. Nigrũ quidem eſt ac frigidum ferrum:ignitum verò atque cãdens,ignis formã ſubit, & quãquã ex eo ſplẽdeſcat,tenebroſum alioqui atq; nigrũ, Baſil.

ignem tamen ſua nigredine nunquam inficit: nec ardens flammam frigiditate ſua tollit aut deſtruit. Sic & humana verbi caro ita diuinitatis particeps facta eſt, vt propria fragilitate eandem minime contaminauerit, ab ipſius deitate mūdata ſit, ſublimata, ſeruata, ſaluata.

Verbum caro factum eſt.

Lectio octaua.

V*Erbum caro factum eſt.* In hac chariſsimi euangeliſtæ ſententia humanæ ſalutis ſumma cōſtituitur, & inde fidei noſtræ ſacramentū probè agnoſcitur. Breuis eſt oratio, ſed plena myſteriis, quam niſi cum genuflexione & adoratione nemo legat, nemo pronuntiet, nemo audiat. Incarnatio verbi ſacramentum eſt pietatis, ſed nec deitatis detrimentum eſſe poteſt. Salutis humanæ fit reparatio, non diuinæ ſubſtantiæ decrementum. Quòd enim creator in creatura ſua, & Deus in carne inueniatur, creaturæ honor eſt, non creatoris iniuria. Excogitauit ſapienter & clementer potens ille & magnificus creator tuus, *Chryſoſt.* quid in te honoris benignè adiiceret. Nam in

te plantauit imaginem ſuam vt inuiſibilem in terris creatorem viſibilis illius imago præſentem redderet,& tam larga mundi poſſeſſio non fraudaretur Dei vicario. Cæterùm & hoc quod olim in te Deus fecerat,nunc in ſe miſericorditer excepit. In homine verè, & non per imaginem, nec per ſimilitudinem, ſe videri volens in quo ante imaginariè tantùm videbatur.Fecit quod homo accipiens à Deo vt illius ſimilitudo fieret,& à Deo Dei proprietatem acciperet, & propriè Deus eſſet. Quia profectò Deus homo eſt, & *Verbum caro factum eſt.* Iam non eſt Deus quaſi vnus ex nobis, ſicuti ludens de præuaricatore Adamo prædicarat, ſed verè vnus ex nobis, amplius & abundantius in veritate præſtans hominibus quàm polliceretur illis Satanas inſigni mendacio dicens,eritis ſicut Dij. *Gene.3.*

Verbum caro factum eſt. Sic Deus angelis fit inferior, hominibus æqualis, circundatus infirmitate, carnem noſtram aſſumit, deitatem ſuam exuberanti largitate irrogatus nobis erogat. Quàm felix commercium & vniuerſis hominibus perutile, quo Deus ad hominem deſcendit, vt homini aſcenſum ad Deum præberet.

Contractus hic non cupiditate fit,ſed chari tate, ad gloriam bonitatis ſuæ, & indigentiæ noſtræ profectum,vt diminutione ſua nos augeat, paupertate ditet,humiliatione glorificet, exinanitione repleat,totam deitatis plenitudi nem effundens in homines, ſed non confundens.Igitur & oleum effuſum iure optimo ex nomine dicitur, quando *verbum caro factum eſt*.Decuit vt ſub habitu humanæ carnis abſconditus Deus deſcenderet, quo diuinus ille ſplẽdor ab hominibus ſuſtineri facilius oculis illius contemperatus, à diabolo difficilius agnoſci poſſet. Similiter vt homo cui parum le gis ac prophetarum edicta profuerant, promptius & alacrius ſalutem ſuam quæreret, cùm ad ipſum in foribus domus eius illa propius adeſſet, & quia miſſo toties de cœlis imperio non corrigebatur, viſionis illius atque præſen tiæ ſaltẽ inſtrueretur exemplo. Sanè cõpertũ eſt dudũ homines æſtuanti deſiderio conflagraſſe, & vehementer concupiiſſe carnalibus oculis Deũ ſuum intueri. Amor enim quod amat non poteſt non velle cernere. Deum agnoſcebat creatura, Deum ipſum ſentiebat: ſed quia videre non poterat,grauatè nimis ſer uiebat,ac pro inuiſibili maieſtate triſte tãtùm & langoris exhibebat obſequium. Quæ promeruerant,

meruerant, minima duxerunt viri ſancti, ſi dominum ſuum præſentem non cernerent, vix à Deo ſe diligi credentes, cuius aſpectum non mererentur. Sanè amor ille qui Deum videre cupit, & ſi plenum non habet rationis iudicium, pietatis tamen ſtudio non caret; Propterea & ſanctus Moſes dicere auſus eſt ad Dominum, tanquam amicus loquens cum amico: ſi inueni gratiam coram te, oſtende mi hi faciem tuam. Quod & ſponſa in canticis ar denter exquirebat, vt & præſentem fixa acie conſpiceret, & loquētem audiret: vox (inquit quit) tua dulcis, & facies tua decora. Denique & gentiles ob hoc ſimulachra effinxerunt, vt ipſis oculis cernerent, quod ſummo cum errore colebant. Sciens ergo Deus videndi ſe mor tales deſiderio cruciari, vnde ſe viſibilem faceret, hoc elegit, vt verbum caro fieret. Opus certè quod terrenis magnum foret, & ſupernis non minimum. Si de cælo Deus angelum ſumpſiſſet, inuiſibilis adhuc haberetur. Angelus enim ſpiritus eſt, qui carnem & oſſa non habet. Si de terra, minus homine hominem deieciſſet, non leuaſſet, & diuinitati illius iniuria fuiſſet. Aſſumpſit ex nobis in quo videretur à nobis. Nouerat Deus hominum ſenſus incapaces inuiſibi-

Cātico. 2.

Luc. 24.

lium, cæleſtium indociles, ad fidem quoquérerum arduarum tardos atque difficiles, niſi res ipſa de qua fides ſua datur, viſibiliter ipſorum ſenſibus conuincendis ingeratur. Volens ergo Dominus tarditati noſtræ per omnia ſatisfacere, vt nec vllus nobis ambigendi aut excuſandi locus relinqueretur, potius humanæ rationis propriorumque ſenſuum experimento, quàm diuini verbi auctoritati deferentibus, verbum ſuum quod prius audibile fuerat, viſibile nobis hodie præbuit: imò & ipſum tractabile, addam & guſtabile, per vniuerſas ſenſuum noſtrorum vias aditum ſibi quærens ad animam, quatenus ſicut per ſenſuum feneſtras mors intrauerat, per eaſdem rediret & vita.

Itaque verbum caro factum eſt nobis qui toti caro ſumus: vt qui olim verbum Dei tantùm audire potuimus, iamiam ipſum carnem factum videre & guſtare, alióſque ſenſus in auditus teſtimonium cõuocare valeamus, vt ſic communi omnium conſenſu, vnà cum ipſo crdoe ad ſalutem confiteamur & ore, ſicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate Domini virtutum. *Verbum caro factum eſt.* Igitur ſimul in vnum diues & pauper, leo de tribu Iuda, fortiſsimus beſtiarum, ad nullius pauens occurſum

occurſum,tenerrimus ligni vermiculus effe-
ctus eſt. *Verbum.* Quid ſublimius, perfectius,
preſtãtius? Nã & Deus eſt, quo nil maius,nil
ſuperius,excogitari poteſt.Sphæra intelligibi-
lis,cuius cẽtrũ eſt vbique,circũferẽtia nuſquã.
Caro,qua nil mollius,nihil inanius,nihil vanita
ti proximius:quæ ſeipſa flacceſsit, corrũpitur,
ac in vermes,putredines, & cineres tandẽ re-
ſoluitur.Sed nec ob hoc *Verbum caro factũ eſt.*
Quid audio? Quale quæſo iſtud eſt ſacramẽ-
tũ? quale miraculũ? Quis hæc audaculus facilè
ſperaſſet? Quis piorum omnium pariter &
impiorum benedictionem hanc certò expe-
ctaſſet? Verè tamen dominus eſt in loco iſto
.i.in carne mea, ſed & ego neſciebam. Ne-
ſciebant angeli, nec ſacrum hoc myſteri-
um homines planè præſcierant. Sapientiam
hanc quam inter perfectos loquimur, nemo 1.Corin.2
principum huius ſeculi nouit:hoc ſanè firma
fide omni ſcientia longè certiore ipſi te-
nemus. Sed neque decipimur. Iam non
eſt alia natio tam grandis, quæ Deos ſuos Deutero.4.
habeat appropinquantes ſibi, ſicut adeſt no-
bis Deus noſter. Nam qui Deus erat ab-
ſconditus, manifeſtum ſe hominem exhi-
buit. Et quæ prius in cælis velut ſub claue
recondita Dei erat miſericordia, humanato

verbo apparuit in terris, quid adhuc igitur
Eſai.64. clamitas Eſaia, vtinam diſrumperes cælos & deſcenderes? ecce quem tanto affectu venturũ præſtolabaris, inclinauit cælos & deſcẽdit,
Pſal.17. & peccatorum noſtrorum caligo ſub pedibus eius. Neque tamẽ cælũ diſrupit, imò nec matris vterum, per quem ad nos tranſiit, ſed ſicut indiuiſa cæli ſoliditas, ita inuiolata matris integritas permãſit. Fœnũ fit in præſepio, omnis enim caro fœnum: ſed panis in menſa, homines & iumẽta ſaluans, Græcis & Barbaris, ſapiẽtibus & incipientibus debitorem ſeſe cõſtituens. Diuitiæ cæli ſub ſacco latent. Saccum cõſcidit, effuſum eſt æs, diſperſit, dedit paupe-
Pſal. 102. ribus. Sanè vnguentum quod deſcendit à capite in barbam Aaron, & in oram veſtimenti eius, reconditur in alabaſtro, confringitur
Pſal.132. tandem, & tunc impleta eſt domus omnis ex odore vnguenti.

Proinde ad maiorem admirabilis huius myſterij expenſionem, non aperto ſermone Ioannes verbum hominem, ſed carnem factum ſignificauit: cùm tamen perfectam, & in ſua integritate permanentem humanitatem aſſumpſerit, quæ ſub carnis nomine frequentius in ſcripturis deſignatur: ſicut ſcriptum eſt, vi-
Eſai.40. debit omnis caro ſalutare Dei noſtri. Satis

enim

enim notum eſſe videtur, quòd & cum carne animam aſſumpſit. Alioqui incurabiles forent animæ languores, nempe, quod non aſſumpſit nec ſanauit. Prius enim animam ægrotaſſe legimus, ſerpentis mendacio credentem: quam vt eam dominã & reginam, quæ ancillabatur, manus carnis ſequuta eſt, & fructum attigit. Ridiculum autem foret, languentem & pereuntem dominam reliquiſſe, aſſumpta tantum abiectiſsima ancilla, quæ tanta curatione non egeret. Sic ergo totus homo factus eſt, vt totum hominẽ ſanaret. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens. Et ſicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt chriſtus. *Athana in Symbo.*

Diuina hæc & felix nimiũ metamorphoſis, vtriuſque ſcilicet naturæ coniũctio in carne. i. in carnis veritate, facta eſt. Ibi enim vera caro, deitas integra, verus homo, præter carnem. i. carnis operationem. *Verbum caro factum eſt*, nempe quod in ea natum eſt, de ſpiritu ſancto eſt, quo virginẽ obũbrante, quod naſcitur ex ea ſanctum, filius Dei vocatur, ſupra carnem carniſque merita. Apparuit enim benignitas & humanitas ſaluatoris noſtri Dei, nõ ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecũdũ mi- *Math. 1.* *Ad Titũ. 3.*

ſericordiam ſuam ſaluos nos fecit. Propter carnem purgandam. De peccato enim damnauit peccatum in carne. Contra carnem: Ad grauiorem ſcilicet eorum caſum duriuſque iudicium, qui venientem Dominum pietatis & religionis ſtudio ac fide non ſuſceperunt. Si non veniſſem, humanatus videlicet & ſuſcepta carne, loquutus non fuiſſem, & opera non feciſſem quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.

Ioan. 15.

Gratias agimus gratuitæ ſimul atque gratioſæ natiuitati tuæ Domine Ieſu Chriſte, rex æternæ gloriæ, per quam dediſti poteſtatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine tuo, & gloriari in ſpe filiorum Dei. Fac benigniſſime Deus nobiſcum miſericordiam hanc, vt ſuſcipere valeamus in manſuetudine inſitum verbum, quod poteſt ſaluare animas noſtras.

Verbum caro factum eſt

Lectio nona.

V*Erbum caro factum eſt.* Non eſt conuerſum in carnem, nec vnius factũ eſt naturæ, quadam videlicet diuinitatis & humanitatis commixtione: ſed ſic in carne & natura noſtra verbũ eſſe dicitur

dicitur, vt in ſua diſtinctũ permaneat, & duas in Chriſto ſemper eſſe naturas, etiã ſi crepuerint hæretici, tãquã buffo in florétiũ vitiũ odore, fateamur. vultis noſſe quàm longum, quàm breue fecerit? cęlũ (ĩquit) & terrã ego impleo: tribus digitis molẽ terræ appẽdit: cælũ ſibi ſedes eſt, & terra ſcabellũ pedũ eius. Sed quẽ cæli capere nequeũt, in virginis gremio clauditur, Deus & homo: nũcque factus caro Deus, vagit infans inter arcta cõditus præſepia, flet in cunis, crucifigitur in caluaria. Rogo, quæ fuit neceſsitas vt ſic ſemetipſum exinaniret, formã ſerui & puerculi lactãtis infirmitatẽ aſſumẽs, ſic ſemetipſum Deus maieſtatis abbreuians, niſi vt & nos ſimiliter agamus? Iamiam exẽplo clamat, quod poſtmodũ verbo ſit proclamatur: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, humilia reſpiciẽs, humilib' cõſentiens, vt & verax inueniatur, qui dicturus eſt, cœpit facere & docere. Verba mouẽt animos, & in venas ſemina mortis aut vitæ afferũt: At vrgẽt nimimũ exẽpla, cogũt, impellunt plurimum, inſtant opportunè, importunè, vim inferunt. Itaque non patiamur, chariſsimi, fruſtra nobis exhibitum exẽplar tam pretioſum: inſpiciamus & reſpiciamus in faciem Chriſti noſtri, cui nõ, huic ſeculo, conformemur,

Eſai. 40. *Eſaiæ. 69.* *Bernard.* *Math. 11.* *Ephe. 4.*

renouemúrque ſpiritu mentis noſtræ. Quid
Ephe. 4. enim (obſecro) indignius? quid deteſtandum
amplius? quid grauius puniendum, quàm vltrà apponat homo ſe magnificare ſuper terrã,
ambulans in magnis & mirabilibus ſupra ſe,
vbi Deum cæli meditabitur, ſenſeritque par-
Bernard. uulum effectum? Intolerabilis ſiquidem impudentiæ eſt, vt vbi ſe exinaniuit maieſtas, infletur vermiculus, fiátque ſub ſpinato capite membrum delicatum.

Verbum caro factum eſt. Lectio, ſi placeat, decies repetita placebit. Verbũ de verbo frequẽtius inculcamus, ſed nobis nemo moleſtus ſit, ſi ſalutis noſtræ ſacramentis paulò diutius immoramur. Beſtia ſi ruminat, nõ eſt immunda, nec poſſumus nõ ſemel, & ſecũdò tantùm, ſed
2. Pet. 1. ſeptuagies ſepties, non recẽſere quàm magna, & pretioſa Deus dona dedit nobis, vt diuinæ ſimus cõſortes naturæ. Quæ cùm ita ſint, perſpice homo quis ſis, quãtum valeas: in quibus ſi glorieris, non eris inſipiens. Non quòd ex te aliquid ſis, ſed quòd tanti te fecerit, qui tanto te honore, vt Deus ſcilicet fieres, dignatus eſt, quiq; tanto pretio redemit. Dei igitur collega factus, in veterem vilitatem ſordidis moribus ac degeneri conuerſatione noli redire: & eo maximè vitiis erubeſcas ſubmittere te, quo generoſitatem tuam de creatoris & reparato-

ris dignitate metiris. Habet homo vnde nimis ſeipſum cõfundat, cùm effœminato animo, ac molli & effracto corde, indignis dominus volens ſubiicitur: quando creationis, incarnationis, redemptionis atque iuſtiſsimi belli iure, & omnibus veri dominij titulis, Dei eſt, qui ſe verum hominem cùm Deus eſſet, miſericorditer fecit. Pro homine omnia tentauit factus homo, ne quid illi deeſſet pro quo tot ſupplicia pertulit, verba, verbera, & crucis cum morte ludibrium. Cui demum tantam gloriã repromiſit, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit.

Cùm igitur tam pretioſus, ô homo, támque Deo charus fueris, cur te peccati cœno ſordidas, & infamis in oculis illius, vilis, atque turpis totus appares? Quando propter carnis ſordidationem, quæ vbique corruperat viam ſuã, ſi non omnino deſierit, multis tamen temporibus incarnari diſtulerit. Et hæc tamen rurſum adhuc per nos quotidie adeo turpiter fœdatur, vt eam profectò, niſi amicum illius nobiſcum fœdus initum, iuſiurandi ſacramento cõfirmatum intercederet, quamiuſtiſsimè relinqueret. *August.*

Et habitauit in nobis. Sic igitur natura humana diuinitatis habitaculum in gloriam ſuam,

&

& diuinæ clementiæ commendationem effecta eſt. Quæ vilis præfuerat, & cuius denigrata erat facies ſuper carbones, cuius putruerant & corruptæ erant cicatrices: nunc in ſublimitate gloriæ & honoris erecta, in voce exultationis & confeſsionis gaudenter exclamat, te-

Pſal.72. nuiſti dexteram meam, & cum gloria ſuſcepiſti me, nunc ſedeo regina à dextris eius, in ve-

Apoca.18. ſtitu deaurato, circundata varietate, luctũ am-

Pſal.44. plius non videbo: Ipſi enim deſpõſata ſum cui ſeruiunt angeli, cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur. Sanguis eius ornauit genas meas, candidam fecit ſtolam meam, ſuper niuem dealbauit me, & immẽſis monilibus decorauit. Sic ſolent fœminæ maritorum radiis illuſtrari, & coruſcare. Et tu domine, qui nul-

2.Macha.2 lius indiges, templum habitationis tuæ voluiſti fieri in nobis, & cùm ſis in nobis domine, de nobis, à nobis, ne derelinquas nos, ne diſceſſeris à nobis Deus noſter. Vbi eum deſerueris nos à nobiſque miſeris emigraueris, ecce pro-

Hebre.1. tinus inuadent gregem tuum lupi rapaces.

Cùm enim omnia verbo virtutis tuæ portes, omnia decident, nec poterunt ſubſiſtere, ni te ſuſtinente. Ne proiicias me à facie tua, & ne elongeris auxilium tuũ à me. Auertente enim te faciem tuam omnia turbabuntur: aufe-

res

res ſpiritum eorum, & quemadmodũ fumus deficient, ſicut olera herbarum citò decident. Quod & deploratus ille ac perditus fraterni ſanguinis effuſor Cainus præſentiẽs, ecce (inquit) eiicis me à facie tua: omnis igitur qui inuenerit me, occidet me. *Pſal.103.* *Gene.4.*

Habitauit in nobis. Ab hominibus viſus, & cum eis conuerſatus, factus (iuxta Eſaiæ vaticinium) Emanuel, i. nobiſcum Deus, vt tenebras noſtras ſplendore ſuo fugaret, labores leuaret oppreſſorum, pericula propelleret pereuntium. Nepe cum ad ſeducendum faciles, & proni ad concupiſcentiam inueniamur, tot tantiſque ſeculi huius tenebris obuoluti, vt vix nouerimus reprobare malum, & eligere bonum, *habitauit in nobis,* vt mentis noſtræ cæcitatem auferat, vt videamus & impleamur ſpiritu ſancto, tenebras noſtras illuminet ne vnquam obdormiamus in morte. Adiuuet infirmitatem noſtram, vt fortes facti in bello, pugnemus cum antiquo ſerpente, & victores in ſanguine agni coronemur in cælis. Alioqui bonum qualeuis tentantes adimplere, in ipſo conatu rumpimur, deiicimur, atq; ſuperamur. Hæc eſt lex Adę domine Deus. Quid autem nobis poterit officere, inhabitante nos Deo? Si Deus pro nobis, quis contra nos? *Eſaiæ.7.* *Rom.8.*

Iob.17. Pone me domine iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me. Ipſe eſt enim Dei ſapiẽtia, cui ſemper in promptu eſt, ignorantes inſtruere: Dei virtus, cui facile eſt conſolari puſillanimes, ſuſcipere infirmos, deficientes reficere, oppreſſoſque & ſub faſce ruẽtes erigere, naturæ ruinas vndequaque reparare. Quod & fieri peroptabat qui dudum in ſpiritus feruore clamabat, Benigne fac in voluntate tua Sion, vt
Pſal.50. ędificentur muri Hieruſalem, ædificetúrque illa vt ciuitas, cuius participatio ſit in idipſum. *Habitauit in nobis.* Quid enim in cælo tanquã paſſer ſolitarius in tecto Deus tantùm ageret? Quid enim mihi in cælo eſt, & à te quid volui ſuper terram? Quandiu ſanè in ſinu patris Dei filius delituit, circa cardines cæli perambulãs, cum poteſtate magna & maieſtate tonans in cælis, ciens fulgura & coruſcationes, cæli luminaria cum angelis ſibi ſubiiciens, æqualis æterno patri: Deus erat ab hominibus ignotus. Et cùm in nube eſſet latibulum eius, lucémq; habitaret inacceſsibilem quam nemo hominũ nouit, quem non nouerãt homines, nec colebant, nec illi debitum cum dilectione & charitate obſequium exhibebant, nec ille quenquã illorum felicitate cæleſti donabat. Cæterùm ſuæ magnitudinis oblitus, Deus caro factus,

in vili pręſepio natus, faſciis ligatus, pãnis inuo lutus, illuſus, flagellatus, crucifixus, à paſtoribus; à potẽtibus, à iudęis, à gẽtilibus, ab vniuerſis colitur, honoratur, adoratur: quòd ſcilicet tãta cum humilitate & patientia hęc ſuſcipiẽs, omni nos virtute inſtituerit. Quæ diligẽtius à nobis collecta, incredibilẽ in nobis illius dilectionem ſuſcitant, Adeo quidem vt vel ferreũ & marmoreũ cor, hæc cum fide recipiens, fiat velut cera liqueſcens in medio ventris ſui. *Pſal. 38* Concaleſcit intra ſe, & in meditatione ſua exardeſcit ignis. Inde ſaluator eſt hominũ deus & ſeruator, qui prius tantùm eorum creator agnoſcebatur: pater eorum effectus, quorum paſſim perẽptor dicebatur. Princeps pacis, qui deus erat Sabaoth, dominus exercituum. Itaq; filius dei cùm non haberet in quo per deitatis naturam creſceret aſcendendo, (quandoquidẽ vltra ſupráq; deum nihil eſt) per deſcenſum quodammodo reperit in quo creſceret, veniẽs ſcilicet in carne, & patiens in cruce, humilians ſemeptiſum vſq; ad cumas, & factus obediens vſq; ad mortem. Propter quod & deus exaltauit illum, & dedit illi nomẽ quod eſt ſuper omne nomen, quale prius nuſquam habuerat. *Philip. 2.*

Habitauit in nobis.) Migrauit à Iuda propter afflictionem. Facta eſt enim ſua hęreditas qua-

Thren.1. ſi leo in ſylua, contra eum dedit vocem ſuam, habitauit inter gentes, nec inuenit requiem. Nã & ſeruos ſuos ceciderunt, lapidauerũt, trucidauerũt arbitrantes Deo obſequiũ præſtare
Galat.5. ſe. Iã ergo nõ eſt apud Deũ Iudæus, non eſt gẽtilis, nõ eſt præputiũ, nõ circũciſio, ſed fides ꝑ dilectionẽ operãs. Chriſtus eſt, inter Chriſtianos verſatur, Iudæorum gentiúmque extincta ſuppreſſáque ſunt nomina: Suis in regenerationis lauachro nomen ſuum indidit, & habitauit in illis, habitat, habitabitque omnibus
Pſal.131. diebus. Hæc requies ſua in ſeculum ſeculi: hic habitabit, quoniam elegit eam.

Hebre.4. *Habitauit in nobis.* Per omnia nobis aſsimilatus, quos non dedignatur fratres appellare. Per omnia tentatus, vt infirmantibus nobis, carne & habitatione infirmatus facilùs condonet, & nõ ignarus mali miſeris ſuccurrere di-
Pſal. 102. ſcat, recordat⁹ figmẽti noſtri, & quoniã puluis
Iob.14. ſumus, homo ſicut fœnũ quaſi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquã in eodem ſtatu permanet. Vnde ſcriptum eſt, dies eius tanquam flos agri, mane floret, & trãſit, veſpere decidit, induratur, & areſcit.

Pſalmus. *Vidimus gloriam eius.* inter nos ſiquidem apoſtolos, ait Ioannes, ille habitauit, & conuictu quodam familiari conuerſatus eſt, vt ſic homines

nes ſuæ conuerſationis ſuauitate traheret ad ſeipſum. Hac ſic intellecta ſentẽtia, teſtimonij ſui veritatem de verbo quod magnificauerat, ſapienter euangeliſta cõfirmauit. Cuius argumentum hoc, vt in ardua & ſublimi iſta certè materia credibilior ille fieret, aſſumpſit: ſcilicet ſe Chriſto familiarẽ & bono temporis interuallo conuerſatum cum illo fuiſſe. Habitauit (inquit) in nobis. Perinde ac ſi diceret, fidele profectò teſtimoniũ potero ꝓhibere de ipſo, cui abſq; ſcrupo vllo credatis, *habitauit in nobis*, & cũ illo conuerſati ſumus. Quod audiuimus & vidimus, & manus noſtræ contrectauerũt, hoc vobis annũtiamus de verbo vitæ: *vidimus gloriam eius*. Ex hoc (inquit) habeo, & ſcio verbum Dei incarnatum. Nã ego & alij apoſtoli cõfratres mei, vidimus gloriã eius. Nos quod ſcimus loquimur, quod vidimus teſtamur. Cæterùm vt eſt in prouerbio, melior eſt oculatus vnus, quam auriti decẽ. Per viſum autẽ apoſtoli ſimul atq; per auditũ Ioannis baptiſtæ teſtimonio plenã de eo notitiã conceperunt. Vidit eũ Ioannes in monte tranſfiguratũ, & patris vocẽ audiuit, hic eſt filius meus dilectus, &c. Vidit eũ pendentem in ligno, vbi glorioſus apparuit in conſpectu domini, propterea decorẽ induit eum Dominus. Vidit in miraculis obſequẽtem illi, & in omnibus obedientẽ mũdi

machinam, ac naturam totam ſic ab ipſo,vt eius imperio & voluntati obtēperatet, ſeſe inſtitutam,hoc agnoſcentem & confitentem. Quod nulli vnquam creaturæ conceſſum eſt, *Vidimus gloriam eius*,adeo ſublimem, vt nemini alteri quā vnico Dei filio conuenire, oporteat confiteri.Non eſt ſicuti angeli gloria,Moſis,Heliæ,Heliſæi,aut cuiuſuis alterius ex prophetis ſed,*quaſi vnigeniti à patre* Hæc(quaſi) dictiuncula expreſsio eſt veritatis,non autem nota ſimilitudinis,veluti cum dicimus principē incedere ſicut &principē decet,vt ſcilicet purpura ſit indutus,gēmis & monilibus ornatus,nobilibus & aulicis ſtipatus,ac omni cū faſtu apparatuque regio,quo ſeſe ſuis regem & principem prodat. Qualis igitur eſſet verbi quod *caro factum* eſt,gloria & magnificētia, non valuit Ioannes plenius exprimere quàm hiſce ſermonibus,*quaſi vnigeniti á patre*.id eſt. talem qualem decebat vnigenitum Dei.

Vidimus gloriā eius,quaſi vnigeniti à patre, nō ex munere& gratia hæc ei miranda data ſunt, ꝙ ſcilicet in principio verbū eſſet,verbū apud Deum & Deus verbum , cuncta quæ patris ſunt habens:ſed ex naturali communitate paternæ diuinitatis dignitatem obtinente filio. Accipere nanque commune quiddam cum creatione

creatione eſt. Habere auté ex natura, propriũ eſt geniti. Vt filius naturaliter quæ ſunt patris poſsidet: vt autem vnigenitus, omnia in ſeipſo comprehendit, nihil cum altero diuidens. *Baſili. de fide & tri.*

Verbum caro factum eſt.

Lectio decima.

P*Lenum gratiæ & veritatis.* Verbũ caro factum eſt, vt qui toti caro ſumus, in ſpiritum Dei tranſeuntes, aliquando dicere valeamus, vidimus gloriam eius: quam vt videamus, ideo facti ſumus. Qualem (inquies) gloriam? Qua Deus eſt, qua homo factus eſt, nũc ſedens in ſolio excelſo ad dexterã maieſtatis. Viderũt gloriã eius, qui fideliſsimæ doctrinę illius, & vitæ ſuę miraculis clariſsimæ oculati teſtes fuerũt, duodecim ſcilicet apoſtoli, ſeptuaginta diſcipuli. Viderũt & quingenti fratres, quibus poſt reſurrectioné apparuit. vidit item & Stephanus cælos apertos, & Ieſum ſtantem in gloria à dextris virtutis Dei. Horum omnium teſtimonio gloria eius plenè digna fuit vnigenito Dei filio, pleno gratię & veritatis, glorię & decoris, vt de hac plenitudine omnibus effundat, & dona quibus affluit, abundanter & largiſsimis manibus nobis impartiatur. Sic magna eſt multitudo dul-

rũque plenitudo:in aliis verò piis ſanctiſq; viris,horũ participationes. Quãobrẽ & Eſaias de aduẽtu iuſti prænũtians,requieſcet(inquit) ſup eũ ſpiritus domini,ſpirit⁹ ſapiẽtiæ & intellectus,&c.Hac ſeptenarij numeri perfectione, virtutũ & gratiarũ cũ ſpiritus plenitudine,vniuerſitatẽ deſignãs.Cæteris per partes:huic autẽ tota gratiæ plenitudo velut in natiuo domicilio ſuo,ſeſe infudit. Non enim datus eſt illi ſpiritus ad menſuram.Contra peccati languores,gratiæ plenitudinem: contra cæcitatis & ignorantię tenebras,lumen veritatis ſecum attulit.Vt intellectus veritate, & gratia perficeretur affectus.Plenitudo gratiæ,legis rigorem euacuat:figuras & vmbras, plenitudo veritatis.Sic perfectã nobis iuſtitiam elargitur, quã ex lege quæ infirmabatur,& nullum iuſtificare & ad perfectum adducere poterat, aſſequi nemo valebat.Quoniam igitur Chriſtus gratiæ & veritatis plenus nobis exhibetur, propterea & verè Deus hac verborum forma deſcribitur, palamque ei tribuitur diuinitas, quando ſoli Deo totius boni plenitudo competat. Eſai.2.

Ioannes teſtimonium perhibet de ipſo. Sic nedum oculis ipſis ſacra hæc myſteria Ioanni & coapoſtolis ſuis innotuere, ſed etiãnũ

auditu, alterius ſcilicet Ioannis teſtimonio. Gloriam (inquit euangeliſta) eius & nos apo ſtoli his luminibus cōſpeximus, quibus enim de illius familia ſimus forſan ſuſpecti, ſi non firmiter credatur, accedat qui miſſus eſt, *vt teſtimonium perhiberet de lumine.* Teſtimonia
Pſal. 92. eius credibilia facta ſunt nimis, & propheta fidelis inuenietur. Ille officium ſuum implet, teſtimonium de ipſo perhibet, non clam, non
1. Reg. 3 vi, non precario, nō frigidè, & oſcitāter, non in abſcondito, non grauatè, verùm abſque vllo pauore, liber, volens, & in hoc deuotus, Chriſtíque gloriam auidè ſuſpirans, & zelantis animi feruorem indicans, *clamat*, exaltat in fortitudine vocē ſuam quaſi tuba, & verba eius ardebant vt faculæ. Nam in ſpiritu venerat, & virtute Heliæ, dicens, *Hic erat quem dixi.* Vel
Augu. in Ioan. antequam eum oculis corporeis vidiſſem, *Qui poſt me venturus eſt, ante me factus eſt.* Poſt me venit, & præceſsit me. Præceſsit inquā nō factus, antequā factus eſſem ego, ſed antepoſitus eſt mihi, & hoc eſt, *ante me factus eſt.* Quomodo ante te factus eſt, cùm poſt te venerit? *Quia prius me erat.* Quid magnum, ô Ioannes, ſi prior te eſt, cùm & matrem præceſſerit? Nempe homo natus eſt in ea, & ipſe fundauit eam: imò & antequam Abraham fieret ipſe eſt, &

in principio erat verbũ. Et dixit dominus domino meo, ex vtero ante luciferum genui te. Ita ergo loquitur teſtis ille locupletiſsimus, *Qui poſt me venturus eſt, ante me factus eſt.* Quia ab æterno deus ille. Ego verò ex tempore, infirmus & fragilis homuncio. Quanuis autem naſcendo & prædicando eum præceſſerim, ille tamen fama & opinione hominum, iuſtiſsima quidem ratione virtutibus, & donis, non mihi tantùm, ſed cæteris hominibus, & angelis præferendus. Omnibus prior, nedum tempore, ſed natura (vt deus eſt) ſua æternitate omnia præcedens, vniuerſis creaturis ſuperior ſemper & glorioſior. Illum & hominẽ factum plenũ gratiæ & veritatis, oportet creſcere: nos autem omnes imminui. Non clamauit tantùm cum viueret Ioannes, ſed & nunc terræ mortuus deo viuens iugiter clamat. Nã & illius vox per omnes eccleſias etiam nunc in euangeliis auditur.

Producto cuius teſtimonio, ad ſe reuerſus euangeliſta, vt prioribus ſermonem ſuum conuertat, *de plenitudine eius* (ait) *accepimus omnes.* Nõ ego ſolũ, ſed & patriarchæ omnes & prophetæ, ac patres, gratiarum eius & iuſtitiæ ſuæ communicationem accepimus. Gratiam ſiquidem quam prȩhabuere vniuerſi, ex incar-

data eſt per Moſen, promittens iuſtificationem, non contribuens: euangelium in quo eſt gratia & veritas, hominem illuminans, & purgans, iuſtificans atque perficiens, per Chriſtum. Itaque ſecundæ huius gratiæ neceſsitas ex legis inſufficientia conſurgit, quæ oſtendebat quidem quid faciendum quídve cauendum, ſed ad abſoluendum, implendúmve quæ præcipiebat, debilis, & languens, auxilium præbere nō poterat, quin potius quæ videbatur fuiſſe ad vitam, per occaſionem operabatur mortem. Et idcirco etiam mortis miniſtram fuiſſe Paulus affirmat audenter. Præterea ſacrificiis & ceremoniis nouæ gratiæ veritatem adumbrans, illius tantùm ſe figuram eſſe & vmbram plena voce acclamabat. Neceſſe igitur fuit Chriſtum dominum venire, qui propria morte hominum miſerias & mortes miſericorditer & potenter perimeret, & nouæ gratiæ auxilium conferret, qua facilius atque delectabilius vota præceptáque illius adimpleremus, vt etiam figurarum ipſarum in lege contentarum veritatem apertiſsimè exprimeret, vt vmbræ cederent corpori, & antiqua obſeruātia nouo excluderetur ſacramēto, hoſtia in hoſtiam tranſiret, & ſanguis ſanguine

auferretur: ſicque ſoluerentur patribus factæ per eum promiſsiones. Igitur lex minabatur, non opitulabatur: iubebat, non ſanabat: languorem oſtendebat, non auferebat, ſed medico venturo præparabat, per quem gratia & veritas facta eſt. Non potuit ergo Moſes præſtare quæ Chriſtus: neque lex facere, quod euangelium perficit. Moſes tantummodo legem dedit, Chriſtus veritatem: imò ne Moſes quidem legis author fuit, ſed miniſter tantùm: Chriſtus veritatis & gratiæ author. Proinde gratia & veritas nedum per Chriſtum data, ſed facta eſt. Et hic eſt imperfecti ad perfectũ collatio. At dicet quiſpiam, quia Moſes vidit Deũ, & cum Deo facie ad faciẽ loquutus eſt, ſicut ſolet amicus cum amico. Cur igitur per eum non eſt gratia, & veritas? Obiectum pulchrè diluit Ioannes, dicens, *Deum nemo vidit vnquam.* Non videbit eum homo, & viuet. Summa nimis exigitur animæ eleuatio, vt hęc diuinã eſſentiam carne inuoluta clarè intueatur. Corpus enim quod corrumpitur, pro ſua craſsitie aggrauat animam, & deprimit terrena habitatio ſenſum multa cogitantem. Vidit Moſes nubem, vidit angelum, vidit & fumũ, & fumantem montem, & ignem, (omnis illa creatura domini ſui typum gerebat) nõ ipſius

domini

domini præſentiam Moſi plane exhibebat. Omnia quæ per ipſum corporaliter viſa ſunt, illa Dei ſubſtantia non erant. Hęc enim carneis oculis videntur. Dei ſubſtantia vnde videtur? Si inueni gratiam (ait Moſes) in conſpectu tuo domine, oſtende mihi teipſum, vt videam faciem tuam, & audiuit, faciem meam videre non poteris. Loquebatur cum Moſe angelus, & lex data eſt in manu mediatoris per angelum. Quæque ibi per angelum facta ſunt, futuram hanc gratiam & veritatem per Chriſtum pollicebantur. Quod qui diligenter & penitius legem ſcrutantur, probè nouerunt. *Vnigenitus qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit.* Deum non vidit vnquam Moſes, tantùm abeſt vt Deus ſit. Chriſtus autem cum vnigenitus Dei ſit, & in ſinu patris, inq; abſcõdito faciei ſuæ, quod eſt, verbũ erat apud deũ. Ergo deus erat. Hic filius deum patrem præ omnibus aliis cognoſcit, eandem cum patre & communem habens naturam. Quia in ſinu patris (à quo & alij omnes exciderunt). i. in perfecta patris gratia, vnus tantùm ſemper Chriſtus manſit, tanquam filius dilectus, in quo pater ſibi complacuit, in quo & nos gratificauit. *In ſinu patris* .i. in occulto & ſecreto patris, ſicut intus eſt ſinus noſter, in quo velut in

Exod. 33.

Verbum caro factum eſt. De qua verbi carne diſſerit Matthæus, capite primo.

Lectio vndecima.

DIuini verbi naturam, & æternam ipſius à patre generationem grauiſsimo pariter & altiſsimo ſermonis ſtilo diuus euangeliſta Ioannes enarrauit, qui ſupra pectus domini requieſcẽs, vidit oſtium in cælis apertum. Vidit & introiuit: beatus homo cui cæli patebant. Et ingreſſus in ſanctuarium domini, inq; cellam vinariam, inebriatus eſt ab vbertate domus Dei, & torrente voluptatis, ac purgatiſsimę doctrinæ fluentis epotatus, verbum in nos effudit, quod pleno prius poculo, auidis faucibus hauſerat, tanquã apis argumẽtoſa, ſpiritualia mella colligens: & quò ſimul ſecum dulces caperemus cibos, mellis huius nobis fauum protulit: & cedri altiſsimæ, quæ eſt ĩ Libano medullã relicta cortice, aquila grandis emũgẽs attulit: volánſque ſuper pennas vẽtorum inoffenſa oculorum acie, irreuerberatiſq; luminibus, ſolem ipſum in rota intuetur, & pręcepto atque penetrato deitatis ſplendore, tantæ rei expertes ignaróſque homines ac tenebris inuolutos illuſtrauit. Eructauítque cor ſuum

verbũ bonũ, dicens: In principio erat verbũ, æterno patri coæternũ, conſubſtantiale, eiuſdemq́; cum eo potentiæ, per quod omnia facta ſunt, nihil quoq; factum, niſi per ipſum factum fuerit.

Aeterna verbi generatio ſic erat. Cumq́; in tempore caro factum ſit, iam nunc ſupereſt vt carnis eius originem, & ſecundum hominẽ ipſius generationem vigilanter atque humiliter inueſtigemus. Cuius rei prouinciam inſcribendæ, beatiſsimo euangeliſtæ & apoſtolo Matthæo ſpiritus ſanctus, dona ſua ſingulis diſtribuens prout vult, partitus eſt. In cuius rei argumentum hominis facie Ezechieli præoſtenſa Matthæus inſignitur, qui ſcilicet humanam & carneam Chriſti generationem, ſpiritus ſancti diſpenſatione, deſcripturus eſſet. Obſerua quod græcis, & gentibus vniuerſis, Deum Deiq́; filium neſcientibus Chriſtũ verè filium Dei, græco ſermone cõſcripto Ioannis euangelio planè demonſtratum eſt: Hebræis autem, quibus ex lege prophetiſq́; comprobantibus ſignis, atq; miris prodigiis, ſatis notum eſſe debuerat ipſum eſſe Dei filiũ, hebraicè Hebræis Matthæus ſcripſit, de carnis ſuæ veritate tractãs, & vanum exiſtimãs verbi naturam illis explicare, tot tantiſq́; ſcriptu-

rarum teſtimoniis & ſignorum claritate confirmatã. Porrò narrationis ſuæ corpus ſic ordinauit, vt primum ipſius natiuitatem referat, deinde & baptiſmum, poſtmodum tentationem, ſubinde miracula, demum paſsionem, & crucem, quam reſurrectio ſequeretur, & in cælos aſcenſio, tanquã ſacrę hiſtoriæ complementum, & felix clauſura totius itinerarij filij Dei, hac via euangelicæ vitæ ſtatum docere, non nudam tantum ac ſimplicem hiſtoriam texere præſtituens, quandoquidem nihil eſt quòd ex parentibus naſcimur, niſi iterum ex aqua & ſpirituſancto renati fuerimus ex Deo. Poſt baptiſmum autem (quando nõ coronatur niſi qui legitimè certauerit) neceſſe eſt cum diabolo dimicare, & in Chriſto rugientem leonem, & quærentem quem deuoret, ſupplantare, vt detectis aduerſariorum inſidiis, & ſupplantata tentatione, fidei pietatisq́; doctrinam, recta vitæ & conuerſationis inſtitutione, tanquam miraculis commendemus. Denique cùm ab hoc mundi ſtadio, vocante domino, emigrauerimus, reſtat vt tentationum victoriam reſurrectionis gloria ſequatur ac merces: & deſtructis aduerſitatibus, & erroribus vniuerſis ſedata omni tempeſtate, ad ſecuritatis & æternę tranquillitatis portum, gaudentes

detur de Chriſto, cuius filius eſt? hæc eſt illa quæ verſatur diſcutienda quæſtio, planè Chriſtiana, nec minus theologa, in cuiuſquidem quæſtionis diſſolutione ne forſan titubes aut hallucineris, illam pro vtraque ſui parte ancipitem relinquens, theologum & euangeliſtam Matthæum conſule. ſacra illius poëmata legito, & benigno fauore proſequere. Tunc certè omnis ambiguitatis totiuſque difficultatis obſcuritas, propoſita per eum veritatis luce protinus effugabitur. Audi itaque, vide, & lege theologum ita reſoluentem. Math. 22.

Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, &c. Generationis ſingulariter dicitur, quanuis multæ per ordinem replicentur, nempe propter Chriſti generationem & reliquæ omnes inducuntur. Hæc eſt enim totius diuinæ diſpenſatiõis ſumma, & bonorũ omniũ radix, Deũ hominẽ factum, qua ſub cælo maior nequit & glorioſior generatio ĩtelligi. Ecce iam liber libro apponitur. & quia probè nouerat Matthæus in Moſe propheta domini ſcriptũ eſſe, liber generationis Adæ, ita & ipſe exorſus eſt, liber generationis Ieſu. Adam nouum, in quo inſtaurãtur vniuerſa, Adæ veteri, in quo antiquata ſunt & corrupta omnia, ſubtiliter & ſagaciter opponens. Sicut primus Grego. ĩ ho.

homo de terra terrenus,ita & illius generationis liber de terra eſt, de terra loquitur: & qui in terreno hoc libro conſcripti ſunt, vetere᷑ ho

Hierem.7. minem non exuti,in quo omnes peccauerunt, tanquam derelinquentes dominum confunduntur, & recedentes ab eo in terra ſcribuntur, quę eſt miſerię & tenebrarum, vbi nullus ordo,ſed ſempiternus horror inhabitat. Liber autem generationis Ieſu Chriſti,liber cæleſtis eſt,liber vitæ,in quo & electi omnes trãſcripti ſunt, in quo & per nouiſsimi huius iuſtitiam iuſtificati ſunt. Gaudete (inquit)quia nomina veſtra in cælis ſcripta ſunt.

Liber generationis. Non generationũ,nam & ſingulare eſt Chriſtum duplicem generationem ſortiri, diuinam pariter & humanam. cuius nouiſsimam tantùm Matthæus deſcribere conſtituit. *Generationis*, inquam, *Ieſu.* Nomen eſt perſonæ: ſicut & Chriſti dignitatis,vncti ſcilicet in regem, quo modo ſolebant Hebręorum reges Chriſti domini dici,in cornu olei, in carne perũcti. Et quia dilexit iuſtitiam dominus, & odiuit iniquitatem, propterea benedixit eum Deus in æternũ, quem & vnxit oleo lætitiæ præ participibus ſuis. In hoc autem quòd dicit *Ieſu Chriſti*, regale᷑ ſimul & ſacerdotale᷑ eius dignitatem exprimit.

Nam Ieſus, qui nominis huius præſagium tulit primus, à Moſe & populo Iſrael ducatum tenuit. Aaron verò myſtico conſecratus vnguento, primus in lege Domini ſacerdos fuiſſe perhibetur. *filii Dauid.* ſecundum carnem in tribu iuda, ex ſemine Dauid. *filii Abraham.* i. dauidis, qui fuit filius Abrahæ. Cùm hæc audis, generantium ſcilicet & generatorũ ſequẽtia nomina, nõ ſolũ attẽde quod ſecũdũ carnẽ iuxta ſimplicis hiſtorię texturã, ſeu Dauid, ſeu Abrahã genuerint, ſimpliciterque de cæteris, ſed hoc potius quod Abrahã credidit Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiã, in fide iuſtificatus promiſsi ſeminis, quod eſt Chriſtus Ieſus, iuſtitię laudẽ promeruit, non apud homines, ſed apud Deũ, non ex legis obſeruãtia, ſed ex fidei ſinceritate, qua nihil de diuina promiſsione, quanquam naturæ vires ſuperaret, ſubdubitauit. Inde multarum gentium pater dictus eſt, quæ euangelio Chriſti fideliter illius exemplo crederent. Is iam ob ſenium, ſicca carne, & corpore præmortuo, ex ſterili pariter & effœta vxore promiſſum Iſaac genuit, qui & typum Chriſti gerens, lignum crucis, cui deſtinatus erat, baiulauit ad ſacrificium. Felices nimium tanti filij patres, quorum imprimis notiſsimi ſunt hi duo patriarchæ, quorumque

glorioſa nomina ſic in capite libri huius inſigniter enuntiantur, Dauid videlicet, & Abraham. Porrò Dauid cùm incarnationis, paſſionis, reſurrectionis, & aſcenſionis Ieſu Chriſti filij ſui ſacramenta prophetico corde conceperit, ac proprio ore pepererit, & venturis poſt ſe omnibus ſeculis legenda & canenda præſcripſerit, in hac generationis ſerie prior graditur, quem præpoſtero ordine Abraham ſubſequitur; rectiſsimè quidem. Licet enim quòd Dauid anterior fuerit Abraham, hoc tamen quod Dauid Abraham non fecit, & ſi propheta fuerit: quippe qui nōdum literas habuerat. Primus nanque Moſes lon-

Exod. 24. gè poſt illũ ſcribente digito Dei literas accepit. Præterea amplioris eſt gloriæ patriarchā eſſe, regem, prophetam, pſalmiſtam, quod fuit eſtque Dauid, quàm ſolùm patriarcham & prophetam dici & eſſe, quod ſolùm Abraham fuiſſe legimus. Ita per omnia rationabiliter diuinus euangeliſta prouidit, vt inſtigante ſpiritu ſancto dicere mallet filij Dauid filij Abraham, quā filij Abraham filij Dauid. *Abraham genuit Iſaac.* Hiſmael autem Abrahæ filius ex ancilla Agar ab hac generatione excluditur. Nam Abrahæ dicit Dominus, in Iſaac vocabitur tibi ſemē (*Iſaac genuit Iacob*)

eodem

eodem partu cōgenito, & ab eadē generatione, Eſau excluſo. Iacob enim (ex Malachia) dilexit Deus, Eſau odio habuit. Atque ſcriptū erat, maior ſeruiet minori. *Iacob genuit Iudam & fratres eius.* Non erat primogenitus Iudas in fratribus ſuis, ſicuti priores, ſed elegit Dominus tribum Iuda de qua naſceretur. Meminit autem hic Matthęus non Iudę tantùm, ſed & fratrum eius: quod de Iſaac & Iacob nō legitur feciſſe. Non enim erant hi populi Dei partes, quibus in funiculis diſtributionis promiſſa partiretur hæreditas. Fratres autem Iudæ in hæreditatem Dei electi ſunt. Iudas ille nomen dedit tribui è qua Chriſtus naſciturus erat, cuiuſque titulo promiſſa eſt & noua euangeliorum lex. Sic enim loquitur hieremias, ecce dies veniet, dicit Dominus, & diſponam Domui Iudæ & Domui Iacob teſtamentum nouum. *Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar.* Fornicario quidem & incæſtuoſo cōcubitu, veruntamē neſciens quod eſſet nurus ſua, quæ cùm nimiū foret prolis auida, pręmortuis Her & Onā, Iudę filiis, quibus & prius nupſerat, abnegato ſibi *Sella* altero maritorū fratre, depoſitis veſtibus viduitatis, ſumpto meretricis habitu, velatàque facie, Iudæ ſoceri ſui dolo ſuffurata eſt cōcubitū, quo

Malach .1.

geminam probé patri iamiam ad pœnã vocã ti,obiecto arrabonis indicio exhibuit. Quid igitur iudæi nedum omnibus hominibus, ſed & Deo ac Domino noſtro moleſti inaniter ia ctabant,dicentes, nos ex fornicatione nati nõ ſumus? Nũquid fornicata eſt Thamar,quæ cõ cepit eos,& tota fermè Iudaici ſanguinis nobilitas, nonne ex illa fornicatione nata, proceſsit? Res geſta non vacat crimine. Verum ſub inhoneſto tecto latens myſterium, ad euã gelij negotium plurimum conducit,& nebula fornicationis iſtius nedum gloriæ & honoris filij hominis claritatem non obſcurat,verũ etiam bonitatis eius dignationem vehementer illuſtrat.Nempe ſicut de peccatoribus homo fieri, ita de peccatricibus naſci dignatus eſt.Cuius quidem gratiam hanc ſanctus euãgeliſta non paruipendens,& ad illius agnitionem atque venerationem excitare nos percupiés,in hac ſaluatoris genealogia,ſolas huiuſmodi mulieres aſſumit,quales ſcriptura reprehẽdit.Thamar ſcilicet, Raab,Ruth, Berſabee de peccatoribus ac peccatricibus ſanctus & immaculatus,innocens & impollutus, excelſior cælis factus,enaſcitur,& maculatæ originis iniuriam non recuſat,ne puderet eccleſiã de peccatoribus congregari,cũ & de illis ipſe

Rupert.

Dominus oriretur,quorum peccata deleret: ne quis putet originis maculam impediméto eſſe virtuti & officio:nec ſe inſolens quiſpiam thraſo de ſua nobilitate glorioſè iactitet,quo & apertè innuitur, nullũ hominum genus ab euãgelij gratia cruciſq; & ſanguinis Chriſti efficacia ſubmouẽdũ,modo fidẽ adferat, & animũ veræ pietatis & fraternæ charitatis auidũ.

Hic clariſsimè ſpiritus ſanctus hominũ omnium miſeriam propalat, quòd ſcilicet vniuerſi peccatis ſint obnoxij,nec vſq; ad vnũ ſit qui faciat bonũ,ſed omnes declinauerint,errauerint ab vtero, inutiles facti ſint, ſceleraque omnia inundauerint ſuper terram, corruperítque omnis caro viã ſuã.Ecce inſtar Thamar fornicatio,Iudã accuſans.Et Dauid ab adultera muliere Salomonẽ,ex quo Chriſtus eſt,progenuit.Si autẽ à ſublimioribus,& qui videbãtur colũnæ eſſe in domo domini,lex impleta non eſt,nec vtiq; à ſimplicioribus obſeruatã exiſtimamus.Cũque omnes ſic peccaſſent,neceſſaria valde fuit domini & Dei noſtri Chriſti pręſentia,per quẽ gratia & veritas.Et cùm pleriq; forſan ob Dauidis flagitia iratũ Deũ crediditſſent,ſententiã ſuam ſuper incarnando verbo inuerſurum, liquidò oſtendit illius aliorumque grauia & horrenda facinora non tam ab-

horruiſſe, quàm promiſſa ſua honoraſſe: nec Dei promiſsionibus ſeu virorum ſeu fœminarum, ſic obfuiſſe peccata, quin iuſtificaretur ille in ſermonibus ſuis. Fidelis eſt, & ſeipſum negare non poteſt, vincitq; cum iudicatur. Hic obſerua quòd exẽptæ à meretricio ſtatu & coaptatæ populo Dei, peccatrices hæ fœminæ gentes adumbrabant à Dei cultu alienas, fidei merito eccleſiæ Chriſti copulandas, & gratiæ illius participes futuras.

Verbum caro factum eſt.

Lectio duodecima.

MEmor fuit Dominus Raab, Thamar, Ruth, Berſabee, tandem ſcientiũ eum. Raab, quæ & Racab, quidam ſcortũ putauerũt, illa Ieſu Naue exploratores ſuſcipiẽs, adſeruánſque, & ab ipſis demũ ſeruata eſt. Ita & fornicabantur gẽtes in ſtudiis ſuis: at ſuſceptis apoſtolis, verè domini Ieſu exploratorib’, omnes qui illorũ crediderunt ſermonibus, ſalui facti ſunt. Ruth alienigena domeſtico fidei Booz cõiuncta eſt: Sic & gentium alienigena eccleſia, & à teſtamentis extraria, cùm oblita eſt populi ſui, cultu ſimulachrorum diabolo prius hærens, abdicatis Idolis filio Dei nupſit. Meminit &

euangeliſta

euāgeliſta David regis,qui ex ea quę fuit Vrię, propter quam adulterium patrauit & homici diũ,genuit Salomonē.Sic nemo propter progenitorum infirmitatē erubeſcat, magis operam det virtute ſua clariores illos efficere. Et qui virtute prædití ſunt,etiam ſi ex vili ſcorto nati,accepti ſunt Deo. Tales habere Dominus parētes nec erubuit neque dedignatus eſt. Suſcepit nanque omnia propter nos.Imò & per hoc ipſum quòd ex eis natus eſt,eos ſancti ficauit.Illum enim non merita noſtra,ſed peccata deduxerunt à cælo. Cũque qui ſani ſunt non egeant medico,ſed qui malè habēt, venit ille quærere & ſaluum facere quod perierat.

Proinde à ſordidis his mulierculis,expurgatis quidē & fide ſuper niuem dealbatis,ad puriſsimam & ſanctiſsimam virginem Chriſti matrem,ea puritate qua ſub cælo nequit maior intelligi,feſtinemus,vt generationis ſeries celerius contexta,nobis innoteſcat.

Iacob genuit Ioſeph virum mariæ. Nupſit pudica pudico:Maria Ioſeph,ex eadē tribu atq; familia,David ſcilicet,iuxta diuinæ legis præſcriptũ. Nec ineptè Matthæus loquitur,virũ eũ nominãs Marię:nec in verbo lucas erraſſe dicitur,patrē illius appellãs.Erant(inquit)pater & mater Ieſu mirãtes, &c.Angelus etiam

Mariam vocat ipſius Ioſeph coniugem. Noli (ait) timere accipere Mariam coniugem tuã. Verum certè, ſanctum ac cęleſte, non terrenũ fuit coniugium. Nam vnus ſpiritus, & vna fides erat in eis: in quibus & nuptiarum omne bonum impletum eſt. Prolem Chriſtum agnoſcimus, fidem nullum violauit adulterium, ſacramentum nullo direptum diuortio. Sola illic defuit carnis corruptio. Ioſeph ergo vir erat Mariæ, non carnis coinquinatione, ſed maritus nomine. *de qua natus eſt Ieſus, qui dicitur Chriſtus.* Natus, nõ propriè genitus, ne prioribus ſimilis eſſe videretur Chriſti generatio. Hunc enim Ioſeph vir Mariæ non genuit, ſed de ipſa natus eſt. Cur autem ex vtero fœminæ carnem aſſumere quæſierit, conſilij huius ſumma penes ipſum eſt: ſiue quod vtrumque ſexũ hoc modo honorandum iudicauit, viri formã aſſumendo, & de fœmina naſcendo: ſine aliqua alia vrgentiore cauſa, quam non temerè dixerim. Natus eſt itaque de fœmina, ſed virgine, i. intacta, impolluta, inuiolata. Nec certè fas erat, vt per corruptionem incorruptio naſceretur, nec poterat niſi nouo ordine de cælo aduentare, qui vetuſtũ mortis imperium ſuo aduentu deſtruere properabat. Ille igitur qui abſque ſtilo ferreo tabulas lapideas digito ſuo ſcripſit,

ſcripſit, abſque humano ſemine per ſpiritum ſanctum Mariam grauidauit.

Cùm autem audieris Deum ex fœmina natum eſſe, maieſtatem ſub carnis infirmitate latuiſſe, virginem tanta prole locupletem, nec tamen ſolutam illius integritatem fuiſſe: non ſe ſenſibus tuis obiiciat operis nouitas, ſed operantis virtus: neque cum Nicodemo dixeris, Quomodo poſſunt hæc fieri? Qui te magna hæc credere iuſsit, Deus eſt optimus. Nullatenus ergo mendax, impoſtor, falſus, nequam. Nemo bonus niſi ſolus Deus. & is maximus eſt, ergo & mirabilia operatur. Quis Deus magnus ſicut Deus noſter? Ille omnipotens: ergo quæ ſupra ſenſum hominum ſunt, mirabiliter faciens. Diuinis itaque his rebus admiratio præſtetur, crudelitas non abnegetur. In omnipotentem credere te affirmans, ſi de factis eius dubitas, imbecilitatem omnipotentiæ eius accuſas. Si non ſubiaceat ſenſibus tuis ordinationum cæleſtium magnitudo, ne fide titubes. Nam humanæ mentis anguſtias diuinorum operũ dignitas excedit. Quid (obſecro) ſpeciale & proprium ſibi reſeruaret ſumma illa & incomprehenſibilis deitas, ſi ſecretorum ſuorum altitudines hominum ſapientia comprehẽderet? Quid haberet ſuperna pretioſum Euſeb.

vbi noſtræ familiariter ſcientiæ ſubiacerent? Quantò igitur minus capis operis intellectũ, tantò reuerentius admirare & venerare diſpẽſatoris conſilium. Nec curioſè ſcruteris qualiter hæc ſint condita: Sufficit ipſe ſcias quia in tuos vſus ordinata ſint diuinitus. Beſtia quæ montem tangit, lapidari iubetur. & qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimitur à gloria.

Omnes igitur generationes ab Abraham vſque ad Dauid, quatuordecim. Vniuerſam Chriſti genealogiam, in quatuordecim generationes ter completas, miro quodam artificio diuiſit euãgeliſta, Hebræos in triplici ſtatu fuiſſe deſignans: Ab Abraham vſque ad Dauid ſub iudicibus, inde vſque ad tranſmigrationem Babilonis ſub regibus: Demum ad Chriſtum vſque ſub Pontificibus. Tunc ſub vno Chriſto iudice, rege & pontifice, omnes terræ incolæ acti ſunt. Et in huius rei felix atque verum præſagium, primus Iudicum poſt Moſis obitũ Ieſus Naue nomine ſimul & officio Chriſtum dominum præfigurauit. Primus & nobiliſsimus regum Dauid, qui pater illius deſtinatus erat. Primus pontificum Ieſus filius Iozedec. Et hæc in figuram Chriſti fuiſſe, nec vllus fidelium, in ſcripturarum lectione exercitatos habens ſenſus, ambigit.

Hæc

Hæc eſt Chriſti genealogia, quam diuino ingenio ſanctus euangeliſta fideliter & artificioſè contexuit. Hanc ad viuum exprimit ſcala illa quã diuus Iacob, dilectus domini, ſummitate cælos attingentem in profundo noctis ſilentio conſpexit, in qua & vidit angelos aſcẽdentes atque deſcendentes, & in culmine ipſius innixum dominum. Cuius rei ſacramentũ demiratus, quaſi de graui ſomno euigilans, exclamauit, Verè dominus erat in loco iſto, & ego neſciebam. Rogo quis nouit conſilium domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Scriptũ eſt, quia incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ. Tenebroſa aqua in nubibus aëris, & lucem habitat inacceſsibilem, quã nullus hominum nouit.

Scala igitur Iacob, Chriſti generatio eſt, per reges ducéſque populi gradatim & ſcalariter procedens. Cuius duo ſunt latera ſcalæ, Abraham videlicet & Dauid. & in ſuperiore gradu, innixus illis dominus, ad nouiſsimum vſque ſcalæ gradum ſumma cum humilitate, ad humilem virginem deſcendit: De qua natus eſt Ieſus, qui dicitur Chriſtus. Duo latera, duos populos, ex quibus ſecundum carnem Chriſtus proceſsit, rectè forſan intellexeris.

Non enim ex Iudæis tantū,ſed & ex gētibus, in humanæ carnis infirmitate mūdo apparuit: quippe qui ex gentibus matres habere dignatus eſt. Et eum ſancti prophetę teſtati ſunt memorē Raab &,Babilonis.i.latitudinis cōfuſarū gentiū,ſciētiū eū.Et ſupplex orabat Eſaias, emitte agnū Domine, dominatorē terræ, de petra deſerti,quæ eſt gentiū collectio,ad mōtem filiæ Sion:ne carnalis Iſrael ſuperbè glorietur,quòd eorum tantùm ſit Chriſtus,ſit & Deus,nulliuſque ſit niſi Iudaicę pars hęreditatis.In medio duum animalium, & naſcitur & agnoſcitur:quòd ſcilicet ad ſacrificantēm Iudæum bouē,agnū,& reliqua immolatitia attineat,ſimul & ad aſinariā gentiū.aſcendit ſimiliter ſuper aſinā & pullū eius,& in medio Iudæorū & gētiū,qui omnes latrones fuere,crucifigitur.Per hāc aſcendūt deſcēdūtque electorū ſpiritus ad ſuſcipiendam incarnationis eius fidem,humilitate & cordis ſimplicitate primò deſcendentes,vt poſtmodum ad contemplādam diuinitatis eius gloriā cum animi alacritate aſcendētes prouehātur.Porrò & nos pro tantæ támque admirabilis rei nouitate,in noſtram omnium ſalutem,cum ſanctiſsimo hoc patriarcha in voce exultationis & confeſsionis clamamus,verè Dominus eſt in loco iſto,

in

in virginis vtero,de qua(teſte euágeliſta) natus eſt,qui prius ibi angeli teſtimonio conceptus eſt de ſpiritu ſancto.Ecce(inquit)concipies in vtero & paries.Hæc autem affirmátes nequaquam fallimur. Nam verè ſic erat,ſed ego neſciebam. Nec diuinaſſe hoc rectè potuiſſet vniuerſus orbis. Quis enim(obſecro) exiſtimaſſet tantæ humilitatis pondus altiſsimum Deum ſuſtinere voluiſſe,& eò ſeipſum deieciſſe,vt in mulieris aluo,quem totus non capit orbis,factus homo clauderetur?qui tonat in cælis,audiatur vagiens in cunis,& triúphos agens in cælis cú angelorum militia,cõfuſus pendeat in ligno cum iniquis deputatus? noua ſunt hæc & difficilia atque peregrina. Ego certè neſciebam.Mirabilia hæc teſtimonia tua, quæ cùm ſcrutata eſt ea anima mea, defecit ſcrutans ſcrutinio.Quandoquidem nõ humanum, ſed diuinum eſt myſterium hoc quod cernimus.Mirabilis ſcientia tua iſta domine,cõſortata eſt & non potero ad eam.Hoc opus noſtræ ſalutis ordo depopoſcerat, quod omnem omnium facile expectationem excedebat.Sed verè ſic erat, Dominus ſcilicet in loco iſto,Dei filius in virginis viſceribus incluſus, vnde proceſsit tanquam ſponſus de thalamo ſuo.Ita pater,quoniam ſic fuit placi-

tum ante te.

Chriſti generatio ſic erat. Et in hoc tota eſt libri huius vtilitas, legenti ſcilicet & audienti credere quia generatio Chriſti ſic erat, quòd de virgine incorrupta abſque vlla viri opera Chriſtus operante ſpiritu ſancto conceptus ſit & natus. Cuiuſcunque reliquorum hominum generatio ſic fuit, vt niſi conueniente viro & muliere, ſicut & naturæ vſus eſt, nec vllus hominum generaretur. At Chriſti generatio ſic erat, vt antequam vir & mulier conuenirent, inuenta eſt in vtero habens de ſpiritu ſancto. Opus quidem admirabile, inauditum à ſeculis. Cæterùm decebat, vt qui poſt tot prophetas ac Dei præcones in hoc miſſus erat vt noua faceret omnia, vero quidem corpore, ſed nouo modo prodiret in mundum: vt ſicut vera erat hominis natiuitas, ita Dei filio digna foret. Concipitur verus homo & mortalis, ſed idem Deus eſt impaſsibilis. Natus ex progenie præuaricantis Adæ, ſed abſque vlla labe. In matrimonio natus, ſed ita vt conceptus opificium mariti non fuerit, ſed ſpiritus ſancti, qui de virginis illibatæ ſubſtantia, inenarrabili modo fœtus nobiliſsimi formationem peregit. Sanè ingens hic honor humano generi allatus eſt, quòd noſtræ conditionis & naturæ

homo

homo paſsibilis & mortalis, præter rerum ordinem de ſpiritu ſancto,i. abſque viri ſemine, conceptus ſit. In quo nec ſimilem viſus eſt habere,& ſequentem non habuerit. Nec etiam Dei filium, filium hominis fieri niſi ab integritate carnis oportuerat. Neque ſi mater eſſe poterat niſi filij Dei mater potuit fieri, carnis & cordis ĩtegritas. Sicut radix, ita & rami. Nec valet incorruptio corruptelã parere. Hæc tamen & virgo ſi foret, deſponſata erat. Quod diuina diſpoſitione ſapienter actum eſt, ne interrogata virum non habens, à quo foret impregnata, non haberet pudore obuoluta quod iuſtè opponeret. Quare vt honeſta hac nacta occaſione, ab omni caſtiſsima virguncula quæſtione liberaretur, ſponſus vel ſponſi nomen, cæleſtibus nuptiis ſecretũſecit, clauſas ianuas pudici cubilis cuſtodiuit& ab omni coniugẽ adulterij & infamię liberam ſuſpicione reddidit. Idcirco etiam hanc ſpiritui ſancto complacuit deſponſatam fieri, vt à deſponſata virgine falleretur, qui deſponſatã virginem Euã aſtutia ſua circunuenerat, vt fallacia alia aliam truderet, dolus dolo compenſaretur, & ars arte deluderetur, ac illa inde medelam ferret, hoſtis vnde læſerat.

Neque enim lex ſanctior vlla eſt, quam necis artifices arte perire ſua. illius autem deſponſationis ordinem ſimul & myſterium ex ſequenti lectione Matthæi colligemus.

Verbum caro factum eſt.

Lectio decimatertia.

C*Vm eſſet deſponſata mater Ieſu Maria Ioſeph*, probato viro tribus ſuæ, iuxta legis præſcriptum: & cum eo domeſticam ageret conſuetudinem. Deſponſata quidē, vt haberet in aduerſis curatorem. Nam & hic cum fugerent in Aegyptum, curam eius geſſit, & ſeruauit eam: non tamen illi in concupiſcentia iuncta. *Mater Ieſu*. Mater vnigeniti Dei, plaſmatoris & redemptoris omniū. Mater non puri tantùm hominis, ſed veri Dei, quem virgo cōcepit, virgo peperit, virgo poſt partum permanens, quem genuit adorauit. Nec virginis conceptus & partus, matriſque nomen, auditum tuum conturbet, aut integritati illius cum pudore præiudicium exiſtimes vocabula hæc afferre. Nil eſt verecundiæ, vbi iniit deitas cum amica ſibi ſemper integritate conſortium: vbi eſt angelus interpres, pronu-

ba

ba fides, diſpenſatio caſtitas, donatio virtus, iudex conſcientia, cauſa, Deus, conceptio integritas, partus virginitas, virgo mater: Chriſtus Dei filius.

Antequã conuenirent. Ad carnis cõmixtionẽ ex gloſſa. Nec inde cõſequitur poſtmodũ eos conueniſſe, ſed quòd factũ non ſit indicat ſcriptura nõ ex carnis paſsione, ſed ex Deo cõceptus eſt Chriſtus. Vtriuſq; cõiugum illic adfuit cõſenſus, non concubitus, qui in carne abſque carnis cõcupiſcẽtia non fit, cũ ex vitiata radice profluat, quæ inde natã carnem peccati carnẽ efficit. Hic autẽ in ſimilitudinẽ tantùm carnis peccati venit. Et qui futurus erat ſine peccato, ex cõcubitu naſci recuſauit, quo peccati caro enaſcitur. Quidam autẽ conueniendi vocabulum, non ipſum cõcubitũ, ſed tẽpus ſignificare nuptiarũ affirmant, vt ſit ſenſus, *antequã conuenirent*. i. antequã ritè ſolemnia nuptiarũ celebrarent: antequã quæ fuerat ſponſa, vxor eſſe inciperet. *Inuenta eſt*, & deprehenſa ab ipſo Ioſeph eſſe grauida, cùm inter eos connubialis cõgreſſus non interceſsiſſet. Sponſæ vterus in dies magis ac magis intumeſcebat, nec virgo ſpõſi ſui cõſpectũ, quaſi ſibi malè cõſcia, refugiebat: nec aperiebat arcanũ quod ab ãgelo di dicerat, ſoli Deo ſuo tp̄e patefaciẽdũ reſeruãs.

Cæterùm fœtus iſte nō ex ſanguinibus & voluntate viri, ſed à ſpirituſancto proficiſcebatur, qui virginis corpus inuiſibili virtute velut complexu quodā obumbrās citra vllū pudoris detrimentū impregnatā reliquerat. Rectè igitur addidit euāgeliſta, de ſpiritu ſancto habēs. Nō q̧ ſpiritum ſanctū putemus illi pro ſemine fuiſſe, ſed ipſius potentia & virtute, cùm Deus ſit, id operatum. Quod enim ex aliquo eſt, aut ex ipſius ſubſtantia, vt filius à patre: aut ex poteſtate, quo modo in vtero Maria ex ſpiritu ſancto dicitur habuiſſe. Certus igitur erat ac verus conceptus, manifeſtis ac ſolitis indiciis marito ſeſe prodens, qui in ſponſa ſua corporis habitum intra domeſticos parietes familiarius obſeruabat. Deprehēderat ille īculpatiſsimos puellæ mores, ita vt nec certa in eos adulterij ſuſpicio caderet. Inde tamen indubitata cernebat argumenta cōceptus in coniuge, & ſibi planè conſcius erat, nihil rei cum ſponſa habuiſſe, vnde grauidam eam redderet. Propterea ſequitur: *Ioſeph autem vir eius cùm eſſet iuſtus, &c.* Quam de templo domini ſponſam aſſumpſerat, ab eo incognitam ſentiens grauidam, conturbatus eſt, quia *vir eius* turbatus eſt, ſed non eſt loquutus. At cùm iuſtus eſſet, & apud omnes notæ atque ſpectatæ

probitatis & prudentiæ, non rapitur ad vltionem, ſed tacitis curis ſecum æſtuat,& mite quoddam diuortij genus excogitat, quò ſic a grauidę contubernio eximeretur, ne quid infamiæ vel periculi virgunculæ cõtingeret. *Noluit eam traducere*, & in iudicium trahere ſic enim illam inuulgare, lapidare erat ex lege. *ſed voluit occultè dimittere eam*, præeligens peccanti parcẽdo prodeſſe, ſi talis inuenta fuiſſet, quàm præuaricantem publicitus arguere. Vel (ſi Hieronymo credamus) de coniugis caſtimonia nihil Ioſeph ſuſpicatur, quin potius quod acciderat demirans, ſilentio præterire ſtatuit, cuius myſterium neſciebat. Grauidam vtiq; cernebat, quã probè caſtam proculdubio nouerat. Dimittere eam cogitabat, & nõ audebat habere vxorem cui tantam ineſſe gratiam intelligebat: magnúmque in ea ſacramentum agnoſcens, huic approximare ſeſe indignum exiſtimabat. Sic propter hoc ipſum ſtatuebat eam dimittere, quo Petrus dominum à ſe repellere curabat, dicens, exi à me domine quia homo peccator ſum. Porrò ſicut nec iuſtus quidem fuiſſet ſi cognitam ream cõſentiens diſsimulaſſet, ſic à iuſtitia planè excideret, ſi probatam innoxiam condemnaſſet.

Hæc autem eo cogitante, ecce angelus domini. Vbi periculum maius intenditur, ibi proculdubio plenius cõſulendũ eſt. Quòd ſi impræ-gnatam vxorem diuulgaſſet, aut occultè dimiſiſſet, in grauem illa ſuſpicionem impuritatis veniſſet. Repentè igitur diuino mutata eſt cõſilio formidoloſi Ioſeph apprehẽſio. Hęc enim tãtùm cogitabat nõ agebat. Sapiẽs ſiquidẽ nil temere incipit. Qui ergo virgini conceptũ admirabilem nũtiauerat, perplexis diſtractũ conſiliis Gabriel angelus oraculi cæleſtis interpres viſitans, ſic eum affatur: *Ioſeph fili Dauid noli timere, &c.* Perinde ac ſi diceret, reminiſcere Dauid tui generis authoris, cui & olim promiſſum eſt, quod nunc cœpit exhiberi. Igitur ne mediteris diuortium, nec ab ea ſecedas, quæ tibi tanta charitate, ſimul & tribus, ac familiæ cognatione iuncta eſt. Suſpicaris grauidam, & verè ſic eſt: ſed non ideo à domeſtico conuictu ſubmouẽda, quinimo magis tibi adiungenda, cùm in hoc ipſum diuina prouidentia ſponſus illi deſignatus ſis, vt poſtmodum teſtis fias oculatus fœcundæ virginitatis in ea compertæ: & illa interim tuo coniugio aduerſus Iudæorum ſuſpicioſam ſæuitiam, tuta remaneat, quibus myſterium hoc indignis adhuc & incapacibus nondum erat aperiendum.

Vbi enim occultè eam vel palàm dimiſiſſet, ſi diuortij cauſa inquireretur, quid vir ille iuſtus, duræ ceruicis populo, non credenti, ſed contradicenti reſponderet? Nam quod de illius puritate comprobauerat, quãdo affirmaret, nõne mox increduli & crudeles Iudęi ſubſannarent eum, illam lapidarent? Quomodo enim veritati crederent in virginis vtero ſilẽti, quem poſtea clamãtem in templo cõtempſerunt? Quid facerent nondum apparenti, in quem poſtea violentas manus iniecerunt vel ſignis mirabilibus coruſcati? ne metuas, (ait angelus:) totum diuinum eſt quod geritur, ne quid interim vxoris innocentia indignum ſe patiatur, cuius vterus citra operam tuam intumeſcẽs, nihil tuo coniugio notæ aut labis adferet. Fœtus iſte vt ex te non eſt, ita nec ab alio mortali angelus nuntiauit, ſpiritus ſanctus vterum præparauit, quem Dei filius impleuit. *Pariet autem filium*, non tibi ſpecialiter, ſicut ad Zachariam prius inquiebat, vxor tua pariet tibi filium. Mulier ſanè ex viro ordine naturę concipiens, marito concipit & parit. Proles enim non tam à ſeipſa quam à merito eſſe cenſetur. *Pariet* igitur *filium*, non tibi tantùm aut illi, ſed vniuerſo orbi. Interea illius pater ap-

inquam, quia ſurrexit à mortuis, & dux vitæ mortuus regnat viuus. Aſcendítque in cælum, & ſedet ad dexteram patris, ad dexteram maieſtatis in excelſis, gloria & honore coronatus, quem & per admirabilem aſcenſionem eius deprecamur. Verè item conſiliarius, qui de repellendis Iudæis & gentibus admittendis rectum habuit iudicium, & ſanum cum ſpiritu ſancto conſilium, quem abunde ſuper ſuos effudit in pentecoſte. Rurſum & Deus, qui per vniuerſum mundum, Deus colitur, Deus adoratur. Fortis in iudicio. Tunc enim ponet inimicos ſuos ſcabellum pedum ſuorum, ſibi ſubiiciet omnia, nec poterit ei quiſquam dicere, cur ita facis? Pater futuri ſeculi, quia nimirum diſſoluta mundi machina non iam vt ſeruorum dominus, ſed vt filiorum pater & ipſe regnabit, princeps pacis. Tunc enim inimica deſtruetur mors, deſtruetur & corpus peccati, vt vltrà non ſeruiamus illi. Mittetur draco in ſtagnum ignis, & ſulphuris, illic permanſurus in ſecula ſeculorum, ardebítque vſque ad inferni nouiſsima, & in pace erunt omnia quæ poſsidet Chriſtus Deus noſter.

Hoc autem totum factum eſt vt impleatur

quod dictum eſt per prophetam, ecce virgo concipiet, &c. Sic in euãgelij gratia completã, velit nolítve Hebræorum inſania Eſaiæ prophetiã agnoſcimus. Hoc eſt nouum & admirabile ſignum, quod dominum domui Dauid non Achab tantùm ſe daturum propheta teſtatus eſt. Si autem iuuencula aut puella, & non virgo (vt garriunt Iudæi) illic ſit intelligenda: quale ſignum (obſecro) admirabile eſſe poterit & inſolitum? cùm hoc ſit ætatis nomen, nõ incorruptionis. Quòd autem ibi HALMA poſitum eſt, nec inficiari quidem poteſt. Apud Hebræos ambiguum eſt, dicitur enim & adoleſcentula, & abſcondita. Non ergo ſolùm iuuencula & virgo, ſed virgo abſcondita & ſecreta, quæ nunquam virorum patuit aſpectibus, magna parentum diligentia cuſtodita. Sic pulchrè oſtendit, ſalua virginitate virginem peperiſſe, & optatiſsimum fructum nobis attuliſſe, è terra deſerta, inuia, & inaquoſa, ſed quam rorarunt cæli deſuper, & ſic germinauit ſaluatorem. Hæc autem alterius teſtimonio prophetæ, & quidem ſanctiſſimi Hieremiæ ſententia confirmatur. Nouum enim creauit dominus ſuper terram, mulier circundabit virum. Quomodo (quæſo) ſi vir eſt, poteſt ſimul & in fœminæ vtero reſidere? Quis

Hiere.31.

re? Quis ille vir? Quæ fœmina quæ virum circundet? Si dixiſſet, quia fœmina infantem circundabit, nec nouum videretur, nec mirum. At virum dixit, non abſque re igitur quærimus quænam ſit hæc nouitas quam fecit dominus ſuper terram, vt vir, qui infantiam ſcilicet, pueritiam, & adoleſcentiam exuit, euacuauitq; quæ ſunt paruuli, in hominē perfectū trāſiens, intra fœminei vnius corpuſculi mēbra ſeſe cohibeat. Hanc certè ſingularem nimis ſacratamq́; nouitatem in virginis vtero facilè comperias. Ibi nanque agnoſcitur longitudo breuis, anguſta latitudo, altitudo infima, profunditas plana. Verbum infans, fons ſitiēs, panis eſuriens. Ex his ſapienter coniice virum à Deo approbatum eſſe Mariam in vtero ſuo circumplectentem, non ſolùm cum iam diceretur vir propheta, potens opere & ſermone, ſed etiam cùm adhuc tenera infantis membra Dei mater blando vel foueret in gremio, vel dulci mulceret alloquio, vel educaret in vtero. Vir erat tunc Ieſus non ætate, ſed ſapientia, non membrorum corpulentia, ſed maturitate ſenſuum. Neque enim minus habuit ſapientiæ, vel potius non minus fuit Ieſus ſapientia ipſa conceptus, quàm natus: paruulus, & infans, quàm vir magnus. Siue ergo la-

tens in vtero,ſiue vagiens in præſepio, ſiue iam grandior effectus interrogans doctores in templo, ſeu iam perfectæ ætatis docens in populo,æquè profectò plenus fuit ſpiritu ſancto. Nec in quacunq; ætate ſua, vlla fuit hora qua de plenitudine eius in ſui ſuſcepta cõceptione vel quicquã minueretur,vel aliquid adiiceretur,ſed à principio,& inde ſemꝑ ille perfectus, plenus ſpiritu ſapiẽtiæ & intellectus,ſpiritu conſilij & fortitudinis, ſpiritu ſcientiæ & pietatis,ſpiritu timoris domini.

Cõſtat ergo Ieſum virilẽ ſemꝑ animũ vel exiguo corpore tenuiſſe, in quo nec vir apparuit. Cur(obſecro) Chriſtũ dubitauero virũ fuiſſe in vtero,quẽ inibi Deũ fuiſſe nõ ambigo? Minus quippe erit, hic aut illic virum eſſe, quàm Deũ. Fœmina itaq;circundans virũ,virgo eſt, cõcipiẽs Deũ,quẽ ſic prænominauerat Eſaias, Emmanuel.i.nobiſcũ Deus. Vides quàm pulchrè & concorditer ſanctorũ mira facta,dicta, atq; ſcripta ſibi inuicẽ cõcinunt? Vides quàm ſtupendũ ſit hoc vnũ de virgine factũ miraculũ,quod tot vatũ ſacrorũ oracula ꝓmiſerũt? Vnus nimirũ fuit ſpiritus prophetarum: & diuerſi eandẽ rem, modis licet,ſignis,& tẽporibus diuerſis, non diuerſo ſpiritu prædixerunt.

Exurgens autem Ioſeph à ſomno,fecit ſicut præ-

ceperat angelus, &c. Vbi hæc Ioſeph agnouit, audiens quòd loquutus erat in eo dominus, voluit intelligere vt bene ageret: ſoluit moras, ſurgit a ſomno, vt omne quod iubetur & in omni forma iuſsionis celeriter & alacriter adimpleat. Sic virtutẽ nobis obedientiæ commendans, vade, & tu fac ſimiliter. Adeſt ſponſæ obſequio, abſtinet à carnis cõmercio, diuinũ in ea myſteriũ aderat, nec audet attingere quã vnicè ſuprema ſibi deitas vendicat, & quã ex animo deponere inceperat, rurſum in animũ recepit. Accepítq; Mariam coniugem ſuam, ſuſpicionem omnem tollens, & docens quòd non alterius, ſed illius fuerit vxor. *Et non agnouit eam*, quantæ ſcilicet dignitatis eſſet, *donec peperit filium ſuum primogenitum.* Tunc enim audiuit angelos cantantes in cælo, paſtores & Magos adorantes intellexit etiam quia multò certè dignior, multò præſtantior foret vniuerſo mundo. Quòd ſi de carnis conuentione intellexeris, aduerte hoc loco dictionem hanc, DONEC, ſic intelligi iuxta ſcripturarum morem, ſicut in pſalmo, ſede a dextris meis donec ponam inimicos tuos, &c. Nec eſt ſenſus, non cognouit eam donec peperit, ergo poſt partum cognouit: ſed ſignatur quia

omnino nunquam eam cognouerit,hoc enim habet ſcripturæ proprietas. Sicut cùm dictum eſt, non eſt reuerſus coruus in arcam donec areſceret terra. Nam exſiccata ea nec poſtea rediit. Et alio loco, vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi. Ergo conſummato ſeculo non erit nobiſcum: Quod abſurdiſſimum eſt. Nam tunc multò magis erit. Primogenitus autem dicitur Chriſtus, non quem fratres ſequuntur, ſed qui primò natus eſt, ſimiliter & vnigenitus, vt non habens alium fratrem. *Et vocauit nomen eius Ieſum.* Suo tem pore, circuncisionis ſcilicet. Sic obedienter quæcunque dixerat ei angelus, fecit. Matureſcit interim in aluo virginis ſacer ille fœtus, qui tempore opportuno ex caſtis viſceribus prodiens, matris integritatem non abſtulit, ſed ſacrauit.

Verbum caro factum eſt.
Quomodo autem factum eſt, ſic cœpit
Lucas enarrare.

Lectio Decimaquarta.

F*Vit in diebus Herodis regis ſacerdos quidam nomine Zacharias.* De naſcendo Chriſto & naſcendi origine ac forma tractaturus euangeliſta,

præcurſoré illius in narratione promiſit. Cuius cùm diutius expectatum aduentum nunciaturus eſſet fore in ianuis, & agnum Dei in oculis omnium digito indice monſtraturus, qui ſanctus ſanctorum diceretur & eſſet, eum vtique non propria tantùm atque perſonali, verumetiam parentum ſanctitate laudabilem eſſe oportuerat. Sic igitur Dei filius in carne veniés vt redemptionis negotium inchoaret, non ex improuiſo ſemet inopinantibus iniecit, ſed per anteambulonem Ioannem ſacerdotis ac prophetiſſæ filium, Iudæis notiſsimũ ac probatiſsimum, animos omnium præparare voluit, quo ſenſim ac paulatim, mentibus hominum quod ſemper erat credendum inſpiraretur. Diuina igitur diſpoſitione paratus eſt qui cæleſtem virginis partum & ipſe mirabili modo natus præcurreret, quiq́; nõ vulgari generis nobilitate, ac ſumma vitæ ſanctimonia, apud omnes opinione & auctoritate, Ieſu nõdum nato primã notitiam ac fidem cõciliaret apud incredulos Iudæos. Sic vtriuſq; legis teſtimonio Chriſtus primũ vniuerſo orbi commendatus eſt. Nam Ioannes ad euãgelicã philoſophiam ſpectare dicitur. Lex enim & prophetæ vſque ad Ioannem, Zacharias vetuſtæ legis typum gerebat.

Fuit in diebus Herodis regis, &c. In felicis huius & ſacratæ hiſtoriæ exordio, Herodianũ imperiũ Lucas recenſuit, antecedentibus prophetis in ſcribēdi forma nõ diſsimilis ita fermè ſemper inchoantibus, in diebus Ioathan, Ezechiæ, Ochoſiæ, regum Iuda vel Iſraël. Et quia de Chriſto dicturus erat, alienigenam Iudæorum regem profert in mediũ, vt certius faciat euangeliũ prophetię Iacob pulchrè conformatum. Tres autē Herodes per tyrannidem intruſos miſerè in Iudæa regnaſſe, malitia & nomine ſibi inuicē ſuccedentes, ſatis cõpertũ eſt. Aſcalonita. ſ. Antipas & Agrippa. Quorũ primus (ex Philone) alienigena Hircano nouiſsimo Hebræorũ duce atq; põtifice à Parthis capto, iubēte ſenatu Romano, vel inuitis & reclamãtibus Iudęis, regnũ ipſorũ tyrãnicè occupauit. Qui & ſceptri collegiũ de domo Dauid deleuit, Hircanũ põtificē à captiuitate reuerſum & filiũ eius filióſq; filiæ trucidauit. Hic eſt Herodes alienigena, ſub quo Chriſtus naſcitur, qui & in Beethleem Iudæ innocētes pueros è maternis vteris velut pullos ex ouo recenter eductos, crudeliter interemit, quærens ſi quo modo Chriſtũ in illis furēs regni zelo extingueret, quē adeo inſania & furiis agitatus violēter inſectabatur, vt ſui ſuorũq; oblitus, propriũ filiũ, nõdũ à nutricis diligētia ſegregatũ

in vberibus illius pēdentē mactaret. Quod au dies Auguſt⁹ malle ſe Herodis porcū quā filiū fieri affirmauit. Hic(teſte Euſebio) āno ſexto à Chriſti natiuitate,poſt varia parricidia,morbo intercutis,atq; ſcatētibus toto corpore ver miculis, velut Antiochus, miſerabili morte periit. Alius fuit Herodes tetrarcha ſuperioris filius,qui nō rex totius Iudææ,ſed quartæ tantùm partis illius princeps cōſtitutus eſt,quā & xxiiij.annis gubernās,Ioannē ī carcere decollauit ꝓpter Herodiadē quā tulerat fratri ſuo Philippo vxorē. Dicebat enim,nō licet tibi vi uētis fratris tui vxorē habere. Qui & Chriſto illuſit, ſpreuitq; eū cū exercitu ſuo,& veſte alba īduit eū in cōtumeliā.Hic tādē ꝑpetuo exilio dānatus,grauiter cruciatus interiit.Poſtremus verò Agrippa Iudæis complacere quærens apprehendit Petrum,clauſitq; in carcere, & Iacobum Ioannis fratrē in vincula cōiectū occidit gladio.Qui diuinos ſibi honores attribuēs,putās quòd vox ei⁹Dei eſſet nō hominis, confeſtim ab angelo domini,plaga in ſanabili percuſſus, conſumptus à vermibus expirauit.

Herodes ergo alienigena,& nō Iudaici ſanguinis,vir alioq̄ ſceleratiſsimus Cæſaris gratia & fauore imperiū obtinuit &regnū ī Iudæos. Propterea & q̄ legis exactā ſciētiā ꝓfitebātur,

vel hoc facilè indicio coniicere poterant, iam tempus aduenifſe quo naſceretur rex mortalia nõ eripiens, ſed cæleſtia regna conferens: Quíque pro tyrannis paſtores, pro ſeuerioribus, auſteriſq; dominatoribus patres inſtitueret. Hoc prius vaticiniũ Iacob deprompſerat, ſermonẽ habẽs ad Iudã, è cuius tribu iuxta carnẽ naſciturus erat Ieſus. Non auferetur (inquiẽs) ſceptrum de Iuda, donec veniat qui mittẽdus eſt. Quo apertiſsimè ſignificabatur tunc venturum Meſsiam, cùm Iudæi, quos ſemper ſuæ gentis iudices, reges, duces, ac põtifices dixerãt, extrario principi variis homicidiis & parricidiis inquinato parerent: qui reipublicæ ſumma, nõ Dei auctoritate, ſed Auguſti volũtate potiretur apud eos. Erat ſub impio rege pius religioſuſq; ſacerdos nomine Zacharias, quẽ in id tẽporis ſortes ac vices in orbẽ recurrẽtes, ad ſacrorũ adminiſtrationẽ vocabãt. Mi niſtrabat autem vice Abiæ, è cuius ſtirpe duxerat originẽ & in cuius vices ſucceſſerat. Cul tum namq; Dei ampliaturus Dauid rex, ex inſignioribus vigintiquatuor generationibus atque familiis ſacerdotes vigintiquatuor inſtituiſſe legitur, qui ſingulatim per hebdomadas cum poſteris eorum miniſtrarent in domo domini. Sedecim ex Eleazaro & filiis

filiis eius,octo verò ex filiis Ithamar. Ex quibus Abia,à quo & proceſsit Zacharias. Non ſolùm igitur à patre Zacharia & Elizabeth matre, verùm etiam ab auis,atauis, proauiſque vetuſtioribus Ioannis nobilitas propagatur:non ſeculari poteſtate ſublimis, ſed religionis ſucceſsione venerabilis.Plena eſt igitur ipſius laudatio,quia genus,mores, & officia comprehenduntur.*Erat* (inquit lucas) *Sacerdos Zacharias nomine, de vice Abia.* Sic patrem à nomine,officio,atque familia indicat, quæ inter reliquas perilluſtris erat. Nam & illi principes erant ſanctuarij. Hinc liquet non tam ſeculari dominatu, & maiorum ſtemmate, quàm fidei pietatiſque, ac totius virtutis generoſitate eum honeſtari.Nam & filius ſacerdotis eſt,quem ex Zachariæ nomine, Domini memorem interpretamur. Ex antiqua eorum ſtirpe ſacerdos, & diuino cultui deſignatus,qui ſacerdotij ſui miniſterio fungẽtes, iugiter Domino in fide & pietate miniſtrauerãt.Quod eſt verè fungi ſacerdotio, & habere laudẽ in nomine ipſius. *Et vxor illius de filiabus Aaron.* morũ integritate venerabilis, necnõ generis nobilitate plurimũ cõmẽdabilis, ex primo Iſraeliticę gẽtis ſacerdote Aarõ orta. Cui nomen Elizabeth,i. cuius ſaturitas

in Deo eſt, qui replet in bonis deſiderium noſtrum, & ſatiat animam inanem. Nec profectò ſatiari poterimus, niſi cùm apparuerit gloria ſua. Mulier certè tali viro non indigna.

Erãtque ambo Iuſti, Iuſtitia ſcilicet à qua viri boni & iuſti nominantur, quæ probitatis eſt, & totius virtutis cõſummatio. *iuſti* (inquam) *ante Deum*. Bene dicit, ante Deum. Fieri enim poteſt vt quis affectata illi populari ſimplicitate ſimulatque bonitate videatur iuſtus, non tamen ſit ante Deum, ſi quando iuſtitia ex cordis eius rectitudine non formetur, ſed adulatione ſimuletur. Perfecta igitur laus, iuſtum eſſe ante Deum. Et ille proculdubio perfectus, qui ab eo probatur quem nemo fallit, probatus ille quem Deus commendat. *Iuſti erant ante Deum*: non apud homines tantùm, quorum alia ſunt, & alia Dei iudicia. Vident homines quæ foris parent, verba quidem & opera, vt plurimum fallacia, cum nonnunquã habeant aliud in lingua promptum, & aliud in pectore clauſum. Molliti ſunt ſermones ſuper oleum, & ipſi ſunt iacula, ore ſuo benedicentes, in cordibus ſuis dicunt, euge, euge, deuorabimus eũ. At Deus cor intuetur, ſcrutatùrque Hieruſalẽ in lucernis, nec deficit ſcrutans ſcrutinio. Quia & ipſa cogitatio hominis

nis confitebitur ei,ſicque reuelat ſecreta cordium,& detegit abſcondita tenebrarum. Infelix heu & reproba Phariſæorũ ſeu quorũvis hypocritica iuſtitia,qui religioſum vultum ſimulato mœrore in oculis hominum mentiũtur,& laruata charitate ac falſa virtutis ſpecie quæſtum & gloriam eorum extorquent,quos ſic artificioſe decipiũt, pietatíſque & religionis opinionem in pópulo venantes,& pro ea acerrimè pugnantes. Iuſtitiam ſuam faciunt coram hominibus tantùm vt videantur ab eis,quaſi tota virtutis merces ſit viſio , nec ſit qui condignè eam præmietur præter videntẽ hominẽ.Sic præeligẽtes dici quã eſſe iuſti,nec ſunt,nec tandem dicuntur.Sed illis pulchrum eſt digito monſtrari,& dicier,hic eſt. Hi ſunt quibus millies væ Dominus in euangelio cõduplicat, quos non nouit, quibus & mercedẽ pernegat,neſciẽs eos.Adorant ſiquidẽ manus ſuas,ac ſeſe ſolẽ & lunã appellãt,magni in oculis ſuis,vt vermis & vt putre lignum lucentes in tenebris.Cùm autẽ veniunt ad lucẽ, arguuntur opera eorum.*Iuſti erant Zacharias & Elizabeth vxor eius ante Deum*, ſeipſos in oculis domini vitæ puritate commendantes. In hoc autem vera & fidelis iuſtitia comprobatur,quod ſubiungitur,*erant incedentes in*

mãdatis & iuſtificationibus Domini ſine querela. Omnia ſcilicet quæ per legẽ dixit Dominus, & in prophetis præceperat, ſummo cũ ſtudio ſinceris animis obſeruãtes. Et circa hæc verſatur iuſtitiæ perfectio, vt iota vnum aut apex non prætereat à lege donec omnia fiant. Qui enim vel vnum ex minimis negligit, ſenſim ad maiora confluit. Defleat igitur peccator, quandoquidem delinquens in vno factus eſt omnium reus. Hoc autem loco, mandata iuſtificationes appellat. Iuſtificat enim pręceptorũ fidelis obſeruantia, & iuſtum hominem cõſtituit Deo dignum & gloriæ ſuæ conſortem. Itaque ſi vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Hæc fac, & viues. Porrò in ea iuſtitia iugiter verſabantur, & ſine querela. Ita rectè illorum vita fuit inſtituta, vt Deo in omnibus placentes, nullius eſſet offenſioni, tędio, aut moleſtię: quinimo dilecti Deo & hominibus. Sic intra temperantiæ atque modeſtiæ gradus probè & honeſtè ſeſe continuerunt, vt à nullo calumniam paterentur, nulliúſque indignationem aut maleuolentiam incurrerent. Tales decuit ſingularem hunc præconem parentes habere, qui aduentum Chriſti nunciaturus pręcurrebat, vt bonæ opinionis odore homines ad fidem illius pelliceret. Cæterùm iuſtiſsimis pa-

rentibus

rentibus iſtis *non erat filius*, deeratque illis diutius deſiderata proles, nõ abſq; ingẽti mœrore, & cordis anguſtia, ſic vt liberis orbati, & immaculati tori fructu nõ gaudẽtes, alieno cẽſum grauatè nimis hæredi nutriebãt. Senex erat & frigidus Zacharias, vetula & ſterilis vxor, cui imputabilior cenſetur opprobrioſa liberorum carentia, quã viro. Et profectò verè maſculum cor aptum iugiter eſſet fructus educere, ſi nõ ſterilis caro obluctaretur. Cùm autẽ ambo proceſſerint in diebus ſuis, infœcũdi & ſteriles multis annis, à Deo eſt optimo maximo ſi fructus ſuccedit: quique à primis annis ſterili ſe vitæ ſociat, cùm ſeneſcit, amplius deſipit, in ſpeciali munere confortetur diuina gratia præuẽtus. Adoleſcens enim iuxta viam ſuam gradiens, etiam cùm ſenuerit nõ recedet ab ea. Nam quo ſemel eſt imbuta recens, ſeruabit odorem teſta diu. Sic parũ felix illorum pietas & ſanctimonia videbatur, quòd liberis caruiſſent. Imprimis enim apud Iudæos probro erat ſterilitas, & magnifica quædam res habebatur matrimonij fœcunditas. Exiſtimabant enim adeo omnino reiectos eſſe, quibus nõ cõtingebat populũ Deo ſacrũ aliqua prole locupletare. Nondũ enim audierant Dominum dicentem beatos fore qui ſe

caſtraſſent propter regnum cælorum . Igitur Elizabeth deploratæ ſterilitatis mulier, cùm nullum matrimonij fructum pluribus annis in mariti conſortio peractis edidiſſet,grauiter cum ipſo marito diſcruciabatur.Prolis deſperationé vtriuſque frigiditas & ſenectus adaugebat.Sed quod naturæ virtus abnegauerat, piis deſolatorũ votis diuina largitas indulſit.

Solet enim Deus penè deſperatis rebus frequenter adeſſe propicius. Vt agnoſcatur illius eſſe, non hominis auxilium , vt confiteamur quia gloria virtutis eorum tu es, & vana ſalus hominis. Vnde quarta tantùm vigilia ad diſci pulos acceſsit ſuper mari irritato fluctuantes, & in graui mortis diſcrimine conſtitutos.Spe cioſa Dei miſericordia,in tempore tribulatio nis,quaſi nubes pluuiæ in tempore ſiccitatis.

Verbum caro factum eſt.

Lectio Decimaquinta.

F*Actum eſt autem cùm ſacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vi cis ſuæ coram Domino,&c.* Vt Deus ſcilicet ſacerdotalis illius functionis præmium eſſet,& nõ inanis gloriæ aut turpis lucri gratia,ſed præ-

ſertim

ſertim propter ipſum, in ædificationẽ eccleſię, ſacrũ hoc myſteriũ exercens: *Ingreſſus in templum*.i.in ſanctum ſanctorũ, quod niſi ſummo ſacerdoti nemini licebat ingredi, reliquis foris manentibus, ac interim deprecantibus vt quod pro ſalute toti⁹ populi offerebatur, Deus ratũ habere dignaretur, donec ſacerdos intus abſoluto ſacrificio prodiret ad populum, qui iuxta legis præſcriptum pro ſe ſicut & pro populo orabat, peccatore ſcilicet, erroribus ac viciis humanis velut & cæteri obnoxio. *Populus itaque ſtabat foris orans.* Nõ enim cũ ſacerdote ſacrificiorũ tẽpore mixtim populus ingrediebatur. Nam vulgaribus & plebeiis non ſunt leuiter pandenda myſteria, quò amplius reuereãtur quæ minus agnouerint, & ne apud ignaros & idiotas, diuinorũ ſacramenta vileſcãt. Propterea & ſacerdotibus & eccleſiæ proceribus datum eſt noſſe myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis. Chriſtianæ plebis eſt, quæ ad ſalutem conducunt omnium, fidei ſcilicet & morum, patienter & fideliter audire, cõcipere, & exequi, & ſic in ſermone domini manere. In arduis autẽ myſteriis fidei, & ſcripturarum quæſtionibus difficillimis, extra remanere: quarum arcana rimari ſacerdotes neceſſum eſt, vt parati ſint

omni poſcenti rationem reddere eius quæ eſt fidei & ſpei. Quia etenim angeli ſunt domini exercituum, legem illius ex ore ipſorum popu lus exquirat: & ſpeculatores facti domui Iſraël, quæ vident annuntient, illuminent, purgent, perficiant. Sic boues arabunt, & aſinæ paſcentur iuxta eos. Sic aſcẽdent montes, & deſcẽdent cãpi, & erunt in loco quẽ ſtatuiſti eis.

Zacharias igitur poſt commendatam Deo familiam, vt vxorem ſcilicet illius ſterilitatis opprobrio & orbitatis moleſtia liberaret, cum Simeone ſancto redemptionẽ Iſraël expectãs, publicam ſalutem à domino votis ardentiſſimis poſtulabat.

Apparuit autem illi angelus à dextris altaris incenſi, veluti qui læta nunciaturus. Nam quæ dextra ſunt, felicitatis, & lætitiæ, præſagium tenent. Dexterior fuit hæc angeli apparitio vniuerſis prioribus. Altari etiam hoc incenſi futurum erat longè dexterius, in quo non carnes vitulorũ aut hircorum, ſed verus nobis Deus & homo proponendus eſſet Chriſtus. Erat autem angelus ſtans, non diſcurrens, vt ſtabile, non mobile, euangelicum fore ſacerdotium, & nunquam variandum innueret: firma quoque ſtabilitate donandos, qui à læua legis & ſacrificiorum ipſiúſque ceremoniarum, in dex-

teram euangelij, & Chriſti hoſtiæ ſalutaris ex vocatione conuertendi erant. *Et Zacharias turbatus eſt videns, & timor irruit ſuper eum.* Nec mirum quidem ſi turbatus eſt: nam radiante euangelij veritate leuiticum ſacerdotium, & vniuerſum Iudaicæ religionis miniſteriū conturbandum erat. *& timor irruit ſuper eum.* Nequit enim humani corporis infirmitas ſpirituum cęleſtium maieſtatem ſuſtinere. Subruſticum autem hunc pauorem, quo pro humana imbecillitate ad ſubitum angeli conſpectū inhorruit, blando alloquio angelus ſuſtulit. Dixit enim: *ne timeas Zacharia*, pro ſalute enim tua, miſit me dominus ante te. *exaudita eſt deprecatio tua,* qua pro vniuerſo populo intercedis. In ꝓximo eſt vt ille iā olim promiſſus Meſsias veniat, multis ſeculis expectatus, populi ſui liberator. Et ſuper hæc ad votorū tuorum cumulum adiecit Deus quod poſtulare non audebas, id fieri poſſe deſperans. Nempe forſan pro ſuſcipienda ſobole, de qua iamdudum deſperauerat, non fuerat deprecatus, ſed ſuam populíque redemptionem & publicam ſalutem exquirens, pro propriis & populi peccatis incenſa porrexerat. In omnibus exauditur, vt intelligamus Dei largitatem ad plura ſeſe ſuapte natura expendere, quam petamus:

vt in verbum ſuum ſuperſperemus, & abſque vlla hæſitatione poſtulemus in fide ab eo qui dat omnibus affluenter,& nõ exprobrat. Vnde & adiecit angelus, *Vxor tua, pariet tibi filium*, vt dilata illius fœcunditas, ingens tibi gaudiũ fœnus adferat. Nam quòd tardius pariet, eò mirabilius: quò præter ſpem, eò plauſibilius, quò filiũ, non vulgari partu ſed authore Deo, nõ quemlibet, ſed magnum & maximi Meſſiæ præconem ac præcurſorem: eò felicius *& Vocabis nomen eius Ioannem*. Ita Deo placuit, grati ſeu gratioſi illi nomen imponere, quem fore ei gratiſsimum prænouerat, *& erit gaudium tibi & exultatio.* Sic igitur ceſſabit luctus tuus, & totius familiæ tuæ mœror, quẽ vxoris ſterilitas genuerat . *Et multi in natiuitate eius gaudebũt*, lætitiæ tuæ participes, qui tuo dolore dolebant.

Hic erit magnus coram domino. Non ſplendido vitæ apparatu, ſeu temporali & mundano regno, faſtuosíſve aliis ſeculi titulis, & reliquis omnibus quæ in oculis omnium magnos & ſuperciliosſos reddere cõſueuerunt: ſed in oculis domini, cui nemo magnus eſt, niſi donis & virtutibus quas ipſe gratis elargitur. Verè magnus corã domino, quia pauper & modicus corã ſe, & paruus in oculis ſuis. Velut enim filius vnius anni erat, cùm prædicare cœpiſſet. Né-

pe cùm Deus terrenus, aut promiſſus in lege Meſsias,à pleriſq; pro vitæ ſanctimonia & religionis zelo putaretur,elegit ſolidè ſubſiſtere in ſe,ne humana opinione raperetur inaniter ſuper ſe.Cõfeſſus eſt,quia non ſum ego Chriſtus,nõ ſum Helias, non ſum Propheta: nec ſe hominẽ Ioannẽ filiũ Zachariæ,imo nec agnũ, muſcã,aut vermẽ,ſeu quoduis ſubſiſtẽs audet affirmare: nullam in ſe ſupremæ humilitatis cultor ſubſtantiã fatetur,præter abundantiam gratiæ,qua ſupergreditur omnẽ creaturã,vt ſit vox verbi,verbũ præcedens, cuius non eſt dignus corrigiã calceamentorũ ſoluere, quódq; oportet creſcere,&ipſum minui.Ego(inquit) vox,velut accidẽs,aut ſonus Echo, deſertæ Iudæę ſolatiũ annuntiãs.Nihil eſt certè quod ſic nos Dei amicos cõſtituat, quã minimis ſi annumeremur.Hoc eſt totius Chriſtianæ philoſophiæ faſtigiũ,hæc eſt omniũ virtutum ſcala, qua cęlos petimus,& vim illis facimus,&violenti rapimus illos. Inde & magnus Ioannes corã domino factus eſt, ita vt inter natos mulierũ nõ ſurrexerit maior.Magn',inquã,rigore diſciplinæ,& auſteritate vitæ. Antra deſerti, populares turbas fugiẽs, tenerrimis ſub annis petiuit,baptiſmũ pœnitẽtiæ prædicãs,camelorũ pilos,non lanã indutus,zona pellicea nullo ſtudio parata lũbos ſuos ſuccinctus: Eſca autẽ

Greg. in homi.

eius locuſtæ, & mel ſylueſtre. Sic itaque conuerſationis eius locus, non frequentia hominum, ſed ſolitudo ſanctitatis amica: Veſtitus non mollis ad luxum, ſed aſper. Qui in domibus regum ſunt, mollibus veſtiuntur, & molliculi molliter agunt. Victus tenuis & inuſitatus: de quo & prædixit angelus, *vinum & ſiceram non bibet.* nulla rerum ebrietas, nulla temporalium concupiſcentia, cor corpúſque ipſius vel in modico pulſauit, nec quicquid ſobrietatem adimere poteſt homini. *Spiritu ſancto replebitur ex vtero matris ſuæ.* quem apoſtoli poſtquam ſurrexit dominus à mortuis, & aſcendit in cælum, iam ætate prouecti ſuſceperunt, iſte nondum natus obtinuit: illi in conclaui, hic in vtero matris: illi cum linguis, iſte adhuc elinguis exiſtens, ita vt geſtu prophetam egerit in matris aluo, priuſquam fari liceret. Vt autem clarè appareat, quia ſpiritu ſancto replebitur, ſequitur, *quia multos ex filiis Iſrael cõuertet ad dominum Deum ipſorum,* Chriſtum ſcilicet: & ille ad patrem, quem conciliabit eis. Conuertet, inquam, & exemplo vitæ ſanctiſsimæ, & admirabili prædicatione, magna cum libertate prędicans, per Chriſtum inſtare regnum cælorum, modò fiant digni pœnitentiæ fructus, quibus à ventura ira fugere docemur, ho

mines

mines ſimul & peccatorum deletioni, quæ per Meſsiã futura erat,nouo ſuo baptizãdi genere præludens. *& ipſe præcedet ante illum*,hoc eſt,præcurſionis eius officium (ex Malachia) à domino promiſſum. Ecce(inquit)mitto angelum meum qui præparabit viam,&c. Hunc præcedet omnibus digito cõmonſtrans,quem Deus in hoc miſſurus eſt, vt omnibus ſibi fidentibus & ſermonẽ ſuum ſeruantibus ſalutem cõferat. Cuius ad iudiciũ aduẽniẽtis,ſicuti Helias præcurſor futurus eſt:ita ad miſericordiam & gratiã conferendã, deſcendentis in carnem anteambulo fiet, veniens *in ſpiritu & virtute Heliæ* .verbi gratia,& feruore ad Chriſti Dei & hominis cognitionẽ & dilectionẽ inuitaturus. Nã ſi vultis ſcire, (teſte domino) ipſe Helias eſt, ſpiritu quidẽ, non carne: *& virtute*,nõ corporea præſentia. Frugalis vitæ & auſterioris diſciplinæ,ac feruẽtiſsimi zeli fuit Helias, in deſerto agẽs ſicut paſſer ſolitarius in tecto. Paſcebatur à coruis, ab hominib⁹ 3.Reg.11.
deſertus,& aquã bibebat de torrente carib, Achab regẽ intrepidè arguens,quod peccare faceret Iſrael. At Ioãnes hic noſter in victus, veſtimentorũ,& habitationis vaſtitate, & rigore verſans,arguebat Herodẽ regem, propter herodiadẽ. Fugit Helias à facie Iezabel, cùm in

ſpiritu furoris, & in voce tonitrui, truces illi mortis minas crudeliſsima fœminarũ feciſſet, dicens, Si nõ poſuero te cras ſicut vnũ ex iſtis: & opportunæ fugæ beneficio animam ſuam ſeruauit. Ioãnes autẽ nec Herodis diadema reueritus, nec inſolentis Herodiadis inuidiam, vindictam, ſæuitiámq; reformidans, à rigida vtriuſq; correptione, ingruente etiã mortis periculo, nullatenus deſtitit. Vnde factum eſt vt miſerit Herodes miniſtrum deteſtabilem, & amputari iuſſerit caput Ioannis. Et ita poſuit pro veritate animã ſuam: illius conditionẽ quẽ præcurrebat ſortitus, qui in hoc natus erat, vt teſtimoniũ perhiberet veritati, pro qua tandẽ occubuit, à mendacio crucifixus. Helias Iordanẽ diuiſit, hic Iordanẽ ad ſalutare lauacrũ conuertit. Ioannes prioris, Helias dominici ſequẽtis aduentus præcurſor: in quo Hebræorũ reliquias ad apoſtolorũ & euangelicorũ veritatẽ dicitur conuerſurus, ſicut & Ioannes prius cõ

Mala. 3 *Pſal. 131.* uertit corda patrũ in filios, ex antiquis nouos initiãs homines, vt verũ fieret, quod prædictũ erat, Pro patribus tuis, nati ſunt tibi filij. Sic vt quẽ patres venturũ precinuerũt, filij iam tum aduentaſſe firmiſsimè crederẽt, *& in credules*, circa Hieruſalem Iudæos, *ad prudentiam iuſtorum*, traheret per fidẽ Ieſu Chriſti: in qua quod

ſtultum

ſtultũ eſt Dei,ſapientius eſt hominibus. Stultum erat apud incredulos, crucifixum Ieſum omnium redẽptorem ac ſeruatorem agnoſcere. Hos reducet ad iuſtorum(.i.verè fidelium, quos crux Chriſti iuſtificat)prudentiã,quę eſt non de operibus legis iuſtitiam præſumere, ſed ex fide ſalutem quærere: *& parare domino plebem perfectam*: vt cortici legis poſthac non hæreret, mentem ac vim legis non intelligẽs. Ille qui altius quidem & ſanctius quæ ſub legis vmbraculo & figuris occultata erant,comprehenderat, pœnitentia peccatorum & recta ad fidem Chriſti diſpoſitione, pulchrè præparauit,& ſic perfecit.

Verbum caro factum eſt.

Lectio decimaſexta.

ET dixit Zacharias ad angelum, Vnde hoc ſciã? ego enim ſum ſenex, et vxor mea proceſsit in diebus ſuis. Quę cęleſtis nuncius ſecretorũ Dei ſacerdoti nuntiabat, pulcherrimè ſibi placuêre,veruntamẽ ſenectã ſuã,& vxoris ſterilitatẽ proponẽs, hęſitauit valde fieri poſſe vt vetulis & effœtis,quod iuuenibus & corpore valẽtib' illis nõ cõtigerat. Idcirco quónã argumẽto certum eſſe cognoſceret,quod pollicebatur

angelus,inquiſiuit *Vnde*,inquit,*hoc ſciam.* ætas intempeſta,natura inepta,generans debilis,& terra ſterilis eſt:conſenui,& vxor mea frigida eſt atque infœcunda.Sic naturæ ſenſum ac vires in ſeipſo ac cõiuge ad prolis eductionẽ defeciſſe ſolũ cõſiderãs. Cæterũ ex ſterili & ſene, ſupra naturæ conditionem, ex Dei potentia & bonitate naſciturus erat Ioannes.

Obſerua pleróſque nunc ſciolos inueniri, qui de fidei arcanis reuelatiſque per prophetas,per incarnatum Deũ,per apoſtolos, pérque vniuerſalem eccleſiam veris & certis articulis,graui cum ſupercilio certatim diſputant,fortiter ambigũt,illiſque tandem diſcredunt,dicentes cum Zacharia, vnde hoc ſciemus?quomodo poſſunt hæc fieri?quod ſignũ oſtẽditur vt credamus ſub forma panis & accidentibus tantùm,illius veri Chriſti corpus præſentia ineſſe?qui aſcendit ad cælos, deſcẽdat ad altare?Tolle argumẽta & reſpue ſigna vbi fides quęritur.Argumenta quidem ad intelligentiæ confortationem proſunt, ſed fidei & credentiæ fundamenta eſſe nequeunt. Nec habet fides meritum, vbi ratio humana præbet experimentum. Fides veſtra (ait Paulus) non ſit in ſapientia hominum.i.in ſublimitate ingenii,quæ frequenter inimica eſt verita-

tis

tis,non in perſpicacia rationis naturalis,ſed in virtute.i.in euangelico Chriſti verbo, dilectiſſimæ ſponſæ ſuæ eccleſiæ,prout & chariſsimæ nobis per verbi miniſtros proponitur, in veritate reuelato.Euangelium enim virtus Dei eſt,in ſalutem omni credenti.

Itaque angelus Zachariæ diffidentia & incredulitate non vulgariter offenſus, *Ego*(inquit)*ſum Gabriel angelus, qui aſto ante Deum, & miſſus ſum ad te hæc tibi euangelizare.* Vt cùm à Deo me miſſum intellexeris, nihil hic humanum exiſtimes eorum quæ nuntiantur, de quibus diſceptare immane ſacrilegium eſt. Neque enim à meipſo loquor, propriam gloriam quærens,verùm mittentis relata è latere legatus fideliter renũcio. Mihi igitur abſque vlla hæſitatione credere debueras,eò maximè quò aſto ante Dominum, qui & ipſa veritas eſt, quíque perdit omnes qui loquuntur mẽdacium:nec illi profectò mẽdax aſtarem.Ego certè meipſum non ingeſsi vt iſthæc tibi annuntiarem:impoſita eſt mihi dicendi prouincia,& miſſus ſum & ad hoc peculiariter,à Deo deſignatus hæc loqui & euangelizare. Huius igitur,ne quid diffidas,promiſsi,Deus author eſt:ego nuncius ab eo miſſus vt lætum hoc nũcium afferam. Neque quicquam apud homi-

nes tam incredibile eſt, quod Deus promiſsis illius fideliter credentibus non facilè preſtet. Sed præſentis diffidentiæ tuæ pœna hæc eſt, *eris tacens & non poteris loqui vſque in diem illum quo hæc fiant. pro eo quod non credidiſti verbis meis, quæ implebuntur in tẽpore ſuo.* Hoc eſt miſsionis ſuæ ſignum quod dedit angelus domini Zacharię, vt quod diſcredendo loquutus eſt, iam tacẽdo credere diſcat. Et vtinam non credentes aut perperam credentes hæretici ſic muti mutaque fierẽt labia doloſa, & obſtruerętur os loquentium iniqua, ſicuti & leproſis (ex lege) quorum fœtidus & inficiens eſt anhelitus. Corrumpunt enim bonos mores colloquia praua, & infidelis ſermo ſerpit velut cancer, ac multùm proficit ad impietatem. Sed nunquid ſacerdos erat Zacharias? quinimo ſummus (ex Ambroſio) ſacerdos, cui pro muneris dignitate ac reuerentia ſtatus parci omnino debuerat: ſanè amplius merito plectendus erat, quandoquidem in his quæ fidei ſunt, qui cæteris prçerat, fidei firmitate omnibus prçſtare debuerat, firmiùſque reuelatis à Deo inhærere, & nullatenus ambigere. Cœpit tunc muteſcere Leuiticum ſacerdotium, exinde Iudaicus populus mutum ſacerdotem habuit, mox ceſſaturæ legis indicium, eiq́ue

ceſſuræ

ceſſuræ qui prolata veritate, figuralia & vmbras ſubmoueret. Accedente ſacri euangelij gratia, imponẽdum erat legi & ſynagogæ ſilentium. Cuius omnis oblatio agnorum pinguium, mutum erat ſacrificium, à Deo nunquam propter ſe placenter ſuſceptum. Sacerdoti huic ſuccedebat ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, qui tanquã ſurdus & mutus coram hominibus factus eſt, non habens in ore ſuo redargutiones, quaſi agnus qui portatur ad victimam, coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum, & retrorſum non abiit. Faciem ſuam non auertit ab increpantibus & conſpuentibus in eam & genas ſuas dedit vellentibus. Demum in ara crucis Deo pro nobis ſacrificãs, & ſemetipſum offerens in odorem ſuauitatis, clamauit voce magna dicens, pater ignoſce illis.

Et erat plebs expectans Zachariam, & mirabantur quòd tardaret. Miniſtrans in templo in ordine vicis ſuæ pontifex, nedũ ab vxoris amplexu, verumetiam à propriæ domus ingreſſu abſtinebat, à domeſticis priuatíſque negotiis alienus erat, non exiens à templo, nec à tẽpli miniſterio vacans, totus Deo & ſacris intentus, vt Deo militans, negotiis ſecularibus nõ implicaretur. *Et ingreſſus, nõ poterat loqui ad eos.*

Sed quod lingua proloqui non poterat, nutibus indicabat, vt videlicet completis ſacris liberum illis foret egredi, nec populus à ſanctuario domini egrediatur, donec ſacerdos diuina abſoluerit, Domini benedictionẽ de manu ſacrificantis ſuſcipiendam expectet, & impetrata à Dei miniſtro exeundi licentia, hac loquendi forma ab eccleſia præſtituta, ite miſſa eſt, completa ſcilicet vel miſſa eſt oratio ad Deum, pergat ad propria. *Et factum eſt vt impleti ſunt dies officii eius, abiit in domum ſuam.* Expleto legitimo functionis tẽpore, recepit ſe in domum ſuam, vxoris corpore fungens, non libidinis ardore ſuccenſus, ſed prolis deſiderio, quæ ſummi Dei gloriam vita & prædicatione illuſtraret, & eum præcurreret, qui diutius expectatus reorum vincula ſoluere, languores & dolores noſtros tollere, ac æternam nobis ſalutem afferre veniebat. Pius atque ſanctus amor prolis, quæ Deo & publicæ ſaluti, non nobis tantùm gignitur. *Poſt hos dies concepit Elizabeth, & occultabat ſe menſibus quinque.* Quæ cauſa occultationis, niſi pudor? Cæterùm vnde pudor? Propter ſcilicet ætatis incrementum, & effœtæ naturæ decrementum. Quandoquidem ætas illa regendis liberis quàm creandis longè erat habilior.

Alia ſunt tempora coniugio præſcripta,quã-
do procreandis liberis operam dare decorum
ſit,dum ſcilicet vigent anni, & floret iuuen-
tus,feruet ſanguis, & ſuſcipiendorum libero-
rum non poteſt deeſſe ſpes.Proinde vbi natu- *Ambroſ.*
ra & frigeſcens ſenectus ſucceſſerit, pudor eſt
aluum tumeſcere nõ ſui temporis fructu. Ita-
que erubuit Elizabeth onus parentis, quan-
diu myſterium religionis neſciit. Verùm quæ
occultabat ſe quia conceperat filium, iactare
ſe cœpit quia prophetã genuerat. Et quæ par-
tus ſui ætatem erubeſcebat, rurſus caruiſſe ſe
ſterilitatis opprobrio exultabat,dicens,*Sic fe-
cit mihi dominus in diebus quibus me reſpexit vt
auferret opproprium meum inter homines.* Læta
igitur de conceptu facta eſt Elizabeth, ſed, vt
eſt verecunda probitas,ſuppudeſcẽs quòd his
qui nondum nouerant hæc authore Deo geri
anus effecta adhuc libidini vacaſſe poſſet vide
ri. Pronum ſiquidem eſt nimis vt ſiniſtrè ſu-
ſpicetur & malè loquatur hominum vulgus.
Hoc tamen totum quicquid eſſet,ad Dei bo
nitatem humiliter retulit,dicẽs, *Quia hoc fecit
mihi* non homo *ſed Dominus*,quòd ſcilicet ſte-
rilis & plena dierum,præter meam & omniũ
expectationem conceperim. Deus eſt qui à
ſterilitatis opprobrio,ancillam ſuam reſpicere

dignatus,exemit,& cumulatius mihi gaudiũ præbuit,pro nata(præter hominũ ſpem)prole.Sanè pudor eſt fœminis præmia non habere nuptiarũ,quibus hæc ſola eſt nubendi cauſa.Congeminatur itaque gaudium ipſius, dũ à nota ſterilitatis exemit eam,& quòd illuſtrẽ & admirabilem partum enixa ſit, cuius gratia cæleſtis, felix & fauſtum hoc dedit exordium,vt antequam naſceretur, prophetarum dignitate fœtus ille fuerit honoratus.Ecce ſoluitur in vetula diuino fauore ſterilitas: infructuoſa petra ſpicas virentes producit. Omne dedecus aufertur,& illi ſupra naturam ſingulare donum conceditur, dum felix mulier felicis fideliſque prophetę mater efficitur.

Verbum caro factum eſt.

Lectio Decimaſeptima.

IN menſe autem ſexto miſſus eſt angelus Gabriel, &c. Sextum menſem martium intellige, cuius viceſima quinta die conceptus traditur, ſicut viceſima quinta Decembris natus eſt.Tunc flores apparuerũt in terra noſtra,ficus protulit groſſos ſuos,& vox turturis audita eſt,dulci nobis garritu annuntians,

quia

quia venit dilectus tuus ô ſpõſa Dei electa,ſaliens in montibus,trãſiliens colles.Surge igitur, propera amica, properare in occurſum Dei tui.Adorna thalamum tuum, & ſuſcipe regem.Ecce enim venit tibi ſedens ſuper aſinam, in carnis ſcilicet imbecillitate, quam è virginis aluo velut è ſtabulo eduxit. Nec ſexto tãtùm menſe,ſed & ſexto die,in quo paſſus eſt, incarnationis eius ſacramentum completur:quo die formatus & deformatus homo, cœpit reformari.quem & ſabbatum ſequitur: verbi ſiquidẽ incarnatione & paſsione,ęterna nobis felicitas & requies perennis parta eſt,& quieuit Deus in ea ab omni opere ꝙ patrârat Quęcũque enim à Deo facta ſunt quæ fuerũt quæque futura ſunt,in ſublimi & magnifico hoc redemptionis noſtræ myſterio omnino complentur. Nec eſt quod mirabilius ,quod dexterius , quod anguſtius verbi ſui humanatione deus in omnipotentia ſua patrare potuerit. Igitur *in menſe ſexto* ab eo tempore quo & Ioannes conceptus fuerat,*miſſus eſt angelus Gabriel.* Legatione pro Deo funguntur angeli, in miniſterium miſsi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis.Vnde & angelus non perſonæ, ſed officij nomen habet.

Porrò cùm de ſumma rerũ legatio fieret, qua Dei altiſsimi aduentus in carnem nunciabatur, dignum erat non quemuis angelũ, ſed verè archangelum, qui Gabriel diceretur & eſſet, à ſummo cælo in terram tranſmitti. *Miſſus eſt igitur Gabriel.* quem ſic & Lucas appellat. Obſecro, quid ſibi voluit euangeliſta tot propria nomina in hoc loco tam ſignanter exprimere? Credo vtique quia noluerit nos negligenter audire, quod tam diligenter ſtuduit enarrare. Nominat ſiquidem tranſmiſſum nuntium, mittentem Dominum, virginem ad quam mittitur, & virginis ſponſum: vtriuſque genus, ciuitatem, ac prouinciã propriis nominibus deſignans. Vt quid hoc? Putâſne aliquid horum ſuperuacuè deſcriptum fuerit? Si nec pilus perit de capite, nec de arbore folium, neque vnus quidem ex paſſeribus ſine patre cæleſti cadit ſuper terrã: putabo ex ore euangelizantis, in hac ſacra poſsimum verbi hiſtoria, verbum vllum ſuperfluum diffluere? cùm plena ſint omnia ſupernis myſteriis, & cæleſti ſingula ſuauitate vbertim redundãtia, modò vigilantem inſpectorem ſortiantur, qui nouerit ſugere mel de petra, & oleum de ſaxo duriſsimo, colligere de ſpinis vuas, & de tribulis ficus.

Primò

Primò igitur omniũ ſalutis noſtræ nũcium manifeſtũ facit, qui tantæ fuiſſe inter ſuos excellẽtiæ inuentus eſt, vt & tali nomine & munere dignus haberetur. Nec diſcordat nomen à nuncio, ſignatur in vocabulo in operatione quid valeat. Per Dei fortitudinem nũciandus erat Dominus virtutũ, Dominus exercituum fortis & potens in prelio aëreas poteſtates debellaturus, veniẽs in carnem, qui fortẽ armatũ in pace (vt putabat) cuſtodientẽ quæ poſſidebat, vinceret, vniuerſaque eius arma, arcum, ſcutum, & gladium auferret, vectes eius ferreos confringeret, ſpolia diſtribueret, ligarétque inſatiabilem homicidam: quem hunc melius nũciare decebat quàm eum qui ſimili nomine honoratur. Chriſtus nunquid Dei virtus eſt? Gabriel fortitudo interpretatur. Quid autem aliud fortitudo quàm virtus? Similis in vtroque appellationis, ſimilis vtriuſque non eſt cauſa. Nã virtus Dei, ex ipſius ſubſtantia: angeli fortitudo, ex nuncupatione eſt. Conuenienter itaque Gabriel ad hoc opus eligitur. Imo quia tale ei negotium iniungitur, rectè tali nomine deſignatur. Miſſus eſt ſpiritus fortis conterens petras, & ſubuertens montes, qui Sodomam incendio deleuit, copiáſque innumeras Semnacherib in momento

Ber. ſuper miſ.

perdidit. Miſſus eſt fortis angelus à fortiſsimo Deo ad mulierem fortem, vt verbi incarnationem, rem omnibus ſeculis admirabilem, obuiiſq; omnium manibus plauſibiliter excipiendam, denunciet: In qua ſané tota facti ratio, fortitudo eſt, & facientis potentia. Mittitur à Deo: nã qui à ſemeptiſo loquitur, propriam gloriam quęrit. Sicut qui prophetãt de corde ſuo, dicẽtes, hęc dicit dominus, cũ hęc non dixerit. Quibus tandem dicturus eſt, Non noui vos, qui in nomine meo prophetaſſe gloriamini, non miſi vos. At quomodo per ardua hæc ſacramenta prædicabunt, niſi mittantur? Serpẽs ille callidior ad virginem Euã properauit, cũ ageret in paradiſo voluptatis. Venit non vocatus, nõ miſſus, non inuitatus: ſeſe ſuperbus iniecit, ſeſe intruſit, in fortitudine ſua aſsumens ſibi cornua. Hic autem non ex propriis loquitur, nec temerario auſu arduam prouinciam hanc ſuopte marte, & pro ſua ſubire voluntate præſumpſit: Miſſus eſt à Deo orator reconciliationis & pacis legatus. Vbi ab angelico conſortio, aut humano mitteretur ſodalitio, quis (quęſo) quæ ſupra angelos ſunt, quæ ſupra homines nuncianti facilè crederet? Nonne ſcriptum eſt, quia vanitati omnis creatuta ſubiecta eſt? Et cùm ſit om-

nis homo mẽdax, deus autem verax, nõ ab homine, nõ ab angelo, ſed à Deo miſſus eſt, qui Dei verbũ,in veritate carnis veniẽs,veraciter annũtiet,& liberè cũ Paulo affirmet,quia non ab homine aut per hominẽ hoc euãgeliũ didicit,ſed per reuelationẽ domini,accipiens à domino quod & tradidit nobis. Quo mittitur? (inquis)*in ciuitatem Galilææ,cui nomen Nazareth*. Rectiſsimè quidem in ciuitate cõcipitur, qui ciuiũ multitudinẽ ſub iiſdẽ legibus,parietibus, conſuetudinibus,ſub eodẽ principe,aut magiſtratu agẽtẽ in vnitate complectitur, qui omnes homines ad vnitatẽ eccleſiæ ſuæ,variis olim cultibus diſperſos,reducere ſtatuerat, ex gẽtibus & iudæis populũ vnũ conflaturus,qui vnius moris eſſet in domo domini,& multitudinis in ſe credẽtiũ cor vnũ & animã vnã faceret in deo,ſollicitóſq; nos redderet vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis ſeruare: Sicq; ædificaretur Hieruſalem vt ciuitas cuius participatio in idipſũ,illius diligẽtia & opera, qui lapis eſt angularis,faciẽs vtráq; vnũ.Sita eſt autẽ ciuitatula hæc quæ Nazareth dicitur in regione Galileę.Videam' ſi à Nazareth poteſt aliquid boni eſſe.Nã ſi iudæis credideirm',à Nazareth nõ ſurgit ꝓpheta.Nazareth,flos: Galilæa,trãſmigratio dicitur. Quot hic verba,tot ſacramẽta

& in verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ. Diligẽter obſerua crebras reuelationes,& de beato ſemine promiſsiones patribus in prophetis factas:quædam velut ſemina eſſe de cęlis in terram iactata, quę niſi dominus exercituum reliquiſſet, quaſi Sodoma fuiſſemus,& Gomorrhæ ſimiles. In mirabilibus & portentis Aegypti, in exitu Iſraël de populo barbaro,in figuris & ænigmatibus ſemen hoc floruit, in prophetarum vaticiniis & viſionibus,in ordinatione quoque regni & ſacerdotij vſque ad Chriſtum, qui ſemini huius & floris fructus eſſe iure optimo cẽſetur. Vnde ſcriptum eſt,dominus dabit benignitatem,& terra noſtra fructum ſuum . Et rurſum ad Dauid dictum eſt, De fructu ventris tui,ponam ſuper ſedem tuam.In Nazareth ergo nunciatur concipiendus, quia in flore ſperatur fructus proceſſurus. Cæterùm prodeunte fructu flos decidit, quando veritate in carne apparente figura euanuit.Præterea & ciuitas Galilęæ.i. trãſmigrationis vocatur.Naſcente ſiquidẽ Chriſto tranſierunt hæc omnia & emigrârunt. Nã in figura illis contingebant.Hos flores & nos qui iam ex Dei gratia tenemus fructũ,pertrãſiſſe videmus : & dum adhuc florere viderentur,tranſituri à pleriſque ſanctis,piiſque mentibus

tibus præuidebãtur. In Nazareth cõcipitur, in Bethleemitico pręſepio media nocte naſcitur, medio die Hieroſolymis extinguitur. Ingrata nimis Nazareth, quæ pro ſuſcepto conceptionis Chriſti & educationis illius beneficio, eiecit eum, & duxit in ſupercilium montis, vt inde pręcipitaretur. Longè ingratior Bethleem, quæ pro hoſpitio ſtabulum domino parauit, & fœnum capiti ſuo ſuppoſuit. At omnium ingratiſsima Hieroſolyma, vrbs olim beata, dicta pacis viſio, & ciuitas ſancta, nunc meretrix magna, & dæmoniorum habitatio, in aureo Babylonis calice bibens, temulenta, & ebria ſanguine ſanctorum, quæ crucem parauit ſaluatori ſuo, retribuens illi mala pro bonis, in ſterilitatem animæ ſuæ.

Ad virginem deſponſatam. Illum enim ſolũ virginitas decenter parere potuit, qui parem in natiuitate ſua habere nequiuit. Audi Eſaiã concinentem, Ecce virgo concipiet. Cui & alludit Hieremias, Antequam (inquit) parturiret, peperit. Vt qui in cęlis erat patrem habens abſque matre, matrem in terris haberet ſine patre. Et ſic duobus velut locupletiſsimis teſtibus, matris ſcilicet integritate, & Dei patris æternitate, chriſti diuinitas manifeſtè compro baretur. Ita ſanctè atque humiliter ſuperba eſt

carnis integritas,non vulgarium, ſed heroum tantùm virtus,quòd ſi mater eſſe debuerat in terris, niſi veri vnius Dei mater eſſe ritè non poterat.Ita ſublimis & excelſus ſuper omnes gentes eſt dominus,quòd ſi fœminæ filius eſſe debuit(vt eſt),non niſi virginis eum eſſe filiú oportuerat.Cæterùm quæ Chriſtum virgo cõ cipit,deſponſata eſt.Virgo quidem, vt expers virilis conſortij videretur & eſſet. Deſponſata verò, nę temeratæ integritatis adureretur infamia, cui grauis aluus corruptelæ videretur inſigne præferre. Et quia lubrica eſt pudoris fama,& tenerrima virginum verecundia, noluit dominus ortus ſui fidem matris aſtrui iniuriis.Virgo præmittitur, quod virginitas nuptiis antefertur. Nuptiæ ſiquidem terram replent,virginitas paradiſum, cui & centeſimus fructus in euangelio pręſtituitur, conſtitutus ſub minori pẽſione nuptis & viduis.*Ad virginẽ deſponſatam.* Ne ſolius integritatis electione damnari nuptiæ cenſerentur, & ne vt proles illegitima habeatur,ſi extra matrimonij limites & vmbraculum mariti non fiat, matérque infametur filium agnoſcens abſque præſumpto genitore. Sic aduerſus Tatianos, & Martianos,nuptiis detrahentes, matrimoniũ ſacrum commendatur.Quandoquidem hono

Ambroſ.

rabiles

rabiles ſunt nuptiæ, & thorus immaculatus. Porrò deſponſatę huius virginis fructus ſunt honoris & honeſtatis. Honoris quidem, quia Chriſtus virginis filius eſt, quo nihil honorificẽtius: honeſtatis, quia deſponſatæ. Sic & Diabolo incarnationis ſacramẽtum abſconditur, qui cùm deſponſatam viro cerneret, partum non potuit habere ſuſpectum. Neceſſariò igitur deſponſata eſt Maria. Nam per hoc, ſanctũ canibus cælatur, & virginis tam verecundiæ parcitur quã famæ prouidetur. Teſtis etiã pudoris maritus adhibetur, qui poſſet & iniuriã delere, & vindicare opprobrium, ſi non agnoſceret ſacramentum. Deſponſatur autem viro *cui nomen erat Ioſeph de domo Dauid*. Memorare Ioſeph magni illius patriarchę Iacob filij, in ſeruum quondam vęnundati in Aegypto, & hunc illi cõferto. Facilè agnoſces nedũ Ioſeph vocabulũ tantùm, & nomenclaturã ſortitum fuiſſe, ſed & caſtimoniam adeptum, innocentiam aſſequutum & gratiam. Ille domino ſuo fideliter ſeruiẽs, dominę ſuę commiſceri noluit: Iſte domini dei ſui matrem virginem agnoſcens, magna cum fide & diligentia, eam cuſtodiuit. Verè fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit dominus ſuę matris ſolatium, & proprię carnis nutricium.

Eccleſi. 24.

Ambroſ.

prius finxerat contriuit, & optimum aliud ex eadem maſſa finxit. Vas vtiq; admirabile, opus excelſi, vas electionis vt portet nedum nomen domini, ſed dominum ipſum, vas auri ſolidũ, ornatum omni lapide pretioſo. Sufficere quidem poterat Chriſtus vnus ad ſalutem, ex quo omnis noſtra eſt ſufficientia, ſed nobis profectò bonum non erat hominem eſſe ſolùm, congruum magis vt reparationi noſtræ vterque ſexus adeſſet, quorum corruptioni neuter defuerat. Propterea voluit dominus cruci ſuæ præſentem adſtare, vt quæ cum viro mulier oblectata fuerat in ligno, eadem cum viro pateretur, aut patienti viro compateretur. Itaque in hoc redemptionis & reparationis noſtræ opere tam magnifico nedum potentiam ſuam, ſed & ſapientiam ſuã Deus oſtẽdere curauit: & quanquã illud aliter, quomodo vellet perficere potuiſſet, & tamen amplius placuit eo modo & ordine hominẽ ſibi conciliare, quo nouerat cecidiſſe: vt ſicut diabolus fœminam prius ſeduxerat, poſtmodum per fœminam virum ſuperauit, ita prius à virgine fœmina aſtutus ille in aſtutia ſua deprehenderetur atq; tandem ſeduceretur, deinde à viro Chriſto apertis armis debellaretur, & ſic ars arte deluderetur, quatenus dũ fraudulẽtæ

malitiæ pietatis ars illuderet & maligni potētiã virtus Chriſti cōtereret, diabolo Deus & prudentior appareret, & potētior. Ita quippe decuit incarnatã ſapiētiã, ſpiritualē vincere malitiã, quo non ſolùm attingeret à fine vſq; ad finem fortiter, ſed & omnia diſponeret ſuauiter. Ne igitur vltrà inſipienter dixeris, ô Adã, mulier quã dediſti mihi, tulit de ligno, & comedi. Verba ſunt malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis, quibus culpam potius augeas quã minues aut deleas. Ecce iam non

Bernardus. tibi tantùm, ſed & nobis redditur fœmina pro fœmina, virgo pro virgine, deſponſata pro deſponſata: ſed prudēs, humilis, & quieta, pro ſuperba, inſolente, inſipiente. Sic ſapientia vincit malitiã, & pro ligno mortis vitæ fructum Maria protulit. Cōuerte igitur iniquæ excuſationis argumentũ, in vocem exultationis atque gratiarũ actionis, dicens, mulier quã dediſti mihi, amictam ſole, & lunã habētem ſub pedibus ſuis, dedit mihi de ligno vitæ quod eſt in paradiſo Dei mei, & comedi, quia fruct⁹ ille dulcis gutturi meo, & in ipſo viuificaſti me.

Deſpōſata virgo viro cui nomē erat Ioſeph de domo Dauid. Iuxta legē enim cōiuges, ex eodē genere & eadē cognationis catena prognatos eſſe oportebat. *De domo Dauid*, nō car-

ne tãtùm,ſed fide,pietate,& ſanctitate,quẽ inuenit Deus hominẽ ſecundũ cor ſuũ, cui tutò cõmitteret ſecretiſsimum atq; ſacratiſsimum mentis ſuæ conſilium, & cui velut Dauid patri eius, incerta & occulta ſapientiæ ſuæ manifeſtauit, quæ nemo principum huius ſeculi agnouit: cui denique datum eſt quod multi reges & prophetæ cùm vellent videre & audire,nec viderunt nec audierunt. Nec ſolùm illi videre & eum audire conceſſum eſt,ſed & in vlnas ſuas ipſum portare,deoſculari,amplecti,in Aegyptum ducere,inde eundẽ educere, & in Nazareth deducere,nutrire,& cuſtodire. Sed cùm eſſet de familia Dauid, nobiliſsima quidem & ſummis opibus affluente, ſtatu faber erat, plebeius & ſimplex abiecta & infima arte victui ſuo conſulens. Quomodo (quæſo) ad fabrilis artis quam Ioſeph ipſe exercebat, vilitatẽ,potuit illuſtris valde & nobilis Dauid regis familia defluere, ex tam ſuperbo videlicet Iudaici regni ſolio, ad infimũ inopemq; fabrum deficiẽs, qui in ſudore vultus ſui,vili & deſpecta arte,popularis atq; pauper victũ ſibi quæritãs, veſcebatur pane ſuo? Cæterùm & tu penitius cùm hæc inquiris, introſpice,cõſiderato in qualẽ quãq; grauẽ ignominiam & inopiã à ſumma nobilitate naturæ

imperiũ corruens deuenerit. Nam qui præerat piſcibus maris, volatilibus cæli, & beſtiis terrę, eleuatus ſuper cedros libani, ſolem, lunã, ſtellãſq; manu fermè attingens, cecidit in imo, vile factus mancipiũ, ſaccus ſtercorum, cibus vermiũ, morbis paſsionib⁹ ac lubricę huius, & fallacis vitæ miſeriis omnib⁹, morti tãdẽ (quæ vltima linea rerum eſt) obnoxius. Porrò ſicut reſtaurata domus Dauid per Chriſtum illuſtrior atque ſublimior redditur quàm prius humiliata fuerat & abiecta, ita & quando verbum caro factum eſt, erigitur in altum quæ diu depreſſa fuerat natura. Denigrata erat facies eius ſuper carbones, princeps prouinciarum facta ſub tributo. Nunc (inquit) ſedeo regina, nec amplius luctum video: Tenuit manũm dexteram meam, in voluntate ſua deduxit me, & cum gloria ſuſcepit. Sanguis eius ornauit genas meas, & immenſis monilibus decorauit me, & nunc ſic iam clarificatur homo dudum confuſus & algens, fabro, fullone, ſarmentario, aut ſi quid his vilius, inferior, priſco decori ſic reſtituitur, vt non rex tantùm aut monarcha, ſed Deus fiat, & diuinæ ſortiatur naturæ commercium. *Et nomen Virginis Maria.* Simplicitatis & humilitatis amicum Mariæ nomen & hic om-

nia ineſſe ſingularis inſignia humilitatis voluit dominus. Nam virginis erat habitatio in abiecta ciuitatula Galilææ, regionis atque gentis apud Iudæos contemptæ. Humili erat viro deſponſata, quem non faſtus, non ambitio ſeculi, non ſacultates ampliſsimæ, aut mundi æſtimatio glorioſum efficiebat, ſed vir ſimplex & inops, arte faber, genus tamen ex radice Ieſſe & ſtirpe Dauid ducens, é qua & virgo ꝓceſſerat, vt ſcriptura impleretur, Meſſiam ex Dauidis ſemīne repromittens. Porro vtriuſque nomen & ſuaue & humile eſt, Ioſeph & Maria. Humilia hæc & infima Deus elegit, ſic fortia confundens, ne in cæleſti hoc diuinóque negotio quicquam mundus ſuum agnoſceret, aut ſuperbè ſibi arrogaret, quod totum Dei fuiſſe perhibetur.

Et ingreſſus angelus ad eam dixit, Aue gratia plena, &c. Vbi (quæſo) ingreſſus ad eam? puta in ſecretum pudici cubiculi non foris vagantem inuenit, non in portis aut feneſtris oſcitantem, non obambulantem in plateis, vel ſtantem in biuio. Egreſſa eſt diua virgo è paterno nido, vt videret mulieres regionis illius, & corrupta regreſſa eſt. Virginem ſiquidem oppreſsit filius regis. Inde cædes, ſtrages, atque ciuitatis incendium, ingruente

bello aperta ciuitas diripitur à barbaris, nec in tuto manet pecunia, ſi non ſera claudatur in arca. Eſaü venator foris ſtans, à benedictione patris alienus factus eſt, quam domi clauſus frater eius Iacob facilè præripuit. Hortum cõcluſum ſponſam ſuam & ſororem dicit eſſe ſponſus, & ideo plantis ſemper floridis ornatum. Ingreditur angelus ad eam clauſo forſan ſuper illam oſtio, leuantemq; puras manus in oratione, & ſanctæ deuotionis holocauſtum Deo offerentem ſeſe in odorem ſuauitatis. Clauſerat itaque ea potiſsimum hora ſuper ſe habitaculum virgo prudentiſsima, ſed hominibus, non angelis: ſola in penetralibus quam nullus hominum videret, ſolus angelus reperiret. Sic ingreſſus angelus comiter eam ſalutauit, dicens, *Aue gratia plena dominus tecũ.* Cuius ſalutationis forma tantò præſtantior quantò rarior. Nuſquã enim in ſcripturis talis comperta eſt: ſanè vt digna diuinorum ſponſalium diceretur & eſſet, gratia quæ væ omnia ſecludat plenam angelus atteſtatur: quaſi enim quædam arra, aut dos ſponſi eſt, quæ fœcunda ſit gratiis. Adiecit angelus, *Dominus tecum*: magis (inquit Auguſtinus) quam mecum. Ipſe enim in tuo corde, in tuo vtero, implet mentem, implet & ventrem, &

cum ſanctis atque piis hominibus Deus eſt Nam cùm voluntates ſuas ita iuſtitiæ ſubdunt, vt Deum non dedeceat velle quod ipſi volunt, per hoc quod ab eius voluntate non diſſentiunt, Deum ſibi ſpecialiter iungunt, & dicuntur perfecti ambulantes coram domino. Specialiter tamen cum Maria dominus, cum qua certè tanta conſenſio fuit, vt illius nedum voluntatem, verumetiam carnem ſibi coniungeret, perinde ac ſi de ſua virginiſq; ſubſtãtia, vnũ Chriſtũ Deus efficeret. vel potius vnus Chriſtus fieret, qui & ſi nec totus de Deo, nec totus de virgine, totus tamen Dei, totus eſſet virginis. Nec duo filii, ſed vnus vtriuſque filius. *Dominus tecum.* pater qui filiũ ſuum & tuum fecit, filius qui te matrem elegit, & prælegit ab initio & ante ſecula: ſpiritus ſanctus, qui cum patre & filio vterum tuum grauidat & ſanctificat.

Benedicta tu in mulieribus. Maledicta ſterilis in Iſraël. Benedicta virgo ſingularẽ benedictionem conſequuta eſt, vt nec ſterilis maneat, nec cum dolore fœcunda pariat. Dura neceſsitas, & graue iugum ſuper filias Euæ. Si pariunt, cruciantur: ſi non parturiunt, maledicuntur. Dolor pariendi affectum vel tollit vel minuit: at non parere, maledictio. *Bernard.*

Sic anguſtiæ ſunt vndique. Si parturis, anguſtiaris: ſi ſterilis manes, malediceris. Maria virgo nigra eſt pariens quidem, ſed formoſa, quia non parturit, & in ſua carnis integritate permanet. Sic.

Partus & integritas diſcordes tempore longo.
Virginis in gremio fœdera pacis habent.

Ne igitur ſuſpectam habeas ô virgo prudentiſsima fœcunditatem, quando non aufert quam adoras integritatẽ: expende ſinum tuũ, præpara vterũ tuũ. Ecce facturus eſt tibi magna qui potẽs eſt, ita vt pro maledictione beatam te dicent omnes generationes. Concipies equidem ſed abſque peccato & concupiſcẽtia, quæ peccati pœna facta eſt. Grauida eris, ſed non grauata, velut auis plumas ſuas ferens, gerens in vtero qui te portat, portans omnia verbo virtutis ſuæ. Paries, ſed triſtitiam neſcies. Virum non cognoſces, & gignes filium: Illiúſque mater eris cuius pater Deus eſt. De Deo concipies vt Deum integra parias. Sic poma omnia noua & vetera dilecto reſeruas, veteris pariter & noui inſtrumẽti benedictionẽ, maternitate cũ virginitate in te cumulans. In quo nec primã inter mulieres ſimilem viſa es habere, nec ſequentem. Igitur benedicta tu in mulieribus. Obſerua in hac virginis ſaluta-

tione. Primũ appoſuit angelus, Aue gratia plena, ſeu mauis gratificata, aut gratioſa domina. Superaddidit eccleſia ſanè hoc vocabulum, Maria. Subiunxit Elizabeth, benedictus fructus ventris tui. Quo deſignatur in præſtando virgini honore militantem eccleſiam atque triumphantem conuenire, imò & Iudæorum ſynagogam. Hanc igitur venerantur & colũt angeli, Chriſtiani & Iudæi. Propterea qui non venerandam virginem, non ſalutandam, non orandam, & in propriis neceſsitatibus nõ inuocandam impiè aſſeruerint, non angeli, non Chriſtiani, non Iudæi cenſentur. Quales ergo nominandi fuerint, quales in populo graui & conſilio iuſtorum habendi, iudicent qui vel micam Chriſtiani ſalis gerunt in ore.

Quæ cùm audiſſet turbata eſt in ſermone eius. Virginis ſimplicitatem peregrina & hactenus inaudita ſalutatio exterruit. Quomodo igitur ad hominis præſentiam & affatum verecunda virgo & pauida non trepidaſſet, quæ ſpiritus incorporei ciuilem ſalutationem verebatur, dicens intra ſe, ne fortè angelus ſit Satanæ, qui ſe transfigurat in angelum lucis? Primò itaq; probandũ erit an ſpiritus ex Deo ſint: ne ſicut ſerpẽs aſtutia ſua ſeduxit Euã, ita corrũpantur ſenſus noſtri, excidãtq; à ſimplicitate ſua. Cæ-

terùm pudicam atq; prudentem Maria in hoc ſeſe negotio cunctis palàm exhibuit, quandoquidem nec angeli verbo incredula manifeſtè obſtitit, nec ſtatim ex leuitate paruit, prioris Euæ inconſtantiam, ſicut & Zachariæ duritiam, euitans. Sed *turbata eſt in ſermone eius.* Et hoc certe virgineo pudori pro gratia merito imputandum eſt. *Turbata eſt*, ſed non perturbata, quod ad illius fortitudinẽ cum gloriæ titulo pertinet. *Turbata eſt*, ſed non eſt loquuta. Cogitauit dies antiquos, & annos æternos in mente habuit. In quibus ſanè ſimilis nunquam inuenta eſt ſalutatio. Idcirco ſubiicitur, *cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio.* In quo maturitatis ſuæ & ſummæ illius prudentiæ argumentum efficax ſumitur. Stultus etiam, ſi tacuerit, ſapiens reputabitur. Vtinam (ait Iob) taceretis, vt ſapientes putaremini. Zacharias mutus Ioannem (.i. gratiam) genuiſſe legitur. Gratæ ſunt & ſuaues aquæ Siloë, quæ fluunt cum ſilentio, & qui moderatur labia ſua, prudentiſsimus eſt.

Verbum caro factum eſt.
Lectio decimanona.

VArias ſecum virgo cogitationes voluebat, quæ cùm in fictili & luteo vaſe pretioſum nimis theſaurum integritatis gereret, timenda cauebat, tuta etiam omnia pertimeſcebat. At ſic diſtrahentibus eam diuerſis conſiderationibus, vexari diutius non conſenſit angelus, ne infidus negotij miniſter cenſeretur. Pauidam itaque ſolatur, dubiam confirmat familiari quodam alloquio, vocans eam ex nomine, benignè, ne timeat, perſuadet, dicens, *ne timeas Maria.* Non eſt enim quod de me ſiniſtri quicquam ſuſpiceris, vnde timor & tremor veniant ſuper te, & obtegant te tenebræ, quandoquidem nihil apud me doli eſt, nihil fuci, nihil malæ fidei aut impoſturæ, nec ego vt homo ſum, qui pudicitiæ tuæ inſidiari contendam. Spiritus ſum, & angelus Dei non Satanæ. Non ſum integritatis tuæ prædator, qui Dei cõtubernia veni reſerare, & ille virginitatis tuæ inuiolabilis cuſtos. Spõſaliũ tractator ſum, nõ inſidiarũ molitor. Ego rurſum, vt omnino ſecura cõſiſtas, & omnẽ pauorẽ exuas, nõ ſum ſãguinis aut belli nũcius, nõ eſt ĩ manu

mea gladius verſatilis & flãmeus, quo in ſecuri & aſcia in ſpiritu vehementi præuaricatorem Adam ex paradiſo voluptatis mandante Deo extrudam: non gero in lingua fulmen quo conflagrare faciam Sodomam. Fœdera pacis annũtio: pacati Dei nõ irati paranymphus, cuius fauorẽ & gratiã nacta es. *Inueniſti enim gratiam apud dominũ.* quam nec in arca ſua Noë dimittens generis humani reliquias paruulis ſuis, nec multarum gentium pater Abraham in ſua ſuorúmque circunciſione, nec Moſes in lege, quæ neminem ad perfectum adducit, nec quiſpiam, vbi voles, adinuenerat. Hæc eſt autem gratia ex Eſaia, Egredietur virga de radice Ieſſe & flos de radice eius aſcẽdet. De qua quidem ſic in templis feſtiuè & lætanter decantamus, virga Ieſſe floruit, virgo Deum & hominem genuit, pacem Deus reddidit, in ſe reconcilians ima ſummis. In huiuſcemodi autem gratiæ certiſsimum argumentum ſubſequitur, *ecce concipies in vtero & paries filium.* Sic incarnationis filij Dei veritas, terreſtrium ſimul atque cæleſtiũ teſtimonio cõprobatur, vt nullus tãdem ambiguitatis locus relictus ſit. Nempe Eſaias, quẽ omniũ Iudæorũ familia ſuſpicit, & veneratur, ecce, ait, virgo cõcipiet & pariet filium.

Hæc hominis verba angelus à cælo delapſus collegit, & in germano ac natiuo prophetæ ſenſu planè intellecta retulit ad virginem: Ecce (inquiens) concipies & paries filium. Præſentiæ diuinę celeritatem denotat, dicens, ecce. Qui & prædixerat, dominus tecum. Iam enim erat cum virgine qui ad virginem mittebat angelum. Præibátque nuncium ſuum dominus velocior angelo, & feſtinantem nũcium cælerior præueniebat ad terras. Tunc exultauit gigas ad currendam viam, quia cùm eſſet in accubitu ſuo rex, dedit ei virgo humilitatis ſuæ nardo ſuauitatem odoris, & aſcendit fumus aromatis huius in conſpectu domini. Cuius odor ſicut odor agri pleni cui benedixit Deus, & ob hoc inuenit gratiam in oculis eius. Tunc à ſummo cælo egreſsio Dei, nimióque peruolãs deſiderio, angelum ſuum ad virginem quam adamauerat, & cuius decorem concupierat, tranſmiſſum præuenit in benedictionibus dulcedinis, poſuítque in capite ęius coronã de lapide pretioſo. Cúmque deceat fœminas maritorum radiis coruſcare, cæleſtis regis ſponſa nominata, & cæli regina iure optimo vocatur.

Ecce concipies, &c. Qui circa verbi incarnationẽ diuino ſpiritu verſati ſunt prophetæ, de

aduentu iuſti nuntiantes, in hac priore dictiú-cula, ecce, prophetias ſuas initiare ſoliti ſunt. Ecce (ait Eſaias) virgo concipiet. Conſentit Hieremias, ecce dies veniút, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum. Item & alius, ecce veniet deſideratus cunctis gentibus. Et iterũ, ecce rex tuus venit tibi mãſuetus. Indemõſtrabilẽ vtiq; ſancti Dei homines & inuiſibilem demonſtrant, veruntamen carneũ factum, viſibilem, acceſsibilem, palpabilem. Cùm audis dicentem, ecce, nunquid nouum quidpiam, mirabile, ac inſuetum præſtolaris? floruerat equidem virga Aaron quæ in ſtuporem olim conuertit plurimos: nunc verò, quod maius, quod inſignius, quod ſublimius eſt, occurrit: quia ecce virgo peperit, & poſt partum virgo permanſit. Dudũ ſerpens æneus, erectus in palo, ſerpentum morſibus vulneratos in eum conſpicientes ſanabat: nunc autem Chriſtus virginis filius, extenſus in cruce, credentes in ſe ſanat & ſaluat.

Concipies in vtero, non in mente tantùm, non in corde ſolùm, ſed in eo naturalis cõceptionis loco proli deſignato: ne myſticam fruſtra conceptionẽ hanc (vt nouus quidã error ſomniauit) arbitremur, ſed carneã atq; ſenſibilẽ. *Concipies in vtero*.i. ex cauſa intrinſeca, non veluti

reliquæ fœminę quę ab extrinſeco vnde cõcipiãt,recipiũt.Et quoniã de ſpiritu ſancto pleri que verbũ cõcipiẽtes nõ pariũt,ſed abortiunt, ſpiritũ domini extinguentes in ſemetipſis: nõ ſic autem Maria: vnde adiũgitur, *concipies in vtero,& paries*,abſq; media parturitione. Antequã enim parturiret peperit,*Filiũ*, non filiã. Dux enĩ eſſe debuerat qui regeret Iſraël,quẽq; in bello præcederet. Non eſt autẽ mulieris præeſſe populis,& gentibus dominari.Cui dictũ eſt,ſub viri poteſtate eris.*Cõcipies* igitur *filiũ* & virginalis cella eũ cõcludet,cuius cęleſte ſpatiũ capax nõ extitit.Cùm ergo & illa verè Dei filiũ cõceperit & pepererit,vera dei mater effecta eſt,verè theotocos dicta, nec ipſum ĩ vtero velut in vaſe cõtinuit,aut per eã quaſi per fiſtulã vel canale (vt delirat Valẽtinus) pertrãſiit, ſed ex mera illius ſubſtantia veraciter formatus,in vtero cõceptus,egreſſus ĩde & natus, ac per vas ipſum naturale emiſſus,demũ propriis vberibus de cælo plenis lactatus. Nunquid igitur non metaphora, ſed reipſa & natura naturalis erit mater, & ille non myſticus,ſed carnalis corporeúſque filius eius?

Et vocabis nomen eius Ieſum. Hoc eſt nomen quod os domini nominauit,& nõ eſt aliud ſub cęlo in quo nos oporteat ſaluos fieri. Hoc eſt

teſtimoniũ quod perhibent prophetæ omnes, quia nos oportet accipere remiſsioně peccatorum in nomine ipſius. *Vocabis*, ait, *nomen eius*. Patris eſt, nomen liberis ſuis imponere. Sed cùm hic patrem non habeat in terra, matri vt eum ſic vocet iniungitur, ſicut & ſuperno patri primùm complacuit. Quod ne quis putet pro nominis huius ad Moſis ſucceſſorem conformitate Chriſtum omnino ſimilem illius, nomenclaturæ huius rationem ſoli Chriſto noſtro congruentem Matthæus præſignauit: ipſe (inquiens) ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Duo præfuerunt hoc Ieſu nomine prætitulati, quorum prior Iſraëliticum populum in promiſſam terram, lacte & melle manantem introduxit: poſterior verò à Babylone captiuum eduxit. Vterque ſuos ab hoſtibus tutatus eſt: neuter à peccatis & inferno, velut hic, eripuit: neuter in terram viuentium ſuos introduxit. Ecce ergo pluſquam Ieſu naue filius, pluſquam Ieſus filius Ioſedech: ecce pluſquam Ionas hic: ecce pluſquam Salomon hic. In quorum confirmationem adiecit angelus, *Hic erit magnus*. Ita de Ioanne dicitur. Sed hic ſuperadditur, *& filius altiſsimi vocabitur*. Magnus iſte Deus

& rex magnus ſuper omnes Deos,ſtans in ſy-
nagoga deorum, in medio Deos diiudicans.
Et quis magnus ſicut Deus noſter? cuius &
magnitudinis non eſt finis.Sacerdos magnus
ſecundum ordinem Melchiſedech, in diebus
ſuis placens Deo,quia inuentus eſt iuſtus,quę
placita ſunt illi faciens ſemper.Propter quod
& in tempore iracundiæ factus eſt reconcilia-
tio.Magnus homo, doctor magnus, & ma-
gnus propheta qui ſurrexit in nobis.Magnus
inquã,quia puulus & puer natus eſt,recubuít
que in nouiſsimo loco. Propterea & audire
meruit,Amice aſcende ſuperius. Exinaniuit
ſemetipſum,ſerui formam ſuſcipiẽs, humilia-
tus vſque ad mortem, mortem autem crucis.
Propter quod exaltauit eum Deus, & dedit
ei nomen ſuper omne nomen, ac principem
conſtituit eum domus ſuæ, excelſum præ re-
gibus terræ.Hæc eſt diuinæ ſapientiæ contra
ſuperbam carnis ſententiam indeficiens ineffa
bilíſque regula,qui ſe humiliat exaltabitur.

Ecce igitur,ô ſpecioſa inter mulieres, & vir
go puriſsima,paruulũ concipies & paries, par
uulũ lactabis & enutries. Sed paruulum cer
nens, recogita quia magnus eſt. Magnifica
uit Deus illũ in cõſpectu regũ,adeo quidẽ vt
adorent eum omnes reges terræ, omnes gẽtes

ſeruiant ei. Magnificet ergo anima tua Dominum. Nã qui fecit mirabilia in mari rubro fecit tibi magna, quia potens eſt, & quia ſanctum nomen eius. Quod enim ſanctius, ſacratius, diuiniuſque nomẽ eſſe poteſt, quám quod filius altiſsimi vocetur & ſit? Fecit Deus angelum magnum, ſignaculum ſimilitudinis eius, principiũ viarum ſuarum, ſed nõ quantus ipſe eſt fecit illum: idcirco nec altiſsimum. Altiſsimo ſiquidem Deus, quamuis omnipotens, nõ potuit vel æqualem ſibi creaturam condere, vel inæqualem gignere filium. Solum vnigetum quem non fecit, genuit. Omnipotẽs omnipotentem, altiſsimus altiſsimum, æternus coęternum: & ipſum per omnia ei comparari, nec rapinã arbitratur, nec iniuriam. Magnificetur itaque & à paruulis nobis quaſi modò genitis infantibus. Magnus Dominus, quos vt magnos cõſtitueret, altiſsimus & altiſsimi filius puer natus eſt, paruulus factus eſt. Niſi autem conuerſi fuerimus, efficiamúrque ſicut paruulus iſte, nõ intrabimus in regnũ cælorũ.

Et dabit illi Dominus deus ſedem Dauid patris ſui. Cui illi? cui data eſt omnis poteſtas in cælo & in terra, idipſum cruce & paſsione ſua recte promerẽti. Quod & olim in patre ſuo Dauid deus fuerat illi pollicitus, poſtula (inquit) à me, & dabo tibi &c. Cuius promiſsionis ef-

feᶜꞇum hic Dauidis filius aſſequutum ſe eodẽ pſalmo gloriatur: ego autem conſtitutus ſum ab eo rex ſuper Siõ, &c. *Dabit illi ſedem Dauid patris eius.* quia ſcilicet naſciturus erat ex virgine, & is eſt Chriſtus ex ſemine Dauid iuxta promiſſum oriũdus. De fructu (inquit Deus) ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Et bene de fructu ventris, non lumborum. Sic enim ex ſeminis humani deciſione, naturali more cõciperetur, quod virginali puritati nõ congrueret. Et quia legis erat pręceptũ, vt de ſua quiſque tribu vxorem acciperet, cùm ſecundum vnam cognationis lineã profluxiſſent Ioſeph & Maria, ex ea quæ à regali Dauidis proſapia exorta eſt, humanitatis formam vnigenitus aſſumpſit: cuius erat pater velut hæres legitimus in illius regno ſuccedere, non temporali quidem & Iudaico tantùm, quod ad heredem alienigenã Romana poteſtas per tyrannidem trãſtulerat, ſed in regno & imperio indiſſolubili, cuius nõ eſt finis, in quo Dominus regnabit in æternũ & vltrà, decorẽ indutus & fortitudinẽ, ponens inimicos ſcabellũ pedũ ſuorũ, regens eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringens eos, in furore ſuo arguens, & in ira ſua corripiens illos. Chriſtus Hieroſolimis, vbi regia conſtituta erat ſedes, cõfun-

ditur,conſpuitur,flagellatur,crucifigitur:Tátùm abeſt vt cum patre rege,regis triumphos agat illic,qui tãquam carnali huic regno quodammodo abrenuntians proclamat, regnum meũ nõ eſt de hoc mũdo. Quẽ & ſimiliter volẽtibus turbis regẽ pręſtituere,hoc ipſe abnegãs fugit. Cæterùm nouimus aliam eſſe Hieruſalẽ hac terrena, quæ paſtorem ſuum & epiſcopũ miſera & crudelis interemit, multò clariorem,ſanctiorem ,celebriorẽ, quæ verè eſt regni Dauid aurea ſedes. Audiẽs igitur thronũ vel ſedem Dauid ne putes ſenſibile quoddam regnum,ſed ſpirituale & diuinũ, non mathematicum ſeu phantaſticum,ſed reale ac verũ, quo verbi prædicatione ſuper omnes gentes regnaturus erat à ſolis ortu & occaſu,ab aquilone & mari. Et ſic á Deo conſtitutus eſt rex ſuper hanc Siõ,& mõtem ſanctum eius, prædicans ſcilicet præceptum eius. Propterea & morti proximus inquiebat,clarifica me pater quia ego te clarificaui ſuper terram, manifeſtauique nomen tuum hominibus.

Sedes ergo Dauid non figuralis, ſed vera, nõ terrena,ſed cęleſtis,non tẽporaria,ſed æterna, eccleſia eſt, & quæ militat in terris, & quæ triumphat in cælis. Ipſum dedit Deus caput angelorum & hominum. Et regalis illius ſe-

des, à qua nunquam excidet, fidelis anima eſt, quæ & Domus Iacob dicitur. Chriſtianæ enim militiæ ſub crucis vexillo pugnantis, ipſa eſt eccleſia.i.fidelium cœtus, quorum eſt ſpiritalibus telis hoſtem repellere, concupiſcentiæ incendiũ extinguere, & corpus ipſum peccati ſupplantare. Non enim coronabitur niſi qui legitimè certauerit. Nec eſt regni illius particeps, niſi qui cum dracone pugnans gigantem hunc Goliath proſternens ſupplantauerit. Ad regnum ſiquidem ſuum ſpectare cẽſentur tantùm, qui partes ipſius ſtrenuè tutantur, qui glorioſè atque triumphanter pro Chriſti nomine pugnant aduerſus principes & rectores tenebrarum harum. Eſtote ergo fortes in bello, & pugnate cum antiquo ſerpente, & accipietis regnum æternum.

Verbum caro factum eſt.

Lectio vigeſima.

REgnabit in domo Iacob in æternum & regni eius non erit finis. Aduerſarius noſter diabolus circuit tanquam leo rugiens, quærens quem deuoret: cui & reſiſtamus oportet. Inſidiatur vt rapiat pauperem, dinumerat greſſus

noſtros,& obſeruat iuſtum, quærens mortificare eum. Sic non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem tantùm & ſanguinem,ſed & contra ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus. Nec de conſulatu aut prætura, noſtra ſunt comitia, nec de Niobes filiis, ſeu quòd canem momorderit aſellus,ſed de perenni ſalute & de capite ipſi agimus. Cumque militia ſit vita hominis ſuper terram, abiiciamus opera tenebrarum,& induamur arma lucis. Arma enim militiæ noſtræ non ſunt carnalia,ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum. Regnet Chriſtus in Domo Iacob,regnet & in nobis fide & gratia illius fideliter & valenter pugnã tibus,qui nõ patitur nos tentari ſupra id quod poſſumus,ſed dat cum tentatione prouẽtum, vt & hoſtem ſupplantemus,& in nobis vincẽs

2. ad Ti. 4 victoribus triũphet. Bonũ (ait Paulus) certamẽ certaui,idcirco repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ. Cui⁹ exẽplo qui fidẽ ſeruauerint,& curſum ſuũ probè cõſummauerint,mutato tandẽ Iacob.i.ſupplantatoris nomine, veri Iſraëlitæ ac deum videntes dicentur & erunt. Sic ſancti qui per fidem vicerunt regna, & operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt tandem repromiſsiones Dei.

Quia igitur non omnes qui ex Iſraël, Iſraëlitæ

litæ ſunt, neque qui ſemen Abrahæ hi filii Abrahæ:Ita non omnes qui ex Iacob, ij ſunt in domo Iacob. Iacob autem ipſe eſt qui & Iſraël eſt.Solos igitur quos in fide Iacob permanſiſſe nouimus,quique cum vitiis & concupiſcentiis luctantur,& carnis deſideria per fidem ſupplantant,deſtruuntque corpus peccati,vt amplius non regnet peccatum in mortali corpore ſuo, ſed tantùm Dominus Ieſus Deus & rex noſter,hi ſunt in domo Iacob, & in illis Chriſtus regnat,Chriſtus vincit, Chriſtus imperat. *Et regni eius non erit finis.* Hoc nobis certè immenſam lætitiam affert, quãdo nunquam ſine rege,ſine propheta, ſine pontifice eſſe poterimus. Nuſquam nobis deerit, deficiet nunquam rex noſter. Nec veremur alium Pharaonem regnaturum ſuper nos, qui ignoret Ioſeph, & opprimat nos operibus duris,luti & lateris: quia regni eius non erit finis.

Et ait Maria,quomodo fiet iſtud? Ecce iam cõclaui clauduntur nobiliſsimę equidem & inſignes duæ creaturæ,angelus & virgo, de ineffabilibus myſteriis conueniũt,de cõcilianda ſcilicet Dei & hominũ pace,de naturę lapſæ ſuccurſu & reparatione, de ſummi verbi incarnatione.

Nullus ibi tabellio, nullus ſcriba : teſtes & arbitri procul, interpretes nulli. Sacramentum enim regis abſcondere bonum eſt. Cæterùm virgo imprimis prudẽter tacuiſſe commendatur: cogitans adhuc dubia, qualis eſſet iſta ſalutatio: malens humiliter tacere, quã temerè & reprehenſibiliter loqui quæ neſciret. Iam verò non angelo tãtùm foris loquente, ſed & Deo intus perſuadente (erat enim, angeli teſtimonio, dominus ſecum) planè confortata, fide fortiſsima, charitate purpurata, & caſtitate integerrima, *Quomodo* (inquit) *fiet iſtud*? Nulla apud eam de facto controuerſia naſcitur, nec ſi fiet aut fieri poſsit inquirit, ſed quomodo, rei ſeriem & formam inueſtigans. Non enim prius quiddã tale factum eſt: ſed neq; poſthac fiet. De perdilecto integritatis ſuæ theſauro ſollicita, rei gerẽdæ ordinem verecundè ſimul & ſolerter ex angelo intelligere contendit. Quánam (inquit) ratione fiet, vt filium virgo concipiam, & virgo pariam? *Non enim virũ cognoſco*, & rem non habeo cum homine, nec, ſi deus volet, habitura ſum. Sũmopere enim in hac ipſa carnis incorruptione mihi cõplaceo, quam & vſq; modò (ſi Deo placet) adſeruaſſe me in domino glorior. Et hanc mihi felicitatem atq; gratiam, ſi licuerit, cupio fore perpe-

tuam. Certè temperatior fuit iſta reſponſio Zachariȩ verbis. Dubitauit ſic eſſe in eo complendum quod angelus nunciārat,& abſq; nouo prodigio aut magno miraculo negat ſeſe crediturum: Illa tantùm quomodo fiat, quod faciendum eſſe non ambigit, inueſtigat. Non eſt igitur anceps oraculi. Vnde nec ſignum cũ Zacharia quæſiuit, ſed quod futurũ credidit, illius rei ordinem, & modum vt prudens inquirit. Partum annũtiat angelus, ipſa verò virginitati innititur, præſtantiorem incorruptionem angelica viſione diiudicans. Hoc autem myſterium non hominis fuit, ſed angeli ore promendum. Sanè propter hoc erit, quoniam ſcilicet virum non cognoſcis. Nã ſi virum ipſa cognoſceres, tanto certè digna myſterio inuẽta non eſſes. Non quia malum ſit carnis matrimonium, ſed quia longè melior & in oculis domini multò gratior carnis integritas. Huius autẽ ad nos ingreſſum tam ſancti Dei tãq; nobilis ac magnifici regis, digniorem quã noſtrum eſſe oportuerat, vt partim alienus foret, partim cum noſtra natura cõueniret. Nam ex vtero prodire, commune habet nobiſcum: veruntamen abſq; nuptiali congreſſu naſci, ſupra noſtram natiuitatẽ eſſe cognoſcitur. Naturale eſt puerum in aluo matris latere & quieſ-

cere: ſine commixtione illi concipi, ſupra naturæ ordinem ſic fieri, nemo non nouit.
Porrò angelus qui ex inſtituto illuminat, perficit, & purgat, ſcrupum tollit, & diſſoluit ænigma, à ſpiritu domini inchoans, cuius principium verborum veritas, declaratio ſermonum eius illuminat, & intellectum dat paruulis. *Spiritus ſanctus*(inquit) *ſuperueniet in te.* Fœcundum reddens vterum tuum, & hic pudicitiam tuam conſecrabit, non violabit. Bene dicit *ſuperueniet*, è ſurſum ſcilicet. Nam hoc datum optimum, & donum perfectum, de ſurſum eſt, deſcendens à patre luminum, non ex deorſum veluti Satanas, qui quemlibet ſeſe deorſum demittere ſuadet. Qui de ſurſum eſt, ſuper omnes eſt. Et cùm ſit ſpiritus ſanctus, nullam ſecum gerit, nullã vnquã impuritatem affert, ex eo loco procedens vbi nil coinquinatum, nil immundum eſſe poteſt. Illius poteſtas non ex naturæ pendet ordine, qui creaturam omnem (etiam abſq; naturæ pręſidio conditam) abſq; naturæ conſilio conſeruat. Sine quo nec illa, nec vlla conſiſtit. Portat enim Athlas iſte omnia verbo virtutis ſuæ Ne igitur ſpectes ad terram, è cælis venit hæc operatio. Fœcunditas iſta non ab homine, ſed à Deo. Nuptiarum legem & na-

turę modum non attendas, ſpiritu gratiæ eſt quod fit, qui & ſi prius (angeli teſtimonio) ſecum erat, hic tamen additur, quia ſuper eam erit. In ea quidem per multam fuit gratiam, ſed nunc propter abundantioris gratiæ plenitudinē ſuperuenire dicitur, quam effuſurus erat ſuper illam. Obſecro, cùm iam ſit plena gratia (quod Gabriel prędixit) illud amplius quomodo & ipſa capere potuerit? Si autem plus capere poteſt, quomodo & ante plena fuiſſe intelligenda eſt? Prior quidem gratia mentem eius tātùm repleuerat: quę verò ſubſequebatur, etiam virginis ventrē perfundere debuit, quatenus diuinitatis plenitudo, quæ in pleriſque ſanctis, & Deo dicatis hominibus ſpiritualiter habitabat, corporaliter in virgine matre, quod nulli contigit, habitaret. *Et virtus altiſſimi obumbrabit tibi.* Sic concupiſcentiæ in te non erit ęſtus, vbi vmbram & ſuaue refrigerium faciet ſpiritusſanctus. Sicut enim in feruenti æſtu, refrigerij ſolatium præſtat vmbra, qua à ſolis calore præſeruamur: Sic virtute ſpiritus altiſsimi ſublato concupiſcentiæ ardore ab omni corruptione fies aliena. Ideo & dixit. *Obumbrabit tibi.* id eſt, conteget te & vndique circundabit.

Sicut auis obumbrat pullos ſuos, ita & diuina virtus totam virginem apprehendit. *Ideo quod ex te naſcetur ſanctum. &c.* Nempe cùm nulla libido interceſſerit, nil impurum inde ſequetur, ſed ſanctũ. Vnde & fœtus ille Dauid ger-
Hierem. 22 men iuſtum à Hieremia meritò nuncupatum eſt. Iuſtũ in quã & ſanctũ indefinitè, ſingulari ſpirituſſancti ſanctificatione iuſtum factũ atq; ſanctum. Nos quippe & ſi ſancti efficimur, nõ tamen naſcimur, quia ipſa naturæ corruptibilis cognatione confringimur. Ille autem ſanctus veraciter ſolus eſt, qui ex carnalis copulæ cõmixtione non eſt conceptus. Qui non (ſicut hęreticus deſipit) alter in humanitate, alter eſt in deitate, qui vt purus homo cõceptus atq; editus, poſtmodum vt Deus eſſet per meritum accepit. Sed nunciante angelo & adueniente ſpiritu ſancto, mox verbum in vtero, & ſtatim intra vterum, verbum caro.

Et filius altiſsimi vocabitur. Nam quia naſcetur ex te Ioſeph indubia coniuge, nec Ioſeph, ſed altiſsimi Dei filius vocabitur. Et hoc quidẽ nõ vulgari & conſueto ſcripturarũ more, quo purgati à peccatis & Dei gratia iuſtificati in Dei filios adoptantur: ſed ſingulari ratione filius Dei vocabitur, qui filius Dei erat ab ęterno natus Deo, hoc autem tẽpore ex matre mor-

tali mortalis homo, ita vt duo nõ ſint filij, ſed vnus amborũ. Et hæc eſt ſingularis Mariæ prærogatiua, quòd eundẽ filiũ cum patre Deo cõmunem habere meruerit. Sic duplex oſtenditur in Chriſto natura, ex patre Deo diuina, ex matre virgine carnalis, cum vtriuſq; vnione in vnitate perſonæ. *Et ecce Elizabeth cognata tua.* Futuræ huius diuinæ cõceptionis veritatẽ nõ ſolùm ex his quæ in ea à ſpiritu ſancto fient, oſtẽdit angelus, ſed vt amplius fortiúſq; intellectum illius confortet circa iſtæc myſteria, ex his arguit quæ in ſimilibus nouiſsimè facta ſunt, non barbaris extraneíſq; aut longinquis ſed cognatis, & agnatis in portis illius ſedẽtibus, & ante oculos eius obſeruãtibus. Cúmq; rerum exempla præſentium ſunt, habẽt vnde fortius moueant, vrgeant, impellãt, vt his protinus credatur. Sic ergo per ocularia, & ſenſibilia ſermonem ſuum angelus confirmat & perſuadet. *Ecce* (inquit) *Elizabeth cognata tua.* Obſeruanda eſt hic Gabrielis induſtria, & in perſuadẽdo ſingularis gratia. Nõ enim memorauit Saræ, Rebeccæ, Rachelis, fœminarũ olim ſteriliũ inſigni miraculo & per repromiſſionem tãdem cõcipientium. Inueterauerãt ſiquidẽ hæc omnia. Quod autẽ inueteratur & ſeneſcit, propè interitũ eſt. Imminẽs factũ in-

ducit, vt illius mentem corroboret, cuius rei proprios oculos cenſores preſtituit: velut ſi diceret, Ecce vide iuxta te, in foribus tuis, in fœmina ſanguinis tui participe, Elizabeth ſcilicet cognata tua, cui ſupernaturale erat ſterili & ſeni generare. *Concepit filium in ſenectute ſua.* Hæc eſt prima miraculi ratio, cui poſterior ſubiungitur. *Et vocatur ſterilis.* Ne ſe igitur virgo parere poſſe diffidat, ſterilis anus exẽplum ſumat, diſcatq́; Deo omnia eſſe poſſibilia quæ vel ipſius naturæ ordini videntur eſſe contraria, ſciantq́; omnes non eſſe impoſsibile apud Deum omne verbũ.i.quod verbo explicari poteſt: Nec ſterilis vetulæ cõceptus, nec virginis iuuenculæ partus, nec admirabile quoduis aliud. Nihil præter indecẽs vertitur ei ad impoſsibile. Ipſe namq; cùm ſit vniuerſalis dominus, cuncta ſi quando vult poteſt, qui cuncta peragit, vitæ atq; mortis lora gubernans. Tam facilè ergo conceptum dabit virgini, quam dedit ſterili. Nihil etenim adeo incredibile apud homines, quod diuina virtus, vbi voluerit, non pręſtet.

Verbum caro factum eſt.
Lectio.21.

ECce adſtat angelus pulchrè atq; prępotenter ſuadens, vt diuinæ voluntati Maria abſq; vlla mora alacriter conſentiat. Modum aperuit quo diuina humanis iungantur, inſolubilis ratio aptiſsimè proponitur, quia nõ eſt quidpiã impoſſibile apud Deũ. Fũctioni ſuæ nulla ex parte legatus defuiſſe videtur, quo minus verbum caro fieret. Hoc ſolũ ſupereſt, legationi virginẽ aſſenſum pręſtare. Iucundare filia Siõ, exulta ſatis filia Hieruſalem, & quoniã auditui tuo datum eſt gaudium & lætitia ſolatij & lætitiæ, & nos à te reſpõſum audiamus, vt exultent oſſa humiliata. Expectat angelus domini vt loquaris quæ ad pacẽ ſunt Hieruſalẽ, & vocanti te Deo reſpondeas: Dimitte eum, iam enim aurora aſcendit, & tempus eſt vt reuertatur ad eũ qui miſit illũ, legationis ſuæ ordinẽ relaturus & finẽ. Nec dimittet te niſi benedixeris nobis, qui feruẽti cũ deſiderio miſerationis verbũ expectam⁹, quos infelix premit & miſera dãnationis ſentẽtia. Ecce virgo ſacratiſſima, ſalutis noſtrę tibi preciũ offertur, illud

grata ſume manu,nec dulcia differ in annum. Qui noluerit benedictionem, elongabitur ab ea. Aſſentire, vt quæ ſunt promiſſa recipias. Vbi conſenſeris, ecce liberamur à gehennæ incendiis.Igitur ne obtumeſcas & ſileas à bonis,alioqui dolor noſter renouabitur.Tempus tacendi, ſed & nunc loquendi tempus ſucceſſit.Reſpõde verbum, & ſuſcipe verbum:profer tuum quod eſt humanum, ſuſcipe diuinũ: Emitte tranſitorium, æternum amplectere. Ecce deſideratus cunctis gentibus,cuius præſentiam ſuſpirabat vniuerſus orbis, foris pulſat ad oſtium tuum.Aperi (inquit) mihi ſoror mea ſponſa. Hic ſi te moram protrahente pertranſierit, dolens poſtea quæres quem diligit anima tua,nec fortaſsis inuenies. Neſcit enim tarda molimina ſpiritusſancti gratia.Paucis tãdem humilis & pia virgo reſpõdet diuinæ diſpoſitioni, & angelicæ atq; humanæ deuotioni fide & pietate omnino ſeſe ſubiiciens. *Ecce* (inquit) *ancilla domini*.Non inſoleſcit,non deſipit,non inflatur angeli promiſsione:humiliter illa loquitur & eloquitur, vt ſedes illi gratiæ præparetur. Solet etenim eſſe diuinæ gratiæ familiaris humilitas. Deus namq; qui ſuperbis reſiſtit, humilibus dat gratiam. *Ecce* (ait) *ancilla domini*. Pleroſq; videas ſeu in prin-

principiũ aulis, ſeu in eccleſiaſticis functionibus,ex ignobilibus nobiles,ex pauperibus locupletes repentino quodã motũ,& velut perſomniũ effectos,cõfeſtim intumeſcere,& priſtinæ abiectionis obliuiſci, generis ſui nolle memorari,& inopes ac infimos parẽtes prorſus dedignari. Audiamus,quęſo,quotquot qui tales ſumus,quã modeſtè,quã prudenter, quã humiliter illa reſpõderit,quę mater Dei eligebatur. *Ecce*(ait)*ancilla Domini*,vt lauet pedes ſeruorũ domini ſui:quæ mitẽ & humilẽ corde paritura erat,hunc humilitatis gratia præuenire ſtatuit.Cumque Deus ipſe,qui in altis habitat,humilia reſpiciẽs,ſerui formam in ventris eius loculo ſuſcepturus eſſet, æquum erat ſerui huius ancilla diceretur & eſſet,& ille tãdem apud patrem humilis humilem recognoſceret, dicens, quia ego ſeruus tuus & filius ancillæ tuæ. Per ineffabile hoc ſacramentum concepto ſancto partu, ſecundum veritatem vtriuſque naturæ,eadem virgo ancilla Domini fuit & mater.

Porrò obedientiæ prõptitudinẽ humilitati cõiunxit,vnde ſubſequitur:*fiat mihi*. Fiat,verbum eſt obeditionis,verbũ deſiderii,verbum orationis.Nemo autem orat niſi quod credit & ſperat.Vult etiã à ſe requiri Deus idipſum

quod pollicetur. Itaque præuenięti ſe gratuitæ promiſsionis muneri, meritū ſuæ iunxit orationis, ſimul & obeditionis, dicēs, *fiat mihi ſecū dum verbum tuū.* Tabula ſum pictoria, pingat hic ſummus Apelles, pictor inter omnes eximius atq; ſingularis, quod voluerit. O inſignis & felix obediętia. Dū enim humiliter illa fidē dedit, cæli opificē ſibi incorporauit. Sicut ferrū magnes attrahit, ita & Deū, qui ferreꝰ olim & auſterus à duriſsimo Hebræorū populo putabatur, humilis hæc obedientia illexit. Hæc eſt ſcala per quem Deus Dei filius ad nos deſcendit in carne, per quam omnis caro aſcendit in cælum. *Fiat mihi* de verbo *ſecundum verbum tuum.* Perinde ac ſi diceret, multifariè multíſq; modis olim factū eſt verbū Domini patribus in prophetis, & aliis quidem in aure, aliis verò in ore: mihi, ſupplex oro fiat in vtero iuxta verbū tuū. Dignetur in me fieri verbum, quod in ſe fieri nec poterat, nec indigebat. Verbum quod erat in principio apud deum, fiat caro de carne mea, nedum auribus audibile, ſed & oculis viſibile, palpabile manibus, humeris geſtabile, ſecundum verbum tuum. *Et diſceſsit angelus ab ea.* accepto virginis conſenſu, completa legatione

Bernar.

tione,mox angelus cæleſtia repetiit, non tantùm quæ præoptauerat impetrans, ſed & ſtupens in plenitudine virtutis illius.

Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum feſtinatione. Humilis atque pia virgo, quæ cognatam vetulam & ſterilem concepiſſe reuelante angelo didicerat, vt de ſublato ſterilitatis opprobrio gaudenti matronæ congaudeat puella, præ gaudio feſtinans ad eius domicilium in montana proficiſcitur. Quò enim iam plena Deo niſi ad ſuperiora concenderet? qui nunquam hominem deiici & mitti deorſum, ſed quæ ſurſum ſunt quærere ſuadet, quæ ſurſum ſunt ſapere,non quæ ſuper terram: vt illic noſtra fixa ſint corda, vbi vera ſunt gaudia. *Abiit cum feſtinatione*. Et qui humi peccator depreſſus fueras,ſurſum attolle cor,abi in montana, in perfectioris ſcilicet vitæ altitudinem: & cum feſtinatione, nec tardes conuerti ad Dominum, aut differas de die in diem, ne præoccupatus laqueo mortis, quæras ſpatium pœnitentiæ, & non inueniens pereas. Igitur tolle moras, ſemper nocuit differre paratis. Et vt eſt in prouerbio, qui non eſt hodie,cras minus aptus erit. Ingredere in

ciuitatẽ Iuda,vt videas bona Hieruſalẽ omnibus diebus vitæ tuæ,qui prius eras Babylonis incola.Cõfitere peccata tua ingrediẽs Zachariæ domũ,quæ templũ Domini eſt.Ad hanc domũ feſtinat humilis hęc virgũcula,& eam ingreditur,ſalutàtque Elizabeth:veniẽs ſuperior ad inferiorẽ,vt inferior adiuuetur: Maria ad Elizabeth,Chriſtus ad Ioannẽ.Prior ſalutauit,nam & iunior erat,Elizabet autẽ vetus & plena dierum bonorũ.Scriptum eſt autem,ſurge,& honora perſonã ſenis.Et iterum:Coram cano capite conſurge. Quantò caſtior,tantò erat humilior, facta humilitatis magiſtra,in qua caſtitatis erat perfectio.Citò autẽ euentus Mariæ & dominicæ præſentiæ beneficiũ declaratur.Nam ſequitur,*Et factum eſt vt audiuit ſalutationem Mariæ Elizabeth, exultauit infans in vtero eius.*Recluſus in vẽtre miles Dominũ ſuum agnouit,inſpexit eum non palpebris ſed ſpiritu.Sic propheta parente videt & audit acutiùs,ſalutàtque prophetatum,iucundo ſaltu cùm verbis non poſſet,ſalutationẽ exprimens, vocem prior Elizabeth Marię audiuit:Atq́ Ioannes verbi in Maria latẽtis,cuius præco erat & præcurſor,gratiã prior perſenſit,& pro myſterio exultauit,motu corporis velut ſaliendo regem ſuum ſalutans.Sicque præcurſionis ſuę officium

officium inchoat,Chriſtum Dominum veniſſe hoc ſigno prophetans. Senex ille & pater multarum gẽtiũ Abrahã exultauit vt videret diem Domini,vidit,& gauiſus eſt: quomodo nõ infans exultaret Ioannes, quando infantiũ propriũ ſit ſalire,ludere,exultare, nõ ſeniorũ, qui quæ ſunt paruuli euacuârunt? Vidit Abraham,ſed à longè:at Ioanni propè erat Dominus,ſolo carnis pariete ſeparatus. Et pro gaudii ſui acceſſu proximo exultat & gaudet,tanquã ſi diceret,tu es gloria mea,gaudiũ meum, corona capitis mei,ſuſceptor meus Domine: tu es refugiũ à tribulatione quæ circundedit me:tu es qui reſtitues hæreditatẽ meam mihi. *Exultauit in gaudio in vtero*,qui ab vtero errauerat,ſanatum in ſe vulnus Adę Chriſti appro ximatione perſentiens. Senſit igitur Ioannes nondum natus,nuper cõcepti Domini ſui cæleſtem virtutem,& in materni vteri aula, noua geſticulatione prædicat quẽ aliquando lin gua & voce prædicaturus eſt,ac digito oſtenſurus,propheta factus pluſquam propheta,reliquis vatibus prę̨ſtans,futura tantùm predicẽtibus,iſte præſentia,ſed occultiſsimà. Prophetârũt illi poſtquam nati ad diſcretionis annos peruenere:iſte adhuc in maternis viſceribus in cluſus, prophetandi gratiam aſſequutus eſt.

Apparet igitur quod ex matris vtero, vti prędixerat angelus, ſpiritu ſancto repletus eſt, qui & reſultauit in parente.

Sequitur enim, *Et repleta eſt ſpiritu ſancto Elizabeth, & exclamauit voce magna.* Vbi domini ſenſit aduẽtũ, quia religioſum credidit partum. *Benedicta tu inter mulieres.* Veri Dei & diuini germinis vnica parens, cuius gratiæ nulla fuit vnquam mulierũ, nulla vnquã erit poſthac particeps. Benedicta ſuper omnes mulieres, quia virgo cum fœcũditate, & mater cum virginitate. Vide quia eadem voce ab Elizabet qua nuper à Gabriele benedicitur, quatenus & angelis & hominibus veneranda monſtretur. Vnde verò tãta taliſque illi benedictio ſuper omnes fœminas contigerit, aperit, dicẽs, *benedictus fructus ventris tui.* Non quia benedicta tu, ventris tui fructus benedictus eſt: ſed quia in benedictionibus dulcedinis ab eo præuenta es, in quo benedicũtur omnes gẽtes, idcirco benedicta tu. Benedictus fructus quia ex patre benedicto Deo, miſericordiarum patre, Deo totius cõſolationis. Ex matre benedicta inter mulieres. Benedictus fructus, in odore quidẽ, cuius fragrãtiã perſenſerat qui dicebat, ecce odor filii mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Deus. Et ſponſa, in odorem vnguen-

torum ſuorum percurrit. Sic enim fragrãtem & aromatibus conditum adoleſcentulæ eius dilexerunt nimis. Adhæret odori & ſapor cõueniens, quem prægustauerat rex & propheta pater eius Dauid, omnibus guſtandũ exhibebat: guſtate (ait) & videte quã ſuauis eſt, quam magna multitudo dulcedinis eius quam abſcondit timentibus ſe. Cuius & famelica ſpõſa ait in canticis, aſcendam in palmã, & appræhendam fructum eius. Cupidinis & auiditatis ſuæ rationẽ ſubnectẽs: fructus eius dulcis gutturi meo, quem qui edunt adhuc eſuriunt, qui bibũt adhuc ſitiẽt. Proinde ſicut vniuerſis terræ germinibus, ſeminibus, floribus, & fructibus, odore pariter & ſapore, ita & valore pręſtat, quia filii merces fructus ventris, pulcher aſpectu & ad veſcẽdũ ſuauis. Benedict⁹ fructus qui eſuriẽtibus & ſitiẽtib' iuſtitiã eſca & potus eſt. Solus hic fructus benedictus, qui abſq; viri ſemine & carnis concupiſcentia productus. Bern.

Et vnde hoc mihi vt veniat mater domini mei ad me. Quæ mea (quæſo) inuenta eſt iuſtitia, quódve peccatricis animę meę meritũ eſſe potuit, vt hæc mihi tãta felicitas obtigerit, quòd ad me veniat annũ & corruptã iuuencula & virgo, ad hominis matrẽ mater Domini mei? Conueniebat hæc dicens cum Ioanne filio

ſuo,qui indignum domini aduentu ſeſe acclamans,Ego(inquit)à te debeo baptizari, & tu venis ad me,qui non ſum dignus corrigiã calceamenti tui ſoluere? Matrem autem domini nuncupat antequã pariat, quod non ſolemus in cęteris fœminis, donec partum ediderint, propter abortiendi periculum. Nihil tale in ea ſuſpicari oportuerat, fœtum conſeruante ſpirituſancto, qui fœtũ formauerat in vtero virginis. Idcirco antequã pariat mater eſt, & domini mater ac ſupremi Dei: quem & Maria voce liberrima filiũ audacter appellat, dicens, fili quid feciſti nobis ſic? Maieſtatẽ illam cui ſeruiunt angeli, cuiq; millia miliũ miniſtrant, filium ſuum vocat cũ fiducia, nec dedignatus eſt deus nominari quod eſſe voluit. Hoc certè matris titulo nullus in fœmina glorioſior, nullus auguſtior eſſe poteſt. Poteſt equidem melior, poteſt & ſanctior fœmina fieri, ſed non magnificentior vlla mater dici.

Ecce vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis. &c. Repleta ſpirituſſancto Elizabeth, eo proculdubio reuelante cognouit, quid illa infantis exultatio ſignificaſſet, illius ſcilicet veniſſe matrẽ, cuius ipſe præcurſor & demõſtrator eſſet futurus. Tenerrima hæc & modica creatura vix adhuc ex vno educta, Deũ in vir-

gine incarnatũ cognouit, & ſaliit præ gaudio, quàm feliciſsimo aduentui eius congratulãs. *Et beata quæ credidiſti.* Credidit virgo ſimpliciſſima, & fidei fructum conſequuta eſt: vbi ſacerdos dubitauit, & loquelę modulos perdidit dubietatis ſuæ pœnam perferens. *Perficientur ea quæ dicta ſunt tibi à Domino.* Sic promiſsionibus angeli Mariam credidiſſe, ſpiritu tacta prophetiæ cognouit, & quod in ea factum fuerat, perficiendum veraciter prędixit.

Verbum caro factum eſt.

Lectio. 22.

ET *ait Maria, Magnificat anima mea dominum.* Salutata ab angelo, & Elizabeth mirifice laudata, repletaq; dei filio Maria, cuius in vtero virginis ſingulari artificio ſpirituſſanctus Chriſti corpus effinxerat diuini huius myſterii immenſitatem ſubtili & profũda ſpeculatione diligẽter conſiderãs, gratiã cũ benedictione & gloria retorſit in Deũ, cuius ſapientiã atq; potentiã magnificãs, tota in laudẽ dei & domini ſui prorumpit, dicens. *Magnificat anima mea dominum.* Hoc ſanè cã-

ticum grauitate magna & maieſtate plenum eſt,ac grauioribus ſentẽtiis ſcatens, quod niſi ſtantes & erecto corpore reuerenter in eccleſia Dei per quotidianas veſperas non decantamus. Tria autem canticorũ genera ex ſcripturis colligimus. Obumbratica quædã, quæ ſcilicet veteris legis ſunt: Alia autẽ noui inſtrumẽti,& euangelio inſerta: reliqua ſunt æternorũ, veluti canticum nouum quod vidit & audiuit Ioannes virgines in cælo concinentes. Quæ Moſes, quæ Maria ſoror eius, alij quoque ad legem & prophetas pertinentes cantica concinuerunt, ad laudem Dei & ſuſceptorũ in lege beneficiorum (quæ temporalia erant) facta eſſe comprobantur, & hæc redemptionis noſtræ & humanæ ſalutis myſteria adumbrabãt. Sicuti ꝙ Moſes in exitu Iſraël de Aegypto,& de duriſsimo Pharaonis imperio, ac de domo ſeruitutis educta in ſignis& prodigiis gẽte ſua cecinerit, Cantemus domino,glorioſè enim magnificatus eſt,&c. Temporalis hæc liberatio Iſraëlis in manu Moſi & Aaron totius humani generis liberationem à Diaboli tyrannide per Chriſtum deſignabat. Cæterùm euangelij cantica, pro ſpiritualibus tãtùm bonis per temporalia legis præfigurata,in gratiarum actiones,& Dei laudes edita ſunt, pro cõmuni vtique hominum redemptione in lege

promiſſa, exhibita in euangelio. Sic priſcis antiquorum canticis, noſtra longè potiora ſunt, & digniora, cùm finis potior his quæ ad finem ſunt, eſſe cenſeatur.

Hoc ergo virginis canticum, planè euangelicum ſimul & diuinum legis & prophetarũ complementum eſt atque finis. Et felix euangelij exordium, de quo præloquuti ſunt prophetæ, planè nobis indicat ob fidei, & humilitatis Mariæ meritum, Deum ipſum omnipotentem, in vtero ſuo carnẽ aſſumere voluiſſe. Reſpexit (ait) dominus humilitatem ancillæ ſuæ, &c. Deinde quòd huiuſmodi à filio Dei carnis aſſumptio in ſalutem credentium facta eſt, & in diuinæ gloria potentiæ atque clemẽtiæ, ſicut præloquutus erat Deus ad patres noſtros Abraham & ſemini eius. *Magnificat anima mea, &c.* Nec augmentum dominus, nec ſui decrementum ſeu detrimentum patitur, nec aliquid ad eius magnitudinem ipſum magnificãs ſuperaddere virgo præſtituit, ſed hinc oſtenditur quòd qui veros & Deo dignos gloriæ & honoris titulos tribuit, debitam gloriã alacri & deuoto animo impendit, immolans Deo ſacrificium laudis, exultans, iubilans, & pſallẽs, verè Deum magnificat. Sic qui auaritiæ, quæ eſt idolorum ſeruitus, laqueis inuoluitur, cui famulatum præſtat, gratius

aurum quàm ſolem intuens, is aurum magnificat. Ita & animalis homo, quæ ſunt carnis magnificat, curam eius faciens in paſsione deſiderij & vaſa ſua non poſsidens in ſanctificatione, ſicut gentes quæ ignorant Deum, & tanquam bruta animalia, quorum ad implendam laſciuiam tota feſtinat intentio. Gloriam Dei quiſquis imminui, aut laudi eius damna inferri procurauerit, nomen domini iugiter blaſphemans, ille Deum nequam prout in ſe eſt, ex immenſo modicum, & minimum ex maximo reddere ſatagit. Porrò & cùm filij Iſraël Aegyptiacæ liberationis immemores, neglecto magno Deo, vitulum in Oreb adorârunt, hoc ſanè argumento Deum viuum & verum mortuo & hominum manibus effecto vitulo, longè ſua ſententia minorem fore aper tiſsimè inſinuârunt, & vaccæ laſciuientis filium Deo altiſsimo ſuperiorem celebriorémque demonſtrârunt, tumultuariè conclamantes in deſerto, iſti ſunt Dii tui Iſraël, qui te edu xerunt de Aegypto. Sic pluris latronem fecerũt, qui homicidium ſeditioni ſociauerat, quã magni Dei filium, quando in foribus Pilati in ſpiritu furoris exclamantes dixerunt, tolle, cru fige eum. Non enim hunc volumus à cruce & carcere liberari, ſed Barrabam.

Inuenta

Inuenta eſt Maria votis eorũ non conſentiens, ſed dare gloriã Deo, dicens, *Magnificat anima mea dominum*. Pleroſque legimus honoris & gloriæ cupidiſsimos, claros ſeſe, & magnificos ſcriptis & operibus efficere contendentes, quaſi immenſorũ laborũ ſuorum merces inanis foret, & vana hominũ cõmendatio & gloria. Qui verò nec præclaro ſtratagemate celebres & claros ſeipſos conſtituere potuerũt, inſigni ſcelere magni & famoſi dici voluerunt: Sicut qui Dianæ Epheſinæ templum toto orbe celebratũ cõcremauit: & veluti Arrius, Pelagius, Lutherus, & id genus hominũ infame, qui famam ex infamia, & nomen grãde ex malo ſibi cõparare ſtuduerunt. At qui timet Deum & facit bona, poſtergata nominis ſui gloria, & propria vtilitate contempta, Deũ clarificat, ſanctificat, magnificat. Et quò purius mens laudando & magnificando tendit in Deũ, eò glorioſius gratioſa fama in laudantẽ reſultat. Sic honorẽ honoranti potius ineſſe quã in honorato nõ dubitamus. Maria igitur cũ Elizabeth cognata piè confabulãs, magnificas (inquit) me chariſsima parẽs, & prædicas de me quę cernis magnalia: ſed hoc totũ diuini eſt muneris, & nil eſt quod meis meritis arrogẽ. Cúnq; omne datũ optimum & donũ perfectũ de ſurſum ſit, ſurſum redeat neceſſe eſt. Ad

locum vnde exeunt reuertantur flumina. *Magnificat* ergo *anima mea dominũ*. Nam qui diligunt pacem ſerui eius, dicunt ſemper, magnificetur dominus, dicunt, inquam, non labiis motúve labiorũ tantùm, nam & frequenter labia mendoſa ſunt, & lingua magniloqua: & hypocritas arguit dominus Hebræos, quia (inquit) populus hic me labiis honorat, cor autem eorũ lõgè eſt à me. Ex animo autẽ Deum virgo magnificat, pſallẽs ſpiritu, pſallens & mente, quod eſt pſallere ſapienter. Magnificat, ait, & benedicit anima mea dominum, & exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo.

Exultatio alacrẽ & iocoſum quendã animæ habitum innuit. Cúnq; pax & gaudiũ fructus ſint ſpiritus, Maria quæ in plenitudine ſpiritus plenis poculis gratiam hauſerat, ineffabili cordis tripudio acta eodẽ ſpiritu, *exultauit*, ſed in Deo. Et gaudium hoc nemo tollit à nobis. Gaudete igitur in domino ſemper, in mundo preſſurã habebitis, in me autẽ pacem, ait dominus. Plorabitis, & flebitis, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti, ducit ille in bono dies ſuos, gaudet ad ſonitum tympani, lætatur cùm malè fecerit, & in puncto deſcendit ad infernũ. Punctum

ctũ autem punctura ſit,nec vlla eſt carnis dele ctatio aut gaudium ſeculi niſi in exulceratione & punctura conſcientiæ. Latronum enim more in hoc nos carnis blandimenta & corporis voluptates amplexantur, vt ſtrangulent. Punctum ſimiliter modica res eſt, adeo quidem vt vix videri poſsit,paruum tamen,& indiuiſibile initium eſt lineæ, infinita puncta continentis. Ita momentaneũ eſt quod delectat, veruntamẽ infinitorũ pungibiliũ in ſua breuitate fit principiũ. *Exultauit* (inquit) *ſpiritus meus*.i.extra me ac ſupra me ſaliit,gaudens nõ in infimis & terrenis:in his enim renuit cõſolari anima mea:hoc ſiquidẽ infra ſe eſſet ſalire,cũ ſpiritus ſuper inferiora hæc:ſed *in Deo.* Memor fui Dei,& delectatus ſum, quia delectationes in dextera eius vſque in finem.Dele ctare igitur in domino, & auditui tuo dabit gaudium & lætitiam,& lætaberis ſicut qui lætantur in meſſe,& ſicut victores capta præda, quando diuidunt ſpolia. Porrò cùm Ioannes nondum ex vtero matris eductus, domini aduentum ſentiens exultauerit in gaudio,quantò magis & ſpiritus Mariæ, qui cũ carne ſua carni & animæ Chriſti lõgè vicinior erat,exul tare debuit in Deo ſalutari ſuo? Verè ſalutari:

quamuis enim Deus ſaluator & ſalus omniũ, ex quo mundum cõdidit,fuiſſe credatur,cùm tamen verbum caro factum eſt & habitauit in nobis,ſpecialiori quodam modo ſaluandi munus concredi voluit.Rectè autem ſuperaddidit,ſalutari meo,quando in ea ſecundum carnem conceptus eſt.Sic ſuum eſſe & proprium affirmat:quoniam in eo nullam ſibi portioné homo vendicare poteſt. Ita ſuus, vt & noſter eſſe nõ dedignetur.Hoc eſt enim nomé quod vocabunt eum, Dominus iuſtus noſter. Proinde ſicut morum corruptione,& malæ inſtituto vitæ curſu blaſphematur Deus,(vnde ad iudæos exprobrans dicebat, ego honorifico Deum,& vos me inhonoraſtis)ita ſanctis operibus glorificatur, clareſcit, magnificatur. Quod planè oſtendit loquens ad patrem, ego te clarificaui ſuper terram.Verè ergo magnificat anima Dominum,quæ omnes interioris hominis affectus & actus,diuinæ laudi & cultui cũ mentis alacritate dedicat.Et verè exultat ſpiritus in Deo ſalutari ſuo,qué nec rerum affluentia,nec mundi proſperitas titillãt, ſed ſola Dei memoria iugiter delectat,à quo benedictio & claritas & ſalus æterna ſperatur. Nec inanis & vana eſt ſpes noſtra,quia gratiã & gloriam dabit Dominus.

Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Cur ipſam Deum magnificare oporteat, & in illo exultare, hic vrgentes cauſas exprimit, cordis ſui humilitatem cum fidei integritate, potius quàm quodlibet aliud virtutis genus, pro firmiſsima ratione proponens. Quòd (inquit) omnipotens Deus vnigenitum ſuum filium meum effecerit, ipſa ſanè non expectaueram, longè minoribus contenta: ille autem ad ineffabile hoc myſterium delegit me & prælegit, *quia reſpexit hmilitatem ancillæ ſuæ.* Sic facta eſt virginis humilitas ſcala cæleſtis, per quam Deus ad hominem deſcendit. O vera & ſancta humilitas, quæ Deum nobis peperit, mortalibus vitam edidit, cælos innouauit, mundum purgauit, paradiſum aperuit, & captiuorum animas ex inferno in cælum eduxit.

Decebat vtiq; vt ſicut viri & fœminæ ſuperbia mors introierat in orbẽ terrarũ, ita per Mariæ humilitatẽ vitę introitus humiliato in carne domino, & in morte, morte autẽ crucis, haberetur. Initiũ omnis peccati ſuperbia. Radix autẽ & omniũ bonorũ origo humilitas: inqua radicantur, vegetãt, & ſuꝑ excreſcunt reliquę virtutes, ſicut earũdẽ perfectio & cõſummatio charitas. Humilẽ virginẽ affatu ſiquidẽ, aſpectu, greſſu, & habitu meritò Deus reſpexiſſe

dicitur, quam inhabitaſſe pro ſumma humilitate non eſt dedignatus. Simplici gradu incedenté ad neceſsitatem & corporis operimentum indutam, magna cum ſimplicitate, nõ ad ſeculi faſtum & gloriam reſpexit vt approbaret. Plerique ſunt in oculis hominum abiecti, & humiles cenſentur ab his qui ea quæ foris parent intuẽtur: ab eo auté qui ſcrutatur corda & renes, cuiuſq; oculi multò lucidiores ſunt ſole, in omni loco contemplantes bonos & malos, nequam illorum & ementita humilitas non reſpicitur. Si enim veraciter humiles eſſent, non quæ bona ſunt agerent hypocritæ vt viderentur ab hominibus, & gloriam eorum atque ſui laudé extorquerent: nõ in hoc mundo, ſed in Deo ſpiritus eorum exultaret. Sed quæ humiliata eſt virgo præ ceteris mortalibus, tandem exaltata eſt ſuper choros angelorum ad cæleſtia regna.

Verbum caro factum eſt.

Lectio. 23.

QVi ex alto humilia reſpicit in terra, reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, cuius carnis incorruptionem prius reſpexerat ſibi vtique gratiſsimam

mam, florentiſsimam, vernantiſsimam. Sed rurſum cordis illius humilitatem reſpexit, & quaſi defixis omnino in eã oculis aſpexit, velut amplius dilectam. Qui enim ſuperbis reſiſtit, & retribuit abundanter facientibus ſuperbiam, nec ſuperbos habitare ſinit in medio domus ſuæ, humilibus dat gratiã, & reſpicit in orationem humilium, quorũ ſemper illi placuit deprecatio, ita vt oratio humiliãtis ſe nubes penetret, aſsiſtat vultui Dei, & vacuis nunquam (vt aiunt) manibus ad dominum ſuum completa legatione reuertitur. Fida religionis comes humilitas: pauperem eſſe ſpiritu, exinanire ſemetipſum, vilem fieri in oculis ſuis, & cum Saule puerum eſſe anni vnius, voluntarium mundi huius ſpiritus defectum habere, qui eſt ſuperbiæ timor, & gloriæ inanis inflatio, ſeruum ſeſe inutilem acclamare vel cùm omnia bene fecerit quæ præcepta ſunt illi: hoc eſt totius Chriſtianæ philoſophiæ faſtigium, ſic ſe minimis annumerare. Hoc verè eſt ſeſe planè agnoſcere, agnoſcendo contremiſcere, in timore & tremore conclamare, quid eſt homo quod memor es eius, & quia reputas eum? Homo certè vanitati ſimilis eſt, imò vniuerſa vanitas omnis homo viuens. Hoc verè eſt humiliari

ſub manu potenti Dei, vt nos exaltet in tẽpore viſitationis. Vide & obſerua virginalis humilitatis expreſsionem, ecce (ait) ancilla domini. Quæ cùm Dei mater præelecta foret, profectò abſque vllo ſuæ humilitatis præiudicio rectè quidem dicere potuerat, quia reſpexit humilitatem matris ſuæ. At cùm eam deceret in ſublimi & heroico virtutum omnium gradu cõſiſtere, & ea puritate ac humilitate, qua ſub cælo maior nequit intelligi radiare, cunctos etiam angelos in ſui abiectione tranſcendere, idcirco & illa dixit, reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Nemo angelorum aliquando tanta humilitatis gratia effloruit. Nempe cum angelum interrogaſſet Hebræorũ dux Gedeon, quale ſuũ nomen foret reſpondit, cur nomen meum quæris, quod eſt admirabile? Et ad Tobiam dixit alter, ego ſum Azarias Ananiæ magni filius: tanquã ſi grauem & altum de ſe conceptum in animis auditorum formare ſtatuiſſent. Non eſt in hominum ſodalitio compertus qui tam modicè tamq; abiectè de ſe ſentiret. Abraham priuato Dei colloquio familiariter vſus puluerem ſe & cinerẽ aſſeruit: & Iob, foliũ quod vẽto rapitur, & ſtipulã ſiccam: Dauid pulicem & canem mortuum: & Ioannes ait, ego vox clamantis in deſerto: Paulus

ad tertiũ vſq; cælum raptus, qui & ſpiritũ Dei putat ſe habere, abortiuum & minimũ apoſtolorũ ſemetipſum annũtiat. Cæterùm virgo ſacratiſsima, priſcos hos humilitatis parẽtes humilitatis primogenita pinguiorem hęreditatis illius portionẽ iure optimo vẽdicat ſibi. Nam cùm Dei mater, cælorum regina, mundi princeps & domina eligeretur, diceretur, & eſſet, ad perfectiſsimę humilitatis culmen aſcendẽs, ancillã ſeſe profeſſa eſt. Hi omnes quod erant, dixerũt, nec minus quicquã, hæc autẽ multò minus quã ſit. Vide quãtum diſtẽt Dei mater regina cæli & terræ, domina angelorũ, & ancilla. Non in hoc à veritate diſceſsit, quanuis enim vera & indubitabilis Dei mater eſſet, cùm tamen qui filius erat ſimul & parens foret & vniuerſorum creator atque dominus, huius rei cõtemplatione non tam matrem illi quàm ancillam ſeſe exhibebat. Huius Abigail humilitate placatus eſt Dauid noſter. *Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.* Sic in humilitate noſtra memor erit noſtri. Et qui ter quaterq; publicanus & peccator Zachæus fuerit, modò ſtatura, nõ corporea foris, ſed interna puſillus inueniatur, hoſpite domino gloriabitur, & domui ſuę fiet ſolus abeo. Ad ipſum (ĩquit) veniemus, & manſionem apud eum faciemus.

Ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quid enim beatius, quid felicius quã nedum hoſpitem, ſed & Dei matrẽ chariſsimam pro merito humilitatis effici? Non autẽ ſe beatam appellat, inani gloria vexata: (vnde enim vel igniculi ſcintilla vlla ſuperbię fuerit in ea, quæ ſe ancillam domini nuncupauit?) Verùm illa ſacro tacta ſpiritu quæ futura ſunt præſciẽs, ex diuini beneficij magnitudine beatam ſeſe ab omnibus acclamandã veraciter prophetat. Si enim beati ſunt qui ſemen habent in Sion, & proximos in Hieruſalẽ, quantum debet eſſe & quale virginis præconium, quæ ſecundum carnem verbum Dei enixa eſt puerpera? *Beatam me dicent omnes generationes.* Non eſt ergo ex generationibus qui Dei matrem non beatificat, & magnificat, aut veneratur. Hanc enim beatã dicũt oẽs generationes. Quòd ſi ex nulla fuerit generatione, ſupereſt vt ſit ex corruptione: & qui eſſe debuerat ex integro, prorſus fiat in corrupto, corrumpatur, & deſinat eſſe.

Quia fecit mihi magna qui potens eſt, &c. Nõ ſe pro ſua virtute ac propriis dotibus glorificandam & beatam prædicandam iactat inaniter: hæc illi fecit magnalia & magna, qui potẽs eſt de lapidibus ſemẽ Abrahæ ſuſcitare, qui praua facit in directa, & aſpera in vias pla-

nas, mutans quadrata rotundis. Nemo itaque demiretur (ait ſacra hæc virguncula) ſi Deum magnificat anima mea, & magna de ipſo pronunciem. Nam qui optimus & maximus, optima & maxima fecit in me, quòd creatura ſcilicet creatorem pepererim, & manens illabis ſummo ſpiritus ſancti opificio ſuperans naturam conceperim. Igitur ſi quis in huius conceptionis negotio diffidat, dum virgo permanens concepit, ad operantis potentiam miraculum retorqueat, qui fecit in ea magna, quod ſcilicet cælo excelſior, & omni terra latior, atque mari profundior, vnius virgunculæ gremio claudatur: Quòd nunc bene conueniant & in vna ſede morentur Deus & homo. Sacramentum hoc celebrandum, omnibúſque ſeculis admirandum, nemo principum ſeculi huius agnouit. Magnum certè fuerat & ſublimioris poteſtatis indicium, manna pluere in deſerto, aquam emungere de petra, & reliqua in mari rubro in terra Chan, in campo Taneos, in monte Sinai mirabilia operari: at longè his omnibus inſignius, longè auguſtius & mirabilius, inuiolata virginitate fœminam Deum concipere hominem factum, ſimul & parere. Hoc natura non capit, vſus neſcit, ratio non tenet,

humana mens deficit,angeli non comprehendunt. Cælum enim in teſta clauditur, mundus pugillo continetur,& mare vrceolo coanguſtatur: in centro iacet circulus, de vaſe prodit figulus, riuulus fontem excedit, motum præcedit terminus, & ſuum totum pars trāſcendit: Stella gignit ſolem, gigas magnus fit pygmæus. antiquus eſt infantulus, & maximus in minimum conuerſus eſt. Verè,ô Maria,fecit tibi & in tuā omniúmq; ſalutem magna magnus dominus & laudabilis nimis. Ne celaueris igitur, ô benedicta & glorioſa domina, tam pingue tamq; celebre ac præclarum, támque ſingulare Dei beneficium, hanc cæli enarrant gloriam Dei, dies diei eructat hoc verbum,& rei huius nox nocti indicat ſcientiam. Quamobrem cùm dies ſit boni nuncij, ſi tacuerimus,ſceleris arguemur. *Fecit mihi magna qui potens eſt*, & magnus in medio noſtri. Hoc potuit quod verè & in ea fecit. Sicut enim nec in radiis ſuis inquinatur ſol,quos luto aut cloacæ immittit: ita nec polluitur nec ſordidatur ſanctus iſte Deus, quod de fœmina carnem ſumpſerit, per fœminam carneús tranſierit, carnis noſtræ fæces imbiberit,& illius miſerias induerit,in omnibus tentatus,per omnia fratribus aſsimilatus.

Magna ſunt hęc & mirabilia teſtimonia: nec propterea minor, ſed nec vilior, aut contemptibilior effectus eſt qui operatus eſt. Quinimo ſanctum nomen eius, & quàm admirabile in vniuerſa terra.

Et miſericordia eius à progenie in progenies. Perinde ac ſi diceret, non mihi tantùm fecit magna qui potens eſt, ſed in omni gente qui timet Deum acceptus eſt illi. Deus ille zelotes patrum iniquitatem viſitat & vindicat in tertiam & quartam generationem: ſed miſerationes illius ſuper omnia opera eius. Qui cùm diues ſit in miſericordia, nõ in tertia tãtùm aut quarta generatione, ſed in ſempiternũ extendit *à progenie in progenies.* Reſpicite filij hominũ per nationes, cogitate dies antiquos, & annos ternos in mẽte habete, quia nemo ſperauit in eo & cõfuſus eſt. Miſericordia eius non dico vſque ſepties eſt, ſed ſeptuagies ſepties, *à progenie in progenies,* à Iudęis ad gentes, à græcis ad Barbaros, ad omnes qui timent dominum & ambulant in viis eius, quemadmodum gradualiter proficit homo ab ætate in ætatem. Melior eſt nobis domine miſericordia tua ſuper vitas, generationis (quanuis pellem pro pelle, & omnia quæ habet homo det pro anima ſua) quandoquidem vita, ſeu car-

nis ſeu ſpiritus illa fuerit,& quæ gratiæ & glo riæ eſt,ex miſericordia ab eo cõfertur qui nullius debitor eſt. Quis enim prior dedit illi, & ipſe retribuet? cuius proprium ſemper miſereri & parcere. Et ſcriptum eſt, ibat Ieſus ſecundum conſuetudinem in montem oliuarũ. id eſt,in cumulum miſericordiarum. Multus ſum ad peccandũ,multus ille eſt ad ignoſcendum,potens ſum in miſeriis,diues ille in miſericordiis. Nũquã obliuiſcitur miſereri Deus, nec continet in ira miſericordias ſuas. *Miſericordia eius à progenie in progenies*, à regione in regiones, & ſicut vnguentum in capite quod deſcendit in barbam barbam Aaron. Si dicebam,motus eſt pes meus, miſericordia tua do mine adiuuabat me. In ſumma domine in cælo miſericordia tua, & eadẽ miſericordia plena eſt terra. Quòd ſi plena ſint cæli & terra Dei miſeratione & clementia,nunquid non exiguum cordis mei vaſculum & modica phiala implebitur ea?

Fecit potẽtiã in brachio ſuo. Sicut propè eſt dominus omnibus ĩuocãtibus eũ, & nihil voluit deeſſe timẽtibus eũ,idcirco quoniã timor domini initium ſapientię,qui timet Deum faciet bona, & ad clementiſsimi patris miſericordiã facilem ſibi timore ſancto parat aditum. Qui

autem

autem incredulitatis vitio & cordis obfirmatione ianuas ſibi pietatis obcludunt, in rigoris iudicium incidunt, & cõtempta miſericordia Deum trahunt vel inuitum ad rigidam exactamq; iuſtitiã, vt qui dulcis erat, miſericors & miſerator dominus, præſtabilis ſuper malitia, Deus fiat iudex fortis & rectus, ſed terribilis, etiam apud reges terræ, ita vt non ſit qui de manu ſua poſsit eruere eos. *Fecit potentiam in brachio ſuo.* Sic poteſtas Dei eſt. i. potens iuſtitia, qua iudicium duriſsimũ faciet his qui præſunt, & potentes potenter tormenta patientur. Et tibi domine miſericordia, quæ eſt à progenie in progenies, ſic dulcis & rectus dominus: Dulcem diligito, rectum reformida. Quantò certè merum ſuauius, tantò acrius fit vbi dulceſcere deſinit. Igitur miſericordiam Dei noli negligere, alioqui iuſtitiæ illius aculeum tuo diſpendio perſenties. Ne ergo in vacuum gratiam hanc recipias. An ignoras quia longanimis Dei benignitas te ad pœnitentiam adduxit? quem expectat vt miſereatur & benedicat tibi, benedicens omnibus qui timent dominum, puſillis cum maioribus: & cuius miſericordia à progenie in progenies. Tu verò ſecundum impœnitentis cordis tui

duritiam theſaurizas tibi iram in die vindictę, in quo faciet potentiam ſuam Deus in brachio ſuo, ſicut & nos ſaluauit ſibi dextera eius, & brachium ſanctum eius, Chriſtus ſcilicet Dei patris dextera dexterumq; brachiū, quod in omni animali læua manu fortius eſt. Sanctum ergo dexterumq; brachium Dei Chriſtus eſt, quo nos Deus velut chariſsimos filios amplexatus, ſibi conciliauit, ſicut & ſpiritus ſanctus digitus illius eſt quo, legem ſuam in tabellis cordis noſtri (cùm primis in tabulis lapideis eam cōſcripſiſſet) per euangelium impreſsit. Cumq; manens apud patrem & circa cæli cardines perambulans, noſtra videretur non conſiderare, nudum erat brachium domini: quando autem venit plenitudo temporis, miſitq; Deus filium ſuum factum ex muliere, & mulier induit ipſum, & mater eum pannis inuoluit, fecitq; & tunicam polimitam, & inconſutili veſte indutus eſt, nudus erat gladius quem acuerat dominus vt fulgur, quo & deuorabat carnes, ſed in carneam virginalis vteri vaginam conuerſus eſt, adeo quidem vt nemini noceat. Quem enim lædere potuerit, qui nec in ipſo ſuo ortu matrem vllatenus offendit?

Nec dei tantum Chriſtus, ſed & cuncto-

rum hominum brachium eſt, in quo & pugnantes vincimus, & ſpernimus inſurgentes in nobis. Miſerere igitur noſtri domine. Te enim expectauimus brachium noſtrum, & tu ſalus noſtra in tempore tribulationis. Quæ ſana eſt ægri corporis portio, pro totius corporis incolumitate interdum fatigatur, aperitúrque vena eius, vt purgata & euacuata reliquæ partis corruptione, vniuerſum corpus incolume remaneat & ſaluum. Omnes certè prius languerant, defecerant oculi noſtri, omne caput languidum, omne cor mœrens, putruerant corruptæ cicatrices, à planta pedis vſque ad verticem capitis non erat in carne noſtra ſanitas, præter hoc brachium noſtrum, quod quæ non rapuit exoluit: & cùm vuam acerbam comediſſemus, dentes eius obſtupuerunt: quod infirmantibus nobis impendendum erat durum & amarum, id totum beneualens & ſanus Chriſtus in ſe ſuſcepit, & verè dolores noſtros ipſe tulit, & languores noſtros ipſe portauit. Cuius liuore & nos ſanati ſumus.

Verbum caro factum eſt.

Lectio. 24.

PRophetarum mos eſt vt frequenter futura ſub præteritis vaticinentur & prædicent, prophetiarum ſuarũ ſic immobilem veritatem denunciantes, eorum ſcilicet quæ poſtmodum contingerent, tanquã propriis oculis eadẽ conſpexiſſent dudũ eueniſſe. Igitur ſpiritu ſancto edocta Maria, *fecit* (inquit) *dominus*.i. faciet, potentiã in brachio ſuo: non vt olim per Moſen contra Aegyptios, nec per angelũ qui multa milia rebelliũ Aſſyriorum ante portas Hieruſalem ſub Ezechia rege proſtrauit, nec quouis alio mediante niſi in Chriſto brachio ſuo, in quo, virgine pariente & humanato Deo deuicta eſt natura, & de malignis ſpiritibus ac incircũciſis corde hominibus triũphauit Deus: quãdoquidẽ in brachio ſuo diſperſit ſuperbos mẽte cordis ſui, quod primũ de hoſtili dæmonũ cohorte intelligendum cenſetur. Nam & diabolus ſuperbus eſt & rex ſuper omnes filios ſuperbiæ: cuius & ſuperbia aſcendit ſemper, & in perniciem ſuam iugiter proſperatur in ea.

Cui

Cui & meritò exprobratur, quomodo cecidiſti de cælo, Lucifer, qui mane oriebaris, qui in corde tuo dicebas, aſcendam in cælum, ſimilis ero altiſsimo? In brachio domini ſuperbus ille & inflatus ſerpens, qui ſupra pectus ſuum graditur à ſuperbia tentationem ſuam initiatus, qua primùm hominibus ſuaſerat, eritis ſicut dij, diſperſus eſt, confuſus & detruſus in infernum. Nunquid non tu percuſsiſti ſuperbum, vulneraſti draconem quem formaſti ad illudendum ei? Videbam (inquit Chriſtus) Satanam ſicut fulgur de cælo cadentem. Verè ſuperbos diſperſit, & ſeuientes in terra, & in cordis altitudine dicentes animæ, incuruare incuruare vt tranſeamus ſuper te, diſsipauit aduenienſ dominus & compeditos ab eis obedientiæ ſuæ reſtituit. Tanquam vas figuli confregit eos, comminuit vt puluerem ante faciem venti, vt lutum platearum deleuit eos. In hoc brachio ſuo & ſuperbos Iudęos Deus diſperſit, in externis ſacrificiorum ritibus in templo domini, in ſtatuta iuſtitia ſua per ſanguinem hyrcorũ & arietum inflatos ac turgidos, ac vero lumini rebelles, mẽte cordis ſui.i. cordium ſuorũ cogitatione. Reprobauit enim cõſilia principũ, & diſsipauit cogitationes populorũ dicentiũ, ecce ſomniator venit,

venite occidamus eum, diſperdamus eum de terra,& nõ memoretur nomen eius vltrà.Dereliquit eum Deus, perſequimini & cõprehẽdite, quia non eſt qui eripiat, ſi filius Dei eſt, deſcendat de cruce & ſaluet ſe.Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum. Accedebãt ad cor altũ, & exaltatus eſt Deus, qui in brachio ſuo in omnẽ regionem diſperſit ſuperbos Hebræos, quibus non eſt dux, neq; propheta,ſed nec viſio,& qui imminuti ſunt pluſquam omnes gentes, facti omnibus in parabolam & prouerbium, in illuſionem omnium qui in circuitu eorum ſunt, in ſubſannationem & deriſum omni populo.

Depoſuit potentes de ſede, & poſuit eos ſcabellum pedũ ſuorum. Qui prius ſederant ſuper cathedram Moſi ſcribæ & Phariſæi, erant illis eloquia credita, familiaria nimis & frequentia cæleſtium oracula, teſtamentũ ſanguine confirmatum, lex per manum Moſi miniſtrata, præbitum manna de cælo,tẽplum domini in Hieruſalem,quo nullũ ſub cælo celebrius,ſacerdotiũ,ſacrificia, & reliqua omnia quę ad Dei miniſteriũ ſpectãt,ſingulari creatoris munere illis conceſſa. In his potentes, & mirum in modum elatos Hebræos *depoſuit de ſede*. Humiliati ſunt enim in vniuerſa terra.

Neque holocauſtum, neque oblatio aut incenſum, nec locus primitiarum inuenitur in eis. Tanquam canes circumeũt ciuitatem, nec valent intrare in eã, ſed foris ſtant quærentes dominum. Nec patris domum, in qua prodigus (gentilis ſcilicet) ad cor fide & pœnitentia reuerſus admiſſus eſt, vel benignè & ſuauiter inuitante patre, ingredi conſentit.

Et exaltauit humiles. Mundi purgamenta, gentes ſcilicet, quæ Deum ignorabant, Iudæis ſubſtituit, quorũ corruptio, gẽtiũ fuit generatio. delictũ eorũ, diuitiæ fuerũt mũdi. *Exaltauit humiles.* Magna ſapere dęmones, philoſophi, ſcribæ & Phariſæi ſeſe iactitabãt, putantes ſe aliquid eſſe cũ nihil eſſent, adeo quidẽ vt appenſi in ſtatera, inuenti ſint nil habentes pręter ſuperbiam atque iactantiam, quam inflatis buccis grãdia verba trutinãtes prodebãt. Sicut qui dicebat, nõ ſum ſicut cæteri hominũ. Ieiuno bis in ſabbatho, & decimas do omniũ quæ poſsideo. Sic loquẽtes, nõ eloquentes, ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes, dicentes ſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. In brachio ſuo depoſuit Deus potentes hos de ſede ſapientiæ ſuæ, ſacramenta ſua abſcondit à ſapientibus iſtis & reuelauit ea paruulis. *Exaltauit humiles,* humilibúſque conſen-

tiētes apoſtolos. Dedit illis virtutē calcādi ſerpētes, ſcorpiones, omnemq; poteſtatē inimici, & vt in nomine ſuo dæmonia eiicerēt, linguis loquerētur nouis, elemētis omnibus imperarent, & omniū languores curarent. Sic ablatū eſt regnum Dei à iudæis, & datū eſt genti facienti fructum. Sic in brachio ſuo Deus malos malè perdidit, & vineam ſuā locauit aliis agricolis, qui fructum dederunt in tēpore ſuo.

Eſurientes impleuit bonis. gentes ſcilicet famelicas, eſuriētes & ſitiētes iuſtitiā, cū Sarreptana vidua ſuſpirātes, & in tēpore famis ſuæ dicentes, quia in domo noſtra nō eſt panis quē edamus, nō eſt oleū in lecytho quo vngamur, nec quicquā habemus pręter modicū farinę, quātum pugillus cōtinere poteſt, ſcintillā ſcilicet quādā impreſſæ in cordibus hominū naturalis rationis, & ſignati ſuper vniuerſos homines, luminis vltus Domini. Eſuriebant & ſitiebant, & deficiebat anima eorum in ipſis. Paruuli hi petierūt panē, & panis oblatus cælitus eorū ſuppleuit inopiā, ita vt nūc in domo patris abundēt panibus. Iacta ergo in Domino cogitatū tuū, & ipſe te enutriet. Nō enim vidi iuſtū derelictū, & ſemē eius quærens panē. Et ſcriptum eſt quia inquirentes dominū nō minuentur omni bono. Diuites autem eguerunt

&

& eſurierũt, Iudæi ſcilicet. Hos namque ditauerat legis traditio, & ſanctorum dognata prophetarum, qui eſurientes impleuit bonis diuites hos dimiſit inanes, contempto Chriſto in ſua tantùm lege gloriantes. Et cùm propriam iuſtitiam ſtatuiſſent, iuſtitiæ Chriſti ſubiici recuſantes, iuſto Dei iudicio dimiſsi ſunt inanes, nihil ſecum deferentes, non fidem, non ſcientiam, non veram vllam virtutem, & ſpe æternorum bonorum priuati ſunt. A terrena Hieruſalem ſimul & à vita perenni, & in æternum glorioſa, meritis ſuis excluſi.

Suſcepit Iſrael puerum ſuum. Vt tandem magnifici huius & diuini cantici nouiſsima primis reſpondeant, poſt generalem quandam diuinæ pietatis ac iuſtitiæ commemorationẽ ſimul & commẽdationẽ, ſapiens & probè inſtructa virgo ad nouæ incarnationis ſingularẽ diſpenſationem ſermonem ſuum reflectit, pro qua certè Dominum iure optimo magnificat, pſallitque & præ ſpiritali gaudio exultat ſpiritus eius in Deo ſalutari ſuo. *Quia ſuſcepit Iſrael puerum ſuum.* Velut pia mater, quæ filio vteri ſui tenerrimè affecta incumbere facit eum ſuper genua ſua, complectitur inter brachia ſua, & portat in ſinu ſuo,

Suſcepit Iſrael puerum ſuũ. Huius & nõ obliuiſcitur,ſed in manibus ſuis deſcripſit eum, & ſi mater interdũ obliuiſcatur infantis vteri ſui. Cæterùm quẽ benignè ſuſcipiat populũ,non habet præter Iſraëlem, qui ſcilicet firma fide Deũ videat & agnoſcat, confiteatur & colat: aliũ neminem nouit.Si qui autem multiplicẽt loqui ſublimia,gloriantes quia in nomine tuo prophetauimus,cùm ex corde ſuo tantùm, nõ ex Deo mittente de Deo loqui videbãtur, nõ Dei,ſed propriam gloriã quærentes, crediderúntque non ſicut dicit ſcriptura,ſed ad ſuum ſenſum,ex ſolo cerebro ſuo nõ ex patrũ ſentẽtia,aut eccleſiæ decretis,iudicium ferentes de ſcripturis:idcirco ab auditione mala timeant. Audiant ſiquidem loquentem Dominum ad eos in ira ſua,& in furore ſuo cõturbantẽ eos, & dicentem,in fortitudine veſtra aſſumpſiſtis vobis cornua, non noui vos.Diſcedite à me. Suſcepit Iſraël puerum ſuum , inter homines homo viſibilis,quaſi medicus ęgrum vt ſanet: vt omnem hominem verè Iſraelitam , in quo dolus non eſt Phariſaicus, puerum ſuum denominaret , faceretque eum vidẽtem Deum, cui ſemper Deus fuerat abſconditus. Sic recordatus miſericordiæ ſuæ,quam olim Abrahæ repromiſerat,dicens,in ſemine tuo benedicentur

dicentur omnes gentes. Cuius memoriam promiſsi refricans Maria, Deum iuſtificat in ſermonibus ſuis, vt vincat cùm iudicatur. Huius enim (ait) promiſſæ miſericordiæ recordatus eſt Dominus, *Sicut loquutus eſt ad patres noſtros Abraham, &c.* Pactus eſt Deus cum domo Abrahæ fœdere ſempiterno, vt ſim (inquit) Deus tuus & ſeminis tui poſt te. Verum autem ſemen eius hic non intelligas turgentes Iudæos, carne ſolùm, non corde circunciſos, acclamantes, ſemen Abrahæ ſumus, & Abraham pater noſter eſt, quin potius fidei illius veſtigia, pietatem, & hoſpitalitatem ſuam ſectantes: quibus & ſaluatoris aduentus in ſecula promiſſus eſt. In ſecula quidem: Nam hęc hæreditatis æternæ Abrahę ſemini facta promiſsio, nullo fine claudetur. Et quia vſque in finem ſeculi credentes non oportet deeſſe, beatitudinis illorum gloria perennis erit, *in ſecula* ſcilicet, in æternum & vltrà.

Manſit autem Maria cum Elizabeth menſibus tribus. Donec impleretur tempus eius pariendi, vt ſeniori iunior obſequium exhiberet. Cùm autē paritura eſſet Elizabeth, *Reuerſa eſt in domum ſuam.* Mos nanque eſt virginibus, quoties prægnans parit, cedere. Non enim obſtetricandi artem nouerunt, eáſque præſen-

teſ eſſe plurimum inconuenit in his quæ in partu videri ac fieri ſolent.

Verbum caro factum eſt.

Lectio vigeſimaquinta.

E*Lizabeth impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium.* Ita de virgine matre legimus, impleti ſunt dies eius vt pareret, & peperit filium ſuum primogenitum. Cuius & dies impleti ſunt, quando venit plenitudo temporis. Tunc enim miſit Deus filium ſuum in hunc mundum. Rarò plenitudinis vocabulum inuenias niſi in generatione rectorum, quæ benedicitur. Plenitudinem nimirum habet iuſti vita: inanes autem ſunt dies impiorum, & terra inanis & vacua eſt, & tenebræ ſuper faciem eius. Diminuti igitur ſunt, non impleti peccatorum partus, & impiorum natalia inania ſunt, meliuſque illis interdum foret, ſi nati non fuiſſent homines. Porrò mundi huius ſententia & carnis iudicio nondum impletum fuerat Marię tempus vt pareret. Non enim habet hoc naturæ curſus, vt ante viri congreſſum mulier pariat. At non eſt naturæ Deus legibus obnoxius, qui

naturæ

naturæ ordinem inſtituit, iuxta voluntatis ſuæ arbitrium nouit ipſum immutare. *Elizabeth impletum eſt tempus pariēdi.* Nō quādo Zachariæ viſum eſt, ſed cùm Deo placuit, qui habitare facit ſterilem in domo matrem filiorum lætantem. Cùm adhuc iuuencula foret, & ſanguis feruens Elizabeth, impleri debere pariendi tempus Zacharias æſtimabat: cæterùm quando ſterilis natura inuenta eſt, & ad procreandos liberos cùm vterque pro ſenecta & ſenio videretur inutilis, non putabat Zacharias pariendi tempus vllo tēpore impleri: propterea & hoc aliquando futurum audiens, credere recuſauit. Sed alia ſunt Dei, alia hominum iudicia. Et ſicut exaltantur cæli à terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ à viis veſtris, & cogitationes meæ à cogitationibus veſtris, dicit Dominus. Vtcūque tamen incredibile viſum fuerit Zacharię & impoſsibile diuinum hoc opificium, impletur Elizabeth tempus pariendi, & nonus illi iamiam aduenit menſis, quo ſolent prægnantes fœtum emittere. Nec abortiit, ſed *peperit filium*, Vt Deum tempori non alligatum, nec ipſi quicquam impoſsibile fieri intelligamus, qui mira in nobis operatur, tum maxime quando minus ſperatur. Cuius rei frequentioribus exemplis ſcriptura

ſcatet. In lege, gratia & ſincerus veritatis intel lectus, velut Ioannes in ventre ſterilis & vetulæ ſynagogæ permanſerat incluſus, veruntamen in tempore opportuno reuelandus. Clauſi erant, ſignatíque ſermones domini in prophetis. Sacramentum regis abſcondere bonũ erat. *Impletum eſt tempus Elizabeth pariendi.* In quo detecta eſt recondita in viſceribus legis cæleſtis gratia. Velum templi ſciſſum eſt à ſummo vſque deorſum: & dignus inuentus eſt agnus in ſanguine ſuo aperire librũ & ſoluere ſignacula eius. Aperuítque nobis ſenſum vt intelligeremus ſcripturas.

Conceperat prius Elizabeth, & nunc illa peperit filium. Accidit frequentius vt bona mente quidam concipiant, & concepta virtus in tẽpore prodeat in actum, cuius quidem virtutis laus in actione conſiſtit. Non enim auditores legis, ſed factores iuſtificantur. Cùm autem à ſpiritu domini concipiamus, quia nec à nobis ſufficientes ſumus aliquid excogitare quaſi à nobis, ſæpiuſcule contingit vt nequaquã parturiamus, tardi ad credendum, & ad operandũ difficiles atq; moroſi, fingentes laborẽ in præcepto, pro labore actionis, partũ fugientes virtutis. Obſecro, quid proderit fœminam è viro cõcepiſſe, ſi volens ſciénſque abortierit? Hortamur

tamur vos ne gratiã Dei in vanũ recipiatis: & ſpiritũ eius nolite extinguere in vobis. Gratia Dei id ſumus quod ſumus. Gratia ipſius in nobis vacua non fuerit, quinimo fortiter operetur, ſi eſt. Nam otioſa permanens, gratia eſſe deſinit. Concipiat igitur fidelis anima, pariátque velut Elizabeth filium, nec ſterilis fiat, legis opprobrium incurrens. Opus maſculum educat, non effœminatum aut molle. Non inuidebat Pharao fœminis naſcentibus, ſed maribus Hebræorum. Hos præcepit in flumen iactari, illas vitæ adſeruari. Sic & maſculos viriléſque actus, tenebrarum harũ rector & princeps Satanas abhorret, animum ſtabilem mentem ſanctam, ſpontaneam, firmum & velut adamas infrangibile cor, ſubuertere iugiter adnititur: fœmineos molléſque actus blandè & ſuauiter vt decipiat ſuadens, maſculóſque extinguere ſollicitans.

Et audierunt vicini & cognati eius quia magnificauit dominus miſericordiam ſuam cum illa, &c. Elizabeth partus retardatur, vt adaugeatur gaudium, & famoſior fiat ſancta mulier hæc. Hoc enim intellexerunt vicini & agnati eius quod ſcilicet clementer cum illa Deus egerit, pietatis ſuæ affectus exercens in ea, ſic vt vel reclamante ſenio & reluctante ſterilita-

tis opprobrio conceperit, & maſculum ſupra naturæ facultatem conceptum ipſa pepererit. Inde factum eſt vt magnificata Dei miſericordia congratularentur parienti ſimul atque generanti, cùm vtrumque non immodicè diligerent. Nã in iuſtificationibus domini ſine querela incedentes, omnibus amabiles ſeſe exhibebant. Quæ res vtriſque laudi maximè congruit. Quod enim ad Zachariam & Elizabeth attinet, argumento eſt quàm amicè & humaniter vicinis & cognatis cõueniebant. Si enim immodeſtè & hoſtiliter erga eos ſe geſsiſſent; illis nequaquam congratulati fuiſſent, quin potius felicitati eorum ſuis maledictis aut maleficiis irritati inuidiſſent. Cùm ergo fraternè vicinis cohabitauerint, & illi rurſum officium ſuum non detrectârunt, ſed parantur ad Elizabeth obſequia. Hinc gaudium, hinc illa gratulatio. *cõgratulabantur illi*, nedũ de ſublato ſterilitatis opprobrio, ſed de nato non abſq; grãdi miraculo in ſenectute filio. Habet ſanctorũ editio lætitiam plurimorum, cùm vertatur in commune bonum. Propterea ſi nunc peperit eccleſia Ioanné. i. gratioſum, ſanctum, & eruditũ verbi Dei præconem, hæreſum propugnatorem, ac veritatis acerrimum defenſorem, illi certè congaudere & congratulari toto mentis

affectu

affectu nos oportet,pro ſanctorum raritate, ac noſtra omnium neceſsitate. Nam cùm ſeneſcat illa, & antiquetur, ſumúſque in quos fines ſeculorum deuenerunt, & in hora ſeculi huius nouiſsima, nunquã prioribus & retractis temporibus verè fideles eruditi atque pij homines abundantius nobis profuerũt quàm his diebus qui mali ſunt & pleni iniquitate. Nunc ſiquidem quamplurimùm neceſſarij ſunt qui ſcripturæ myſteria incorruptè atque chriſtianè Chriſtianis hominibus prodant, hæreſes extirpent, in doctrina ſana exhortentur, & contradicentes reuincant, collapſos mores erigant,& in integrum reſtituant,errantéſque ac deuios ad viam veritatis & iuſtitiæ verbi gratia & morum compoſitione reducant, in auribus peccatorum cum Ioanne exclamantes in huius mundi deſerto,Parate viam domini,rectas facite ſemitas eius,florete, & fructus facite dignos pœnitentię.Cæterùm mulier cũ peperit filium.i. pariente eccleſia Cherintum & Ebionem, Arrium,Macedonium,Pelagiũ, & id genus monſtra & portenta, immenſam triſtitiã habuit, ſed iã non meminit preſſuræ, cùm per eam natus eſt homo in mundo. Homo,inquam,cuius facies hominis, facies leonis, ad nullius pauentis occurſum hæreſiarchæ. Homo iſte Baſilius fuit, Cyprianus,

Athanaſius,Epiphanius,Cyrillus, Chryſoſto mus, Hieronymus, Auguſtinus, Ambroſius, Gregorius, ac relíqui heroes fortiſsimi fidei inexpugnabiles athletæ. Hos Ioannes Elizabeth noſtræ parienti iure optimo congratulamur, qui doctrinæ radiis quaſi ſtella matutina in medio nebulæ fulgentes,quotidie hæreſum tenebras fugant, & vitæ merito eccleſiam ædi ficant virtutum exemplis, & religioſæ conuer ſatiònis ſanctimonia, ad bene beatéque viuen dum vnumquenque impellentes.

Qui congaudent ei, vicini ſunt & cognati: ita & quibus cognata eſt & vicina pietas, quíque ad iuſtitiam pertinent. Nam & ſi gaudeât angeli ſuper vno peccatore pœnitentiam agéte,nunquid & congratulabimur ſuper errante ouicula cùm naſcitur qui hanc ad proprium ouile per veritatis ſemitas reducit? Deſtruit hęreſes, rogátque quæ ad pacem ſunt Hieruſa lem, vt deſtructis aduerſitatibus & erroribus vniuerſis, eccleſia tranquilla deuotione lętetur,& ſecura libertate Deo ſeruiat, in ſanctitate & iuſtitia coram ipſo omnibus diebus.

Et factum eſt in die octauo venerunt circuncidere puerum,&c. Iuxta domini mandatum in lege,infans octo dierum circunciditur. Cuius quidem circunciſionis forma, in ſignum diſtinctionis

ſtinctionis gentium ab Hebræis Abrahę primùm tradita eſt, vt patriarchę genus impermixtum adſeruaretur, vt ſic promiſſa bona cõſequi feliciter valerent, qui de fidei Abrahæ ſemine, non de carnis tantùm ſubſtantia corde potius quàm carne circuncisi procedebant. Porrò vbi pacti negotium conſummatur, appoſitum ſignum, vt figura veritati cedat, de medio tollitur. Et ſic deleta per Chriſtum circũciſione, initiatus eſt ſuccedens baptiſmus. Ioãnes autem quanuis in matris vtero ſanctificetur, hunc tamen cęterorum more circuncidi oportuerat. Quomodo enim purus homo à circunciſione abſtinuiſſet, quando circunciditur Deus & homo? Nondum enim lex ipſa, cui obnoxius erat Ioannes, ceſſauerat: nondũ pœnitentię baptiſmum ille prędicauerat: nõdum regenerationis ſanctę lauacrum Chriſtus inſtituerat. Proinde circũciſis infantulis Hebraico more nomina imponebantur. Signaculum enim Dei primò ſuſcipiendum eſt, deinde & humanum nomen. Prętereà carnalium abiectionem circunciſio deſignat. Niſi igitur carnalia primùm quiſpiam amputet, & abiiciat, fideli & Chriſtiano nomine non eſt dignus nuncupari, nec tanquam Dei miles cælorum libro inſcribetur nomen eius.

Hunc primò mater, ſpiritu prophetico forſan edocta à puero, Ioannem vocari voluit: cuius ſententiæ nutu, qui voce non poterat, per tabellas adſtipulatus eſt & pater. Et quanquã *vocarent eum vicini & cognati nomine patris ſui Zachariam*, non Ioannem, *quia nemo erat in cognatione ſua, qui vocaretur hoc nomine*, vehementer tamen obſtitit mater eius, dicens, non ita fiet, ſed vocabitur Ioannes. Nemo certè ante hæc tempora gratus Deo vocabatur. Nemo ante illum gratiæ nomen geſtauerat, ſed odij. Nemo de cognatione ſua, quæ ex Adam proueniebat, vocabatur hoc nomine. In Adam enim omnes natura filij iræ naſcimur, in iniquitatibus concepti, & nomen præuaricatoris carnalis Adæ filius à præuaricatore patre mutuatur. Hic verò Ioannes (ait Elizabeth) vocabitur, & Ioannes eſt nomen eius. Non hoc ſibi nomen Zacharias, non Elizabeth, nec quiſquam ſuorum ex propriis indidit. A Deo nomen habet quaſi virgula diuina è cælo demiſſum, quod nulli hominum inuertere licuit: ſic à gratia nuncupatus, ſicque vocatus antequam conceptus, ab eo qui vocat ea quæ non ſunt, ſicut quæ planè exiſtunt. Cúmque ita diuino ſancitum conſilio habeatur, humanis iudiciis

variari non debuit.

Et apertum eſt ilico os Zachariæ. Impletis omnibus quę prænunciauerat angelus,linguę beneficium Zacharias recepit, *& loquebatur benedicens & laudans Deum*. Præſtaret potius homines mutos fieri,quam ſcurrilia,& quæ ad rem non faciunt, loqui. Qui diligit vitam, & vult dies videre bonos,prohibeat linguam ſuã à malo, & obſtruatur os loquentium iniqua, & auerſantium à veritate.Si quis loquitur qua ſi ſermones Dei in ædificationem eccleſiæ,nõ ad ſubuerſionem audientium. Corrumpũt bonos mores colloquia praua.Verus ille eſt & natiuus linguæ vſus, Deum iugiter laudare, benedicere,& prædicare. Igitur omnis ſermo malus nõ egrediatur de ore veſtro. Sed ſi quis eſt ad ædificationem fidei. Quod vt & congruẽtius obſeruetur,Pone cuſtodiam ori tuo, vt non abundet malitia,& lingua tua non concinnet dolos. Si quis putat ſe religioſum non refrænans linguam ſuam, huius vana eſt religio. Beatus autem qui non offendit in verbo. *Ephe.4.* *Iacobi.1.*

Et factus eſt timor ſuper omnes vicinos, propter nunc loquentis(qui multis menſibus obmutuerat) Zachariæ miraculum inſigne. Sicut enim in ipſius taciturnitate prius om-

nes obſtupuerant, ita & nunc in reſtituta loquela pulchrè demirantur. Cúmque ad gloriam Dei celebrandam pertinerent hæc omnia, diuulgantur in montanis Iudaicæ regionis. *Et poſuerunt omnes in corde ſuo, dicentes, quis putas puer iſte erit?* Humanum ſiquidem ac ſacrum diuinorum armariolum in terra conſtituitur, in quo recondenda ſunt ſacraměta cæleſtia, & euangelica verba. Ita obſeruabat qui

Pſal. 118 dicebat, in corde meo abſcondi eloquia tua. Quæ igitur de tam celebri diuinóque myſterio cognati & vicini audierant, eadẽ in corde ſuo repoſuerũt, dicẽtes: *Quis putas puer iſte erit? Etenim manus Domini, &c.* Singulari autem diſpẽſatione facta ſunt hęc omnia, vt qui pręco atque teſtis Chriſti eſſe debuerat, maiori atque firmiori fide dignus exiſteret. Pręcurrebant ſigna iſthęc, iter prębentia pręcurſori veritatis, vt futurus inſignis atque ſingularis vates talibus auſpiciis commendaretur. Colligebant ſui ex his pręludiis natum puerum aliquando magna & mirabilia patraturum, cuius cõceptus & natiuitas miris ſignis & prodigiis iam tunc clareſcebat. Quod & in corde ſuo contemplantes, dicebant, *Quis putas puer iſte erit?* Nunquid ad res ſummas electus eſt? qui virtute Dei & non naturę vi ex vtero ſterilis

rilis prodierit.Neque verò hæc temerè ratiocinabantur: *Nam manus* (i.virtus) *Domini erat cum illo*,In paterni ſcilicet oris apertione, & noui nominis per angeli oraculum impoſitione.Demũ vt omnia miraculis & gaudiis affluerẽt, Zacharias pater eius impletus eſt ſpiritu ſancto,& prophetauit dicens, benedictus Dominus Deus Iraël.

Verbum caro factum eſt.

Lectio vigeſimaſexta.

B*Enedictus Dominus Deus Iſrael, &c.*Hoc gratiæ & benedictionis canticum non potuit Zacharias ſoluta lingua atque reſtituto verbo niſi ex plenitudine ſpiritus ſancti, quo repletus erat, eructare. Magna diuinæ pietatis largitate loquelam cum ſpiritu prophetiæ veterano ſacerdoti redditam,in laudem Dei,ne in vacuum reciperet, ille conuertit,Deum mirum in modum magnificans quod nouo modo populum ſuum inuiſere,& eũ à longa nimis & miſerabili ſeruitute deſperationi proxima eruere dignatus eſt. Prophetauit hic de Chriſto ſimul & de præcurrente Ioanne imprimis benedicẽs Do-

minũ. *Benedictus* (inquit) *dominus Deus Iſrael*, Et quia vir eſt benedictionis, à Dei benedictione ſermonẽ ſuũ inchoauit. Sicuti & Iudas, cùm homo peccati & filius eſſet perditionis, obmurmurationes ſuas pro vnguẽti effuſione

Math. 26. à perditione inchoauit: vt quid (ait) hęc perditio vnguẽti? Ex abũdãtia cordis os loquitur, & qualis vnuſquiſque eſt, & quomodo afficitur, ita & fatur. Vnde & verbũ vrinã eſſe animę Chryſoſtomus affirmat, qua interior agnoſcitur mentis diſpoſitio. Hęc eſt lectio prima,

Tob. 4. quam filio ſuo Tobiæ ſenior Tobias ſæpiuſcule percantauit, dicens, omni tempore benedic Deum, & pete ab eo vt vias tuas dirigat. Sic cherubin ac Seraphin & vniuerſi beatorum ſpirituum ordines, per omnes vicos Hieruſalem ciuitatis nouæ, inceſſabili voce

Apoc. 7. concorditer proclamant, Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, &c. Ecce ergo nunc benedicite Dominum omnes ſerui Domini. Siue viuamus ſiue moriamur benedicamus patrem & filium cum ſancto ſpiritu. Siue bona, ſiue mala de manu Domini ſuſceperimus, ſit nomen Domini benedictum, & iugiter à nobis ſanctificetur nomen ſuum. Alioqui nec promiſſam terram, ſicuti & Moſi contigit, non ingrediemur. Qui benedixerit

nedixerit illi, erit benedictus, & benedicentes ei hæreditabunt terram, & hæreditate benedictionem poſsidebunt. Igitur benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium. Benedictus Deus qui non amouit orationem ſuam & miſericordiam ſuam à nobis. Benedictus Deus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum qui oderunt nos. *Benedictus Dominus Deus Iſrael.* Non dii gentium, ſed quem veri Iſraëlitę Deum patrũ ſuorũ à principio coluerunt & colunt. Decãtatæ autem benedictionis rationem ſubiungit, *Quia viſitauit nos*, oriens ſcilicet ex alto, & viſitatio eius cuſtodiuit ſpiritum noſtrum. Quod fieri præoptauerat exclamans propheta, reſpice de cælo Domine Deus virtutum, & veni, viſita vineã iſtã quã plantauit dextera tua. Rupta eſt maceria eius, & ſepes diſsipatæ ſunt. Idcirco vulpeculæ demoliũtur eam, & vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam. Intende ergo ad viſitandas omnes gentes, & memento noſtri in beneplacito populi tui, ac viſita nos in ſalutari tuo. Inclina cælos tuos & deſcende, & caligo erit delictorum noſtrorum ſub pedibus tuis. Et ſic perficies eam quam plantauit dextera tua.

Pſal. 143. Pſal. 123. Pſal. 79. Pſal. 105. Pſal. 143.

Cæterùm quid cauſæ erat vt veniret

dominus ad vineam hanc, quæ domino ſuo conuerſa eſt in amaritudinem,reddidit labruſcas,dedit ei in eſcam fel,& in ſiti ſua eum po-
Pſa.68. tauit aceto,cuius vua fellis,& botrus amariſſimus? Quibus vineam hãc locauerat,hi ſer-
Heb.1. uos ſuos trucidârunt,Dei filium tandem crucifigentes,quem pater conſtituerat hæredem vniuerſorum per quẽ fecit & ſecula. Ad eum quidem inopes ſicut ad diuitem, ad medicum ægri primum ire debueramus.Sed caligabant oculi noſtri,& excęcauerat nos malitia noſtra, ac lumen cæli videre non poteramus,nec eum qui lucem habitat inacceſsibilem.Nos in imo cõſtituti,in tenebroſis,& vmbra mortis:ille in altiſsimis habitãs,circa cardines cęli ambulabat,cuius celſitudinẽ attingere nemo hominũ vſquã nouerat hi pauperes facti nimis,egẽtes, anguſtiati,afflicti,errantes in terra deſerta,inuia & inaquoſa:at ille diſrupit cælos & deſcẽdit in inferiores partes terræ. A ſummo cælo egreſsio eius,excurſus ipſius vſque ad inferos, recurſus ad ſedẽ Dei.In voce igitur exultationis hanc viſitationis benedictionẽ adorantes, exclamemus cum beato Zacharia, *Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitauit.* Obſecro domine,quid eſt homo,quòd memor es eius, & filius hominis, quia viſitas eum? Nonne

cùm

cùm ſui Deíque præuaricator oblitus eſt,huius memorem fieri Deum oportuerat , ſeu Adam ipſum hominem fuiſſe,ſeu qualémvis hominis huius, de quo ſermo , filium intellexeris? Oblitus eſt angelorum cadentium , ſed in humilitate noſtra .i.in Satanæ oppreſsione & iugi afflictione , qua Deus humiliauerat animas noſtras, memor fuit noſtri & benedixit nobis , adeo quidem vt deitatis ſuæ oblitus eſſe videretur. Sed non poteſt obliuiſci mater infantis vteri ſui , nec obliuiſcitur miſereri Deus,aut in ira continet miſericordias ſuas . Recordatur enim fœderis ſui quod pepigit cum patribus noſtris,& memor ſemper erit verbi ſui ſeruis ſuis, in quibus ſpem dedit illis. Memor erit congregationis ſuæ quam poſſedit ab initio,& non meminit iniquitatum noſtrarum antiquarum , ſed citò anticipare nos debuerant miſericordiæ ſuæ, vt ſcilicet viſitaret & faceret redemptionem plebis ſuæ is qui Hebræos in Aegypto duris operibus luti & lateris oppreſſos, quibus pro mercede vix paleę conceſſę ſunt, viſitauit olim,& deſcendit liberare eos de manu Pharaonis & de domo ſeruitutis. Sed tunc non vt eam faceret plebi ſuæ redemptionem,

quam. Simeon ſanctus expectabat vt videlicet ſaluum faceret populum ſuum à peccatis eorum: nunc autem *Benedictus dominus deus Iſrael quia viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ.* Multifariè multíſque modis Deus olim loquutus eſt patribus in prophetis, nouiſsimè diebus iſtis viſitauit nos in filio ſuo. *Et fecit redemptionem plebis ſuæ,* longa infirmitate tabeſcentis, pro qua dedit ſemetipſum in redemptionem mediator vnus, Deus & homo, qui non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam in redemptionem pro multis. Gratificauit nos Deus in hoc dilecto filio ſuo, in quo & redemptionem habemus in ſanguine ſuo.

Heb. 1.

Epheſ. 1.

Cuiuſlibet autem rei venditionem, illius redemptio ſupponit. Sic in principio vænalem fecit Adam pro nihilo ſuam ſuorumque hæreditatem. Et gratis (Eſaia teſte) vænundati ſumus. Omnem enim carnem mortis imperio, ne ſuas contriſtaret Adam delicias, in eſu ligni vetiti ſubiecit. Vendidit primogenita ſua Eſau pro lenticula, ſed famis neceſsitate oppreſſus, & inanis venationis labore conſternatus, en (inquit) morior,

quid

quid mihi proderunt primogenita ?At necdum corporeis ſeſe laboribus Adam exercuerat. Quid (quæſo) operis, quid ſudoris aut vigilantiæ obiiciet, vnde fames excitaretur in eo, & neceſſarius latranti ſtomacho præſtituendus eſſet cibus? Gratis igitur nimium ſeſe vendidit. Tunc in ſeruum vænundatus eſt homo, vile factus mancipium diaboli, & non erat quiſquam ex filiis eius qui commune hoc præcipitium, vniuerſàmq; ruinā inſtaurare poſſet. Proiecti ſunt filij eius increpatione pleni & indignatione. Nō enim latronis fideiuſſoré latroné eſſe legalis ordinatiò conſentit. Porrò cùm omnium hominum vna ſit eadémque natura, ſimilis eſt & culpa, eiuſdméque criminis omnes conſcij ſunt, omnes participes. Idcirco repulit eos Deus, & facti ſunt ſicut Orix illaqueatus, qui in fortitudine ſua à ſeipſo à laqueis erui nequit. Cui quæ ad eius liberationem conducunt, omnia deficiunt, præter vlulatum & clamorem, quo prætereuntes ad pietatem & ſui liberationem excitet. Ita nobis clamor propheticus non defuit, & hoc tantum miſeris & languentibus præſidium affuit. Acclamârunt prophetæ, declamârunt, proclamârunt vt educeret Deus de carcere animas

noſtras, ideo aperti ſunt oculi eius, & aures eius intentæ in orationem ſeruorum ſuorum. Vidit enim afflictionem noſtram, & gemitus noſtros audiuit, & ad miſericordiam concita-
Pſal.9. tus eſt. Liberauit nos de laqueo venantium, &
Pſal.123. à verbo aſpero: Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. Deus filium ſuum, vt potens fideiuſſor reſponderet pro nobis, conſtituit, & ille quæ non rapuit exoluit, ac diſtractã gratis hæreditatem noſtram redemit. Prædium venditum redimebat ex lege frater & cognatus,
Ioan.1. ſed non qui eſſet ex aliena tribu. Propterea
Philip.2. verbum caro factum eſt, & Deus habitu inuẽtus vt homo, per omnia nobis aſsimilatus, quos nec fratres vocare dedignatur. Ille nuſquam angelos, ſed ſemen Abrahæ apprehendit. Cũque de tribu noſtra eſſet, gratis à fratre ſuo vẽditam poſſeſsionem gratis non redemit, ſed ſine argento. Non corruptibilibus auro & argento, monilibus & gemmis, ſed pretioſo ſanguine ſuo, pretio magno empti ſumus. Dentem dedit pro dente, plagam pro plaga, liuorem pro liuore: innocentem hominem & immortalem Deum pro perdito & corrupto pec
Eſa. catore. Cuius liuore ſanati ſumus, & diſciplina pacis noſtræ ſuper eum. Cúmque non eſſet illius actio niſi infinitè Deo grata, pro gratiſsi

mo ſuppoſito benedictionem ſimul & ſalutẽ pro infinitis hominib' & infinitis ſeculis promeruit.

Magnificetur ergo Chriſtus in nobis, ſiue per mortem, ſiue per vitam glorificemus etiã & portemus Deum in corde & corpore noſtro, cùm tanti nos fecerit, quòd tanti redemerit, quíque plebem ſuam nos vocare dignatus eſt. Nõ quia veniens ſuam inuenerit, ſed quod viſitãdo ſuam reddiderit. Idcirco vt orationis huius finis ad ſuum feliciter principium redeat, Benedictus dominus Deus Iſraël, quia viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ. 1. Corin. 6.

Verbum caro factum eſt.

Lectio 27.

B*Enedictus dominus Deus Iſrael quia viſitauit & fecit, &c.* Sicut ducto in Babylonẽ captiuo populo Hebręorum, & nobiliſsima vrbe ſua ſuccenſa, nullus & rarus habitator erat in Hieruſalẽ: (Nam omnes portæ eius deſtructę, & viæ Siõ lugebant, cùm non eſſet qui veniret ad ſolennitatem. Sedebat etenim gemens & plorans ſola ciuitas plena populo, princeps prouincia- Thren. 1.

rum facta eſt ſub tributo :) Ita captiuato per Satanæ ſatellitium homine, & in peccati, mortis, & inferni ſeruitutem adacto, quæ ſurſum eſt Hieruſalem, nullos prӕter angelicam creaturam incolas habuerat, & quӕ in domo patris noſtri manſiones multæ vacuæ omnino & deſertæ permanebāt. Sed quando qui loquebatur per prophetas dixit, ecce adſum, ego venio, & merces mea magnanimis mecum, & qui erat in principio verbum Dei, caro factū eſt & habitauit in nobis: venerunt nobis omnia bona pariter cum illo, & innumerabilis honeſtas per manus illius. Nec vocaberis (ait

Eſaia.62 Eſaias) vltrà derelicta, & terra tua non vocabitur amplius deſolata, ſed & ipſa inhabitabitur. Sic vrbs beata Hieruſalem, dicta pacis viſio, exinde viuis ex lapidibus inſtaurata eſt, & benignè nobis fecit dominus in voluntate ſua,

Pſal.50. vt ædificentur muri Hieruſalem, in qua & acceptat iuſtitiæ ſacrificium, ſacroſanctum ſcilicet euchariſtiæ ſacramentū, verè Dei & virginis filium, omnem hominem iuſtificantem. Et ſic in conuertendo captiuitatem Sion, facti ſumus ſicut conſolati: Et lӕtamur in his quæ

Pſal.125. dicta ſunt nobis, quia in domum domini ibimus

mus. Viſitauit enim dominus & fecit redemptionem plebis ſuæ. Gaudete igitur & exultate ſimul deſerta Hieruſalem, quia conſolatus eſt dominus populũ ſuũ, reuelauit brachium ſanctum ſuum in oculis omnium gentium, & viderunt omnes fines terræ, Iudæorum ſimul & gentium, ſalutare Dei noſtri. Nam & archiepiſcopi eſt, non tantùm propriam diœceſim, ſed & prouinciam ſuam, quóſque dicunt ſuffraganeos ſuos viſitare. Sic nec Iudæam ſolùm velut propriam pontificis noſtri diœceſim, eámque de qua oriundus erat regionem, verùm & vniuerſam ſibi concreditam prouinciam viſitare debuerat, qui omnibus omnia factus eſt, vt omnia lucrifaceret. Cúnque venerit in hunc mundum (teſte Paulo) peccatores ſaluos facere, vt vitam haberent & ſalutem, & abundantiùs haberent, concluſerítque omnia ſcriptura ſub peccato, & omnes peccauerint, egentes gloria Dei, conſequebatur vt omnes inuiſeret, hos quidem carne, alios autem verbo, qui ſe omnium ſalutem præſtituerat.

Pſal. 111. *Eſaia. 52.* *1. ad Thi. 1.*

Propterea non maiorum & potentum hominum tantùm, ſed & plebis ſuę redemptionẽ

Gen.2. fecit. Itaque perfecti ſunt cæli & terra, redempti ſcilicet maiores pariter & minores. O quã igitur benedictus Deus Iſraël quia viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuę.

Et erexit cornu ſalutis nobis in domo Dauid pueri ſui. Cornu ipſius Meſsię, de quo fidelis propheta domini Zacharias diſſerit, potentiam illius ſignificat, gloriam, decus, & robur. Hoc ipſum à brutis animalibus metaphorico veluti ſermone mutuatus, quibus muniminis & gloriæ loco cornua Deus in fronte collocauit. Cęterùm cuiuſque cornu animalis non os propriè, non caro, ſed cartilago eſſe dicitur, aut aliud quoduis inter os & carnẽ mediãs. Ita nec Chriſtus homo tantùm, & Deus ſolùm, ſed Dei & hominũ mediator, ac geminæ gigas ſubſtantiæ dicitur, lux & vita conditor mũdi. Cornu è carne cõſurgit, ſed carnem ſupergreditur, & exceſſu ſuo ſupereminet. Chriſtus de carne proceſsit, in ſimilitudinem carnis peccati factus, de peccato peccatum damnans in carne, illabis, immaculatus, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, carnem omnẽ excedit, gloria & honore omnibus præſtans, plenus gratiæ & veritatis. Porrò ſalutis noſtræ iure optimo cornu appellatur, quandoquidem ſicut & tota cerui tauríue fortitudo ſiſtit

in cornibus, quæ in frontibus illorũ emergũt: ita & noſtræ ſaluationis tota vis à capite Chriſto pendet, ſicut vnguentum quod deſcendit in capite in barbam Aaron, & in oram veſtimenti eius, in quo & inimicos noſtros ventilabimus, cornu peccatorum, dęmonum ſcilicet, arma confringente, & iuſtorum cornua exaltante. *Pſal.132.*

Obſerua hic non de cornibus Zachariam, ſed de cornu tantùm, ſermonem habere: Nec cornua Deũ nobis, ſed cornu erexiſſe teſtatur. Nam Chriſtus vnicornis eſt in gremio virginis dormiens, & in ſinu caſtiſsimæ parentis ædificans ſanctificium ſuum. Et ſcriptum eſt, Abrahæ dictæ ſunt promiſsiones, non in ſemi- *Galat.3.* nibus, quaſi in multis, ſed in ſemine vno, quod Iſaac eſt, & riſus noſter Chriſtus, qui ſolus dominus, ſolus altiſsimus, vnius eccleſię corporis vnicum caput, angelorum ſcilicet & hominũ. Porrò hoc vnum erat neceſſarium, vt vnum *Ioan.17* eſſemus ſicut pater & ipſe vnum ſunt, & multitudinis credentium vna eſſet fides mentium, & pietas actionum. Hoc ſanè ſalutis noſtræ cornu in ipſo ſuo ortu, volens humiliatur & fermè exinanitur. Siquidem naſcitur velut pecus, & quieſcit in ſtabulo Chriſtus inops, & algens. In vitæ progreſſu conuitiis, lapidibus,

& minis impetitur atrocibus. In ipſo vitæ exitu pependit in ligno, morte turpiſsima condemnatus, opprobrium hominum factus, & abiectio plebis ſuæ, qui viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ.

Pſal. 21.

Sed erexit Deus cornu ſalutis noſtræ, & primo genitum ſuum fecit excelſum præ regibus terræ. Exaltauit illum, & dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen.

Philip. 2

Prius lignum hoc ſublime humiliauerat, quando verbum ens altiſsimi corporari paſſum eſt carne ſumpta. Tunc enim cedrus alta libani conformata eſt yſopo, valle noſtra. Poſtmodum verò lignum humiliatum ſublimauit, quia ſemetipſum Chriſtus humiliauerat, factus obediens vſque ad mortem: & omnis qui ſe humiliat exaltabitur. Quando autem erexit Deus hoc noſtræ ſalutis cornu, humiliauit calumniatorem. Humiliata eſt ſuperbia Aſſur: cecidit ſuperbus Moab & corruit, nec eſt qui ſuſcitet eum. Itaque & hunc Deus humiliat rebellem & inflatum Satanam: & hunc exaltat, humiliatum in Chriſto hominem.

Vnde autem exortum eſt hoc cornu, explicat, dicens, *In domo Dauid pueri ſui,* cui Deus olim

olim vltro benedictionem hanc repromiſe-
rat: de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem *Pſal. 131*
tuam. Ex hominibus igitur factus eſt, ex carne
carnem redimens, vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret. Eiuſdem namque generis debuit eſſe & idem præuaricator atque expiator, vt iuris ordo legitimè obſeruaretur, quo ab eo exigitur vltio qui incidit in culpam. Sed carnem hanc de domo Dauid pueri ſui aſſumere diſpoſuit, vt fidelis Hieremias inueniretur propheta domini, & ſcriptura eius impleretur, dicens,
ecce dies veniunt, dicit dominus, & ſuſ- *Hiere. 23.*
citabo Dauid germen iuſtum. Immunda ſunt omnium hominum germina, etiam maternis adhuc vteris hærentia, ſicuti poma cùm pendent in arbore corroſa vermibus in corde. Hic autem cùm in matris aluo geſtaretur, & caſtæ parentis viſceribus adhæreret, germen erat iuſtum, in quo nec quicquam Satanas pro Adæ iniuſtitia, quod ſuum eſſet, agnouit. Non eſt inuenta via colubri ſupra petram. Et veniens (ait Chriſtus) princeps huius mundi, non habet in me quicquam.

Quæ conuentio lucis ad tenebras, Chriſti *1. Pet. 2.*

ad Belial? Peccatum non facit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Nam ſi radix ſancta, & rami ſancti. Huius autem pater Deus eſt, in quẽ peccatum non cadit. Nemo bonus, niſi ſolus Deus. Mater eius virgo, & nequit incorruptio corruptelam parere.

Sicut loquutus eſt per os ſanctorum qui à ſeculo ſunt prophetarum eius. Nõ improuiſè igitur hęc nobis ſummi Dei beneficia contigerunt, nec noua, nec ſubita eſſe probantur, ſed ab initio ſeculi prædicta ſunt oraculis, præfigurata miraculis: Ne ſi repentino quodam motu contigiſſent, ſeu inſperatè ſeſe nobis aut inſcienter ingeſsiſſent, non equidem à nobis expectata, nec à Deo promiſſa, non præuiſa, prædictáve à prophetis, ſeu figuris aliíſque ſacramentis præſignata, illa certe vel caſu accidiſſe, vel forte quadam aut tanquam ex naturalibus debita nobis obueniſſe faciliter crederemus. Ita & in nobis valuiſſent, & eadem hominibus conferentem Deum, vt condignas illi gratias haberemus, non agnouiſſemus.

Verbi incarnationem & paſsionem Chriſti (quibus donis nil nobis locupletius præſtari potuit) Moſi & prophetarum reſponſa cecinerunt. Nec iota vnum aut apex præteriit, ſed iuxta eorum vaticinia contigerunt omnia. Iu-

raui enim (dixit dominus exercituum) ſi non erit ita vt putaui: & quomodo mente tractaui, ita eueniet. Sic fidelis Deus in omnibus verbis ſuis. Et quæ procedunt de labiis ſuis, nôn facit irrita. Eſt enim Deus verax, & principium verborum ſuorum veritas. Porrò omnibus ſeculis & hominibus promiſſus eſt Chriſtus. Nam & Adam in ſopore Deum incarnandum præuidit, & incarnationis futuræ ſacramentum agnouit. Verùm quia ſui caſus præſcius non fuit, incarnationis cauſam non agnouit. Veruntamen de admirabili & ſanctiſsimo incarnationis myſterio ſub indiſſolubilis coniugij typo prophetauit, dicens, hoc nunc os ex oſsibus meis: quamobrem relinquet homo patrem & matrem, &c. Cuius ſententiam ad germanum, & geminum ſenſum ſuum Paulus reducens, ſacramentum (inquit) hoc magnum eſt, in Chriſto dico & eccleſia. Quod enim ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit. Et tunc facta eſt deitatis & carnis coniunctio, indiuiduam vitæ conſuetudinem continens. Sic & in Abel, fratris tyrannide crudeliter interempto, præoſtenſa eſt Chriſti immolatio. Propterea & agnus dicitur occiſus ab origine mundi: deinde & Abrahæ promiſſus eſt, & Dauid.

Pſalm. 88. *Pſalm. 118.* *Gene. 2.* *Ephes. 5.*

Et qui de priori templo,& qui de ſecundo fuerunt prophetæ, ita loquuti ſunt. Sic per omnia ſecula & ætates verbi incarnatio obſcure quidem,& prout ea ferebant tempora,prophetice reſerata eſt. Nec vlla mundi ætate de Chriſto hominibus fidele teſtimonium defuit. Tanta namque tamq; ſingularia Dei myſteria dici decuit ac multipliciter prænunciari,vt eorum cum dignitate maieſtas plenius agnoſceretur, factum ipſum credibilius proponeretur, firmiúſque tandem crederetur. Et in hoc fides noſtra certius cõfirmatur, validiuſq; roboratur. Quodq; de Chriſto noſtro aſſerimus, prædicamus,ſcribimus, credimus,prophetarũ & ſanctorum hominum locupletiſsimis teſtimoniis comprobamus, qui ad Chriſtum verum in lege Meſsiam promiſſum,quicquid loquuti ſunt,retulerũt, ita liquidè Chriſti & eccleſiæ myſteria recẽſentes,vt iuſto quidẽ titulo verè videntes appellari debuerint animalia ſenas alas habentia,vt longè altius & celerius euolent : & oculos antè & retrò gerentes, vt limpidius atque fuſius & quæ prætererant & quæ ſequebantur futura intuerentur.

Hi autem ſancti Dei homines & prophetæ, non voluntate humana, ſed ſpiritu ſancto inſpirati loquentes,os ſanctorum appellantur,

quaſi

quaſi vna tantùm eorũ omniũ eſſet bucca veritatis, nempe vnum & idē ipſum ſapientes, & eodē omnes ſpiritu concorditer afflati loquuti ſunt. Os autem ſanctorum, & Dei eſſe perhibetur. Si enim ſeparaueris pretioſum à vili (dicit dominus) quaſi os meum eris.

Ergo & ipſumeſt os cui credatur: à quo quidem nec niſi fidelis ſermo & omni acceptione dignus effluit.

Olim inuocabant dominum oppreſsi homines, & ſub iugo Satanæ conſtituti, & dominus
exaudiebat eos, loquebaturq; ad eos, ſed in *Pſalm. 98.*
columna nubis, in vmbratilibus & figurarum obſcuritate. Loquebatur hic Ioſeph fratribus ſuis, ſed per interpretem. Loquutus eſt, per os ſanctorum. Tandem nobis loquutus eſt in fi-
lio ſuo. Loquutus eſt inquam pacem in plebē *Pſal. 84.*
ſuam & ſuper ſanctos ſuos, & in eos qui conuertuntur ad cor.

Verbum caro factum eſt.
Lectio. 28.

S*Alutē ex inimicis noſtris, & de manu omnium qui oderunt nos.* Loquutus eſt dominus per prophetas nobis placentia, & cõſolatus eſt

populum ſuum, loquutus eſt ad cor Hieruſa-
Eſa.4. lem,dicens, quia completa eſt malitia eius,di-
miſſa eſt iniquitas illius. Reddidítque ei pro
omnibus peccatis ſuis duplicia, exoſculatus
eſt ſponſam ſuam oſculo oris ſui, cum qua lo-
quutus eſt facie ad faciē ſicut loqui ſolet ami-
cus ad amicum: cuius & anima liquefacta eſt
vt dilectus eius loquutus eſt. Nam in verbo
ſuo promiſit Deus & miſit *ſalutem ex inimicis
noſtris*, & liberationem à manu & poteſtate fi-
liorum alienorum,quorum os loquutum eſt
Pſal.143. vanitatem, & dextera eorum dextera iniqui-
Pſalm.53. tatis. Ecce enim alieni hi inſurrexerant ad-
uerſum nos, & fortes quæſierant animas no-
ſtras, ſed loquutus eſt dominus *ſalutem ex ini-
micis noſtris*. Et in hoc apparuit filius Dei, vt
diſſoluat opera diaboli, qui oderat nos.

Nam inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum, & apprimè nobis à primordio mundi & naturæ conſtitutione ſuperbus ille & perditus ſpiritus inuidit, quia filij Dei nominamur & ſumus. Cuius quidem filiationis effectum, hæredem ſcilicet regni fieri, ſemper impedire laborauit, dicens intra ſemetipſum, nunquid aſſequetur homo, natura mihi inferior, quod conſeruare non potui ſuperior? eiulabit de inferioribus terræ ad

excelſa

excelſa cælorum, qui corpus graue gerit & languidum, quando de ſupremo cælorum habitaculo abſque vllo corporis pondere ſubtilis ſpiritus deſcenderim ad abyſſos? Non deſunt mihi faciles viæ atque oportuni modi quibus ei illudam, & aſtutia mea eum probè decipiam. Terra enim ei mater eſt, de cuius limo & ipſe formatus eſt putribilibus & corruptibilibus inuolutus, & ſi anima ſuperioris ſit naturæ, lapſui tamen obnoxia eſt, in corporis carcere concluſa: quando ego ſine carne & corpore lapſum vitare nequiui. Ibo ergo & pugnabo aduerſus Philiſteum hũc, euaginabo gladium meum, & interficiet eum manus mea. Sic, ſic ergo ſuperuenit qui oderat nos inimicus homo. Pro deuicto homine, inimicus homo nominatus, & in agro noſtro, cùm dormirent homines, ſeminauit zizania. Et Barrabas hic latro homicidiũ fecit in ſeditione, quia homicida erat ab initio, & omnem hominem in ſupplantato & proſtrato primo perdere tentauit. *Ambro. de paradiſo. 12. cap.*

Sed *loquutus eſt dominus ſalutem ex inimicis noſtris, & de manu, &c.* Venit Ieſus fortis & potens in prælio diruere ſepes eius, & munitiones ſuas omnes deſtruere, vt nos de illius inſidiis & tentationibus liberos redderet.

Ad faciendam miſericordiam cum patribus noſtris. Ita vt nedum peccata remiſerit pius & indulgens, ſed & gratiæ theſauros largis manibus ſit impertitus: nedum inferni clauſtra ſeris & repagulis multis, hominibus obcluſerit, verumetiam cælum ipſum, iuxta Eſaiæ votum, regia virtute diſrumpens, cunctis in eum credentibus aperuit. Et certè tunc apparuit benignitas & humanitas ſaluatoris noſtri dei ad faciendam miſericordiam, quæ in ſinu illius circa cæli cardines perambulantis diutius latuerat, ſiluerat, dormierat, & nemo erat qui excitaret. Tandem excitatus eſt dominus tanquam potens crapulatus à vino. Quem enim inuenit Deus hominem ſecundum cor ſuum, altiſsimæ vocis ſono zelator feruidus
Pſal 79. exclamauit, qui ſedes ſuper Cherubin manifeſtare: Exaltare in virtute tua: Oſtende nobis domine miſericordiam tuam. Vbi enim ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ domine? nunquid miſereberis Sion quando veniet tempus miſerendi eius? Tandem non eſt oblitus clamoris pauperis, deſiderium pauperum exaudiuit dominus, & ſuſcepimus miſericordiã ſuã in medio templi ſui. Et ſicut loquutus eſt per os ſanctorum qui à ſeculo ſunt prophetarum eius, venit ad faciendam miſericordiam

cum

cum patribus noſtris,ſecundũ quod ſpem & deſideriũ illorũ adimpleuit. Siquidem Chriſti gratia non ſolùm cum viuentibus, verumetiam in illos qui olim mortui ſunt pertingit. Dedit viuentibus reſurrectionis ſpem, & per eum reſurgemus, nedum nos qui viuimus, ſed & qui ante nos defuncti ſunt. Omnis enim natura boni huius particeps eſt.

Fecit miſericordiam cum patribus noſtris. Completa nanque viderunt quæ de Chriſto multis temporibus expectauerant. Sed & filios ſuos cõſpicientes patres huiuſmodi beneficiis frui, gaudẽt lætitiæ noſtræ participes, perinde ac ſi in ſe collocata fuiſſent. Quòd ſi venerit, miſericordiã vt faceret cum patribus noſtris, ergo & nobiſcum. Nam & patrum hæredes ſunt filij. Nobis igitur poſterioribus, ſicut & priſcis patribus, velut gratiæ hæredibus, in hoc incarnationis negotio collata eſt miſericordia. Sic memor fuit pollicitationis ſuæ quam fecerat ad Abraham patrem noſtrum, quod eſt *memorari teſtamenti ſui ſancti.* Illius ſcilicet de quo dicitur, Benedicens benedicam tibi, & multiplicabo te. Teſtamentum autem illud, Dei promiſsio eſt, & firma pollicitatio liberationis ab Aegypto, id eſt, à tenebris

peccatorum, & à domo ſeruitutis, & introdu-ctionis in terram fluentem lac & mel, quæ eſt terra viuentium, & hæc ſolus præſtare potuit Deus qui repromiſsionem fecit.

Cùm autē venit plenitudo temporis, recordatus eſt miſericordiæ ſuæ quam promiſerat domui Iſraël, memoratus eſt teſtamenti ſan-
Pſalm. 113. cti ſui, memor fuit noſtri, & benedixit nobis. Non quòd vſquam vlla cadat in eum obliuio, ſed humano more homines loquimur. Sicuti cùm educitur à carcere principis indulgentia, qui diebus multis illic incluſus gemuerat, tūc illius principem memorari cognoſcimus.

Vt autem fœdus illud atque teſtamentum firmius comprobaretur, iuriſiurandi ſacramento confirmauit. Et hoc eſt quod ſubditur, *Iuſiurandum quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum.* Cùm enim Abraham proprio filio ſuo nō parceret, ſed mandante Deo vnigenitum ſuum promiſsionis filium ſine mora obedienter immolare ſtatuiſſet, adeo ſibi dominus in hac ſuæ voluntatis ſubmiſsione complacuit, vt nedum ſimplici enunciatione, ſed ea alto iuramento confirmata promiſerit, dicens, quia feciſti rem hanc, iuraui per me-
Gene. 22. metipſum (qui ſuperiorem, in cuius nomine iurandum ſit, non agnoſcit) ſemen tuum,

Chri-

Chriſtus ſcilicet, portas inimicorum ſuorum poſsidebit, & vectes ferreos confringet, infernum ſpoliando, & prædam illam ſanctiſsimam à peccato, morte, & diabolo, velut ab iniuſtis poſſeſſoribus auferendo, & in eo benedicentur omnes gentes, cui & benedictionem dedit omnium gentium. Omnis controuerſiæ finis (ex Paulo) ad confirmationem eſt iuramentum, in quo abundantiùs volens Deus pollicitationis hæredibus conſilij ſui immobilitatem oſtendere, iuſiurandum interpoſuit, vt cùm impoſsibile ſit Deum mentiri, fortiſsimum ſolatium haberemus, & hac via incredulitatem noſtram potenter adiuuaret. Nemo autem audiens quod iurauerit dominus Abrahæ, fiat ad iurandum alacrior & pronior. Sicut enim furor vbi de Deo annunciatur, punitionem non paſsionem deſignat: ſic nec Deus iurat vt homo, ſed in hac ipſa iuramenti forma firmum eius & fidele verbum nobis exprimitur, immutabili ſententia quod promiſſum eſt approbans. *Hebr. 6.*

Iurauit igitur dominus veritatem, & nō pœnituit eum, *daturum ſcilicet ſe nobis.* Quibus ſolem dederat per diem, & noctu lunę lucernam accenderat, qui pariter angelis ſuis man- *Pſal. 109.*

dauit vt cuſtodirent nos in omnibus viis noſtris, quos & ſpiritus fecit adminiſtratorios in miniſterium mittẽs eorũ qui hęreditatem capiunt ſalutis. Largitati ſuæ huiuſmodi hominibus collatis benedictionibus abundè ſatiſfactum eſſe non putauit, nec liberaliſsimo principi ſufficiebant magnifica hæc & ampliſſima munera, quę vel indignis nobis erogaret, quin potius tranſcendens omnẽ largitatis plenitudinem modos omnes dilectionis excedẽs, ſemetipſum exhibuit in donum, & prodiga veluti quadam liberalitate ac liberali prodigalitate impulſus, donator ipſe & dator factus eſt datum optimum & donum perfectum. Et hoc eſt nomen quod vocabunt eum, dominus iuſtus noſter. Et Zacharias ait, ecce rex tuus venit tibi. Meus certè, tuus, noſter liberali dono effectus eſt. Nobis datus, nobis natus, nobis viuens, crucifixus, mortuus, & ſepultus, deſcendens ad inferna, reſurgens à mortuis, aſcendens ad cælos, totus in vſus noſtros expoſitus. Se naſcens dedit ſocium, conueſcens in edulium, ſe moriens in precium, ſe regnans dat in præmium. Quomodo ſecum non nobis omnia donauit? Verè non ſicut delictum, ita &

donum, ſed delicti vilitatem doni magnitudo & tanti muneris dignitas excedit. Cuius beneficij non immemores, gratias agamus cum apoſtolo domino Deo noſtro ſuper inenarrabili hoc dono.

Vt ſine timore de manibus inimicorum noſtrorum liberati.

Non leuiter, ſed quàm mirificè liberauit Chriſtus hominem de manu Satanæ, adeo quidem vt nemini planè Chriſtiano vltrà ſit timendum, & charitas foras mittit timorem, quod nec regibus, nec principibus vllis erga ſuos contingit, quos nec ſine timore aut certamine aut fortunæ periculo ab inſultantibus barbaris vix poteſt eruere. Cùm igitur nobis nulla ex parte agonizantibus aut concertantibus morte ſua crucifixus Chriſtus mortem noſtram conſumpſerit, ſalutem ex inimicis noſtris, & libertatem filiorum Dei, in expectatione gloriæ ſublata diaboli tyrannide nobis exhibuerit: ſic abſque vllo periculi timore liberati, verè dignum eſt, iuſtum eſt, æquum & ſalutare, vt de poteſtate tenebrarum in lucis ęternæ conſortium tranſeuntes, quando iure belli ſui facti ſumus,

Seruiamus illi, non ſemel quidem, non raró, ſed frequentius, omnibus ſcilicet diebus vitæ noſtræ, benedicentes dominum in omni tempore, à vigilia matutina vſque ad noctem, ab ortu ſolis vſque ad occaſum, ſine intermiſsione orantes, ſicut Cherubin & Seraphin, qui non ceſſant vna voce dicere per omnes vicos Hieruſalem, Alleluya. Ita & laudemus dominum qui victoriam dedit & magna
Pſal.95. fecit in Iſraël, annunciemus de die in diem ſalutare eius, cuius laus interciſa perit, continuata viget. *Seruiamus ei*, non ouium immolatione, vt olim in lege, nec ſola corporis proſtratione, & externa tantùm adoratione: verùm *in ſanctitate & iuſtitia*, id eſt, in ſpiritu humilitatis & animo contrito, in corde bono & conſcientia non ficta. His hoſtiis promeretur Deus: holocauſtis huiuſmodi
Pſalm.50. apprimè delectatur, ſacrificium illi acceptum, ſpiritus contribulatus. In ſanctitate, inquam, id eſt in cordis & corporis munditia. Hæc eſt enim voluntas Dei, ſanctificatio noſtra, vt ſancti ſimus, quoniam ſanctus Deus noſter. *In ſanctitate & iuſtitia*, qua probè & piè diuina exequimur, & ſine querela inter homines conuerſamur & hoc *coram ipſo*, non iuſtitiam noſtram facientes coram

coram hominibus, vt videamur ab eis. Diſsipauit Deus oſſa eorum qui ſic hominibus placent. Quod rectum eſt, coram Deo agamus, qui videt in abſcondito, & laborum mercedem reddit in publico, vt non hominibus inaniter, ſed Deo propter ipſum placere ſtudeamus. *Pſalm. 52.*

Et tu puer propheta. De propheta filio prophetat Zacharias pater & ipſe propheta, narrans quod per oraculum acceperat ab angelo, & qualis futurus eſſet infans ille. Nec mirum ſi ad puerum dies tantùm octo natum velut ad prudentem & ſenſatum puberem de re graui & ſeria ſenex ille ſapiens & grauis ſermonem ſuum conuerterit. Potuit profectò vocem patris puer natus & audire & intelligere, qui naſcendo patri vocem reſtituit, quíque in materni vteri clauſus ergaſtulo, priuſquam naſceretur Mariæ ſalutationem audiuit. Habebat certè puerculus iſte intelligendi ſenſum, qui exultandi affectu non caruerat. Et cùm propheta foret ante ortum ſuum, alias eſſe ſciebat aures prophetæ, quæ ſpiritu Dei, non corporis ætate reſerantur. Forſan rectè crediderimus propter eos qui aderant inſtruendos futurum filij officium, ſicut per angelum didicerat, mox

vt loqui potuit, prædicare voluiſſe. Prophetam domini eum & præcurſorem affirmat: *Præibis* (inquit) *ante faciem domini parare vias eius.* Qui præceſſerant prophetæ, eminus Chriſti myſterium euulgârant: hic verò propius prædicauit, quem & vidit, & eum cæteris vt viderent, indicauit. Anteambulo Chriſti fuit, prædicans & baptizans. Et in hoc euangelici ſacerdotii ſumma cõſiſtit, quod eſt prophetare, ac verbo domini fideles ad Chriſti ſuſceptionem diſponere. Deinde ſacramenta miniſtrare. Sic autem parauit viam domini, vt oſtenderet quia venerat *Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius.* Athenis floruere philoſophorum ſectæ apud Areopagum, habuerunt ſua ſecula ſuæ prouinciæ, ſuos Platones Zenones, Socrates, Pythgoras, Ariſtoteles, & reliqua mundi lumina (ita putabantur.) Viri erant abundantes in ſenſibus ſuis, magno cum ſupercilio de rebus humanis diſſerentes, dicentes ſe ſapientes, gloriantes ſeſe natos ad dandam ſcientiam, ſed quæ inflat, & quæ inflatis buccis grandia verba crepitat, non ſalutis & charitatis, quæ ædificat. Obſcuratum erat inſipiens cor eorum, qui cùm Deũ cognouiſſent, non ſicut Deum glorificauerunt:

runt: ideo euanuerunt in cogitationibus ſuis. Salutis autem ſcientiam ſolus nobis indidit ſaluator: quinimo & ſalus populi ſui dominus Ieſus eſt, non temporalis & carnea, ſicut & iudeorum plerique, ſed quæ purgationem peccatorum facit interius, emundatq́ue conſciētias noſtras ab operibus mortuis. Quamobrem ex Zacharia prophetante colligimus hanc ſalutis ſcientiam eſſe *in remißionem peccatorum*. Quam & prædocuit Ioannes, Ieſum digito oſtendēs, aſſerēſq́ue quia Dei agn᷒ eſſet qui tollit peccata mundi. Data eſt igitur ſcientia ſalutis (i. Chriſti) populo à Ioanne, omnium ſaluatorem Ieſum proclamante. Non enim aliter ſalus, ſaluatorq́ue omniū atque verus Deus agnitus fuiſſet Chriſtus, niſi ſciente populo datum illum in remiſsionem peccatorum. Dei enim ſolius eſt cum propria poteſtate atque maieſtate peccata remittere. *Hebræ. 9.*

Hęc autem nobis peccata Deus Dei filius homo factus dimiſit, non propter opera iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed *per viſcera miſericordiæ Dei noſtri*. i. per inuiſibilem & indicibilem ipſius amorem: quo modo quæ in viſceribus alui reconduntur, nequeunt

videri. Et hanc ſummi Dei miſericordiam nonipſi nos inquirentes inuenimus, ſed eam deſuper nobis Deus aperuit. Ideo conuenienter additur, *in quibus*, ſcilicet miſericordiæ operibus, *viſitauit nos* aſſumpta carne, patris vnigenitus *oriens ex alto*.

Sanè niſi ſumma cum charitate duceretur ad hominem, nequaquam ad tot ærumnas, anguſtias, & cruces Deus naſceretur in carne, nec emigraſſet ex alto vt ortum haberet in imo. Sed cùm oriens eſſet nomen eius, & illius proprium eſſe voluit lucem primo diei noſtro afferre, in altis permanens, in terrenis præſens. Sic autem viſitauit nos oriens ex alto, *vt illuminaret his qui in tenebris, &c.* Exortum eſt igitur in tenebris lumen, & lux
Eſa. 9. de luce apparuit Chriſtus, ita vt populus qui ambularet in tenebris, viderit lucem magnam: & habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta ſit eis. Prius autem duo mala vniuerſum hominum genus inuaſerant, ignoratio ſcilicet Dei quæ gentilitium infame reddiderat, atque morum corruptio, ſuperbia, hypocriſis, & multa id genus quæ Hebræis alioqui Deum agnoſcentibus inerant. Tenebræ igitur non temporalis hic luminis orbitatem, ſed errorem & à fide

diſtantiam

diſtantiam deſignat,veluti vmbra mortis pro mētis obliuione recipitur. Tenebroſa erat gẽtilitas, idolorum cultu nimium grauata,donec caliginem lux orta diſperſit, & veritatis ſplendorem expendit. At ſicut Chriſti aduentus gentium idololatriam extinguebat,ita Iudæorum ſuperbiam,qui Dei obliti fuerant,reprimebat. Itaque & *in tenebris*.i.ignorantiæ cæcitate, *Et in umbra mortis*.i.mortalibus peccatis ſedebāt, his Chriſtus agnitionis amoríſque ſui radios in ineffabili & incompræhenſibili dilectione ſua infudit oriens ex alto,ita vt qui fuimus aliquando tenebræ,nunc lux in domino atque per dominum. *Ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.* Vt ſic omnium pedes ad malum currentes velocéſque ad effundendum ſanguinem, *in viam pacis* à verè pacifico noſtro Salomone dirigerentur,& ita proſperũ faceret Deus iter ſalutarium noſtrorum. Tũc certè greſſus noſtros verè in viam pacis dirigimus,quando per illud actionum iter pergimus in quo ab authoris noſtri gratia non diſcordemus. Et ſic congruo ordine prius illuminanda ſunt corda, poſtmodum dirigenda opera. *Grego. in hom.*

Puer autem creſcebat & confortabatur ſpiritu. Creſcebat,inquam,non corporis tantùm mo-

le,ſed & virtutis augmento:nec in eadem permanebat virtutis menſura qua cœperat, ſed aſcendebat creſcens de virtute in virtutem,voluntate ſancta,vt profectus ſuos haberet,iugiter ad meliora tendente, & mente ipſius in cõtemplationis exercitio diuinius aliquid ſemper affectante. *Et confortabatur ſpiritu.* Iuxta corpoream quidem ſtaturam naturæ diligentia creſcebat:at ſimul cum corpore & ſpirituale donum augebatur. Caro autem,quæ infirma eſt,ſpiritu confortabatur,quo carnis ſapientiã elidebat. *Et erat in deſertis,* ne multitudinis malitiæ particeps fieret,vtque neminem reuerítus facinoroſos liberiùs argueret. *Erat in deſertis,* vbi aër purior eſt,cælum apertius, Deus familiarior, & priuata angelorum colloquia: ibi portans iugum domini ab adoleſcẽtia ſua. Latuit autem in deſertis *vſque ad diem ſuæ oſtẽſionis ad Iſrael:* donec ſcilicet poſt varias reuelationes diuinaſque conſolationes viſum fuit domino Iſraëlitarum populo illum fore demõſtandum baptiſmatis collatione & diuini verbi euangelizatione.

Factum eſt in diebus illis, exiit edictum à Cæſare Auguſto vt deſcriberetur vniuerſus orbis. &c.

Lectio vigeſimanona.

SIcut de virgine Chriſtus naſcẽs virginitatis ſibi decus oſtendit eſſe ſacratiſsimum, ita pacatiſſimo ſeculi tempore prodiit factus homo. In quo quidem bella vt plurimùm ceſſauerant & eruditorum hominum paſsim ingenia florebant pacis ſectatores inuiſere dignatur, qui pacem quærere docuit. Nullum autem potuit maius eſſe pacis indicium, quàm vna totum orbem deſcriptione cõcludi, orbem illum dixerim Romano imperio ſubiectum. Cuius moderator Auguſtus tanta duodecim annis crica dominicæ natiuitatis tempora pace regnauit, vt bellis toto terrarum ambitu ſopitis prophetæ vaticinium videatur adimpleſſe. Conflabunt gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces. Naſcebatur in carne pacis legatus à patre deſtinatus, quem miſit ad gentes,

Egrediebatur ex arca verè quieſcentis Noë ſuauis ac ſimplex columbella, felle carens, & oliuę ramum gerens in ore. Sic humano generi iræ dei ceſſaſſe diluuium annuntians, in
Pſal.75. pace factus eſt locus eius: quam & in medio ſuorum ſtãs attulit, in verba pacis iugiter prorumpens, & dicens, pacem relinquo vobis, pa
Ioa.13. cem meam do vobis. In quancunque domum intraueritis, dicite, pax huic domui. Speciosos ait eſſe pedes euangelizantis pacem, ad monetque vt rogemus quæ ad pacẽ ſunt Hie-
Pſal.121. ruſalem. Beatos quoque pacificos acclamat,
Math.5. quoniam filij illius vocabuntur qui eſt pax noſtra, faciẽs vtraque vnum, & in pace factus eſt locus eius. Proinde vt impleatur quod ſcriptũ eſt, ducem de Iuda & principẽ de femore eius non defecturum donec veniat qui mittendus eſt: tunc naſcitur Chriſtus, deficiẽtibus iudaici ſanguinis principibus, tranſlato ad Romanorum principatum Hebræorum imperio. Cui & cenſum ea tempeſtate & tributa ſoluebant. His hiebus Auguſtus quadrageſimũ vel circiter annum agens in Romano dominatu, totum orbem ad exoluenda tributa concludi edicto publico mandauit: cuius exequendæ rei prouinciam Cyrino in Iudęę & Syrię partibus (in quibus eum præſidem ſtatuerat) impoſuit.

poſuit.

poſuit. Propterea ſubſequitur, *Hæc deſcriptio primũ facta eſt ſub præſide, &c.* Hæc autẽ cẽſus profeſsio ita deo dirigente deſcripta eſt, vt in ſuam quiſque patriã pergere iuberetur: quod & Lucas non tacuit. *Et ibant* (inquit) *omnes vt profiterentur in ſuam quiſque ciuitatem.* Quapropter virginem matrem imperialis edicti publicatio attrahebat in patriam: de qua dudum prædixerant prophetæ, & tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es, &c. Cæterùm in totius orbis deſcriptione deſcribi oportuit & Chriſtum, vt cum omnibus ſcriptus ſodalitio ſuo omnes ſanctificaret: & relatus in cenſum cum orbe, pro totius orbis ſatisfactione (cui cõmunionem ſui præbebat) didragma exolueret, & naturæ ſeruitutem euangelica libertate præſtita prorſus extingueret. Igitur naſcituro domino mundus deſcribitur. Tunc enim apparebat in carne, qui electos ſuos aſcriberet in æternitate. *Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa, ciuitate Nazareth, in Iudæam ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethleem.* Quæ vtique Dauid ſecundum originem fuit ciuitas: ſicuti & Sion ſecundum regiam habitationem. Idcirco illuc Ioſeph profectus eſt, *quòd de domo eſſet & familia Dauid. Vt profiteretur cũ Maria vxore eius prægnante.* Et factum eſt cùm eſſet ibi imple-

Grego. homel.

2. Reg. 5.

ti ſunt dies Mariæ vt pareret. Ita tempus ipſum atque locum partus virginis euangeliſta fideliter explicat, in Bethleem ſcilicet Iudæ: nomen hoc iure ſortita erat, vt panis domus eſſet, in gleba terræ fertiliſsima ciuitatula conſtructa, quæ frumentis vbertim ſcatebat, & adiacentis prouinciæ horreum vulgò nuncupabatur. Nec id abſque ſacramento cõtigiſſe nouimus, quando per naturam carnis ibi apparuit qui electorum mentes interna ſatietate reficeret: panis viuus deſcendens à cæ-
Ioh.6. lo, quem qui mãducat viuet in æternum. Nulla certè fames, nulla ſitis, nullius illic rei penu-
Luc.15. ria, vbi Chriſtus naſcitur. Nempe ſi mercennarii eius in domo ſua panibus abundant, quid filii à quibus & menſam in deſerto, & altare in templo ſancto ſuo, & ſuauiſsimam ambroſiam in cælo ante mundi conſtitutio-
Pſal.22. nem præparauit? Ita paraſti in dulcedine tua pauperi deus, qui aperis manum tuam, & imples omne animal benedictione: Qui reples in bonis deſiderium noſtrum, ſatias animam in-
Pſal.144. anem, impingas in oleum caput noſtrum. Nil profectò ſterile, nil ieiunum, nil aridum, vbi habitat. Eſurientes impleuit bonis: & cùm di-
Luc.1. ues eſſet, ſacculum pecuniæ ſecum attulit, & horrea Aegypti prouidus Ioſeph pater populi &

li & patriæ ſaluator famelicis reſerauit. Et quẽadmodũ ſol quantò terræ propiùs accedit, tãtò lumen ſuum, ſicut & calorem, abundantiùs nobis adminiſtrat: ita Chriſtus naſcens in cordibus noſtris, errorum tenebras ab intellectu ſubmouet, quem veritatis lumine clarificat, & cum quieta cõſcientia charitati feruorem affectui inſerit, ac certam homini, quam inhabitat, gloriæ expectationem præbet.

Et peperit filium ſuum primogenitum. Qui videlicet primo natus eſt, non quem alii ſubſequuntur: vnigenitus in deitatis ſubſtantia, carnis ſuſceptione primogenitus: vnigenitus in natura, primogenitus in gratia: primogenitus viuorum & mortuorum, & princeps regum terræ: hunc naturali quidem via mater peperit, ſed abſque dolore. Nam quomodo virginẽ matrẽ in ſuo partu dolere aut faceret aut ſineret, qui dolores omniũ & languores vt tolleret, in ſemetipſo ſuſtinere veniebat? Inuiolata matre naſcitur, quæ cùm ſine concupiſcentia illabis virgo concepiſſet ſine grauedine fœtũ ſuum, ſicut & plumas ſuas auicula, portauit, ſine dolore peperit. Huius ergo iucunda fuit portatio ortus immaculatus, partus facilis, abſque corruptela natiuitas, nec ex luxu incipiens, nec doloribus edita, ſed cum *Apo.1.*

gaudio enixa eſt puerpera, lætas habendo lachrymas,& lætitiam lachrymantem. Nam & cor ingenti perfuſum gaudio dulces per oculos ſtillat guttas. In partus difficultate Rachel periclitans tandem periit: propterea & nomē filii ſui Bennoni vocabat.i.filium doloris. Et non eſt aliud natiuitatis noſtræ initium, quàm vt maceriam infringamus, ortus noſtri veſtigia in effœta & penè mortua matre relinquétes.
Pſal.76. Sed in mari via tua domine,& ſemitæ tuæ in aquis multis,& veſtigia tua non cognoſcuntur: tantum abeſt vt pariens indoluerit, quando & corporis illius membra omnia, interníque & externi ſenſus inenarrabili ſuauitate & delectatione replerentur. Sicut ſtella radium abſque ſui diminutione profert (nam ſtelle claritatem non minuit radius) ita nec matris integritatem filius ſuſtulit, nec corruptionem aut preſſuram vllam intulit.

Cùm peperiſſet filium ſuum primogenitum *pannis eum inuoluit*, mater & obſtetrix facta, nulla obſtetricum cura interueniente. Obſerua,& eum admirare, qui mundum vniuerſum vario veſtit ornatu, qui ſolem induit lumine ſicut veſtimento, & florida rura facit vireſcere, violaribus pannis inuoluitur,& faſciis alligatur, vt primam ſtolam nudi induceremus.

remus.Sic humanam ſuperbiam in ipſis ſuis primordiis deludés,veſtiū luxus atque mollitiē reprobat.Carnis delicias, purpureos diuitéſque pannos,laquearia auro,argento,margaritis,lapillíſque pretioſis fulgentia, ſimiliáque ſuperbię inſignia execratus,mendicus & pauper,inops & algens ex inope matre naſcitur, quæ vel illis caruit in quibus & natum infantem Deum & hominem honeſtè reclinaret. Propterea *reclinauit eum in præſepio*. Sanè homo cùm in honore eſſet, non intellexit:idcirco comparatus eſt iumētis inſipientibus, & vt iumētum factus eſt apud dominum, & ſicut equus & mulus quibus non eſt intellectus. Quandoquidem à ratione deficiens, iam in brutorum tranſit conſortium,& ſimilis fit illis.Igitur in præſepio poſitus eſt dominus, vt brutis nobis loco ſit pabuli, vtque brutalem vitam morum emēdatione deſerentes,ad conſonam homini ſcientiam perducamur:nō fœnum & paleam edentes,vt bos & aſinus, ſed carnis ſuæ frumęnto reficiamur,quo panis ille cæleſtis conficitur,duri pręſepis anguſtia cō tinetur.Cui cælum ſedes eſt,& terra ſcabellū pedum eius:vt nos in ſupernis manſionibus, vbi eſt ingens locus poſſeſſionis eius, dilatet. In præſepio .i.communi animalium domici-

Pſal.48.

Pſal.37.

lio naſcitur, in medio duorum animalium, vbi tunc bos cognouit poſſeſsorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui : quem nunc nec qui verè Iſraëlita putatur, vix agnoſcit.

Eſaie.1.

Propterea veniunt ſuper nos mala, eò quòd viſitationis noſtræ tempus non agnoſcamus. Tantò (inquit) tempore vobiſcum ſum, & non me cognouiſtis? Neſcio, inquit Pharao, dominum. Idcirco induratum eſt cor eius. Non cognouerunt, inquit, vias meas, ideo iuraui in ira mea, quia non introibunt in requiem meam. Dixerunt enim, hunc neſcimus vnde ſit. Clamantibus igitur illis aliquando domine domine, aperi nobis, ipſe reſpondebo, neſcio vos, non noui vos.

Ioan.14.

Pſal.95.

Reclinatur puerculus in præſepio, quia non erat ei locus in diuerſorio. Carnem & ſanguinem (quod à Deo olim alienum fuerat) aſſumpſit. Non in parentum domo, non in propriis penetralibus, ſed quaſi in alieno ſecundum carnem naſcitur. Non in diuerſorio aut clauſo illius hoſpitis cubiculo, ſed in aperto ſtabulo & velut in via nobis apparuit, qui incarnationis ſuę ſacramento via nobis factus eſt, qua nos ad feliciorem

rem

rem patriam & viuorum regionem deduceret. Et ſic cùm diues eſſet (domini enim eſt terra & plenitudo eius)pauper in omnibus effectus eſt, vt illius inopia ditaremur. Et paupertas eius patrimonium meum, virtus mea, ſua ipſius infirmitas, cuius neceſsitas mea eſt abundantia, & eſuries illius mea ſatietas, lachrymæ Chriſti gaudium meum, crucis confuſio corona capitis mei, & mors eius vita mea. Quod ſi conuitiis eius & iniuriis tantum me debere profiteor, quàm magna erit multitudo dulcedinis ſuæ quam aſcondit diligentibus ſe, quando inebriabuntur ab vbertate domus ſuæ, & torrente voluptatis epotabit eos. *Pſal.32.* *Pſal.30.*

Noctu naſcitur : ſed nox ſicut dies illuminata eſt, & nox illa in deliciis meis. Dum medium ſilentium tenerent omnia, & nox in ſuo curſu iter perageret à regia cæli, verbũ ens altiſsimi caro factũ, in carne apparuit. Sanè nihil ibi ſuum, nihil ſibi proprium naturalis ratio(in hoc myſterio cæcutiens)deprehẽdit:hoc naturæ captũ facilè ſupergreditur. Veruntamẽ in tenebris cognoſcũtur domine mirabilia teſtimonia tua,quę anima noſtra ſcrutata eſt in lucernis. Nam in lumine tuo (quod *Pſal.138.*

fidei eſt) hoc diuinitatis lumen viderunt oculi
Ioan. 1. noſtri. Vidimus gloriam tuam quaſi vnigeniti à patre, & ſalutare tuum quod paraſti ante
Luc. 3. faciem omnium populorum, vt eſſet ſalus gẽtium in extremis terræ, imò & Iudæorum, acclamante Simeone quòd lumen ſis ad reuelatíonem gentium & gloriam plebis tuæ Iſraël.

Noctu naſcitur, quia verè Deus abſconditus, pelle & carnibus veſtitus, oſsibus & neruis compactus, operto in vaſe fictili deitatis theſauro. Nec ineffabile & inacceſsibile hoc deitatis lumen, niſi in lucerna corporis noſtri, lippientibus oculis noſtris, cernere potuiſſemus, iuſtitia tua domine quæ Chriſtus eſt, in profundo noctis ſilentio, in alieno domicilio de terra orta eſt, & in terra obliuionis, in Bethleem ſcilicet, quæ indignum illi præſepium præfixit hoſpitium.

Noctu naſcitur, non ſe magnificans aut impudenter oſtentans in meridie, veluti qui ab altitudine diei non timentes cupiunt emergere, & infirmis pennis nimium ſublimia petũt, egrediunturque mures de cauernis ſuis, vt pareánt elephanti: quia pulchrum eſt digito mõſtrari, & dicier, hic eſt. At nec ſe Chriſtus extollebat, magnificabat, prædicabat, quando latentem ipſum in præſepio detegunt angeli, in

cælo in laudis eius præconium velut tubæ canẽtes, Gloria in excelſis Deo. Vbi tacuiſſent, lapides de pariete clamaſſent. Chriſti igitur veſtigia ſequutus, inuentum abſconde theſaurũ: ama neſciri, & ſcieris.

Nec media tantùm nocte, verùm & in ſumma aëris inclementia, in ipſo hyemis rigore Chriſtus hominibus apparuit. Cuius eſt dies & nox, hyems & æſtas. Nec hoc caſu factum crediderimus. Non eligunt paruuli quo tempore naſcantur, quibus adhuc viuere incipientibus nullus ſubeſt rationis vſus, non eligendi libertas, nec deliberandi facultas. Cęterùm Chriſtus & ſi homo erat, verbum tamen erat in principio apud Deum, & Deus erat eiuſdem cuius nunc eſt ſapientiæ, bonitatis, & potentiæ, virtus Dei & ſapientia. Naſciturus itaque Dei filius, in cuius arbitrio poſitum erat, vt quodcunque vellet tempus eligeret, elegit quod carni moleſtius eſt, paruulo, præſertim & pauperis matris filio, quæ vix pannos haberet ad inuoluendum puerum. Sed cardo durior pannũ reddit leniorem, & forte reubarbarũ cholerã cũ febre expurgat: quódque carnẽ mordet, languẽtem animam ſanat. Non eſt tale mundi iudicium. Porrò aut iſte fallitur, aut omnino mundus erat. Sed impoſ-

ſibile eſt diuinam falli ſapientiam. Ergo quod melius & ſalubrius indicat, & in ſemetipſo cepit experiri, incipiens facere & poſtea docere. Id potius & vtilius, vel reclamante carnis prudentia inimica Deo preeligendum eſt. Et quiſquis aliud docuerit, chriſtianæ libertatis velamen faciens, ſed in occaſionem carnis ab eo veluti à ſeductore & antichriſti ſatellite omnibus cauendum erit. Ille ſiquidem eligit quod reprobat dominus. Cedo, quis è duobus prudentior? Cuius (obſecro) iudicium æquius? Nocte igitur, hyeme, ſtabulo, ſilentio, præſepio Chriſtus loquitur, prædicat, euangelizat quod mundi gloriam reprobet, & ſeculi vanitatem abdicat. Cuius Emanuelis eſt reprobare malum, & eligere bonum. Malum ergo carnis voluptas quæ ſtimulis agit fruentes, apiúmque par volantum vbi grata mella fudit, fugit, & nimis tenaci ferit icta corda morſu. Cuius gloria fluxa atque fragilis, & finis interitus: qui ſeminat in ea, corruptionem metet. Hoc preſepe clamat, hoc membra infantilia palàm teſtantur, hoc lachrymæ & vagitus euangelizant. Sic fallitur mundi iudicium, confutatur, confunditur.

Boetius de conſol.

Verbum

Verbum caro factum eſt.

Lectio trigeſima.

ET Paſtores erant in eadem regione vigilantes. Dominicæ natiuitatis myſterium nobis è cęlo, non à terra, ab angelis, non ab hominibus innotuit. Nempe niſi per ſuperiora arduum hoc ſacramentum ad infima peruenire non debuerat. Cúmque angelus domini veritatis profeſſor in veritate ſteterit, in qua & mendacem Satanam detruſit in orcum, paſtores homines de Chriſti apparitione primum edocuit. Non quæſiuit ſcribas de legis ſcientia gloriantes, non Phariſeos propriam ſtatuentes iuſtitiam, illi quæ ex fide Chriſti eſt ſubdi recuſantes: non in lectis eburneis delicatulos molliter ſtertentes, & mollibus veſtitos reges terræ & principes populi, ſed paſtorum ſimplicitatem innocentiæ ſociam accerſiit.

Non quòd Cæſares & mundi ſatrapas, pontifices & præſules à ſui notitia velle putes Deum excludere, qui vult omnes homines

ſaluos fieri, & ad veritatis notitiã perduci, quí que totum ſe tribuit omnibus, ſolis naturam ſortitus vbilibet radiantis & ſplendorem ſuũ ſuper omnia corpora diffundentis, niſi obſtaculi interiectione præpediatur. Atqui Chriſtus dominus verè agnus Dei eſt, qui tollit peccata mundi: & quoniam ad paſtores agnorum cura ſpectare dignoſcitur, vt ſint eius ſoliciti, qui verbi illius curam gerunt, quibúſque commiſſa eſt paſcendi prouincia, quos Deus poſuit epiſcopos in eccleſia regere populum ſuũ, hos angelus probè admonet, vigilent, ſuſtineant, & orent, ſolicitè curent ſemetipſos probabiles exhibere Deo operarios inconfuſibiles, rectè tractantes verbũ veritatis. Et Paulus ad Timotheum, Tu verò vigila in omnibus, labora, miniſterium tuum imple.

2. ad Ti. 2 & 4.

Erant vigilantes. i. ſtabulantes & verſantes in agris. Cuſtodientes vigilias. i. facientes contra lupos cuſtodias. Qui vigilauerint ad me, dicit dominus, inuenient me. Beatus quem cùm venerit, non angelus, ſed dominus, inuenerit vigilantem. Nam & ſuper bona ſua conſtituet eum. Sic vigilantibus & non dormientibus iura ſubueniunt.

Luc. 12.

Cęterùm vt Chriſtus paſtor eſt ouium, imprimis compaſtoribus & eccleſię ſuæ maiori-

bus

bus ac præſulibus natiuitatis ſuæ voluit ſacramentum nunciari, illuminans mirabiliter à mõtibus æternis, vt inde deriuetur ad valles, & illæ abundẽt frumento. Aſcendunt montes & deſcendunt campi, & tunc ſunt in loco quẽ ſtatuiſti eis. Sic legem dedit Moyſi in ſummitate mõtis Sinai, nõ populo in imis conſtituto.

Et ecce angelus domini ſtetit iuxta illos. Sedebat angelus à dextris in monumento domini, ſtetit hic, quandoquidem ſtare pugnantium eſt, ſedere verò quieſcentium parta victoria. Stetit angelus, quia illius nunciabat ad locum certaminis ingreſſum, qui & boni imperatoris & ſtrenui militis officium ad pugnam venerat implere, & mittere in terram non pacem, ſed gladium: cõmilitibus imponens vt non habẽtibus pecuniam tunicas ſuas venderent, & gladium emerent, & vniuſcuiuſque eſſet enſis ſuper femur ſuum, acuerentq; gladios ſuos ſicut fulgur vt deuorarent carnes, & fratrẽ ſepararẽt à fratre, & patrem à filio, pertingerentque vſq; ad diuiſionẽ corporis & animæ. Porró cõfractis inimicis & deuicta morte reſurgente Chriſto cũ victoriæ tropheis viderũt mulieres iuuenẽ ſedentem in monumento. Tunc enim *Pſal. 109.* dicit dominus domino meo, ſede à dextris meis. poſui ſiquidem inimicos tuos ſcabellum

pedum tuorum.

Et claritas dei circunfulſit eos. Sic in mediis tenebris ardentem lucernam angelus attulit, qua faciliorem rudioribus viam præberet ad ſublime hoc dominicæ natiuitatis myſterium. Hic obſerua quòd claritas eſſet Dei, non Satanæ, qui plerunque ſe transformat in angelum lucis, ſed ficta eſt atque ſophiſtica lux, & mentitur iniquitas ſibi. Quicquid veræ virtutis eſt, ſuos ſemper veros habet ignes, quibus ſibi clarè illucet: veritatem enim circunfulget claritas Dei. Quicquid mendacij & peccati eſt, ſuos habet comites noctem ac tenebras. Quòd ſi quid claritatis

Ioan.1. immineat, non eſt Dei claritas qui eſt lux vera, & in tenebris lucens, illuminãs omnẽ hominem venientem in hũc mundũ: ſed diaboli. & hæc vera caligo eſt, quæ veſpertilionibus tantùm atq; bubonibus & cæteris auibus nocturnis lux apparet, cùm ſit denſiſsima tenebra.

In viſione autem tam inſolitæ claritatis conterriti ſunt paſtores, timuerúntq; timore magno: ſed cùm pauor increuiſſet, conſolatorio quodam ſermone hunc angelus foras miſit. Nolite (ait) timere, quia iã nõ eſtis ſicut ſerui ſub lege, infimis & egenis elementis ſeruiẽtes,

Gal.4. ſed ſicut liberi ſub gratia cõſtituti, ciues ſan-

ctorum

ctorũ & domeſtici Dei,quibus rigor in gra- *Ephe.2.*
tiã, lex in euangelium,& in Moſen Chriſtus
fauſta & felicisſima metamorphoſi mutatur.
Conuerſus eſt luctus veſter in citharam; con- *Pſal. 29.*
cidit ſaccum veſtrum Deus, & circundedit
vos lætitia.

Ecce (inquit) *euangelizo vobis gaudiũ magnũ quod erit omni populo.* Si gaudiũ angelis eſt & hominibus vagientẽ in cunis dominũ, pannis inuolutũ & poſitum in præſepio conſpicere, quale putas erit gaudiũ,quantaq; erit felicitas hũc in cælo triumphantẽ intueri,ſedentem ad dexterã maieſtatis in excelſis? Si nos profectò oporteret quotidie tormẽta perferre,ſi gehennã ipſam paruo tempore tolerare vt Chriſtum videre & eo frui poſſemus in gloria,nonne dignũ foret pati quicquid triſte & pœnale cenſetur, vt tanti boni tantæq; gloriæ participes haberemur? Cæterùm non vnius tantùm populi,ſed vniuerſorum gaudium annunciatur. Vna cunctis lætitiæ communis eſt ratio: neque cuiquam fas eſt locum eſſe triſtitiæ, quando vniuerſi hominibus natalis eſt vitæ. Nemo ab huius alacritatis & benedictionis participatione ſecernitur. De hoc inenarrabili pietatis opere quantùm lætari debuerit hominũ humilitas,cùm ſic exultet & gaudeat angelorum ſublimitas.

Sed (obſecro) quale eſt hoc gaudium? quodnã hoc lętum inuentũ? quæ tantæ lætitiæ digna ratio? *Natus eſt* (inquit) *ſaluator*. Hæc ſuam tenẽt emphaſim. *Natus eſt* (ait) noli putare phãtaſma eſſe, aut ſpectrum aliquod oculis hominum illudens. Verè carnem aſſumpſit, de vera carne vera caro prodiit. Abeant ergo in malã rem & diſpereant ſeculorum omnium hæretici, veram carnem ex virgine Dei filium aſſumpſiſſe denegantes, ſed per eam tantùm velut fontis aquam per canale, ſeu ventum per fiſtulam effluxiſſe aſſerentes: hic non modò apparuit, ſed natus eſt. Natus, inquam, vobis, ſic indicat ad quos ortus ſui peruentura ſit vtilitas, quandoquidem ex Eſaię vaticinio, Puer iſte natus eſt nobis, ab æterno ſibi natus in gloriæ & felicitatis plenitudine, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero. Monas enim genuit monadem ex vtero ante luciferum, ab

Pſal.109. initio & ante ſecula: & ſic in principio erat

Ioan.1. verbum, cui & à patre dictum eſt, ſede à dextris meis. Natus eſt igitur nobis, non angelis vtique. Nã qui in veritate ſteterunt ab initio, nulla prorſus reparatione indigebãt. Qui verò ceciderunt, irreparabili certè lapſu: cecidit ſuperbus & corruit, nec fuit qui ſuſcitaret eũ. Propterea non angelos, ſed ſemen abrahæ apprehendit

prehendit,carne carnem liberans, ne perderet quos condidit. Itaque ab æterno ſibi natus, creatis erat angelis ſua felicitas: natus verò nobis ſuo tempore factus eſt noſtra redẽptio. Quod ſi millies,ſed nõ nobis natus eſſet, quid (obſecro) nobis illa profuiſſet carnis eius natiuitas? Nobis ergo datus,nobis natus ex intacta virgine: totus ipſe in vſus noſtros expoſitus, nobis natus,de nobis,in nobis,pro nobis: quinimo & paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus,mortuus, & ſepultus, deſcendit ad inferna, reſurrexit à mortuis, aſcendit ad cœlos. Mea ſunt hæc omnia, pro me fiunt, mihi apponuntur.

Explicat angelus qualis quantúſque ſit, cuius natalia prædicat, & natiuitatis tempus deſignat. *Natus eſt* (ait) *vobis hodie ſaluator*. Nemo ſaluatore opus habet, ni qui malè & miſerè habet.Nemo niſi venditus eget redemptore:nec liberatorem implorat niſi qui vinculis cõſtringitur. Verè nobis & ad commoda noſtra naſcitur,qui gratis venditos, ſine argento redimit, qui redimit Iſraël ex omnibus iniquitatibus eius, ſalutem afferens ex inimicis noſtris, & liberans de manu omnium qui oderãt nos,ſaluator ſeruatórque naturæ, ac ſalus populi ſui. Domini enim iſtius eſt ſalus,& ſuper

populum ſuum benedictio ſua: in quo Paulus gloriatur, cui viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum: in quo ſalus, vita, & reſurrectio noſtra, per quem ſaluati & liberati ſumus, quem Deus olim patribus præſignauit ſerpentis caput contriturum, & in quo benedicerentur (id eſt, ſalutis æternæ benedictionem ſuſciperent) omnes gentes.

Gene. 3.

Qualiſnam ſaluator hic? forſan aliquis Moſen aut Ioſue nobis referens, qui à nobis iugum excutiet barbarorum. Nequaquam. Quod igitur illi nomen? *Chriſtus dominus*, Deus & homo, rex & ſacerdos. Sic regalis & ſumma nobis ſalus nata eſt, *in ciuitate Dauid*, quem ſic inuenit Deus ſecundum cor ſuum, vt nedum ex ſemine eius ſecundum carnem, verumetiam in natiuo illius ſolo natus appareret Chriſtus, *in ciuitate Dauid*, qui peccaſſe ſe profeſſus eſt. Nulla autem Chriſto veniendi fuit neceſsitas, niſi peccatores ſaluos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, nulla eſt medicinæ cauſa, nec egent qui ſani ſunt medico. Quamobrem vbi præuaricationi locum homo non præſtituiſſet, nec Dei filius mortalem carnem aſſumpſiſſet. Effectuum ſiquidem à ſo-

Sanctus Thom. 3. parte.

la

la Dei voluntate prodeuntium ſupra creaturæ meritum, nec valens vlla, nec efficax ratio deſignatur, niſi quæ ex ſacrarum literarum ſerie (quibus diuina nobis voluntas innoteſcit) colligitur. Cùm ergo dominicæ incarnationis ſermo vbilibet præponitur, & nulla nobis illius ratio præſcribatur in ſcripturis, præter lapſum & lapſi reparationem, conſequitur Dei filium niſi in peccati remedium nunquam incarnandum. *Et hoc vobis ſignum, inuenietis infantem pannis inuolutum, iacentem in præſepio.* Sic à gregariis plebeíſque puerulis diſcernetur. *Inuenietis infantem.* Infans quidem ipſe eſt, ſed & verbum : vnius diei puer, & Deus verè longæuus dierum. Hæc eſt antiqua nouitas, & noua antiquitas. Corpore corporeáque ætate puer, ſed antiquus dierum, verbi æternitate incomprehenſibilis, à quo quæque res prout recedit inueteratur, & tendit ad interitum : & quantò propius accedit, tantò amplius iuueneſcit, & renouatur vt aquilæ iuuentus ſua.

Ecce qui Deus erat fulminãs in cęlis, ad infantiam deductus eſt, vagiens in cunis.

titudinem & hominis miſeriam in mediatoris vnitatem temperauit, vt duarum vnitate naturarum cæleſti operante ſacramento miſeriam beatitudo non abſorbeat, ſed mortem vita deglutiat: vt totus ſic homo glorificatus, in diuinæ conſortium naturæ felicius tranſeat. Ita vniuerſas carnis infirmitates, quibus ob culpam hominis natura ſubiacet, diuina dignatio abſque culpa ſuſcepit, vt nec infantię recuſaret iniurias, nec alia quàm quæ commu nis habet conditio, ſortiri vellet exordia, excepto quòd per ſpiritum ſanctũ immaculatus de immaculata naſcens, vitia noſtræ originis emendabat, & ſecundæ nobis natiuitatis ſacra menta dedicabat.

Hic deum comtemplare verè exinanitum. Nam hunc inuenies *infantem pannis inuolutum*. Non induitur purpura & byſſo, non Tyrio oſtro contegitur, ſed pannis ſquallentibus inuoluitur, faſciis infantilibus alligatur, vt ſtra gulatam veſtem & tunicam polimitem faceret tibi, & veſtiret te duplicibus. Atqui gentium dii aurei omnes erant & argentei, gemmis & monilibus ornati: ſed miſeros & inopes cultores ſuos reliquerunt ſemper. In hoc autem carnis illius ſacco, qui ſimul in vnum diues eſt & pauper, cæli opes latent, & ſuaue vn-

guentum in alabaſtro reconditur. Sed oleum effuſum nomen ſuum,& effracto vaſe impleta eſt domus tota ex odore vnguenti: rupto ſtagni pōticulo effluxit ſanguis & aqua in remiſsionem peccatorum. Ita ſibi deficere ſtatuerat, vt te reficeret. Cuius aurum eſt & argentum, ſic ſacram in corpore ſuo paupertatē dedicat, vt panniculis inuoluatur. Neque etenim abſque certi ratione myſterii id cōtigit, quando nobis in ſignum ſingulare ab angelo manifeſtè commendetur. *Hoc*(inquit) *ſignum vobis, inuenietis infantem pannis inuolutum.*

In ſignum poſiti ſunt panni tui domine, cui vſque modò à multis contradicitur, quibus & illi vileſcunt. Sordidis veſtibus Ieſus ille ſacerdos magnus opertus eſt dum altercaretur cum diabolo: vbi verò exaltatum eſt caput eius ſuper inimicos noſtros, ex hoc veſtem ille protinus mutauit, decorem induit, amictus lumine ſicut veſtimento. Cæterùm quandiu verſamur in acie aduerſus principes & rectores tenebrarum harum, induamur arma lucis. Vtilior ſiquidem in conflictu lorica ferrea quā ſtola linea aut purpurea, licet oneri ſit illa, hæc honori. Exemplum præbuit deus humilitatis

tatis & patientiæ, factus infans, & pannis inuolutus, atque poſitus in præſepio. *Et hoc vobis ſignum.* Ergo ne ciuitatula Bethleem domini ſui oblita, panniculi & præſepium argumenta fiant quibus agnoſcatur Chriſtus Dei coæternus, illiuſque vnigenitus, primogenitus, princeps regum terræ. Quid (quæſo) ab illo quidpiam felicitatis, ſolatii, fauoris, & gratiæ ſperandum, cuius mater locum non inuenit in diuerſorio, ſed pannis inuolutum infantem ponit in præſepio? Si tale profectò nuncium auribus increbuiſſet ſcribarum & Phariſæorum, dii boni, quanto riſu quantíſve cachinnis illud excepiſſent? Cùm magnificum principem non inopem & pannoſum ducem exquirant, qui collecto potenti exercitu ipſos à Romanorum tyrannide ſtrennè & fortiter eripiat: qui conculcatis reliquis omnibus populis, ipſos in auro & argento, in gemmis, & lapidibus precioſis, in ſuperba Hieruſalem triumphare faciat, in Saulis arrogantia amplius quàm in Samuelis humilitate delectati.

Quorũ iniquitas ſic inuenta eſt ad odium, vt opera domini non intelligentes, ipſum mũ

di huius pompam execratum crucifigere maluerint,quàm pauperi & manſueto regi obedire.

Hoc certè nobis ſignum ſalutis ſcilicet poſt hac obtinẽdę,ſumma Chriſti iſtæc humilitas. Aduerſus hominem diabolus ſuperbia pugnauit:at ſtrenuiſsimus pugil & athleta fortiſsimus Chriſtus,in nomine domini humilitate & ſimplicitate armatus, contra Philiſtęũ hũc ſecurus dimicauit.Infans,inops,infirmus in ligno confuſus venit,vidit,vicit. Obſecro,quid eſt euangeliſtam dicere,*Inuenietis infantem pãnis inuolutum & poſitum in præſepio,* niſi exinanitam maieſtatem indicare & infirmatam potentiam,quæ nec habet quo honeſtè veſtiatur, nec habet vbi in propria veniens caput ſuum reclinet?in hac tamẽ carnis infirmitate, fortem armatum proſtrauit,& ligauit inſatiabilem homicidam,de fortiſsimo & ſæuiſsimo dracone velut puer de paſſere ludens: vti & Iob ille ſanctus & patiens prædixerat, nũquid alligabis vehemot ſicut paſſerem infantulo? Sic nuda veritas de falſitate quanuis armata triumphat. Pannis inuoluitur ſuæ ſimplicitatis exemplo,curioſitatis & cupiditatis impetum reſtringens. Qui mollibus veſtiuntur,in domibus regum ſunt.Ponitur in præſepio, nõ

in

in caſtris aut regum palatiis. Hæc ſunt humilitatis ſummæ documenta:hæc ſimplicitatis indicia:hoc eſt ſalutare ſignum fidelibus exhibitum,Chriſti naſcentis humilitas. Proinde qui non amat humilem,Chriſtum in præſepio iacentem, aſello inſidentem, in terram proſtratum orantem, ſanguineo ſudore in oliuarum monte rubricatum,ad Pilati tribunal aſtantẽ, & accuſantum Iudæorum latratus audiẽtem, atque muteſcentem:ille dei filium metuat iudicem , cum poteſtate magna & maieſtate in nubibus veniẽtem,vt capitale ſupplicium impiis poteſtate ſeuerus infligat,& pios gloria & honore propicius & miſericors dei maieſtate coronet.

Verbum caro factum eſt.

Lectio trigeſimaprima.

H*oc ſignum vobis,inuenietis infantem pannis inuolutum poſitum in præſepio.*Crebris infantia ſaluatoris angelorum & euangeliſtarum teſtimoniis eſt inculcata,vt mentibus noſtris altiùs infigatur quid pro nobis ſit factus.Qui cùm diues eſſet,propter nos egenus factus eſt,vt homines inopia ſua locupletaret. Inuenimus infantem pannis inuolu-

tum, in lege ſcilicet & prophetis abſconditum. Illic enim multo tempore Deus noſter latuit. Abſcondit ſe, & de Iudæorum templo exiuit, ad gentium eccleſiam tranſiens. Cunæ, panniculi, præſepium, & quæ Chriſti infantilia fuere, legis erant vmbracula, ac prophetiarum ænigmata, quibus inuolutus eſt infantulus. Omnia in figura illis contingebant, & ſub his fidei doctrina & euangelii veritas delituit, adeo quidem vt ſi quis Moſi & prophetarum obſcura quæque elucidauerit ſeparaueritq; pretioſum à vili, occidentem literam ad viuificantem ſpiritum reducens, hic abſconditum infantem deteget, eruetque pretioſam margaritam de terra, & immenſum theſaurum de agro ſuo, proferens noua & vetera, ſpicas manibus confricans vt ad latentia grana perueniat. His ſacramentis non infantulum tantùm Chriſtum, verumetiam in plenitudine ætatis hominem & eum omnipotētem Deum cognoſcens. Et nunc adhuc eccleſiæ noſtræ myſteriis velut pannis inuolutus adumbratur, & loquitur fratribus ſuis per interpretem. Tenentur oculi noſtri carnis craſsitie ne eum agnoſcamus in via: ex parte quidem prophe-

tamus

tamus, ex parte tantùm agnoſcimus. Vbi verò aduenerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt:& tunc ſicut audiuimus, ſic videbimus. In ciuitate domini virtutum videbimus gloriam eius quaſi vnigeniti à patre: palàm loquetur & non per ænigmata, & omnes erimus docibiles Dei, haurientes aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris,& pleno poculo auidis faucibus guſtantes quod ſitieramus, quàm ſuauis ſcilicet eſt dominus, quàm bonus Iſraël Deus his qui recto ſunt corde, quàm magna multitudo dulcedinis ſuæ quam abſcondit timentibus ſe. *Pſal.72.* *Pſalm.3.*

Et ſubitò facta eſt cum angelo multitudo militiæ cæleſtis, &c. Vnius tantùm angeli voce natiuitatis nouæ ſaccramentum edocentis,ne parua videretur auctoritas, quandoquidem in arduis vox vnius vox nullius cenſenda eſt. Mox multitudo cæleſtis militiæ in laudem creatoris prorumpit, vt & Chriſto deuotionem impendat, & hoc nos exemplo inſtruat, quoties fidelis & prudens verbi diſpenſator ſacræ eruditionis quæ faciat ad ſalutem verbum intonuerit, vel ipſi quæ pietatis ſunt & religionis

ad mentem reduxerimus, deo ſtatim laudes corde, ore, & opere referamus. Rectè autẽ & appoſitè angelorum chorus adueniens militię cęleſtis vocabulo deſignatur. Qui & duci illi in prælio ad debellandas aëreas poteſtates apparẽti humiliter atque diligẽter obſequatur, & iiſdem poteſtatibus contrariis ne quantum volunt malignè tantum mortales furioſis ten tamentis affligere valeant, ille cæleſtibus armis potenter occurrit.

Nato igitur domino, *Facta eſt multitudo angelorũ laudãtiũ, Deũ & dicentiũ. gloria, in altiſſimis deo. &c.* Et olim quidẽ iubẽte Deo miſſi fuerant angeli ad flagella, incendia, peſtes, & id genus ſupplicia, quibus præuaricatores ipſi iuſtè pro peccatis plecterentur: nunc è diuerſo laudem & gloriam Deo canunt in cęlis, & in terra pacẽ. Sic redemptioni noſtræ exul tationis voces accommodant, & quos infirmos prius abiectóſque deſpexerãt, naſcente in carnem domino ſocios venerantur. Paulòminus ab angelis Deus homo factus minoratur: & qui propter nos illis minor extitit, æquales angelis ſuę minorationis virtute nos conſtituit. Ad pacẽ noſtrã angeli redeunt, nec infirmitatem noſtram iam angelica celſitudo deſpicit, quos nec pudet conciues ſuos agnoſcere:

re:quinimo & ab hominibus adorari omnino refugiunt:quia naturam noſtram, quàm prius deſpexerant , poſtquam ſuper ſe aſſumptam conſpiciunt,proſtratam ſibi videre reformidant. Nō enim ſub ſe velut infirmam,vt olim audent contemnere,quam ſuper ſe in Chriſto venerantur:nec habere dedignantur hominē ſocium,qui ſuper ſe adorant hominem Deū. conſerui noſtri ſunt, & nunc dum nos recipi conſpiciūnt in ciues ſanctorum & domeſticos dei,ſuum gaudent numerum impleri. Greg. 28. in moral.

Gloria ſit in altiſsimis Deo. Ita & Paulus loquitur:regi ſeculorum immortali inuiſibili ſoli Deo honor & gloria.*Et in terra pax*,quæ per Chriſtum fit.Reconciliauit nanque Deo patri diſcordes atque rebelles homines, hoſtilē culpam de medio tollens. Duos populos in vnius hominis & Dei immolatione pacificauit,terrigenas & cælicolas Iudæos & gentes in vno grege componens, vt vnum tandem ſit ouile & vnus paſtor. Et quia non eſt pax impiis,ſed multa pax diligentibus legem tuā domine, ſubiungitur. *In terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Qui ſcilicet ſummo cum ſtudio & pietatis affectu natum Chriſtum ſuſcipiunt,venerantur,& amant:non iis qui comperta illius natiuitate turbantur, & perſe-

quuntur eum. Porrò quorumdã ſententia ſic habet, gloria in altiſsims Deo, & in terra pax, hominibus bonæ voluntatis. Tribus his nimirũ beneficiis triplex incarnati verbi deſignatur effectus: gloria, pax, & bona voluntas, Deo, terrę, atque hominibus. Cuius iſte eſt intellectus: dominicæ natiuitatis ſacramentum Dei gloriam in ſuperioribus, pacem in terra quæ deorſum ſtat, & hominibus bonam volũtatem ſecum aduexit, qua vniuerſum genus humanum abſque Chriſto hactenus caruerat. Itaque comprehendit omne bonum ſacra Chriſti natiuitas. Quis autem tituli huius angelici ſenſus præualeat, prudens & diligens auditor atque lector ſublato ſupercilio iudicet.

Et factum eſt vt diſceſſerunt ab eis angeli in cælum. Regreſsi vnde venerant, ad eum redeuntes qui miſerat eos. *Paſtores lquebãtur adinuicem.* De omnibus ſcilicet quæ audierant, & verbis angeli credentes, præ ſtupore & eorum admiratione, ouilium ſuorum communi conſilio ſapienter ad tempus curam omiſerunt, vt nocte Bethleem profecti promiſſam lucem inquirerent, & de vero agno veri paſtores verum & fidele teſtimonium oculati ſicut & auriti præſtarent. *Tranſeamus* (aiunt)

Vſque Betbleem, & videamus hoc verbum quod factum eſt. Rem hanc oculis noſtris videamus, quam dominus per angelos notam fecit nobis. Ex variis nanque ſcripturarum locis planè conſtat verbum pro re geſta aut gerenda ſumi. Vnde & Dauid ad Amalechitam adoleſcētem à caſtris Iſraël fugiētem dixit, Quod eſt verbum quod factum eſt? indica mihi. 2. Reg. 1.

Et venerunt feſtinantes. Et non ficta fide currunt, vt ſine mora inueniant quod videre concupierant. Nemo certè cum deſidia Chriſtum quærens inuenit. Vnde & ad ſponſam ait, ſurge, propera amica mea. Prima (inquit Ambroſius) voti gratia celeritas ſolutionis.

Caim poſt dies obtulit ex fructibus terræ, & lento nimis ac remiſſo affectu munus domino, quod nec de manibus illius ſuſcepit. At non ſic Abraham, qui filium ſuum in holocauſtum iuſſus offerre, mane ſurgens ſtrauit aſinum ſuum, & cita peregrinatione venit ad locum quem dixerat ei dominus cum Iſaac filio ſuo & duobus pueris ſuis, illic confeſtim iuxta domini præceptum ſacrificaturus. Deinde ad oſtium tabernaculi in conualle Mambre ſedens in meridie tribus angelis

obuiam occurrit,orans vt lauarétur pedes eorum,requieſcerent ſub arbore,& buccella panis confortarentur corda eorum, poſtea trãſirent. Cumq; acquieſcerent ſermonibus illius, feſtinauit Abraham in tabernaculum ad Sarrã,dixitque ei accelera,& fac ſubcinericios panes.Ipſe verò ad armentũ cucurrit,& tulit inde vitulum tenerrimum & optimũ, deditque puero qui feſtinauit & coxit illum. Vbique im pigra deuotio. Idcirco acceptum eſt munus eius coram domino. Audis & in euangelio Chriſtum zachęum admonentem vt feſtinans deſcendat, & in domum ſuam recipiat eum. At ille feſtinans deſcendit, & excepit eum in domum ſuam gaudens. Cuius probatum affectum celeri repenſatione Chriſtus donauit, dicens, quia hodie domui huic ſalus facta eſt, eo quod hic filius ſit Abrahæ, ad hoſpitalitatem,pietatem,& religionem ſeſe feſtinanter accingentis. Fructuum primitiæ legis edicto ſanctæ ſunt,quia in his optimum feſtiuæ fidei ſacrificium eſt. Ne dicas ergo amico tuo, vade & reuertere cras,cùm ſtatim poſsis dare. Nam vt eſt in prouerbio,qui citò dat,bis dat. Sic hylarem datorem diligit Deus.

Cæterùm celeri & feſtino gradu procurrentes paſtores,totam Dei paradiſum diuina

virgula

virgula demiſſam in terris inuenerunt & viderunt, *Mariam* ſcilicet, quæ ſine tactu pudoris inuenta eſt mater ſaluatoris. Felix arbor vitæ, quæ nobis Deum & hominem protulit. *Et Ioſeph*, arboris & fructus illius fideliſsimum cuſtodem, ortuſque dominici rectum diſpẽſatorem: *Et infantem poſitum in præſepio.* Deum in carne hominem natum: & tunc felicia relata ab angelis, oculata fide contuentes quæ ex ipſis collegerant, propriiſque oculis conſpexerant, cunctis palàm fidenter inuulgarunt, mirantes ſuper cunctis quæ fecerat dominus, & vniuerſos relationis ſuæ auditores in ſtuporem nimium trahentes. Ecquis (obſecro) non planè demiretur, quod quem cæli capere nequeunt, virgunculæ brachiis totus conſtringatur, algens & frigens pannis inuoluatur, non pellibus, qui tunicas adæ fecit pelliceas? reclinatur in præſepij anguſtia Auguſtus ille monarcha, & omnium imperator, cuius terra eſt & plenitudo eius.

Maria autem conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. Quicquid ſcilicet retulerat angelus, quicquid à paſtoribus acceperat, cuncta congerebat in mente, & his quæ dudum legerat in prophetis, eadem conferens, vnam in omnibus cõcordiam cernebat,

quòd ſcilicet verus eſſet Deus, verus homo qui ex ea natus erat. Verba prophetarum factis comparat, & in omnibus argumenta fidei inuenit. Hæc autem ſecreta quæ nouerat, non inuulgat, non ore depromit. Sacramentum enim regis abſcondere bonum eſt, & qui ſic moderatur labia ſua, prudentiſsimus eſt. Tacito & clauſo pectore cuſtodit vniuerſa, congruum tempus in quo Deus ſacramenta iſtæc publicari ſtatuerit, reuerenter expectans. Tũc autem ad greges ſuos reuerſi paſtores, pro ſolita cuſtodia laudabãt Deum in omnibus quæ audierant & viderant. In hoc potiſsimum eũ glorificantes, quòd non ſecus quàm ab illis dictum erat per angelos inuenerunt.

Tranſeamus & nos chariſsimi in horum paſtorum imagine vſque in Bethleem, quæ dominum non irreuerenter excipit in ſtabulo, ſed in ſolio domus ſuæ dignè collocat, quem vt Deum adorat, honorat vt regẽ. Et hæc eſt Chriſti eccleſia, ſuper benedicti panis qui de cælo deſcendit, domicilium, quo tãquam pia mater filios ſuos paſcit diuinitus. Deponamus omne pondus, & circunſtans nos peccatum, vt ad curſum alacriores ſimus. Nulla nos remoretur ſegnities, non diſtrahant carnis illecebræ. Sic curramus vt cõprehẽdamus; vt quẽ illi

in prȩſepio vagientẽ viderũt,nos ad patris dexterã (ſicuti eſt)regnãtem cernere mereamur.

In Circunciſione domini.

Lectio trigeſimaſecunda.

P*Oſtquam conſummati ſunt dies octo Vt circunciderctur puer. &c.*Breuem nobis orationẽ de verbi abbreuiatione,felici fæcũdóque ſtylo texuit euangeliſta , ſed in breuitate ſermonis ſupremæ & æternæ bonitatis myſteria multa comprehendit.Nam quot ibi verba,tot ſacramenta,& in verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ. Sic atticam Lucas eloquentiam redolet,qui de verbo quod abbreuiauit Deus in carne, quantò breuiorem ſermonem facit, tantò inſipidis ac ignaris obſcuriorem , cùm nudam tantùm & ſuccinctam hiſtoriam de Chriſto narrantem euangeliſtam audiant & capiant. Sic parum illis pro exili ſuo iudicio Chriſtus notus,tanquã tenuis ac macer, ac velut nihil habẽs ſucci &medullę. Piis autẽ mẽtibus & ſancta quadã curioſitate ac ſumma cũ diligẽtia,quę Dei ſunt, explorantibus tãtò fit apertior , locupletior , vberior . Paulominus ab angelis minoratur verbum caro factum. Cęterùm longè inferioris ordinis eſt quando formã gerit peccatoris,corruptionis remediũ

non reſpuit, & infigitur quodam velut latronis cauterio. Incorruptus Deus, impollutus homo factus, quem nemo de peccato poteſt arguere: pœnam volens ſuſcepit peccati, verecundam pariter & auſteram, & in quo nullum eſt vulneris veſtigium, in eo inuenta eſt alligatura medicinæ. Itáne eget medicamine, qui bene habet medicus? In quo ſolo vetus illa quæ raderetur rubigo non erat, qui venerat purgationem peccatorum facere, non ſuſcipere. Hoc profectò ad infirmam & languidam carnem ſpectabat, vt ſuos pœna teneret actores, vt qui lacum aperuit & effodit, in foueam quam fecit, incideret. At Chriſtus quæ non rapuit exoluit. Patres noſtri comederunt vuam acérbam, & dentes eius obſtupuerunt. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Poſuit in eo dominus iniquitates omnium noſtrûm, & propter ſcelus populi ſui percuſsit eum.

Porrò qui peccatū non fecit, innocens manibus & mundo corde, iuſtus in omnibus viis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis, in peccatorum conſortium tranſire, & inter peccatores peccatoré numerari, ac peccatorū & publicanorum amicum dici nō erubuit. Nos autem qui ſicut aquam bibimus iniquitatem,

ad concupiſcentiæ vulnera ab adoleſcentia noſtra proni, ad flagitiorum obſcœnitates inuerecundi, pœnitentiam agere & horremus & erubeſcimus. Et hæc eſt elationis humanæ peruerſitas, vt ſi quando ſceleris arguimur, aut ipſum inaniter excuſamus, aut procaciter defendimus, aut (quod extremæ dementiæ eſt) in eo gloriamur, in ſordibus noſtris velut ſus lota in volutabro nobis complacentes, ſicut qui lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus ſuis peſsimis: tunc de vulneribus ipſis gloriantes, plagarum ligaturas reſpuimus, æſtimari nolentes quod eſſe volumus.

Poſtquam ergo conſummati ſunt dies octo vt circuncideretur, &c. Duræ ceruicis populo neceſſarius fuerat in tempore ſuo culter, & lapideis cordibus lapidei cultri debebantur, qualiter à Ieſu naue facta circuncifio memoratur. At Ieſus noſter tanquam agnus manſuetus, omnem à nobis auſteritatem auferens, duritiem duris congruam ſeruis, filiis in manſuetudinem commutauit, vt originalis culpæ rubiginem, quam vix potuit vllus cultellus erădere, ex hoc iam cum vnctione gratiæ facilè lauet vnda baptiſmi. Sic conuerſus & furor tuus domine, & conſolatus es me. Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi, reddens *Eſaie 12.* *Pſal. 29.* *Pſal. 50.*

mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu princi-
pali confirmans me. Aſperſiſti me yſopo &
mundatus ſum, lauaſti me in ſanguine tuo,
& ſuper niuem dealbâſti ſtolam meam. Non
ex operibus ſanè quæ fecimus nos, ſed ſecun
dum miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit per
lauacrum regenerationis & renouationis ſpi-
ritus ſancti, quem effudit in nos abundè Deus
per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum, vt
iuſtificati gratia eius hęredes efficeremur iux
Ad Tit. 3. ta ſpem vitæ æternæ.

Proinde nec mirum erit ſi pro temporum
varietate diſtincta fuere atque commutata ſa-
cramenta, vt omnibus pręſtaret Deus quod
cuique congruum foret. Vtrunque tamen
legimus Chriſtum ſuſcepiſſe, quòd ſcilicet la-
pis eſſet angularis, vtrique parieti cohærens,
perinde ac ſi duarum capita corrigiarum con-
ſuendo connectere t. Sicut & paſcha typicum
compleuit, & verum protinus inchoauit: ita
legis ſimul & euangelij ſeſe authorem eſſe
comprobauit. Renaſci iubet hominem euan-
gelium ex aqua & ſpiritu ſancto, lex puerum
in carne circuncidi mandat. Quòd ſi tantũ ba-
ptiſma Chriſtus ſuſciperet, nihil ad ſe perti-
nere quã refugeret circunciſionem indicaret.
Vbi autem circunciſus ille non baptizaretur,
quomodo

quomodo mihi obſecro baptizari perſuaderetur circūſione relicta? Quòd ſi circūcidamur, nihil nobis prodeſt. Ille igitur poſt circunciſionem baptiſma ſuſcipiens in Iordane hoc mihi tenendum reliquit, quod vltimo ſuſcepit.

Circunciditur itaq; puer in carne tenerrima iuxta Moſi præceptum, ſed nō abſque ingenti dolores. In plenitudine ætatis flagellandus, illudendus, crucifigendus. Neque enim iam eſt chriſtianis quærere cur circuncidi Chriſtus conſenſerit, qui nec peccatum commiſerat, nec contraxerat, nunquam ſuper patre, nunquam ſuper matre contaminatus. Talis enim decebat vt nobis eſſet pontifex innocens, impollutus, immaculatus, ſegregatus à peccatoribus, excelſior cælis factus. Propter hoc ſanè circunciſus eſt propter quod natus, mortuus, ſepultus. Nihil horum propter ſe, omnia autem propter electos: propter nos homines & propter noſtram ſalutem: propter miſeriam hominum & gemitū pauperum. Naſcens in terra, mundi huius carcerem ingreditur: circunciſus vincula noſtra ſuſcipit, & vt reos abſolueret, innoxias manus ſuas catenis inſeruit. Sed in cruce moriens, dirupiſti domimine vincula mea, idcirco tibi ſacrificabo

hoſtiam laudis, & nomen tuum inuocabo, quod eſt ſalutare meum. Virtutem horũ operum ſuorum annuntiate populo ſuo. Loquimini potentias eius, & auditas facite laudes eius. Annuntiate de die in diem ſalutare eius, in omnibus populis mirabilia eius.

Vocatũ eſt nomen eius Ieſus. Circunciſus, ſaluator nuncupatur, quãdo immaculati ſanguinis fluxu operari ſalutem noſtram incepit. ſtilla ſanguinis eius hodie arrabo facta eſt futuræ redemptionis. Sacculum pecuniæ ſecum veniẽs attulit, plenum gratiæ & veritatis, qui in minima quidem ſui parte parumper effractus aut diſſutus, hac die ſtillauit dulcedinem, ſed in die plenæ lunæ reuerſurus Ieſus concidet ſaccum meum vt me veſtiat duplicibus, & circuncidet lætitia, vt amplius non compungar nec cõfundar. Tunc fluminis impetus ciuitatem Dei lætificabit. Abunde ſanguinem ſuum effundet in pretium ſimul & lauacrũ, vt redempti à miſerabili ſeruitute à peccatorum ſordibus emundemur. Sic matutino ſacrificio ſuperaddidit veſpertinum. Cæterùm ſuſcepta circunciſione, *Vocatum eſt nomen eius Ieſus.* Soli enim corde auribus, oculis, & lingua circũciſo ſalutis nomen imponitur. Solus hic ſalutem ſibi à ſaluatore Chriſto non in-

aniter

aniter vendicat,nempe à circunciſo Chriſto alienus eſt omnis incircunciſus, nec trāſibit per portas has cæli quas ſanguine ſuo ſaluator aperuit. Huc pertinet quod Stephanus in actis apoſtolicis cum exprobratione in Iudæos inuehebat,quod incircunciſi corde eſſent & auribus,ſpiritui ſancto reſiſtētes. Et hi inter Chriſtianos homines cenſentur,qui quæ bona ſunt apud ſemetipſos cogitare,aut ea ab aliis audire recuſant,veritatis oſores, rebelles lumini, noctis atque tenebrarum amici, crucis Chriſti inimici. Nos ergo primum circuncidi oportuerit, non quidem litera,ſed ſpirtu in expoliatione corporis peccati, & ſic ſalutis nomen accipere, non in modica tantùm,& vnica carnis portione,ſed in vniuerſo corpore. Quoniā à planta pedis vſque ad verticem capitis non eſt in nobis ſanitas. Scio enim (ait Paulus) ꝙ in me (.i.in carne mea) non habitat bonum. Non eſt(ait pſaltes) ſanitas in carne mea,non eſt pax oſsibus meis. Et Petrus, domine nō tātùm pedes lauare digneris,ſed & manus & caput. Amplius laua me ab iniquitate mea. Quē enim totum ille non lauerit, non habet partem ſecum. Propterea toto iubemur corpore baptizari,quò totius hominis integra circunciſio fiat in nobis ſimilitudini mortis eius

complantatis, qui octauo die circuncíſus poſt annum triceſimum crucifigi dignatus eſt, toto corpore in pœnam diſtenſo.

Quod vocatum eſt ab angelo priuſquam in vtero conciperetur. In hoc nomine conueniunt Maria, angelus, & apoſtolus. Ad Mariam ſiquidem tanquam plenius edoctam à Gabriele cælitus denuntiatum eſt, vocabis nomen eius Ieſum. Deinde ad Ioſeph accedens ille, & nomen ipſum protulit, & ipſius cauſam interpretatus eſt, quòd ſaluum faceret populum ſuum à peccatis eorum. Sed & paſtoribus annuntiatur gaudiũ magnum, quia natus eſt eis ſaluator. Simile aliquid Paulus loquitur, apparuit benignitas & humanitas ſaluatoris. Nullus ex ipſis hoc mihi dulce nomen tacuit, apprimè profectò neceſſarium: alioqui quid agerem miſer in peccatis natus totus, & verſatus in eis, venientem dominum audiens? Nunquid a facie formidinis eius & à terrore vultus ipſius ſicut Adam fugerem, quẽ fugiẽs non effugit? Nonne deſperarem ſciens quia venit ille cuius legem ſic præuaricatus ſum, cuius patientia ſic abuſus ſum, cuius beneficio ingratus omnino inuentus ſum? Quæ (obſecro) maior mihi atque ſuauior conſolatio potuit afferri, quam in mellito hoc vocabulo, in hoc no-

nomine cõſolatorio? Habet hic à nomine vt ſit ſalus ab extremis terræ, non equidem ſibi, cui nihil incõmodat, ſed miſeris perditiſq; nobis. Non venit vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Non venit perdere, ſed ſaluare, & animã ſuã dare in redemptionẽ pro multis. Ego igitur qui de mundo erã, iam fiducialiter agam & non timebo, confidenter accedã, audenter ſupplicabo. Quid enim verebor & refugiã, ſi, cui donatũ eſt miſericordiam omnẽ peccatoribus impendere, hic veniat in donũ peccatoris qui peccatores recipit, & mãducat cum illis, qui ſolus mũdum facit de immundo conceptum ſemine? Propterea venit, deſcẽdit de celis, in terris ab hominibus viſus eſt, & cũ illis cõuerſatus, vt ad eũ loqui audeamus, & non fimbriam tantùm veſtimẽti eius tangere, ſed manibus eum cõtrectare, carnem eius manducare, & ſanguine ipſius epotari, cuius pretio redempti iuxta nominis eius proprietatem ſalutem conſequimur ab eo. *Bernard. in Epipha.*

Ob id ergo nedum naſci voluit, ſed & agnoſci, & hoc nomine ſalutis atque ſaluatoris vocari. Ieſus ſaluator & rectè dicitur, & effectu manifeſtè comprobatur. Quid tam neceſſarium perditis, quid tam optabile miſeris, quid tam vtile deſperatis? Vnde (quęſo) nobis ſalus, vel

tenuis aliqua ſupereſſet ſalutis ſpes in hac dierum malitia, in lege peccati, in corpore mortis huius, in loco afflictionis, in valle miſeriæ, niſi nouus nobis Ieſus appareret? Suauis planè & miſericors, præſtabilis ſuper iniquitate, longanimis & patiens, expectans vt miſereatur noſtri, & benedicat nobis, illuminetq; vultum ſuum ſuper nos. qui teneritudinis & ægritudinis noſtræ non ignarus, curationis acerbitate, quam fortè reformidamus, non vtitur. non eſt piloſus Eſaü ſed Iacob, leuis. Non eſt robuſtus venator, & hominum oppreſſor velut Nambrot, ſed pupillorum, viduarum, miſerorúmque omnium conſolator. Vlceri cauterium non aptat, ſed vnguentum: non vſtione ſanat, ſed vnctione. Vnctus oleo lætitiæ præ participibus ſuis, & ſic inde tanta vnctionis ſanitas, tanta ſalutis vbertas, veritas, & vtilitas profluit, vt nihil huic nomini deſit ex omnibus quæ ſuauiter deſiderari queunt: nec commodum vllum, nec iucundum, nec honeſtum: vt iure optimo gratulari debeas Ieſum tibi ſaluatorem, ſeruatorem, ſanatorem, redemptorē, & bonorum omnium largitorem adeſſe. Cùm igitur ſuauiſsimum illud & ſanctiſsimum nomen Ieſu recolimus, & nos miſeros eſſe recogitare non pudeat, illū verò

ſalua-

ſaluatorem. Nos infirmos, medicum illũ nedũ à morbis nos corporeis (quod medicorum eſt) eruentem, & nec ab ærumnis ac temporalibus anguſtiis (quod prꝗſtare poſſunt reges & principes) liberãtem, ſed à morte, à peccato, ab inferno, & à deuaſtante angelo, atque inſatiabili homicida. Illud nos ſub manu potentis Dei humiles efficiat, hoc erigat: illud terreat, hoc ſoletur. Errauimus omnes ab vtero, peccauimus cum patribus noſtris, vnuſquiſque à via ſua declinauit, nec eſt vſque ad vnum qui faciat bonum. Ieſus vnus ſaluandis omnibus ſufficit. Et quantum in medico ſitum eſt, vnica medela (quæ gratia eſt) languidos omnes ſanat, modò fides tibi perſuadeat, doceat ſpes, vrgeat charitas: modò medicum ames, & quæ prꝗſcribit pharmaca ex animo ſuſcipias. Non ob id tãtùm vt ſaluus fias, verumetiam vt inde & ille magnificetur. In nomine Ieſu, & pietatis gratia, & potentia maieſtatis reſonat. In homine Ieſu, gratia & miſericordia. Sed in Deo Ieſu meo potentia & maieſtas. Sic ſanctum & terribile nomen eius. Duo hæc audiuimus, quia poteſtas Dei eſt, & miſericordia Ieſu. Sumo itaque mihi exempla de homine, & auxilium à potente. Illa tãquam aromata & pigmẽtarias ſpecies, hoc autem velut vn- *Bernar.*

dæ ex his confectionem mihi parauero: cui ſimilē nec medicorū quiſpiā, vel Aeſculapius, ſi fuerit, facere poſsit. Hoc eſt ſalubre electuariū quod in huius vocabuli Ieſu vaſculo recōditū habeo, quodque nulli vnquā peſti, nulli cruci inefficax inueniatur. Semper ergo ſit in ſinu tuo reconditum, in manu tua ſemper repoſitum, quò tui ſenſus omnes pariter & actus dirigantur in Ieſum. Pone eum ſicut ſignaculum in corde tuo, in brachio tuo, habes in eo vnde brachio medearis & cordi, vnde quæ praua ſunt corrigas, perficias imperfecta, conuertas aſpera in vias planas: vnde ſenſus ne corrumpantur conſerues, vbi corrumpantur ſanes. Habuit & Iudęa Ieſus ſuos, quorum & vacuis nominibus vanè gloriatur. Et hi quidem tanquam Gieſi cū baculo præmiſſi ſunt ad mortuum, prophetam præueniens, mortuo ſuperponitur baculus à ſeruo, ſed non eſt vox neque ſenſus. Nā baculus erat, in quo non eſt ſpiritus vitæ. Deſcendit è monte qui baculum miſit, & mox ſaluum fecit populum ſuum, mundans eum ab operibus mortuis. Qui perierat, inuētus eſt, reuixit qui mortuus fuerat, & iam vox illius auditur in terra noſtra & ſenſus. Sentitur enim infuſa ſalus, & beneficium non tacetur. Intus ſenſus, & foris vox. Cœpit enim loqui adoleſcēs viduæ filius, qui

iacebat in loculo. Cumque matri ſuę redditus eſt, tunc omnes magnificauerũt Deũ dicentes, quia propheta magnus ſurrexit in nobis.

Peccatum, mors amara, nec compunctionis mihi ſenſum nec confeſsionis vocem reliquerat. Planè mortuus eram, venit Ieſus qui peccata dimittit, & vtrũque reſtituit, animæ meę dicens, ſalus tua ego ſum. Quid mirum ſi credat mors vbi vita deſcendit? iam oſcitat puer ſepties, vt ſepties in die laudem dicat tibi domine, vt & veniant tribus tribus domini teſtimonium Iſraël ad confitendum nomini domini. Recumbãtque cum Deo Abraham, epulẽtur & delectẽtur in lætitia, & vnus reſonet voce exultationis & confeſsionis ſonus epulantiũ, quod non eſt aliud nomen ſub cælo in quo oporteat nos ſaluos fieri. In nomine eius prophetę omnes teſtimonium perhibent nos recipere remiſsionẽ peccatorũ. Et tantò Ieſus excellentior angelis effectus eſt, quantò præ illis differentius nomen hæreditauit. Quamobrẽ in nomine domini Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, omnes tribus populi & linguæ ſeruiant ei, & confiteantur quia Ieſus dominus eſt in dextera Dei ſedens. Cuius gloriæ participes nos conſtituat qui in nomine eius gloriamur; & nomen ſanctum eius humiliter adoramus.

In die beati Stephani.

Lectio trigeſima tertia.

CVm illo furoris & crudelitatis ſpiritu adhuc ebrii eſſent Iudæi, quo cõtra dominum tumultuãter clamârât, crucifige crucifige eum, toti in ſerui ſui Stephani necem incubuêre. Beatus qui tam magnifici huius & cęleſtis agonis proximo pediſſequus interuallo reliquias excipere perſequutionis illius meruit, qua paulò antè, mundo ſæuiente, & furẽte Satana, ſaluator occubuit. Beat' qui fumantem adhuc dominici ſanguinis victimã paſsionis ſacrificio recenti primus honorauit. Idcirco dignus apparuit, cuius viſa ſit facies tanquã angeli, ex illius refulgentia, de quo & dicebat, video cælos apertos, & Ieſum ſtãtem à dextris Dei. Porrò dum fortiter morientis proditur gloria, perſequentiũ inuidia torquetur. Vnde & fremebant vt rabidi canes dentibus in̄ eum. Denique beatus qui in ipſa pugnantis colluctatione iam profert ſpeciem reſurgẽtis. Quẽ ſic Deus moriturũ magnificat, putas quomodo decorabit æterno victurum? Iudęi ſibimetipſis teſtimonio fuere quòd eorũ

filii

filii eſſent qui prophetas occiderent, de quibus & malè ſenſerunt, in patrum ſuorum accuſatione, maledicentia, & vituperio iuſtificari quærentes. Dicebant enim, ſi fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non fuiſſemus ſocii eorum in ſanguine prophetarum. Propterea & ſepulchra illis ædificabant, & monumenta iuſtorum ornabant: cùm tamē in eam poſtmodum apoſtaſiam ceciderint, vſque ad extremam hanc impietatis lineam procurrētes, vt Dei omnipotentis, ſuiq́ue prorſus obliti, prophetarum regem & dominum, ac principem paſtorum miſerè trucidarent, in ligno mortis ſuſpendentes, qui vitæ lignum & man prioribus ſeculis abſconditum afferre & offerre venerat. Sic completæ erant iniquitates eorum, & patrum ſuorum menſuras impleuerant. Cæterùm abyſſus abyſſum inuocat, & appoſuerunt iniquitatem ſuper iniquitatem. Super dolorem vulnerum meorum (dicit dominus) addiderunt. Nam nec tam atroci & diro ſacrilegi parricidio ſatiati, toto malignitatis ſpiritu debacchantes, ſpirantéſque minarum & cædis in diſcipulos domini, ſæuierunt primò in Stephanum plenum gratia & fortitudine, quem & lapidibus impetentes obruerunt, inſenſati velut lapides facti.

Petrum miſerunt in carcerem, Iacobum Herodis gladio truncârunt, & fratrem domini de pinna templi præcipitantes, pertica fullonis excerebrârũt. Paulo verò frequẽter inſidiati ſunt. Sed & quẽ prophetarũ & ſanctorũ nõ occiderũt? Irruerunt patres in prophetas, filij in Deũ, & Dei dilectos homines, rami radicibus ſuis peſtilẽtiores. Itaq; nedũ patrũ ſuorum menſuram impleuerunt, verumetiã impletam & adimpletã, confertam, coagitatam & ſupereffluentem repoſuerunt in ſinum ſuũ. Quamobrem & æquum fuit vt veniret ſuper eos omnis ſanguis iuſtus qui effuſus eſt, longè quoque acerbius, quã in patres ſuos animaduerteret Deus in eos. Quando poſt tanta támque domeſtica ſuorum exempla inemendati, & nihilo meliores facti inuenti ſunt, quinimo & illis cruentiores, & velociores pedes eorum ad effundendum ſanguinem, & quidem innoxium. Quemadmodum & Lamech grauius Caino corripitur, quanuis fratrem non interemerit, ſed alium, quia ſcilicet ad illius exemplum non eſt emendatus.

Qualis autem fuerit Stephanus ille quem
Act.6. furentes Iudæi lapidârunt, beatiſsimus Lu-
& 7. cas ad viuum expreſsit. *Stephanus* (inquit)

plenus gratia & fortitudine. Communis eſt phyſicorum conceptio, naturam vacuum horrere. Et Paulus hortatur non in vacuum Dei gratiam recipi ab his potiſsimum qui miniſtri Dei ſunt & diſpenſatores miniſteriorum eius. In diaconatum eccleſiæ ſanctificatus eſt Stephanus, Leuitis ac diaconibus præfectus, qui pro ſua facilitate, & dicendi gratia, murmura Græcorum aduerſus Hebræos compeſcuit. Quòd ſcilicet in quotidiano miniſterio deſpicerentur eorum viduæ, vel nimium grauarentur in eo. Nec mirum videbatur. Nam plenus erat gratia & fortitudine: gratia vtique verbi. Non enim ad id tantùm diaconus inſtituitur vt euangelium alto vocis ſono legat in pulpito, ſed interpretetur & doceat. Frigent verba vbi illis gratia defuerit. Sed & Sermonem oportet ſale eſſe conditum in gratia. Nec ſacrificium quoduis abſque ſale fieri lex conſentit. Porrò & dicendi gratia animi firmitate niſi roboretur, ingenuè & liberaliter non annuntietur, nec intrepidè defendetur, conuertetur in ſcurrilitatem, ſycophantiam, adulationem, dicacitatem, vanitatem: fiet offendiculum euangelio. Sic itaque plenus erat Stephanus gratia & fortitudine, vt eum nullius graue ſupercilium

diſtraxerit à veritate, nullius potentia deturbauerit ab æquo. Hunc minis nemo terruit, nemo blanditiis pellexit. In eodem vultus tenore ſtans interpellantibus Græcis & Barbaris, ſapientibus & inſipientibus, abundantibus & penuriam patientibus. Sanè qui talia agunt, faciunt ſigna & prodigia magna in populo, in medio tui Aegypte, in Pharaonem, & in omnes ſeruos eius. Sed non ex omni ligno Mercurius: nec omnia poſſumus omnes, & cuique non datur adire Corinthum: nec omnia hæc ſingulis dat Deus, dona ſua pro ſuo arbitrio in eccleſiæ ſuæ ædificationem diſpenſans.

Quantò autem gratia & fortitudine plenior erat, cæteris præcollegis ſuis abundantius laborans, tantùm Iudæorum ſynagogæ infenſior. Ita enim frequentius accidit; vt arbor fructibus affluens à prætereuntibus ſaxis impetatur, relicta quæ foliis tantùm operta eſt, vt ſit æſtuantibus & ſolis ardoribus fatigatis vmbraculo. Sic quantò vberior eſt in homine dicendi agendíque gratia, tantò ſibi amplius inuidentes & aduerſarios ſuſcitat. Etenim ſederunt & aduerſus eum loquebantur principes, quia ſeruus tuus exercebatur in iuſtificationibus tuis. & rurſum: alieni, à Chri-

ſto

ſto ſcilicet inſurrexerũt aduerſus eum, & fortes quæſierunt animã ſuam,non proponentes Deum ante conſpectum ſuum. Vnde ſubditur: *Surrexerunt quidam diſputantes cũ Stephano, &c.* Hic pulchrè adumbratur hæreticorũ ingeniũ: de ſcripturis non conferunt,ſed procaciter & inflatis buccis diſputãt,ac ſpiritui Dei cum rixa rebelles obſiſtunt, cerebris ſuis longè amplius quàm par ſit fidentes, ac propriis rationibus (quæ vanæ ſunt) aſſequi contendentes, quod ſola fide & ſimplicitate cordis comprehendi poteſt. Et hoc certè principio certa omnia firmataq; patrum iudicio ad incertum & ambiguum reducentes. Ille ſectarum mos eſt qui eccleſiam Dei non audiunt. nec communẽ eccleſiæ & vetuſtiorũ doctorũ atq; ſanctorũ in ſcripturis ſenſum recipiũt, veritati cõtradicentes veluti Iannes & Mãbres.

Sed non poterant reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui qui loquebatur. Impugnatur vtique fidei veritas, ſed nequaquam expugnatur. Fundata eſt ſuper firmam petram,quam nec Iouis ira, nec ignes, nec poterit ferrum lædere, nec turbo vehemens, aut tempeſtas valida, ſed nec fluminis aut torrentis impetus euertere. Siſtit pedibus ſuis innixa ſuper dilectum. Quantò acrius vrgetur, impellitur, agitatur, tantò

amplius roboratur. Confuſi ſunt qui diuorum gloriæ ac ſacris eccleſiæ inſtitutis hactenus falſitate & mendaciis aduerſati ſunt. Sic Vigilantius, Iouinianus, Pelagius, Berangarius, & illis omnibus ſimilia portenta, hi omnes teſtimonio fidei reprobi inuenti ſunt, Deus ſpreuit eos. Poſuerunt enim os in cælum, & lingua ſua mentiti ſunt ei: Sed infirmatæ ſunt contra eos linguæ eorum, quia iniquitatem loquuti ſunt in excelſo, & in lingua mentiti ſunt ei. Defecerunt itaque Iudæi ſcrutantes ſcrutinio, nec poterant reſiſtere ſpiritui qui loquebatur in Stephano. Non enim erat qui loquebatur, ſed qui dicit, dabo vobis os & ſapientiam, vt cùm ſteteritis ante reges & principes, non cogitetis quomodo aut quid loquamini. In illa enim hora (ſeparantes pretioſum a vili) quaſi os meum eritis.

Proinde diſputationis ſumma de templi ornatu & legis erat obſeruantia. Iudæi autem zelum quidem, ſed non ſecundum Dei ſcientiam habentes, & paternarum traditionum plus æquo abundantius æmulatores, Chriſtianæ religionis inſigniter oſores, doloſè atque mendaciter beatiſsimo athletæ Stephano impoſuerant, quòd templi ſanctitatem pro-

phanare, & Moſi legem niteretur antiquare, quaſi ea templi ſtructura foret æterna, & incircunſcriptus Deus atque interminabilis, in ſola templi cauea tanquam auicula Hieroſolymis captiuus concluderetur. Quaſi similiter & lex vmbra non fuiſſet rei ipſi ceſſura, nec futurorum figura, figuratorum acceſſu tollenda. Non venit Ieſus legem ſoluere, ſed adimplere: cuius & euangeliũ quando illi innititur, nõ antiquatio aut ruina eſt, ſed perfectio. Nec in templo manu facto tantùm, ſed præſertim in hominibus (quæ templa ſunt ſpiritus ſancti) habitare conſtituit. Hæc totam legem ſub compendio perſtringens Stephanus edocuit. In Chriſti & eccleſiæ ipſius cõfeſſione & defenſione intrepidus & mortis amator, alacriter & cõſtanter nimis reclamantes aduerſarios increpat: *dura* (inquiens) *ceruice & incircumciſi corde & auribus, vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis, ſicut & patres veſtri ita & vos.* Nec potuit arbor mala fructus bonos facere. In pudendis circuncisi, in corde & auribus (quæ multò digniora ſunt) præputiati: lumini rebelles, & velut noctuæ tenebrarum amici, veræ fidei lumen extinguere molientes. *Audientes autem hæc diſſecabantur cordibus ſuis, & ſtridebant dentibus in eum.*

Neſcio qua naturæ corruptione blandum eſt mendacium, amara veritas. Saniem quidem apoſtematis emungit, ſed non abſque dolore. Carnem enim mordet, carníſque prudentiam offendit. Propterea obſequium amicos, veritas odium parit. Impatiens veri mendax eſt. Incircunciſum corde, & carnis curam facientem in deſideriis torquet & angit prædicatio veri. Tange verbo veritatis montes, & fumigabũt: diſſecantur in corde, interius rũpuntur, & foris dentibus fremunt. Peccator videt hæc & iraſcitur, dentibus ſuis fremit & tabeſcit, ſed deſiderium ipſius peribit. Concidunt vultus eorum in ira feruente animo. Heu quam difficile eſt crimen nõ prodere vultu? E diuerſo, conſcia mens recti, vulgi mendacia ridet. Pulchrum eſt igitur nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa. Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Quamobrem *intuentes eũ viderunt faciem eius tanquam angeli*: nimirum, quia diuinam cõſcientiam gerebat. Cæterùm lippis ægríſque oculis grauis eſt ad videndum ſolis ſplendor, nõ ipſius, ſed ægritudinis culpa.

Cùm autem eſſet Stephanus plenus ſpiritu ſancto, intendens in cælum, &c. Nihil ſub cælo erat quod Stephani oculos oblectaret. Ibi enim vanitas vanitatum & omnia vanitas. In cælo autem

tem veritas veritatum, & omnia veritas. Illic ergo oculos intendebat, vbi vera ſunt gaudia. Nempe vbi amor, ibi oculus: vbi dolor, ibi manus. Viſus eſt illi ſtare Chriſtus. Et nunc profectò ſtat in tribulatione & periculo conſtitutis auxiliator, adiutor in opportunitatibus, in afflictionibus quæ inuenerunt nos nimis. Refugium à tribulatione quæ circundat nos. Sedet iudex, ſtat & erigitur patronus, ſeruis ſuis fores domus ſuæ aperiens, & illis ſeſe in gloria manifeſtans. Propterea, inquit, *Ecce video cælos apertos.* In prima rerũ conſtitutione aperti ſunt cæli, vt caderet de cęlo Lucifer qui mane oriebatur: mane, inquam, cùm ſcilicet adhuc tenebræ eſſent. Vanum erat illi ante lucẽ ſurgere: draco ille magnus qui bonam ſecum partem ſtellarum cauda traxerat, cecidit de cælo ſuperbus & corruit, cũ ſuis miſſus in ſtagnum ſulphuris & ignis, & non eſt qui inde ſuſcitet eum. Helias cælos aperuit, vt flammis de cælo cadentibus homo Dei quinquagenarios combureret, clauſitque cælum triennio, ne rorarent cęli deſuper, & nubes pluerent, ne imber & ros terram irrigarent. Cælum tandẽ aperuit, vt rore & pluuia areſcentem atque fatiſcentem humum inundaret, & ſic fructum faceret. Sed nuſquã aperti ſunt cæli vt homi-

nes ſuſciperent velut incolas ſuos, quibus euacuatæ ſedes implerentur, niſi præeunte Chriſto, & viam nobis ſanguine ſuo præparante, ille cæli oſtium voluit in cardine ſuo, qui ingreſſus in ſancta æterna redemptione inuenta, acceſſum nobis præbuit ad patrem. Præiuit Stephano ſuo parare immortalitatis locum, quem & viſu paternæ benedictionis lætificauit. Quapropter & militis cor accreuit pugnantis in ſtadio, ſpectante in ſuperiori theatro principe, qui recte pugnãtibus triumphos non denegat, & legitimè certantium merita coronat. Clamat igitur Stephanus, inde plurimùm exhilaratus, *Video Ieſum ſtantem à dextris Dei.* Sed aures illi obſtruunt ne audiant blaſphemiam, ita putant inſani, Chriſti gloriæ ſemper inuidentes, & nomini ſancto ſuo blaſphemo ore detrahẽtes. De quibus dictum eſt, tollantur impij ne videant gloriam Dei. *Exuunt veſtimenta ſua*, vt expeditiores fiant & alacriores ad homicidium. Ille verò inuocabat dominum poſitis genibus in terram, orans ne ſtatueret illis hoc peccatum, nec eis imputaret ad gehennam. Sanè partem martyris & illius opera cum mercede ſuſcipit, qui debitum malis hominibus odium cordis generoſitate calcauerit, qui pro inimicis ſub ipſo conſummatæ

matæ

matæ perſequutionis tempore orauerit. Beatitudinis ſuę cauſa dilexit eos, nec illis ſuccenſere nec iraſci voluit, per quos regni cæleſtis aulam ſibi videt aperiri, & ſeſe æternis ſeculis conſecrari. Sed ô admirabilem vel circa impios & immeritos charitatem! Excuſat ſupplicatione ſynagogam, paſsione confirmat & honorat eccleſiam: memor fratrum, iniuriarum immemor perſequentium. Dum pro Iudæis humiliter ſupplicat, fiduciam noſtram erigit, & ſtrenuè confortat. Nam dum pro trucidantibus ſe orat, cultoribus ſuis ſuffragia pollicetur.

In feſto beati Ioannis Apoſtoli & Euangeliſtæ.

Lectio trigeſimaquarta.

Diuinorum dogmatum expoſitio in his potiſsimum quæ ad nudam & ſimplicem ſacratiſſimi domini noſtri Ieſu Chriſti veritatem euangelij ſpectare dignoſcuntur, Matthæo, Marco, Lucæ, & Ioanni, quatuor ſelectis à ſpiritu ſancto euangeliſtis, æqualiter propoſita eſt,

& ad eundem fermè calcem vno & communi curriculo diligenter omnes feruntur. Sic tamen diuerſa illis eſt oratio, vt quanuis in vnā eandemq; vrbem ſoſpites & ſociales peruenerint, in magnificentiores tamen ædes & ædium eminentiores ſedes alius pro alio ingredi & ingreſſus ſedere videatur. Et vt de cæteris nunc ſileamus, & in ſuis ipſi ſedibus quietè reſideant, de Ioanne præſens hic nobis eſt narratio, qui velut digito ſolem̨ contingit, & quaſi palmo cælum metitùr in humani verbi ſimplicitate, ad ſuperni verbi notitiam regiis nos paſsibus prouehens. Ille Deo imprimis dilectus ſolari ſplendore rutilans, de æterna Chriſti deitate tantò altius cæteris intonuit, quantò reliquis ſideribus ſol rutilantius emicat. Filius erat tonitrui, quem pro dicendi maieſtate & ſententiarum cumulo, quę humanum videntur & angelicum iudicium pro rei grauitate tranſcendere, euangelij ſolem Dionyſius appoſitè nuncupauit.

Supra pectus domini recubuit à quo hauſiſſe non dubitatur quicquid poſtea fidelibus plenis poculis largiter effudit. Cumq; ſemel atque iterum cum Petro & Iacobo ad maxima quæq; myſteria à Chriſto admiſſus fuerit, ſic vt viderit gloriam eius quaſi vnigeniti à

patre

patre, vidit hic, & inter reliquos omnes apoſtolos audiuit, & manus eius contrectauerunt ctauerunt, quæ de verbo vitæ palàm atque fideliter nũciauit. Supereſt igitur vt plena omnino fides ſcriptis illius contribuatur, & nihil non arduum aut ſublime nobis polliceamur ab ipſis in quibus diuini verbi naturam futurum ſiue totius Chriſtianæ eccleſiæ ſtatum cum euangelicæ doctrinæ & diſciplinæ ſumma atque humanæ perfectionis inſtitutione breuiſsimè complectimur. Edocet quidẽ quid de Chriſto ſentiẽdum, quid credendum, quid ſperandum: Sed & quomodo in Chriſto & ſecundum Chriſtum ambulandum ſit, inchoat à fide felicem diuinamq́ue tragœdiam, quam ad moralem religioſamq́ue inter fideles conuerſationem promouet: quæ & charitate (perfectionis vinculo) colligat. In qua & ſermonem complet, in charitate dormiens & requieſcens. Ante omnia charitatem ipſam cum electiſsimis vtique & cor ipſum miro quodam cum feruore penetrantibus verbis mentibus hominum inſerens. Cuius ſagittę potẽtis acutæ cum carbonibus deſolatoriis. Carbones enim dilectionis ſuccenſi ſunt ab eo, non in carnis, ſed ſpiritus ſolatia, velut clibanus ipſe foret charitatis, caminus amoris, & diuini

incendij fornax. Cuius per canonicas epiſtolas tanquam per rimas flamma denſiſsima proſilibat ſummæ charitatis, per omnes ferme paginas de charitate verba faciens, & cæleſtis ſemper amoris verba reſonans. Cumque (teſte Hieronymo) illud diuinæ ſapientię vas Ioannes longo iam ſenio confectus diſcipulorum manibus portaretur, auribus eorum frequentius inculcabat, filioli, diligite Deum, diligite alterutrũ. Hoc eſt etenim dominici teſtamenti legatũ optimũ, cuius verè diſcipuli eritis ſi pacẽ & dilectionẽ habueritis adinuicem. Non enim habitus, non cibus, non ſtatuum varietas inter gehennæ & gloriæ filios diſtinguit, ſed ſola charitas. Vnde & plenitudo legis dilectio. Et qui diligit, legem impleuit. Finis præcepti, charitas. Sanè amantium mos eſt, vt amorem ſuum ſilentio tegere nequeant, nimirum ſicuti afficiuntur, ita & loquũtur. Totus autę hic ardebat, totus Chriſtus deſiderio cõflagrabat, totus à Dei dilectione pẽdẽs, totus dilectionis igne cõcoctus, Chriſtus autem cùm diligẽtes ſe diligat, prodigè ſe amantem diſcipulum eundem vnicè redamauit: de quo & ſcribi voluit, hic eſt diſcipulus ille quẽ diligebat Ieſus. Verè ipſe eſt Beniamin

iamin cæteris fratribus iunior, quem perdilexit Iacob, in cuius ſacculo cyphus ille aureus inuentus eſt, in quo augurari Ioſeph conſueuerat. Inuenta eſt certè carnis integritas in ſacculo corporis ſui, & aurea virginitas, pro qua non eſt digna ponderatio auri & argenti. Quamobrem & virgini diſcipulo Chriſtus virginem matrem (chariſsimum ſuper omnia theſaurum) commiſit, virginémque virgini ſociauit, vt ſimilis gratiæ ſimilia corda iungerentur, & vtrinque mundiſsimorum oculorum gratus eſſet alternæ puritatis aſpectus.

Porrò hunc quem Petrus iugiter dilexerat, collegam & ſuæ viæ comitem habere ſummè optaſſet, diuelli ab eo recuſans. Cũque audiſſet à domino, extendes manus tuas, & alius te cinget & ducet, quò tu nõ vis, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deum, adiiciens, ſequeris me: conuerſus ad Ioannẽ Petrus, hic autẽ, ait, quid? at Ieſus increpat ſcrutãtẽ ſuprà quàm neceſſe fuerit, & aliena nimis curantẽm. Tu me, inquit, ſequere. Opus tibi cõmiſſum proſequere, demãdatã ꝓuinciã exequere. Si eũ ſic volo manere donec veniam, quid ad te? Petr⁹ quẽ euidẽter ad imitationẽ ſuæ Chriſtus ꝓuocat paſsionis, vidit diſcipulũ quẽ diligebat

Ieſus ſequentē,non tam greſſu corporis, quā promptæ deuotionis affectu.Calicē ſaluatoris accepit,calicē domini bibit,dominū ſequutus ſicut & Petrus:at nō omni modo nec pari quidem forma.Nonne & cū cæteris apoſtolis flagellatus inuenitur?nōne in doliū feruētis olei miſſus?nūquid & venenū hauſit intrepidus? num & propter inſuperabilē euāgelizandi cōſtantiā in Patmos inſula Domitiani tyrānide relegatus eſt?Quòd autē ſic māſerit vt nō etiā corporea paſsione ſequeretur dominum ſicut Petrus, diuini fuit conſilii,ſicut ipſe ait,ſic eū volo manere donec veniam, &c.ac ſi dicat, vult quidem,vt tu,& ipſe ſequi,nec vllatenus obſtat,ſed eum volo ſic manere. Non,vt vulgaris poſtea ſermo exiuit inter fratres, quia diſcipulus ille non moritur, quādoquidē parum erat tam dilecto quòd temporalem mortem non ſubiret elargiri. Nam multò melius eſt diſſolui & eſſe cum Chriſto.Hanc igitur de ſe falſò conceptam opinionem Ioannes emendauit,ſubnectens,& non dixit Ieſus, non moritur,ſed ſic eum volo manere,abſque cruce ſcilicet,haſta,gladio,flāmis,aut quouis truci ſupplicio donec veniam,vt vocē eum,quid ad te? Interfecto Domitiano reciſiſq; ipſi⁹ ob nimiā credulitatē,à ſenatu cōſtitutis,ſub Nerua principe

cipe (ſi Hieronymo credim⁹) Epheſum rediẽs
totas Aſiæ eccleſias reſtituit,& plenus tandem
dierum bonorũ ſexageſimo octauo poſt domi
ni paſsionẽ,ętatis verò ſuæ anno nonageſimo
nono ſub Traiani imperio defunctus eſt,cæte-
ris Chriſti diſcipulis per paſsionem cõſumma
tis,placidam habens mortis reſolutionẽ à ter-
ribili illo mortis cruciatu diuina diſpenſatio-
ne liberatus,ſicut à corruptione carnis fuerat
alienus:iuxta Epheſum vrbem in qua pręfue-
rat ſepultus.

In ſolenniis beatorum Innocentum.

Lectio trigeſimaquinta.

REgni Iudaici ſucceſſorẽ chriſtũ
aut potius inuaſorem ſuſpicatus
Herodes expauit.Inde cõturba-
tus nimis & motus ſicut ebrius,
ſicut potẽs crapulatus à vino, inermẽ imbellẽ
q; adhuc puerulũ vt maiori cũ licẽtia nullo re
prehẽſore,nullius ſuperioris formidine aut æ-
qualis fureret in regno,crudeliter trucidare cõ
ſtituit,ſolem nouiter exortũ nititur extingue-
re,& luminare maius de firmamenti candela-
bro mouere,ſine cuius immenſo fulgore vbi-
que nox & tenebra. Religionẽ naſcẽtẽ Hero-

diana crudelitas delere moliebatur, & Iſraëlis paruulum allidere ad petram cum petra (petra ſiquidem Chriſtus eſt) qui factus eſt illi in petram ſcandali,in lapidem offenſionis.Super tyrannum hic lapis cecidit,quem contriuit & comminuit vt puluerem ante faciem venti. Neſciuit diuina iuſtitia tanto ſceleri patrocinium præſtare, ſed protinus concepto parricidio , ſapienter occurrit. *Angelus domini apparuit in ſomnis Ioſeph.* Dei filius, filius hominis conſtitutus , dormiente atque ſomniante Ioſeph nutricio angeli vnius vigilantia ſacrilegi & homicidæ Herodis malitiam eluſit. Cuius & armatam tyrannidem nudus & inermis effregit in Aegyptum fugiens. Illic quoque in tutiſsima Dei cuſtodia vſque ad obitum Herodis manens : & tunc mortuo qui animam pueri quærebat, inde regreditur, vt adimpleret quod ſcriptum eſt, ex Aegypto vocaui filium meum . Peregrinatus eſt Iſraël in Aegypto, quando in ſeruum à fratribus ſuis venundatus eſt Iſraël Ioſeph. Inde tamen Deus filium ſuum primogenitum Iſraël per Chriſtum vocauit, triginta argenteis venditum à Iuda qui edebat panes ſuos , & ſecum ſimul dulces capiebat cibos, vt gratis venditos non corruptibilibus auro & ar-

gento redimeret, ſed prætioſiſsimo agni ſanguine: quo domorum poſtes tingerentur vt à deuaſtãte angelo, & duriſsimo Pharaonis imperio erepti, in terra viuẽtium tranſirent, quã repromiſerat Deus Abrahæ & ſemini eius. Porrò ex Aegypto.i. huius mundi tenebris, gentilitiæ ſcilicet cæcitatis pariter & Iudaicæ ſuperſtitionis vocauit nos Chriſtus in admirabile lumen ſuum, in medio nationis prauæ habitantes. Sic Saulus, qui & Paulus, in actibus apoſtolorũ legitur à domino vocatus. Circũfulſit enim eum lux de cælo, & confeſtim ceciderunt ab oculis eius tanquam ſquamæ, & viſum recepit, qui apertis oculis ſuperabundantiori lumine interceptus nihil videbat. Sic magnus dominus & laudabilis valde, de tenebris gentium lumen eccleſiæ ſuæ vocauit Auguſtinum.

Ait autem angelus ad Ioſeph, ſurge. Feſtina, ne tardaueris: hora eſt de ſomno ſurgere. *Accipe puerum.* Ne dimittas eum niſi benedixerit tibi. Cuſtodite dominum veſtrum regem omnes populi eius, ne filij mortis ſitis. Si perierit in te, erit anima tua pro anima illius. *Accipe puerum & matrem eius.* Non poteſt mater filio deeſſe, ſed nec matri filius. Vbi (quæſo) puer digniùs in terris patrem

neſciens,quàm cum matre? Vbi mater felicius quã cum filio Dei vnigenito? Cæterùm meritò prænominatur puer: nã Mariæ matris gloria filius ille ſapiens, Ex hoc (inquit) beatam me dicent omnes generationes, quòd ſcilicet de meis caſtis viſceribus Deum pariter genui & hominem, cùm eſſem paruula & placens altiſsimo.

Et fuge in Aegyptum. Fugit equidem non morte territus,nec mori renuens,qui moriturus venerat, & vt animam ſuam daret in redemptionem pro multis,ſed intempeſtiuo fato cedere recuſans: & quia nondum venerat hora eius. Fugit in Aegyptũ: nam & ad gentes tranſiturus erat. Fugit in Aegyptum, vt quæ ſub Moſe ſcelerum ſuorum pœnas exoluerat, ſub Chriſto ſpem ſalutis aſſumeret. Vbi morbus præceſſerat, ibi ſubſequuta eſt medela. O ſumma Dei bonitas! ô ineffabilis miſericordia neminem perire volentis, ſed vt omnes veritatis agnitione impleantur. Hæc Aegyptus quæ olim ſub Pharaone Deo contumax & rebellis nimiũ extiterat,nũc Chriſti habitaculũ facta eſt. Sicut vulnerati dudũ dormientes erãt in ſepuchris, icti plagis quãplurimis Aegyptij. At magnus inter eos medicus apparuit, quem non hominum merita è cælo,

ſed

ſed peccata deduxerũt,plagas decẽ vnica medicina curans. Virtus de illo exibat,& ſanabat omnes,vt nullos iam Aegyptios demergat tẽpeſtas aquæ,neq; abſorbeat profundũ, nec ſuper illos vrgeat puteus os ſuũ. Sanè in hoc apparuit benignitas ſaluatoris noſtri Dei,qui ſecundum miſericordiam ſuam ſaluos nos fecerit per lauacrum regenerationis,& renouationis ſpiritus ſancti quẽ effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum, vt iuſtificati gratia eius hæredes ſimus ſecundum ſpem vitę ęternæ.

Tunc Herodes vidẽs quòd illuſus eſſet à Magis. errabat vtiq; , nõ à Magis ſed à ſemetipſo illuſus & læſus : nẽpe ſua ſibi mẽtita eſt iniquitas. *Iratus eſt valde.* Spiritus ille nequã ad vindictã creatus in furore ſuo iræ & ĩdignationis ac turbulẽtiæ ſibi parauit tormenta. *Et mittens omnes pueros qui erãt in Bethleem.* Triſte ac miſerabile ſpectaculũ infantium. Nam res culpa carens in pœnã euocari nõ debuit. Quòd autem nullatenus deliquerint,eo ſatis indicatur, quo innocentes nomine ſimul & ætate nuncupantur & ſunt. Quid ſæuis Herodes impie? quid occidis infantes? quid ætatem innoxiã cruento mucrone noxius inſectaris? Neſcis quia à gladio regis huius,quem tu infeliciter

nimiũ,ſed inaniter perſequeris,nemo erit crudelitate,ſed pietate ſecurus? Meminiſſe Dauid debueras cuius regnũ vſurpabas,& omnis mãſuetudinis eius,quodq́; reges Iſraël clementes ſunt. Nec ſæuitia,ſed clemẽtia firmabitur thronus eius. Viri ſanguinũ non dimidiabunt dies ſuos: manſueti autem hæreditabunt terrã. Et ex Paulo pietas ad omnia valet promiſsionem habens eius quæ nunc eſt vitæ & futuræ. In ipſo certè conatu Herodes rumpetur tentans quod carni omnino impoſsibile ſit,in eũ ſcilicet ſæuire poſſe, cuius tot ſignis & prodigiis ſicut in cælo, ita & in terra deitas radiabat. Sed coërceri facile nequit animus praua ſemel voluntate vitiatus. Cæterùm non poteſt ſolui ſcriptura: non coques hœdum in lacte matris ſuæ, quo ſignificabatur Chriſtum verè Dei agnum niſi maturo opportunoq́; tẽpore pati non oportere. Fuge ergo puer, fuge & feſtina lentè, ne veniant incircunciſi & illudant tibi. Sanè melius eſt tibi incidere in manus Dei, quàm hominum. Nam miſericordiæ domini multę nimis.

Occidit omnes pueros, &c. Præceperat Pharao obſtetricibus Hebræorum, maſculos omnes in partu iugulare, nimirum & hic in Herode, & illic in Pharaone vnus erat & idem diabolus

diabolus,eodem malignitatis ſpiritu in vtroq; furens: illic equidē vt necatis maſculis,ſemen illud omnino deeſſet,ex quo iuxta promiſsionem quæ ad Abraham facta fuerat, Chriſtus naſceretur : hic autem idcirco pueri omnes in Bethleem & in finibus eius mactantur, vt dum omnes occiderentur, ille non euaderet, qui ſolus timebatur. Nec ſoli Bethleemiticæ regionis & finiū illius infantes trucidati ſunt propter eum quem fœmina virum circundedit, quinimo & innumera in orbe terrarum martyrum millia, quorum nomina ſcripta ſunt in cælis.

Huius ergo feſti ſacramentū ad omniū fideliū tēpora pertinet. Nō enim in Iudęa tātùm, vnde Chriſtianæ eccleſiæ cœpit origo, (ſalus enim ex Iudæis eſt) ſed in vniuerſis eiuſdem eccleſiæ partibus, quacunque per orbem diffuſæ, perſequutio ſæuitura erat perfidorum, piorumque coronanda patientia: occiſi quidem corpore, & lacerati ſunt infantes : ſed qui quærebatur in illis, euaſit illæſus. Corpora ſiquidem ab impiis perimi poſſunt, at iuſtorum animæ in manu Dei ſunt,& non tanget eos tormentum mortis. Sic dominus ad Satanam inquiebat, omnia quæ habet ſeruus meus Iob, in manu

tua ſunt, veruntamen animam eius ſeruabis. Nec lacerata pro Chriſto fidelium corpora pereunt,ſed mutãtur in melius,quieſcúntque ſub altare Dei interiecti propter verbum veritatis quod habebant: adhuc modicum tempus ſuſtinentes,donec impleatur numerus fratrum ſuorum, & tunc veniet immutatio ſua. Proinde cùm occiſi pro Chriſto infantes euangelicorum martyrum floridæ primitiæ ſint, pia mater Rachel,eccleſię typum gerens,omnium temporum martyres in his vſque modò deflet voce quidem in excelſis audita ploratuum & vlulatuum multorum,& renuit conſolari, quia non omnino ſunt in oculis ſuis, donec reſurgant, & cum Chriſto corpora eorum viuant, quorum nomina celebrantur in terris. Vindica(inquit) ſanguinem ſanctorum tuorum qui effuſus eſt in circuitu Hieruſalem, ita vt non eſſet qui ſepeliret. Effuderunt ſanguinem eorum ſicut aquam, & diſperſa ſunt omnia oſſa eorum, expectatum ab eis ſaluatorem ſignificans, qui reformet corpora humilitatis ſuæ, eadémque configuret corpori claritatis ſuæ. Tunc plenum erit matris atque filiorum gaudium, & iam non erit amplius neque luctus neque clamor, ſed nec vllus dolor. Hyems enim tranſierit, imber abierit,&

vernantes

vernantes flores apparuerint. Abſterget tunc Deus omnem lachrymam ab oculis ſanctorum, abſorpta erit mors in victoria, & totus homo ſaluus erit in ſabbatho. Reſurgent in ſumma vtriuſque hominis gloria, qui ſic mortui ſunt: reddétque illos matri ſuæ dominus, dicens illi: Rachel ne fleueris. Ecce iam exultant filij tui in gloria, & lætantur in cubilibus ſuis.

Obſerua ſub Rachelis nomine eccleſiam congruè deſignari. Nam & mater illius Rachel erat, qui ab Abrahæ promiſsione primus propter iuſtitiam, veritatem, & manſuetudinem afflictus eſt. Cuius humiliati ſunt in compedibus pedes, quando in ſeruum vænundatus eſt Ioſeph, & ferrum pertranſiit animam eius: piorúmque etiam omnium & fidelium Rachel ſimilitudinem exprimit, qui perſequutionem pro fidei veritate & pietate patientibus, velut ſuper contritione Ioſeph congemiſcunt. Sed quieſcet tandem vox à ploratu & oculi à lachrymis, triſtitiáque vertetur in gaudium. Nam ſcriptum eſt, Beati qui lugent, *Matth.5.* quoniam ipſi conſolabuntur, & rurſum Hieremiæ 31. Spes eſt in nouiſsimis, & reuertentur filij Rachel ad terminos ſuos. Deus enim eos qui dormierunt, per Ieſum adducet cum

eo, & mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent
1.Theſſ.4. primi. Subdit Paulus: itaque conſolamini inuicem in verbis iſtis.

In die Epiphaniæ.

Lectio trigeſimaſexta.

IVdæis & gentibus Chriſti natiuitatem manifeſtari oportuit. Cùm enim non ſibi, ſed nobis natus ſit, quid (quæſo) profuiſſet acceſſus, ſi obſcurus permãſiſſet & abſconditus? Expediebat itaque illum orbi innoteſcere, atque palàm doceri quibus ille natus, quibus erat ſalus. Hoc angeli paſtoribus Iudæis (atteſtante Luca) nunciârunt, ſed parua erat plebeiorũ apud reliquos homines auctoritas. Propterea & Matthæus pulcherrimè nobis depinxit quomodo etiã gentibus non gregariis ignaríſq; hominibus, ſed & potentibus, & in ſapientia Chaldæorũ eruditis, aperta eſt. Magi igitur alienum à Deo genus, & à teſtamentis peregrina gens, Chriſti nati cùm adhuc in cunis eſſet adoratione dignati ſunt, quo ex inimicis teſtimonia lõgè digniora forent. Si etenim Iudęi primò tantùm adoraſſent, ſuũ

ipſorum

ipſorum genus ornaſſe & extuliſſe putarētur: nunc autem alieni vt Deum honorauere, vt iuſto in eos animaduerteretur iudicio, qui quē Barbari adorârūt, familiares & domeſtici crucifixerunt. Vt autem cuncta quæ circa Chriſtum geſta ſunt, Dei promiſsionibus reſponderent, & prophetarum vaticinia cōplerētur, natus eſt in eo nomine Meſsias eo tēpore, & iiſdem terræ partibus vbi iuxta ſanctorū oracula præfinitum erat, regnante ſuper Iudæos alienigena principe. *Cùm eſſet natus Ieſus in Bethleem Iudæ in diebus Herodis regis, &c.* nihil ibi caſuale, nil fortuitum, certa firmáque omnia, certò vniuerſa contingunt, iuxta viſiones & prophetarum ſententias. *In Bethleem Iudæ.* oppidum exiguum Michææ teſtimonio naſcendus Chriſtus, quem & prædixerat venturum Iacob cum à tribu Iuda in caput hominis alienigenæ tranſlata foret regalis auctoritas. Erat autem Herodes Idumęus, à Romanis Iudæorum rex præſtitutus. Hæc paucis in exordio Matthęus abſoluit, vt Meſſiam hunc non ad Iudæos tantùm, ſed etiam natum inter eos ad gentes pertinere. Nam & radix eſt Ieſſe, ſtans in ſignum populorum, quem & reges deprecabuntur.

Matt. 2.

Mich. 5.

Gen. 49.

Ecce Magi ab oriente venerūt Hieroſolymam.

ab oriente venerunt: vnde lux diei, inde & proceſsit fidei lux. Sic lumen requirunt lumine. Nec mirum videri debet ſi errorum tenebris inuolutæ gentes ad lumen confugiunt, vt amplius non tenebreſcant, qui ſunt gentium primitiæ qui de longè veniunt ad Chriſtum.
Epheſ.2. Nam & ille venerat his qui propè ſunt, his qui longè. *Ab oriente venerunt Hieroſolymam*, quæ eſt ad meridiem, quærẽtes cum ſponſa vbi paſcit vbi cubat in meridie is qui aſcẽdit ab ortu
Cant.1. ſolis, & cui oriens nomen eſt. Eſt autẽ oriens dextra cœli & illius plaga nobilior. Quòd igitur dominum quæramus vt inueniamus, non vtique ex nobis eſt, qui in ſolis occaſu in nouiſsima hora, in quos fines ſeculorum deuenerunt, cõſtituti ſumus. Iam enim ſerò actum eſt, adueſperaſcit, & inclinata eſt dies. Caliga-
Luc.24. uerunt oculi noſtri, & cum Zachæo ſtatura puſilli præ forenſium & domeſticorum turba negotiorum Chriſtum videre non poſſumus, niſi benedictione cęleſti & diuinę gratię dexteritate præuenti, ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis. Si dicebam, motus eſt pes meus, vt quærat te domine & veniat ad te, miſericordia tua adiuuabat me, vt & quærerem & quæſitum inuenirem, inuentúmque tenerem, nec vſquàm dimitterem. Nemo (ait do-
minus

minus)poteſt venire ad me, niſi pater meus traxerit eum.

Vbi eſt qui natus eſt rex I*udæorum*?Hunc ergo & hominem mortalem fatentur. Homo ſi quidem naſcitur vt moriatur. Quis eſt enim homo qui viuet,& non videbit mortem,quãdo omnia orta cadunt,& aucta ſeneſcunt? ſed natum regem inueſtigant. Natura rex non fortuna,velut cæteri. Hæc de conſule rethorem & conſulem creat de rethore. Satis illis ſupérque compertum fuerat, quod & vago rumore & digito demonſtrari poterat, Herodẽ Iudæorum regem acclamari, ſed à ſuperiori Romanorum poteſtate inſtitutum. Atqui natum Iudęorum regem,non ab hominibus de ſignatum,inquirunt.Statim ortum Chriſtum Barbari regem appellant. Pilatus morientem regio titulo decorat,& ad hos nullatenus pertinere videbatur.Iudæi autem de ſemine ſuo natum in propria venientem, & cum illis conuerſatum,regem ſuum abnegârunt,dicentes, hunc nolumus regnare ſuper nos: nec habemus regem niſi Cæſarem: quem cum palmis victricibus occurrentes illi tanquam regem exceperant,inquientes, benedictus qui venit in nomine domini rex. de quo & illis prædixerat Zacharias,ecce rex tuus venit tibi.

Iuuenal. *Io.26.* *Ioan.20.* *Matth. 21.*

Expende quàm ſtrenua, quàm fortis fuerit eorum fides de alieno rege in auribus tyranni in regno ipſius, in potétiſsima ciuitate, ſua, nullo ſibi impenſo honore, nulla expetita licentia ſciſcitari: quando nulla fides regni ſociis, omníſque poteſtas impatiens conſortis eſt. Iamiam certè paratum cor ſuum & digni habiti erant pro nomine Ieſu contumeliam pati: quem neque adeo imbecillem principem exiſtimabant quin cultoribus ſuis ſummo foret preſidio, & ſub vmbra alarum ſuarum congregatos protegeret. Tantus enim (aiũt) taliſque natus rex iſte eſt, vt ſtellam propriam habeat ſui indicem, à cæteris diſtinctam, qua omnibus ſplendeat è cælo, vt cælorum dominum teſtimonium cæleſte præcederet, auctorémque lucis ſignum luminis reuelaret. Hanc autem ſtellam in oriente cernentes nulla immenſorum ſumptuum profuſio, nulla longioris itineris difficultas deterruit: priuatis quibuſque poſthabitis negotiis, Hieroſolymam Iudeorum metropolim profecti ſunt, vt Chriſtum quærerent & adorarent. Hæc cùm vulgarentur cum aulicis principi blandientibus, vt illis bene eſſet non placerent, quod præiudicium ei afferre videbantur, & hi referunt ad regem. Et cùm audiſſet

Herodes

Herodes rex , turbatus eſt & motus ſicut ebrius, nec poterat tyrannidis & crudelitatis ſuæ in Iudæos ſibi conſcius quieto animo eſſe, aut ſibi non ab eis timere:qui quem multi timent, vt plures timeat & reformidet neceſſe eſt. Seditionem inter Iudæos, & ab eo defectionem ad illum quem diutius expectauerant abunde ſibi tremens & triſtis perſuadet. Turbatur, *Et omnis Hieroſolyma cum illo.* Quod longè profectò intolerabilius, cùm ſibi potius mutuo congratulari debuerint & collætari, quando tot votis exquiſitum, tot ſibi promiſſum oraculis, quemque toties ſibi mitti ſuppliciter poſtulauerant, aduenisſe ſentiebant. At inter ollas carnium cum Aegyptiis præeligunt verſari, & allia & pepones illis ſeruientes edere, quàm in modico laborantes cum manna de cælo pluente promiſſam terram ingredi, & promiſsionis illius authorem ſimul & adimpletorem in terris natum hominem, & regem cum magis adorare.

Turbatur omnis Hieroſolyma cũ illo. Vide quã tum nocet armata impietas. Caput impiũ ſubiectos ꝓpriẽ cõformat impietati. Regis ad exẽplar tot' cõponitur orbis: cuius certè imperio neſcio quadã morũ cõiũctione ei adhęremus,

efficitúrque de pluribus corporibus,ſiue in bonam ſiue in malam partē,animus vnus & idē, Sic mobile mutatur ſemper cum principe vulgus. Quis putas puer iſte erit quando puerum exuerit,& euacuârit quæ ſunt paruuli,in mēſuram veniens plenitudinis ætatis?qui nunc pannis inuolutus, poſitus in præſepio, adhuc in cunis iacens,& faſciis alligatus, regem fortiſsimum,ſatellitibus vndique ſtipatum, & armata cuſtodia circundatum terret & conturbat,ſimul & Hieroſolimam ſuam?in imagine pertranſit homo hic Herodes: Proditionē inconſultè ſuſpicatus,& regium nomen alteri inuidens,regno ſpoliari reformidat.Sed & fruſtra conturbatur.Nam quomodo aliena raperet,qui propria prodegit?ſemetipſum nedum regno ſuo ſponte ſpolians, reliquit domum ſuam,dimiſit hæreditatem ſuam, dedit dilectā

Philip.2. animam ſuam,exinaniuit ſemetipſum,non regis vtique,ſed ſerui formam accipiēs,vt Deos nos & reges crearet:quem non vult æmulator ſuſpicioſus in Iudęa principari,in vniuerſa terra ille regnabit:à ſolis ortu vſque ad occaſum ab aquilone & mari. Nam in manu ſua om-

Pſal.94. nes fines terræ.

Et congregans principes ſacerdotum & ſcribas populi,ſciſcitabatur. Hic obſerua à quibus rectè

de

de Chriſto ſciſcitãdum ſit. Nimirum labia ſacerdotum cuſtodiunt ſcientiam, & legem de ore eius requirẽt, quia angelus domini eſt. De Siõ exibit lex, & verbum domini de Hieruſalem. Non eſt cerdonũ, non fullonũ, eorúmque qui vilia exercent opera, de religione fideíque myſteriis diſſerere, diſceptare, iudicare. Referuntur iſtæc ad Moſem & Aaron, in re diuina conſulendi & audiendi ſunt theologi, boues laſsi qui fortius pedes fixerunt: ſacerdotes, & imprimis epiſcopi: quibus dixit dominus, qui vos audit me audit, quia vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei. Hos igitur non pudeat euangelii, verbi miniſterium non erubeſcant, nec docere dedignentur, aut negligant, talentum domini fodientes in terra. Qui enim Chriſtum erubuerit & ſermones ſuos, hunc & ille erubeſcet in regno patris ſui. *Mala. 2.*

Ex ſcripturis Chriſtus agnoſcitur. In his inuoluitur infans velut in panniculis, & ex preſcriptis in lege & prophetis tractantes de Meſsia principes ſacerdotum & ſcribæ, natiuitatis locum pariter & tempus iuxta certiſſima ſanctorum oracula deſignarunt, Bethleẽ Iudæ ortus ſui præſtitutum locum decernentes. Ita ex Michæa collegerant. Sed cùm

carnales eſſent,& de temporalis regis carnali tantum ſucceſſu tractarent æternam ipſius generationẽ,de qua illic Michęas probè diſſeruit, infelici ſub ſilentio prælerierunt, quo certè Herodes, quo & ipſi fortiſsimo argumento potenter admonebantur,quid de tanto rege nato ſperandum foret. Vbi ſanè grauiſsimum hoc deitatis Chriſti prophetæ teſtimonium productum fuiſſet, cogitaſſet tyrannus contra fluminis tractum & torrentis impetum fruſtra niti.Ita enim ſcribit Micheas, ex te Bethleem egredietur mihi qui ſit dominator in Iſraël, & egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis. Qua verborum forma Deum pariter & hominem futurum eſſe Meſsiam apertiſsimè comprobabatur.

Micha.5.

Tunc Herodes clã vocatis Magis diligẽter didicit ab eis,&c. Clã Magos aduocat, cui & ipſi ſuſpecti ſuſpecti, Iudæi,ſuſpectus puer,omnia ſupecta. Veretur forſan ne cum Magis inito fœdere Iudeorum proceres & principes ſacerdotũ ſcribæ & vulgi capita aduerſus eũ quidpiam ſiniſtri molirentur. Diligenter itaque ſed ſecretò,& velut in aure loquens ſciſcitatatur ab eis ſtellæ tempus apparentis, vt inde

facilius coniiciat quo temporis ordine, quóve dierum ſpatio, quot menſium natus ſit. Commodiorem hanc viam exiſtimans, qua puero ſtruat inſidias. Sed his tandem ſtrophis illuſus eſt, quibus alios ſtudebat deludere. *Et mittens eos in Bethleem dixit, ite & interrogate diligenter, &c.* Hypocriſim tyrannidi ſociat, effingítque gratiſsimum ſe habere quod accidit, modò rei huius vanus non ſit rumor. Renuntiate (inquit) mihi de puero quæ videritis, vt veniens adorem eum. Bona verba. Miranda canit, ſed non credenda. Aliud præ ſe fert cortex quàm habert nucleus. Spiritum præfert pietatis, à qua mens ipſius aliena, ſolidæ fidei nihil habet. *Vt veniens adorem eum.* Quàm ſtrenuè mentitur cruentus homo ille & deicida, Dei filium quærens vt dolo teneat & occidat, vt renuntiantes eum cum renunciato interimat, non vt veniens adoret, ſed vt in funeſto pectore concepit, paruulum interficiat: ne grandior effectus, aduerſus eum roboretur. Sic & Pharao Hebrẹorum maſculos iuſſerat occidi, ne forté (inquit) creſcant & multiplicẽtur, addanturq; inimicis noſtris, egrediantur & eiiciant nos à terra. Sic Herodes puerum (qui petra eſt) ad Exod. 1.

petram nititur allidere, & in matutino interficere eum qui ſine peccato eſt: Cuius opera factum eſt veſpere & mane dies vnus. Ortum ſolem extinguere contendit, naſcentem religionem delere, & telam, dum adhuc ordiretur, ſuccidere.

Gen. 1.

Qui cùm audiſſent regem, abierunt. Et ecce ſtella, &c. Stellam Magis ſubtraxerat Herodis impietas & nequitia, quam accerſiuit Magorum deuotio. *Stetit ſupra vbi erat puer.* Obſecro ſtella illa quid erat, niſi magnifica cæli lingua, quæ gloriam Dei enarraret & inuſitatum virginis partum inuſitato clamaret fulgore? Quæ non fortuitò aut caſualiter apparuit, ſed Dei mandato: non aſtrologi induſtria, ſed diuina præſcientia: non volens, ſed iuſſa: non cæli climate, ſed naſcentis virtute & voluntate: non arte magica, ſed vera & fideli prophetia, vt totius viæ ſuæ miniſtra foret & fida comes. *Stans ſupra vbi erat puer,* nunquid non dicere videbatur, hic eſt puer quem natum teſtabar è cælo, qui cæleſti imperio regnum venit ſociare terrenum? Porrò firma credibilium fides, radiantis huius ſtellæ ſortitur imaginem, recto calle ad Chriſtum ſuo lumine hominem deducens. Sicut enim à reliquis luminaribus firmamenti differebat in

motu

motu, ita & reliquæ ſcientiæ ſuis innituntur principiis, ſuis demonſtrationibus ſubſiſtunt, fides autem Dei tantùm reuelationi cum pio ſuſcipientium affectu. Hæc fidei ſtella in alto ſita eſt, de altiſsimis diſſerit, circa cardines cæli perambulãs. motus ſuos aliæ ſemper continuos habuêre, iſta cum Magis eũtibus ibat, ſtabat cum ſtantibus. Vbi præierit fides, eam & tu proſequere. Si dixerit ſeruo ſuo, vade aut veni, eat ille protinus aut veniat. Stet quoque quando & illa ſteterit. Iota vnum aut vnus apex a fide tua non prætereat, donec omnia fiant. Quod credendum exhibuerit, credatur. Vbi ſiſtit, ne vltrà progrediaris.

Stetit ſupra vbi erat puer. nec in domum eius cum Magis ingredi tentauit. Oſtenſo Chriſto, velut completa legatione, & functa officio, euanuit, in præiacentem forte materiam conuerſa. Expirat fides viſionis acceſſu. Cùm perfectum aduenerit, euacuabitur quod ex parte eſt. Tunc ſicut audiuimus (& fides ex auditu eſt) ſic videbimus: non per ſpeculum & in ænigmate, ſed facie ad faciem ſicuti eſt. Et tunc palàm nobis dominus loquetur, non in parabolis, nec per interpretem: ſed dicet, ecce adſum.

Et intrantes domum inuenerunt puerum, &c.

Foris ſtant Iudæi quærentes eum, nec inueniunt. Indignatus eſt ſenior filius patrisfamiliàs & manet in agro, patris domum ingredi renuens, & patris tandem hæreditate priuatur. Non ſic mulier quę erat in ciuitate peccatrix, vt agnouit quòd accubuiſſet Ieſus in
Luc.7. domo Simonis, quæ fidei eſt habitaculum, & Chriſtianæ obedientiæ domicilium, concepta fiducia intrauit hanc domum, & quem quærebat inuenit propicium, & gratiæ largitorem. Introibo (ait Pſaltes) in domum tuam,
Pſa l.5. adorabo in tẽplo ſancto tuo. Dominus enim in templo ſancto ſuo, qui ſpecialem ſibi locum ad communem cultum deſignauit, nullis tamen terminis concluſus, nec vllo terrarum ſpatio circunſcriptus. *Elegit ſibi* domum in qua inuocetur nomen ſuum ſuper nos, quæ non ſit negotiationis locus, nec conclamationis, non ſpelunca latronum, non habitatio dæmoniorum, ſed ſit domus ſua domus orationis: & in oratorio nihil fiat quod cuiuſquam offendat aſpectum, ſed quod Dei dignitatem & noſtram deceat ſanctitatem, chriſtianámque redoleat pietatem. Nemo illic velut in porticu & foro perambulet aut peripateticum agat, ſcurrilitate, riſu, ſibilis, & importuno tumultu pręſentem, ſed dormientem

tem

tem fortè puerum excitans, conturbans, irritans. Nam & angeli eius & miniſtri facientes voluntatem eius, qui vident faciem patris, inſolentias has, & domus domini contemptum dedignantur, iudicium exigentes à domino, quòd ſcilicet venerunt gentes in hæreditatem ſuam, polluerunt templum ſanctum ſuum. *Pſaml. 78.*

Inuenerunt puerum. id eſt, Deum placabilem velut puer, & præſtabilem ſuper malitia, nec alius nobis eſſe poteſt in hac domo ſtans. *cum maria matre eius.* cum pietate pietas, cum miſeratione miſericordia. Filius patri vulnera, mater filio pro nobis vbera protēdit. Non poteſt deeſſe miſericordia, vbi tot ſunt pietatis inſignia. *Et procidentes adorauerunt,* omnem faſtum animi & fiduciam ſui deponentes ac magna cum humilitate (ſine qua verè nullus adorat) procumbentes. Venite igitur adoremus & procidamus ante Deum, humiliantes animas noſtras, & ſuperbię cornua deprimentes. Sic in ſpiritu humilitatis & in animo contrito Auguſtinus inquiebat, hic vre, hic ſeca, percute & ſana: iniquitatem meam ego agnoſco, peccatum meum contra me eſt: ego feci, ego feram: ego in flagella paratus ſum. Ita & nos quam in oculis hominum corporis deiectionem præferimus

Bernard.

Pſalm. 94.

in templo, ante Dei conſpectum in animo veraciter geramus, humiliati & contriti cordis victimam offerentes.

Et apertis theſauris ſuis obtulerunt, &c. Dilecti Deo theſauri corda ſunt hominum, modò exporrecta & hilari facie Deo offerantur. Reſpexit Deus ad Abel, inde ad munera eius. Perſæ regem ſuũ niſi cũ munere nõ ſalutant. Et regina Saba magnis cum muneribus venit Hieroſolymam ad regem Salomonem. Cæterùm nec Magi apparuerunt vacui in conſpectu domini: obtulerunt de theſauro ſuo noua & vetera *Aurum, thus, & myrrham.* Non quiſque ſingula, ſed quiſq; tria hæc. In promptu hæc habes quæ offeras. Credẽs quia Deus homo factus eſt, & mortuus vt viuas, quod moritur homo, reſurgit Deus, iudicat rex.

Et reſponſo accepto in ſomn. ne redir. &c. Poſt conuerſionem ad Chriſtum, prioris erroris viam relinque, & per virtutis ſemitam in veritate fidei, relicto Satana, in regionem viuentium proficiſcere.

In feſto

In feſto purificationis beatæ Mariæ Virginis. In epiſtolam homilia.

Lectio 37.

IN ſymbolis, figuris, & allegoriis humanæ redemptionis futura myſteria præſcripſit dilectus Deo & hominibus Moſes ſic ſuis temporibus complenda, quod iota vnum aut apex à lege non præterierit donec omnia facta ſint. Num.12. Hic palàm & non per ænigmata Deum videns ac diuinæ cum eo philoſophiæ velut amicus cum amico ore ad os verba tractans, ſacramentorum cæleſtium rationes quas planè didicerat & apertius clariuſq; intellexerat, ſub verborum inuolucris, & ſenſibilium imaginibus, rudeſcẽti adhuc populo tradidit. Sic enim ea ferebant tempora, vt ad eum quidem modum quæ in lege ſcripta ſunt Paulus ad Hebræos viuarum rerum atque verarum formas eſſe manifeſtat, & vſque ad correctionis tempus impoſitas. Proinde quemadmodum artis fuſoriæ periti, priuſquam ex ære ſeu quouis alio metalli genere campanulam aut ſtatuam fundere tentauerint, ex luti vel argillæ maſſa ſignum ad futuræ imaginis aut ſtatuę

ſimilitudinem formant, quod primò figurari neceſſum eſt, donec primitus intentum opus expleatur. Cùm autē perfectum fuerit propter quod efformatum fuerat figurale, vſus eius vltrà non quæritur. Tale quidpiam intellige in his quæ typicè & in figuram futurorum in lege ac prophetis ſcripta vel geſta ſunt. At nunc venit artifex ipſe, apparuit & ipſum ſingulare atque principale artificium, ſalus ſcilicet, vita, & reſurrectio noſtra, quo factum eſt vt lex quæ vmbram habuit futurorum, ad ipſam viuam & expreſſam rerum imaginē trāſferretur, & iam vmbræ cedunt corpori, antiqua obſeruantia nouo excluditur ſacramento, hoſtia tranſit in hoſtiam, ſanguine ſanguis offertur, & legalia omnia dum mutantur implentur. Cæterùm hæc pręfigurari ac pręſcribi oportuerat, nimirum vbi repentino quodam motu humanæ ſacramenta ſalutis contigiſſent, non à Deo promiſſa, non præuiſa, non prophetarum oraculis prędicta, nec adumbrata figuris, illa caſu vel ſorte quadam accidiſſe, vel nobis tanquam ex naturalibus debita obueniſſe faciliter crederemus. Demū & in nobis viluiſſent, & eadem Deum nobis conferentē (vt condignas ei gratias repēderemus) non agnouiſſemus. Hic igitur omnia oportuit

tuit impleri quæ de Chriſto ſcripta ſunt in lege, prophetis,& pſalmis. Cúmque tota foret de Chriſto grauida ſcriptura,hoc vnum, quod omnium ſumma eſt, præcipuè complectebatur, paſsionis videlicet Chriſti ſacramentum, quando tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Et hæc pro nobis in cruce per Chriſtum oblatio facta,legalium ſacrificiorum felix & perfecta eſt adimpletio, & legis ipſius cõſummata perfectio, prioris & vetuſtioris fœderis, quod in ſanguine agni pepigerat dominus cũ Hebræis beata clauſura, & noui teſtamẽti per ſanguinem Chriſti glorioſa cõſummatio, cuiuſquidem ſacrificij arrabo in hodierna nobis oblatione proponitur.

Vbi venit plenitudo temporis,tempus acceptabile, annus placabilis, & dies ſalutis, hanc domine verè miſericordiam tuam ſuſcepimus *Pſalm. 47.* in medio templi tui. Et qui olim oſtenderas populo tuo dura, quem & vino cõpunctionis *Pſalm. 59.* epotaueras, exurgens miſertus es Sion, quia tempus miſerendi eius aduenerat. Conci- *Pſalm. 101.* diſti ſaccum noſtrum & circundediſti nos lætitia. Oſtendiſti miſericordiam tuam, & *Pſalm. 29.* ſalutare tuum tradidiſti nobis : quod vtriſque vlnis ſuauiter complexus Simeon , in

Luc.2. voce exultationis & confeſsionis exclamans,
Pſalm.47. nunc dimittis(ait)ſeruum tuum domine,&c. Sanè ſicut audiuimus ex lege, promiſsíſque propheticis, ſic vidimus in ciuitate domini
Pſal.86. virtutum,quæ Chriſti eccleſia eſt, de qua ſcriptum eſt,glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei. Idcirco ſicut nomen tuum, ita & laus tua in fines terræ, & omnis lingua confitebitur quia iuſtitia plena eſt dextera tua.

Porrò diuina miſeratio ſalutis noſtræ myſterium perficiens, tot prophetarum oraculis promiſſa, tot ſanctorum precibus & lachrymis expetita, cùm paulò diutius quàm exigerent homines, deſcenderet à patre luminum, quia cupienti animo nihil ſatis feſtinatur,pro-
Mal.2. pè deſperati murmurantes *obſtrepebant* di-
Hier.23. cētes, vbi eſt Deus iudicij? De quo præcinuit Hieremias,faciet iudicium & iuſtitiam in terra. Surgat & opituletur nobis, veniat vt ſaluet populum ſuum, & liberet nos de manu omnium qui oderunt nos. Concedat nobis pacem,& redimat nos à malis. Iudicet nos & diſcernat cauſam noſtram de gente non ſancta:declaret ſuper nos Deus ſuam miſericordiam.Obſecro quare laborare feciſtis domine in his ſermonibus veſtris? Vt quid operitis la-
Mal.2. chrymis altare domini fletu & mugitu? Gaudete

dete & exultate ſimul Hieruſalem,quia conſolatus eſt dominus populum ſuum : reuelauit brachium ſanctum ſuum in oculis omnium gentium, & viderunt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri, apparuitque benignitas & humanitas ſaluatoris Dei noſtri, & ſecundum miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit.

Ecce (ait dominus)*ego mitto angelum meum, &c.*Neque enim decebat auguſtiſsimũ Dei filium niſi pręcurrente nuncio, è cælis in terram tranſire,qui viam domino præpararet, & rectas faceret ſemitas eius. Angelus iſte Chriſti prænuntius, non natura, ſed officio atque carnis puritate, Ioannes eſſe deſignatur. Cuius ad Chriſti prædicationem & ſalutiferum ipſius lauachrum præparatoria fuere Ioannis prædicatio & baptiſmus. *Et ſtatim veniet ad templum ſuum,&c.* Breui enim temporis interuallo, ſemeſtri ſcilicet, Chriſtum Ioannes præuenit in carne.*Ad templum ſuum*, quale interpretatur Ioannes. Hoc autem dicebat de templo corporis ſui,quod templo Salomonis multò ſacratius eſt. Nam in ęo habitat plenitudo deitatis. Viſibilis (ait) in carne veniet, qui Deus olim abſconditus circa cæli cardines obambulans, lucem habitabat inacceſsi-

bilem. Veniet Deus iudicii. Nam pater omne iudicium dedit filio. Et iam iudicium eſt mundi, cuius & princeps eiicietur foras. Et quia peccati ille mortíſque ſatellitio confortatus, in hominem cruentam tyrannidem exercuit, ita vt diceret, incuruare incuruare Iſraël, vt tranſeamus ſuper te: Idcirco hæc dicit dominus, dominatores tui iniquè agunt, & tota die iugiter nomen meum blaſphematur. Ecce ſtatim veniet dominator quem vos quæritis: ita & naturæ læſæ aduocatus Eſaias exclamabat, emitte agnũ domine dominatorem terræ. Ecce rex tuus venit tibi manſuetũs, tanquam agnus qui portatur ad victimam, coram tondente ſe obmuteſcens, & non habens in ore ſuo redargutiones. Sic noua inimicum arte deluſit, vt ſub agni ſimplicitate & innocentia, rapacioris lupi inſatiabilem rapacitatem iugularet. Et in huius agni ſanguine, ſanguinarius ille Pharao velut in mari rubro ſubmerſus periret à miſerabili ſeruitute illius redemptis quos funeſtus ille Dei & hominum oſor peccato captiuauerat.

Et angelus teſtamenti. Rectè magni conſilii angelus Chriſtus, cuius & ſolius eſt angelos & homines illuminare, purgare, & perficere.

Diuini

Diuini fœderis quod ad pacem erat Hieruſalem,non modò nuncius,ſed & ipſius author atque confirmator : quod largiſsima ſanguinis ſui profuſione ſtabiliuit in cruce, *quem vos vultis*:& non abs re,quia non eſt alius qui pugnet pro vobis, quíque ponat inimicos veſtros ſcabellum pedum ſuorum.Non eſt certè quod Moſen quæratis:non eſt enim dicendi peritus,ſed impeditioris linguæ atquæ balbus. Eſaiæ immunda ſunt labia,purganda calculo:abecedarius Hieremias puer,& neſciens loqui.Horum exuenda eſt prius craſsities & ruditas, quàm futuræ conciliationis nuncios & oratores eſſe velitis. Reliqui omnes prophetæ elingues & inſcii. Ipſe, ipſe loquatur quem loquuntur.Ipſe veniat(ait ſponſa)dilectus meus in hortum ſuum,in cubiculum genitricis meę, in cellam vinariam. Loquere domine:vox enim tua dulcis,& facies tua decora.Ipſe ipſe,qui loquitur pacem in plebem ſuam,oſculetur me oſculo oris ſui.Felix oſculum in quo non os ori imprimitur, ſed natura naturæ copulatur.

Ecce iã venit dicit dominus. Præſentẽ cernebat in exceſſu mentis ſuæ Malachias,qui venturus erat.Ita diem domini exultãs Abraham vidit,non carneis his luminibus,ſed illuſtrato

mentis oculo, vt prophetiæ certitudo deſignetur, de futuris perinde ac ſi præſentia forent, propheta vaticinatur.

Et quis poterit cogitare diē aduētus eius? Vtriuſque domini aduentus, in carnem ſcilicet & iudiciū, hic prænuntiator apertiſsimus eſt Malachias, quæ ſunt myſteria abſcondita à ſeculis, magno plena miraculo, quæ nec humana ratione penetrari, nec vllo ſenſu attingi poſſunt. Ecquis quantùm voles fidelis & prudens, pius & erudit⁹, quāuis ingenii dexteritate polleat, qui vel lingua eloqui vel oratione comprehendere, aut cogitatione complecti poterit quàm humilis dominus, quàmque mitis & patiens carne indutus futurus eſſet, quàm auſterus & horribilis, cum poteſtate magna & maieſtate in iudiciū veniens omnis carnis? Tunc horrendum erit incidere in manus domini, quas leuabit in ſuperbias eorum qui cùm Deum cognouiſſent, non ſicut Deum glorificauerunt. Acuet ſicut fulgur gladium ſuū, & interficiet eos manus ſua. Duo hæc audi-

Pſalm. 61. uimus quia poteſtas Dei eſt, & tibi domine miſericordia.

Ipſe quaſi ignis conflans. Si de nouiſsimo die agitur, nunquid venturus eſt iudicare viuos & mortuos & ſeculum per ignem? Ignis ante ipſum

ipſum præcedet & inflãmabit inimicos in circuitu eius. Deus noſter manifeſtè veniet, & in cõſpectu eius exardeſcet ignis. Tũc enim quæ nec in diluuio aquarum multarum ad liquidũ ſunt expurgata, igne ad purũ decocta ſcoria omnino purificabuntur. Fietque cælum nouum, & terra noua. In ignem deiiciet impios, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Paleas comburet igni inextinguibili. *Ipſe enim quaſi ignis conflans & quaſi herba fullonum.* Illis ſiquidem qui ad vitæ melioris inſtitutum piorum conſilio pariter & exemplo tranſire recuſauerint, fidei & pietatis neglectores, cardo fiet ſpinellis conſitus, & vndequaque perpetuò pungens, adeo quidem vt egredientes & ingredientes tormenta inuenient. Foris enim interficiet gladius, & domi mors ſimilis erit. Et hæc dicitur herba fullonum, vt pote qua ſoleant fullones pannos ſuos velut ſpinarum mordacitate puriores ac nitidiores reddere.

Cæterùm & id appoſitè ſatis de priori aduentu interpretamur. Nam & carnem induens dominus apparuit in flamma ignis de medio rubi, ita vt rubus arderet. Totus enim homo in Chriſto charitate ſuccenſus eſt, & non comburebatur. Quod enim comburitur id

eſt quod igne conſummatur,& in fumum aut cineres tranſmutatur. At non deſiit in eo charitas, nec vllo tempore antiquata emarcuit: quinimo cùm dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos, nec morte dilectionem finiuit, qui morte non eſt finitus.

Ioan.13.

Ipſe quaſi ignis conflans, peccatorum omnium rubiginem exuens. Ignem vt in cordibus hominum viuacius arderet, & in meditatione eorum exardeſceret, afferens in terram, ſuorum mentes ſpiritus ſancti igniculis inflãmauit: & ſic carbones ſuccenſi ſunt ab eo, vt igneam gratiæ & ſalutis legem annuntiantes, vniuerſum orbẽ ignirent. Propterea de excelſo miſit ignem in oſsibus noſtris, ex quo accẽſam dominicanus ille *canis in ore ſuo* facẽ geſtabat, quæ totũ mundũ incendere videbatur.

Et quaſi herba fullonũ. His nanq; qui ad virtutis opus ſuauiloquio eius & obiecta per eũ miſericordia, prorſus flecti renuerunt, pũctiones vnctionibus adiunxit. Niſi enim pœniten tiam egeritis, omnes ſimul peribitis. Hæc fullonum herba, cardo ſcilicet durior, pannũ red dit leniorẽ. Hac profectò concepta ſententia, nemo adeo ferus eſt, qui non miteſcere poſsit.

Et ſedebit conflans & emundans, &c. Sanè in ardentiſsima diuini incendij fornace, quæ

Chriſtus

Chriſtus eſt,cum legis duritia atque craſsities excocta eſt. Illius eloquium argẽtum igne examinatum factum eſt probatum, purgatũ, ſeptuplum. Cuius rei locupletiſsimus teſtis erit ſermo domini in monte,ad quem cùm aſcendiſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius,& ſedens docebat eos. Tunc ſedebat conflans & emundans argentum. Quomodo inquies? Audiſtis(ait)quia dictum eſt antiquis,diliges proximum tuũ, &c. Non occides,nõ mœchaberis,&c. Deinde,ego autem dico vobis, &c. Ita diuidebat lucem à tenebris, carnem à ſpiritu diſtinguens: & ad perfectum decocta in conflatorio ſcoria,& his flammis deſiccata fæce,prodiit hinc lex domini immaculata conuertens animas, argentum electiſsimum, aurumq; purgatiſsimum, & aurum terræ iſtius optimum. Teſtimonium domini fidele ſapientiam præſtans paruulis. Quale, inquiris, hoc ipſum eſt? Sacroſanctum Ieſu Chriſti euangelium, i.in gratiæ & charitatis euangelicæ fornace concocta lex Moſi. *Pſalm.18.*

Et purgabit filios Leui. Hoc ad priorẽ tãtùm acceſſum domini in mũdũ ſpectare dignoſcitur. In quo quemadmodum nouã ex antiqua legem,gratiæ & amoris igne cõflauit,vt eſſent praua in directa, & aſpera in vias planas:

ita & Leuiticum ſacerdotiũ tranſtulit in euan gelicum, vt clareſceret illius ſententiæ veritas,auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti faciẽti fructum. Expurgauit itaq; Aaronici miniſterij vetus fermentum, vt noua fieret nouorum miniſtrorum cõſperſio,qui epularentur non in fermento veteri aut nequitię, ſed in azimis ſinceritatis & veritatis.

Mat. 21.

1. Cor. 5.

Cæterùm quomodo id futurum eſſet,apta ſimilitudine patefacit. *Colabit eos quaſi aurum & quaſi argentum*. id eſt, ad inſtar operoſi aurifabri, qui liquefacto auro, ſublata per colaturam ſcoria,& purgata fæce, inde pretioſum torquem, armillam, annulos, aut monilia ex auri puriſsimi lamina induſtrioſus artifex conficit, quæ & paſsim omnium oculos oblectãt & eorum poſſeſſores inſigniter adornant. Ita & circunciſionis miniſtrorum in euangelicis ſacerdotibus renouata eſt vt aquilæ iuuentus, ab eo qui ſingulari modo ſupra omnẽ artem, noua faciens omnia, colatis defæcatíſq; euangelicę charitatis & gratię igniculis, Leuitarũ miniſteriis, purgatius inde ſanctiúſq; decerpſit,atque conſtituit ſacerdotium,quo qui funguntur (modò probè fungantur) iam non laniones,& ouium agnorúmque cruẽti cæſores ſunt,vt olim in lege: nec tinctas manus habẽt,

aut

aut plenas ſanguine cùm ſacrificant, ad altare vocati mũditię, vnitatis & pacis. Porrò nec teſtamenti tabulas & aream fœderis auro puriſſimo conueſtitã, ex lignis imputribilibus compactam præcinentibus buccinis magna cum ſolennitate ferunt: ſed illos corporis ſui cuſtodes eſſe voluit, confectores, manducatores, diſtributores: vt videlicet ſumant & dent cæteris. Sicq́; pro agno typico mãducat dominum pauper ſeruus & humilis: pro pane azymo panis angelicus fit panis hominum. Sic iam non in holocauſtis arietum pinguiũ, aut millibus agnorum ſacrificamus, neq; ſacerdotes tui induti iuſtitiam imponũt ſuper altare tuum domine vitulos, niſi fortè ſaginatum vitulum, quem mactauit pius pater, vt filium famelicum ad ſe reuertentem non modò enutriret, verumetiam nutriendo ſaginaret. Offerimus quod myſticè ſub his omnibus immolatis ſignabatur, ſanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam, panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ. Vnde ſubditur.

Sanctus Th. in offic. de ſac.

Luc. 15.

Et erunt deinceps *offerentes ſacrificia in iuſtitia.* Verè ſacrificiũ iuſtitiæ Chriſtus, omniũ iuſtiſsimus, vniuerſorum iuſtitia, irritatã Dei ob noſtrã facinora iuſtitiam iuſta ſui oblatione pacificans, & omnem impium coram Deo

iuſtificans. Ad hoc veluti ad ſcopum ſuum antiquorum omnium holocauſtamenta & ſacrificia tendebant, reſpiciebántque in faciē Chriſti ſui, qui legis & ſacrificiorum finis eſt.

Et placebit domino ſacrificium Iuda. i. Chriſtum verum Deũ, & Dei filium cõfitentium, euangelizantium pacem, offerentium hoſtias placabiles domino. Non habuit olim occiſus bos, quo Deo placeret. Quæ enim carnis ad ſpiritũ conuẽtio? Aut quæ ſtolidi vituli ad ſapientiſſimum Deum collatio? Nunquid carnẽs taurorum manducat, & ebibit ſanguinem hircorum? Num vel eſt magnus Deus Babyloniorum, cui per ſingulos dies ſimile artabę duodecim, oues quadraginta, & vini amphoræ ſex impendebantur? Sanè nõ accipiet de do-
Pſal. 49. mo noſtra vitulos, neque de gregibus noſtris hircos: ſuæ enim ſunt omnes ſyluarum feræ, nec bonorum noſtrorum indiget, cuius terra
Pſal. 4. eſt & plenitudo eius. Sacrificate ei ſacrificiũ iuſtitiæ, & placebit domino ſuper vitulũ nouellum cornua producentem & vngulas: hoſtiam ſcilicet viuentem, ſanctam, Deo beneplacen-
Mat. 17. tem. De qua ait, hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

Sicut dies ſeculi, & ſicut anni antiqui. Quẽadmodum placuerunt antiquorum & qui a ſeculo

ſeculo ſunt ſanctorum ſacrificia, de quibus ſacrificantes in canone prædicamus: accepta habere digneris hæc noſtra ſacrificia, ſicut habere dignatus es munera pueri tui iuſti Abel,& patriarchæ tui Abrahæ, & quod tibi obtulit ſummus ſacerdos tuus Melchiſedech,&c.hæc cùm vetuſta ſint,æqualitatem cum nouis non afferunt,ſed veritatis ad figuram recurſus eſt: & relatio qua mutuo adinuicem, ſed non ex æquo reſpondeant.Sicut enim figuratum figuris præſtat, ita proculdubio nouæ legis ſacramenta prioribus cunctis longè ſuperiora ſunt atque digniora. Mundamini ergo qui fertis vaſa domini. Sancti eſtote, quoniam ſanctus Deus veſter, cuius voluntas ſanctificatio veſtra,vt abſtineatis a fornicatione & immunditia. Nec auaritia, turpitudo, & ſtultiloquium nominetur in vobis,ſicut decet ſanctos. Ne offendiculum præſtetis euangelio Chriſti, ſed modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus, illuceántque eis opera veſtra bona. Sic benefacientes obmuteſcere facietis imprudétium hominum ignorantiam, & in eo quod detrectant de vobis, tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus conſiderantes vos, glorificabunt Deum in die viſitationis.

Eſa.52. *Leui.26.* *1.Theſſ.4.*

In eodem feſto ſuper euangelio Homilia.

Lectio 38.

LEx quidem ſancta, & mandatum ſanctum quo parētum natorumq; purgatio ſimul & oblatio indita eſt & exacta: quãdoquidem & progenitores ipſi carnis moleſtias & æſtuantem concupiſcentiam patientes, à carnis labe vix omnino excuſabiles fiunt. Qui verò nati ſunt ex ſanguinibus, & ex voluntate carnis atque viri (excepta hac vna tantùm immaculata virgine, de qua cùm de peccatis agitur, nullã volumus haberi quæſtionem) & ipſi in iniquitatibus cõcepti ſunt,
Pſalm.50. & in peccatis concepit eos mater ſua. At quis
Iob.14. poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? niſi in quem non cadit impuritas, ſed eſt mundus totus, Deus, Dei filius. Si modò ſuos ſecum parentes liberos iuxta legis edictum & rationis imperium illi purgandos exhibuerint, lex marem vuluæ maceriam primitus confringentem quadrageſimo die ſiſti coram domino iubebat, vt primogenitorum ſuorum

ſuorũ memores Hebræi, quos peremptis Aegyptiorum primogenitis, hominũ, & iumentorum, Deus incolumes adſeruauerat ei tanquam vero domino reddendos offerrẽt: quos tamen ex opulenta familia deſcẽdentes, agno anniculo, & pullis columbarum aut turturum redimi conſtituit. Ex infima verò plebe naſcentes, turturibus tantùm aut columbis, viliori pretio comparandis. Porrò irredimibiles Leuitas eſſe voluit, domus domini miniſterio in perpetuum conferendos. Huius rei ſuppoſita veritate, quam nemo it inficias, ad textus explanationem decurrimus.

Impleti ſunt dies purgationis Mariæ ſecundum legem Moyſi. Appoſitè dixit, ſecundum legem Moſi: nulla ſiquidem neceſsitate diem expectare purgationis aſtringebatur, quæ nullius ſuſceptione ſeminis virgo conceperat, & inoffenſa corporis integritate. Nulla hanc vrgebat neceſsitas, quæ ſicut à carnali commercio & viri commixtione, ſic à legali purgatione immunis extiterat. Sed legem implere volens, & ne cuiquam foret ſcandalo virgineam puritatem ſuam ignoranti, acceſsit ad templum. Beatus homo cuius ſic dies purgationis impleti ſunt, vt expurgatis aqua pœnitentiæ ſalutaris peccatorum ſordibus, Deo Luc.2.

mundus & illabis offeratur : nihil immundum intrat in tabernaculum domini:nihil coinquinatum in regnum cælorum. Qui ergo ſanctus eſt, ſanctificetur adhuc. Hæc eſt enim voluntas Dei,ſanctificatio noſtra.

Tulerunt puerum Ieſum parentes eius in Hieruſalem vt ſiſterent eum domino. Nunquid à patris aſpectibus abſconditus erat Chriſtus & illi obſcurus latebat, ſi non Hieroſolymis allatus introduceretur in templum? Sanè ſicut non ſui gratia,nec propter vllius infirmitatis ſuæ leuamen, circuncisionis remedium ſuſceperat, verùm vt cordiũ noſtrorum præputia tollere nos edoceret: ita propter nos poſtea ſiſti domino voluit,myſticè innuens niſi à vitiis circũciſos dominicis indignos eſſe conſpectibus, ſed reſectis ſuperfluis,Deo præſentari nos oportere.

Et vt darent hoſtias ſecundum legis conſuetudinem,par turturum aut duos pullos columbarum. Duo ſunt hæc æra minuta, quæ in gazophilacium domini repoſuit inops adeo & pauper virguncula, vt Chriſtum pareret in ſtabulo: non enim erat ei locus in diuerſorio: natum infantem panniculis inuolueret, reclinaret in præſepio. Quid hæc (quæſo) niſi inopiæ & paupertatis argumenta certiſsima

certiſsima? Cuius rei fidem faciteorum oblatio, qui ex vulgi fæce erant, in paruitatis ſuæ atque paupertatis indicium. Et illa eſt par turturum, aut duo pulli columbarum. Huius autem inſtitutionis ciuilem quandam lex rationem habuiſſe videtur: par turturum offerri præcipiens, quòd ex caſto ſcilicet coniugio procreatus eſſet qui domino puer ſiſteretur. Ferunt enim qui animalium naturas perſcrutantur, turturem animal eſſe caſtiſsimum. Nam ſi coniugem amiſerit, ſecundas nuptias horret, nec denuo ſe cuiquã copulat. At columba cùm fœcundum præ cæteris animal eſſe deprehendatur, hac ratione prolis multiplicationem Hebræis quàm gratiſsimam lex deſignauit.

Vt darent hoſtias pro illo, &c. Sic offertur hoſtia pro illo, qui pro omnibus factus eſt oblatio, & hoſtia Deo in odorem ſuauitatis, quiq; per ſingulas omnium hoſtias vnà cum patre honoratur. Legis figurã veritas ipſa cuſtodit, & qui legis cõditor eſt Deus, legẽ ſeruauit vt homo, pro quo turtur aut colũba omnipotenti Deo offertur in hoſtiam: quarũ altera caſtitatis, altera ſimplicitatis amica eſt. Quia nimirũ ſimplex atq; pudica fideliũ cõuerſatio,

ſummo & excelſo Deo gratiſsimum ſit ad iuſtitiam & acceptiſsimum ſacrificium. Cæterùm pro circunciſis tantùm & maſculis fiebat hæc oblatio. Deus enim quod virile eſt & maſculum ſibi conſecrandum eſſe voluit, non autem molle ac fœmineum (ſicut Satanas) ſibi reſeruauit.

Et ecce homo erat in Hieruſalem, &c. Homo ſimplex & iuſtus Deum timens & recedens à malo, expectans obſeruánſque ſollicitè ſi forſan temporibus ſuis cælos Deus diſrumperet, & deſcenderet in terram, qui ſe Hebræóſque ſuos ſolaretur, & à peccati iugo & peregrinarum gentium ſeruitute liberaret. Sic nō domeſticæ & peculiaris, ſed totius gentis ſuæ pacem & ſalutem charitate perfecta (quæ nō quærit quæ ſua ſunt) ſuſpirabat. Vnde ſubditur, *Expectabat redemptionem Iſraël.* Iuſtus erat homo iſte, non vt neſciret peccatum, circundatus infirmitate, ſed in oculis hominum inculpatè & irreprehenſibiliter agens, ambulans in
1.Cor.13. iuſtificationibus domini ſine querela. Sicut pius & religioſus, ita & timoratus. Nam quò quiſque Deum diligit ardentius, illum tantò ſolertius cauet offendere. Hic nihil magis habuit in votis, quàm Deum in carne poſitum in diebus ſuis dignus eſſet intueri, & præſentē

conſpicere

conſpicere toties acclamatum, expetitum, expectatum, velut totius Iſraëlis, imò & vniuerſarum gentium vnicum & perfectiſsimũ ſolatium. Expectans expectauit dominũ & intendit illi. Pſalm. 39. quod in ſe futurum ante reſolutionis ſuæ tempus, ſpiritu ſancto reuelante didicerat. Nã *& ſpiritus ſanctus erat in eo*, & nidum ſuum poſuerat in corde ipſius: affectum illius charitate ſuccendens, promouens in bono, & poſtulans in eo gemitibus inenarrabilibus vt aduentus domini lętiſsimum diem inſpiceret. A quo & *Reſponſum acceperat non viſurum ſe mortem, &c.* quod pleriſque regibus & prophetis non contigit, quibus Chriſtum videre cupientibus non eſt datum vt eum in homine apparentem cernerent.

Cæterùm eo planè argumento didicimus beatum illud Simeonis pectus ſpiritum ſanctum inhabitaſſe, quia *venit in ſpiritu in templum.* Eodémque ſpiritu inuentum in templo puerum Ieſum, à gregariis & plebeiis ipſo habitu non diſsimilem, Deum agnouit & hominem ac verè Meſsiam, quem vt ne videret tantùm, ſed & tangeret, & vtriſque brachiis complecteretur, idem ſpiritus probè admonuit. Pulchrè legis typum in ſe gerebat, quæ cùm proceſsiſſet in diebus ſuis, ſenex valde

& capulo proxima, ſic vt in ea vix eſſet halitus, nam ad dies pauciſsimos extinguẽda erat: iuſta quidem lex, quæ in timore domini pro ſuo in omnes officio, vnũquẽmque cõtinebat: primam Hieroſolymis, & propriã obſeruantiæ ſuæ ſedem tanquam in regni ſui ſolio conſtituens. Ex propheticis verbis collegerat nunquam defecturã ſe, niſi prius corporeis his luminibus Deum vidiſſet in carne. Vidit vtique & audiuit & manus eum ſuæ contrectauerunt. Nam ab hominibus viſus eſt, & cum illis conuerſatus, qui viderũt gloriã eius quaſi vnigeniti à patre. Senex Simeon puerum portauit. Lex & prophetæ Apoſtolis longè ſeniores venturum nobis Chriſtum nunciantes attulerunt. Puer ſenem regebat. Et lex euangelio Chriſti digeſta iuxta illius ſenſum & affectum dirigitur. Et quemadmodum adueniente Chriſto nouo homine, ſeniculus Simeon confeſtim emigrauit, ita & lex euangelij acceſſu conſummata expirauit.

Venit in ſpiritu in templum. Nihil ex corrupto affectũ ſanctus iſte ſenex, ſed iuxta ſpiritus ſancti ductũ omnia feciſſe ꝓhibetur. Non enim turpis lucri cauſa, aut ꝑ carne, vel in carne, ſeu (vt aiunt) vt lampadis oleum ebiberet, tẽplũ ingreditur, vti ſolẽt qui pietati quæſtum ante-

anteponunt, & quæ carnis ſunt, non quæ ſpiritus ambiunt, nec orationis aut diuini quicquam myſterii diſcendi & percipiendi gratia in templo conueniunt, de domo domini negociationis domum & ſpeluncam latronum fabricantes. Sanè quia in ſpiritu ſenex venit in templum, in quo (teſte Pſalmographo) omnes dicent gloriam, adorantes, & confitentes nomini domini. Propterea & voti cõpos factus eſt, & huic omnia feliciter ſucceſſere. Agnouit pia ſenectus infantiam, & renouata eſt vt aquilæ iuuentus ſua. Agnitum *Accepit in vlnas ſuas.* Porrò nũquid ſufficere debuerat Chriſtum domini referente ſpiritu ſancto cõſpexiſſe? Obſecrò, ſi iuſtus eſt & timoratus ſeniculus Simeon, ſanctum domini verticem quomodo tangere feſtinat, quando Ioannes, quo inter natos mulierum nullus maior (Chriſti teſtimonio) ſurrexit, id non audet, ſed clamat cum tremore, ſanctifica me ſaluator? Certè in verbum tuum domine ſuperſperamus, qui cùm pius ſis & miſericors, liberalis & permagnificus, plura ſoles quàm ſperemus, quàm pollicearis, quámque poſtulemus elargiri. Proinde nec ſatis erit ſi Chriſtum dominum fide tantùm inſpicientes creatorem, redemptorẽ, ſeruatorem ipſum agnoſ-

camus,credamus, & confiteamur. Ita ſiquidem credunt &. dæmones vel inuiti, & credentes ad illius imperium contremiſcunt. Amplius à nobis exigit religionis integritas,vt agnito ſcilicet fidei lumine,& inſpecto Chriſto;charitas operetur:brachia puero Chriſto porrigat, ſanctis operibus conſtringat, ne labatur è manibus. Si ad tactum fimbriæ veſtimenti Ieſu mulier ſanguine fluens protinus ſanata eſt:qui totum ipſum Chriſtum Simeon amplexatus,& iuxta frigeſcens illius & fermè emortuum cor,ſacrum domini Ieſu pectus aſtringens, quid(quæſo) gratiæ, ſolatii, ſuauitatis,& ſalutis in ſemetipſo perſenſit? Ita & nos oportuerit charitatis brachiis & bonorum operum manibus totum ipſum perſtringere,& non ſupra pectus tantùm, ſed in imo pectoris acceptum in vlnis Ieſum recondere, confouere,conſeruare & vt faſciculus myrrhę inter vbera noſtra commoretur, ſuppliciter & obnixè rogitantes, vt quoniam adueſperaſcit,& inclinatur dies,ne proiiciat nos in tempore ſenectutis,ne nos eiiciat à facie ſua, nec deſolatos relinquat: ſed templum habitationis ſuæ in nobis fieri conſentiat, maneátque nobiſcum,& quẽ tenuimus(cum ſponſa) non dimittamus.Veniũt enim omnia bona nobis pariter cum illo.Auertente autem eo faciem,

turbabuntur omnia.

Accepit eum in ulnas ſuas. qui natura immẽſus eſt, non modò phiſicam omnem dimẽſionem ſuperexcedens, quinimo & prorſus abiiciens. Numera ſtellas ſi potes, pondera in ſtatera pondus ignis, mẽſura flatum venti, reuoca diem quæ præteriit. inferiora ſunt hæc, híſque ſimilia. Et longè profectò facilius fieri poterunt, quàm pręcellens & præpotens verbum ſic abbreuiari, vt cuius cælum ſedes ſit, & terra ſcabellum pedum ſuorum, imò & quem cæli capere nequeunt, virginis in gremio clauda tur, Simeonis ſenis vlnis complicetur.

Et benedixit Deum. quòd Iſraëlis cõſolationem ſpiritus ſancti cõpromiſſo veritatis efficaciam ſortiente, caligantibus oculis perſpicere, & manibus geſtare promeruerit. Tales nobis Symeones in hac temporum calamitate ſuſcitare dignetur omnipotens Deus, qui in Chriſtum exardeant, & Chriſti religionem mordicus teneri, repuareſcere, refloreſcere, & ad priſcum decorem ſuum reſtitui videant lætantes, aut videre ardentiſsimo affectu concupiſcant. Et vtinam modò noſtra redirent in mores tempora priſcos, vt deſtructis aduerſitatibus & erroribus vniuerſis, tranquilla forẽt omnia, corda, voces, &

opera: & eccleſia Deo ſecura libertate ſeruiret in ſanctitate & iuſtitia coram ipſo omnibus diebus.

Et dixit, Nunc dimittis ſeruum tuum domine, &c. Lactãtem puerum cernit, vagientem audit, & dominum appellat. Hoc non illi caro & ſanguis reuelauit, ſed pueri pater qui in cælis eſt, quòd verè dominus vniuerſorum ſit: quem cùm vidit, & ſuauiſsimo illius amplexu recreatus eſt, nec mori iam recuſat, nec vitæ cupit periodum per aliquot ſibi dies prorogari. Vixi (inquit) & quem dederat curſum natura peregi, & nunc magna mei ſub terras eat imago. Non ſum melior quàm patres mei. Tolle animam meam, vt in pace in idipſum dormiam & requieſcam. Nunc, nunc: *neſcio* enim quid ſuperuentura pariat dies. Feſtina, ne tardaueris, nec dulcia differ in annum: ne Chriſtum meum traditum aſpiciam gẽtibus ad illudendum, flagellandum, & crucifigendum, & ſuæ crucis teſtis efficiar: heu nimiũ triſtis ac funeſtus: ne anguſtia poſsideat me, ſicut parturiẽtis horreret auditus, paueret aſpectus, & emarceſceret cor meum.

Viderunt oculi mei ſalutare tuum. Sic longitudine dierũ impleuit eum dominus, & oſtendit illi ſalutare ſuum. Carnẽ quidem carneus

oculus

oculus intuitus eſt: At ſpiritus eius Deitatem intus agnouit, quòd ſcilicet Deus homo factus quęreret, & ſaluum faceret quod perierat. Pſal. 4.

Rectè igitur ſalutare dicendum eſt, quo totum orbem Deus ſaluare conſtituerit. Hoc & vnanimes fatemur, qui Chriſtiano nomine gloriamur & gaudemus. Omnem ſalutis noſtræ rationem in eum referentes, quem vnicum omnium ſaluatorem atque ſeruatorem acclamamus. Hoc autem non Simeoni tantùm & his qui priſcis temporibus cũ Simeone agebant, ſed & vniuerſis populis propoſitum eſt ſalutare Dei. *Quod paraſti* (ait) *ante faciem omnium populorum*. Non enim Iudæorum tantùm dominus eſt, ſed & gentium, apud quem non eſt acceptio perſonarum, ſed in omni gente qui operatur bonũ & facit iuſtitiam, acceptus eſt illi. Quod & omni creaturæ prædicari poſtea mãdauit: vt omnibus innoteſceret qui omnium ſalutem vt operaretur, aduenerat. Hoc ipſum præcinuerant prophetæ. Videbit omnis caro ſalutare Dei noſtri. Et rurſum: notum fecit dominus ſalutare ſuum, in conſpectu gentium reuelauit iuſtitiam ſuam. Sic in tenebris cognoſcuntur mirabilia eius, & iuſtitia illius in terra obliuionis. Nam populus is qui in tenebris ambulabat vidit lucem ma- Pſal. 97.

gnam: habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis. (Eſa. 9.) Vnde non inconcinnè ſubditur. *Lumen ad reuelationem gentium.* Quod paraſti Deus ante faciem, à fronte ſcilicet, non à tergo, vt ſi minus rectè ambuletur, errare ſponte volentibus aſcribatur, & oculos claudentibus ad lucis ſplendorem, quæ omnibus fulget è cælo, omnibus illucet, niſi qui interiecto obice lumen ingrediens præpediunt.

Et gloriam plebis tuæ Iſraël. Chriſtus enim patribus in prophetis Iudæorum promiſſus, ex Iudæa matre in Iudaico ſolo prognatus, Iudæis primum innoteſcit, prædicat, miracula operatur: miſſus potiſsimum ad oues quæ perierant domus Iſraël. Quod plurimùm facit ad gloriam Iſraëlis, ſed videntibus illis, audientibus, & non credentibus, fit petra ſcandali, & lapis offenſionis. Beati autem qui non viderunt, & crediderunt.

FINIS.